

**T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

AYŞE KULİN'İN ROMANLARINDA ŞAHİS KADROSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Emrullah BİLDİRİCİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Zeki TAŞTAN

**VAN
2010**

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
KISALTMA LİSTESİ.....	IV
GİRİŞ.....	1
Türk Edebiyatında Romanın Tarihi Gelişimi.....	1
I. AYŞE KULİN'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ.....	6
1. 1. Ayşe Kulin'in Hayatı.....	6
1. 2. Ayşe Kulin'in Edebi Kişiliği.....	9
1. 3. Ayşe Kulin'in Aldığı Ödüller.....	11
1. 4. Ayşe Kulin'in Eserleri	13
1. 4. 1. Ayşe Kulin'in Romanları.....	13
1. 4. 2. Ayşe Kulin'in Öykü Kitapları.....	15
1. 4. 3. Biyografi-İnceleme Araştırma-Şiir-Çocuk Kitabı.....	15
1. 5. Romanlarının Ayrıntılı Tanıtımı	16
II. AYŞE KULİN'İN ROMANLARINDAKİ ŞAHISLAR.....	27
2. 1. Romanda İnsan Unsuru.....	27
2. 2. Ayşe Kulin'in Romanlarının Şahıslar Yönüyle İncelenmesi.....	30
2. 2. 1. <i>Adı Aylin</i>	30
2. 2. 2. <i>Sevdalinka</i>	40
2. 2. 3. <i>Füreyâ</i>	57
2. 2. 4. <i>Köprü</i>	85
2. 2. 5. <i>Nefes Nefese</i>	97
2. 2. 6. <i>Gece Sesleri</i>	105
2. 2. 7. <i>Bir Gün</i>	121
2. 2. 8. <i>Veda ve Umut</i>	130
III. ROMANLARDAKİ ŞAHISLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	143
3. 1. Cinsiyetlerine Göre Şahıslar.....	143
3. 2. Öğretim Durumlarına Göre Şahıslar.....	161
3. 3. Mesleklerine Göre Şahıslar.....	166
3. 4. Sosyal Durumlarına Göre Şahıslar.....	170
IV. SONUÇ.....	180
KAYNAKÇA.....	183
ÖZET.....	185
ABSTRACT.....	186

ÖN SÖZ

Roman, kişiler ve toplumlar üzerinde etkili olan en yaygın edebiyat türlerinden biridir. İnsanı ve toplumu derinlemesine ele alma imkânları sunması onun bu vazgeçilmezlik özelliğini pekiştirmektedir. Özellikle de günümüz insanının sorunlarını yansıtmaları bakımından birçok insan, kendini romanda bulmaktadır. Roman kimilerini de günlük sorunlardan veya ağır hayat şartlarından kurtararak onlara bambaşka âlemler sunmaktadır. Her iki durumda da roman, insanların en çok rağbet ettiği türlerin başında gelmektedir. Bireyselleşen ve yalnızlaşan büyük şehir insanı için de sığınılacak bir arkadaşır roman.

Bu kadar rağbet gören bir türün en çok okunan temsilcilerinden biri de 1997 yılında *Adı Aylin* romanı ile ani bir çıkış yapan Ayşe Kulin'dir. Romanları edebiyat dünyasında ilgi ile karşılanan ve birçok kuruluştan ödül alan Ayşe Kulin gibi çok okunan bir yazara, akademik çevrenin ilgisiz kalamayacağı açıktır. Nitekim Aydanur Yılmaz, *1980 Sonrası Kadın Romancılarımızın (Adalet Ağaoğlu-Ayla Kutlu-Ayşe Kulin-Buket Uzuner) Romanlarında Kadına Bakış* adlı yüksek lisans tezinde Ayşe Kulin'in romanlarını, zikredilen diğer yazarların eserleri ile birlikte belirtilen konu bağlamında incelemiştir. Ayrıca Evren Karataş, *Türk Kadın Yazarların Romanlarında İşledikleri(1980-2000) Konular ve Eğitim Kavramına Yaklaşımları* adlı doktora tezinde Ayşe Kulin'in romanlarını diğer kadın yazarların eserleri ile birlikte, konu ve eğitime yaklaşımı bakımından incelemiştir. Görüldüğü gibi Ayşe Kulin, her iki tezde de –tezlerin kapsamı gereği- diğer bazı yazarlarla birlikte ve sadece bazı yönleri ile incelenmiştir.

Biz, tezimizin konusunu belirlerken Ayşe Kulin gibi geniş kitlelere ulaşmış önemli bir yazarla ilgili müstakil bir çalışmanın gerekli olduğu düşüncesinden hareket ettik. Ayşe Kulin'in bütün yönlerini ele alan bir çalışmanın sınırları bir yüksek lisans tezinin kapsamını aşacağından bir sınırlama yapmamız gerekiyordu. Konunun sınırlarını belirlerken onun romanlarında farklı dünyalara ait olan, insana farklı ufuklar açan kişilerin varlığı ve bu kişilerin, romanlarına damgasını vurmuş olması, bizi Ayşe Kulin'in romanlarındaki kişilere yöneltti. Kişilerinin çoğunun, gerçek yaşamdan alınmış olması bu kişileri daha da dikkat çekici kılmaktaydı.

Kulin'in anne ve baba tarafından önemli ailelere mensup oluşu, sıradan insanların hayal dahi edemediği yaşamlara tanık olmasını sağlamıştı. Bu durum, sanatçı olarak onun şanslı yanıydı. Herhangi bir romanda yazarın, çok parlak hayallere gereksinim duyarak kurgulayabileceği karakterlerle bir şekilde kesişmişti hayatları ve bu, edebiyat dünyası açısından da oldukça yararlı olmuştu. Çünkü okuyucu, gerçek yaşamdan alınsalar bile ancak bu sayede tanışabildi Aylin'le Füreye ile Recep Yazıcıoğlu'yla Ahmet Reşat'la ve daha birçok karakterle. Okuyucu bu kişileri beğendi ve etkilendi onlardan. Onları, okuyucu nezdinde bu denli önemli kılan neden, ustaca sunulmalarının yanında, kuşkusuz gerçek yaşamdan alınmaları olmuştur.

Çalışmamız sırasında, çok geniş mekânlara ve tarihi devirlere ait olan oldukça kalabalık bir şahıs kadrosu ile karşılaştık. Kahramanların içinde bulundukları çevre, yetişme şartları, özellikle ailelerinin onlar üzerinde ne kadar etkili olduğunu gördük. Bu etki onların hayatını yönlendirmede değil, karakterlerini oluşturmada önemlidir. Yoksa onun kişileri genelde güçlü karaktere sahip kendi kararlarını verebilen şahıslardır. Bir kadın yazar olarak Kulin'in, kadın karakterleri ile dikkat çektiğini ve bu kadın karakterlerin de güçlü kişilikleri ile öne çıktığını tespit ettik. Onun romanlarında kadınlar genelde üst tabakaya mensup ya da bulunduğu şartlarda konumları iyi olan güçlü kadınlardır. Bunlar genelde -hatta bir iki istisna dışında- hem fiziken güzel hem eğitilmiş hem de soylu kadınlardır, ayrıca maddi açıdan da pek fazla sıkıntıları yoktur. Erkekler, birkaçı dışında arka planı oluşturan kişilerdir. Bu durum, bir kadının bakışıyla çizilen ya da gözlenen kadın karakterleri daha da önemli kılmaktadır. Ayşe Kulin'in romanlarındaki şahıs kadrosunu ele aldığımız tez çalışmamızda onun romanlarını, şahıslar yönüyle incelemeye çalıştık.

Tez çalışmamız, dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Türk edebiyatında romanın tarihi gelişimi ile ilgili bilgi aktardık. Birinci bölümde Ayşe Kulin'in, hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verdik. Çalışmamızın esas bölümü olan ikinci bölümde Kulin'in romanlarını tanıttık ve romanlarındaki şahısları inceledik. Üçüncü bölümde romanlarındaki şahısları çeşitli bakımlardan

sınıflandırdık. Dördüncü bölüm olan Sonuç bölümünde ise önceki bölümlerde anlatılanları bir sonuca bağlayarak genel bir değerlendirme yaptık

Ayşe Kulin'in hayatını genel hatlarıyla anlatırken çeşitli ortamlarda kendi verdiği bilgilerden de yararlandık. Şahısları incelerken öncelikle romanın konusu ve olayları ile ilgili bilgiler verdik. Bunu yaparken yazarın çeşitli röportajlarda, o romanla ilgili değerlendirmelerine yer verdik. Akademisyen ve yazarların görüşlerini de ekledik. Böylece o romanın edebiyat dünyasına yansıyan fotoğrafını çekmeye çalıştık.

Kişileri incelerken romanlarının özelliğine göre bazen başkahramandan, bazen de bu kişinin daha iyi tanıtılması için onun çevresindeki ya da ailesindeki diğer kişilerden başladık. Onları aileleri, çevreleri ve yaşam alanları, meslekleri ile ilgili özelliklerine göre inceledik. Yerine göre kişilerle ilgili zayıf noktaları gerekçesi ile saptamaya çalıştık. Her kişiden sonra kısa bir değerlendirme yaptık, ayrıca her romanın sonunda o romanın kişileri ile ilgili genel değerlendirmelerde bulunduk. En sonda kişilerin öne çıkan özelliklerini genel sonuçlar biçiminde tespit ettik.

Bu tez çalışmam sırasında, değerli hocam sayın Doç. Dr. Zeki Taştan'ın, eleştiri ve değerlendirmeleri ile tezin bilimsel kurallar çerçevesinde şekillenmesinde önemli katkıları oldu. Yoğun çalışmaları içerisinde bu katkıları sağladığı için sayın hocama teşekkür ederim.

Bu tarz incelemelerin, edebiyatımızda bilimsel eleştiriye katkı sağlaması dileği ile saygılar sunarım.

KISALTMALAR

age. : Adı geçen eser

Ank. : Ankara

C : Cilt

ev. : Çeviren

İst. : İstanbul

S. : Sayı

s. : Sayfa

ss. : Sayfadan sayfaya

GİRİŞ

Türk Edebiyatında Romanın Tarihi Gelişimi

Tanzimat’a gelinceye kadar Türk edebiyatında eski anlatı geleneği Divan Edebiyatı’nda mesnevi, Halk Edebiyatı’nda halk hikâyeleri, masal, destan ve efsaneler olmak üzere temelde iki koldan gelmiş/gelişmiştir. Fakat bu eski anlatı türleri, sadece olayı önemser nitelikteki türlerdir. Kişiler, yer ve zaman ayrıntıdan yoksun çoğu kez de olağanüstü özellikleriyle verilmiş, olay ise çok hızlı biçimde anlatılmıştır. Bu türlerde insan gerçek anlamda fiziki ve ruhi boyutları ve karmaşık yapısı ile değil, çoğu zaman tek yönlü bir tip olarak bir işlevi yerine getirmek üzere seçilen bir araçtan öte bir varlık ifade edememiştir. Bu anlatı türlerindeki zaman ve mekân bazen bir iki kelime ile ifade edilmiş, bazen de yıllar birbirini kovalamıştır. Yani gerçek çok boyutlu yönüyle değil, bir bakıma sığ bir biçimde anlatılmış ya da sembolik bir değer ifade etmiştir.

Hâlbuki insan, karmaşık yapısı ile gerçekçi biçimde kendisini ve içinde yaşadığı toplumu ve diğer insanları bütün boyutlarıyla abartısız biçimde edebi eser içerisinde bulmak ve görmek istediğinden bu ihtiyaca cevap verecek bir tür olarak romana yönelmiştir. Bu bağlamda Mehmet Tekin, “*Roman, modern zamanların geçerli anlatım türüdür.*” diyerek romanın bu zamanın sorunlarını anlatmada, tartışmada irdelemede ideal bir tarz olduğunu belirtmiştir.¹ İşte Türk edebiyatında da roman böyle bir ihtiyaç ve ilgiden doğmuş, Batı’dan yapılan ilk çevirilerle yazarların ve okurların ilgi odağı olmayı başarmış bir türdür.

Mustafa Miyasoğlu’na göre “*Halk hikâyesi, meddah kıssaları ve mesnevilerden romana geçişimizin yüz yirmi yıllık bir tarihi, daha doğrusu geleneği vardır.*”² Bu geleneğin başlangıcı Tanzimat yıllarıdır ve Türk edebiyatında roman 1860’tan sonra başlar. Edebiyatımızdaki ilk çeviri roman, Yusuf Kâmil Paşa tarafından Fenelon’dan çevrilen *Telemak* adlı eserdir. Bunu diğer çeviriler takip eder. Bu çevirin etkisi ile Şemsettin Sami, Ahmet Mithat, Namık Kemal gibi

¹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Yayınları, İst. 2004, s. 8

² Mustafa Miyasoğlu, *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*, Ötüken Yayınları, İst. 1998, s. 44

Tanzimat yazarları ilk yerli romanları yazmışlardır. Durali Yılmaz'ın, “*Romanın gördüğü ilgi üzerine Tanzimat yazarlarının hemen hepsi roman yazmayı denediler.*”³ biçimindeki tespiti o dönemde roman türünün gördüğü ilgiyi anlatması bakımından önemlidir. Türkçede roman niteliğini taşıyan ilk yerli roman, Şemsettin Sami'nin *Taaşşuk-u Talat ve Fitnat* adlı eseri kabul edilir. Durali Yılmaz, ilk telif romanın Ahmet Mithat'ın *Su-i Zan* romanı olduğunu belirtir.⁴ Bu romanları diğerleri takip eder.

Batı'dan gelen roman, Tanzimat döneminde iki yoldan gelişmiştir. Birinci yol, Ahmet Mithat'ın, Batılı hikâye ve romanla Türk halk hikâyelerini uzlaştırmaya çalıştığı yoldur. Yazar, romanlarını yazarken Halk hikâyeciliğinden yararlanmıştır. Tanzimat romancılığındaki ikinci yol ise Namık Kemal'in Batılı hikâye ve roman tekniğini uygulamaya çalıştığı yoldur. Tanzimat edebiyatında Ahmet Mithat popüler romanın, Namık Kemal edebî (sanatkârane) romanın öncüsü olarak ortaya çıkmış, bu iki romancı roman kurgusunda, tekniğinde, dil ve üslûpta ayrılarak iki ayrı tarz oluşturmuşlardır.

Tanzimat'la başlayan Türk romanı, Servet-i Fünûn döneminde Namık Kemal'in açtığı sanatkârane üslup ile gelişimini devam ettirmiştir. Bu dönemde roman, gerek üslup gerekse teknik bakımdan önceki döneme göre büyük gelişim göstermiştir. Tanzimatçılarda görülen kurgu hataları, üslup eksiklikleri, acemilikler Servet-i Fünûn dönemi romanında büyük ölçüde kaybolmuştur. Olayların örgüsü, işlenişi ve konuşmalar başarılı biçimde verilmiştir. Batılı ölçülere uygun roman, bu dönemde yazılmıştır.

Milli Edebiyat Dönemi'nde Yakup Kadri, Halide Edip ve Reşat Nuri ile romanımız, Anadolu'yu ve toplumumuzu daha realist biçimde işlenmiş ve roman topluma yönelmiştir. Bu dönemde roman teknik bakımdan da gelişimini sürdürmüştür.

³ Durali Yılmaz, *Türk Romanın Doğuşu*, Ozan Yayıncılık, İst. 2002, s.10

⁴ a.g.e. s.11

Cumhuriyet'in ilk yıllarında önceki dönem yazarlarının etkili olduğunu görüyoruz. Milli Edebiyat döneminden Cumhuriyet dönemine geçerek olgun roman örneklerini bu yıllarda veren yazarları ise Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yazarları olarak değerlendirebiliriz.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yazarlar, genellikle toplum sorunlarına eğilmişler, birtakım gerçekleri aktarmak istemişlerdir. Aralarında, sorunlara çözüm getirmeye çalışanlar ya da eleştirenler olmakla birlikte, gerçekçilik, daha çok gördüklerini, gözlemlediklerini yansıtmak, sergilemek çizgisinde kalmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gözleme dayanan gerçekliğin, 1930-1940 yılları arasında toplumcu gerçekçiliğe yönelmeye başladığını görüyoruz. Sabahattin Ali toplumcu gerçekçiliği bilinçli bir biçimde savunarak 1950'den sonra yetişen yazarlara öncülük etmiştir. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt ve Talip Apaydın gibi yazarlar köy, köylü ve toprak sorununu işlemişler, özellikle Kemal Tahir romanlarının bir bölümünde tarihe yönelmiştir.

Roman yazma yönteminde değişiklik yapmaya başlayan ilk yazarımız olan Ahmet Hamdi Tanpınar, romanlarında insana ve zamana önem vermiştir. *Mahur Beste*, *Huzur*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Sahnenin Dışındakiler*, bireyden hareketle, hemen hemen Tanzimat döneminden başlayarak, Milli Mücadele yıllarını da içine alan romanlardır.

Bireye ve tarihe yönelen bir yazar olarak Tarık Buğra önemli bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar ilk romanı *Siyah Kehribar*'da aydın ve sanatçı insanın, yaşamda umduğunu bulamamak yüzünden içine düştüğü çıkmazı ve başkaldırışını verir. *Küçük Ağa*, *Küçük Ağa Ankara'da* romanlarıyla da Kurtuluş Savaşı'nı işleyen yazarlar arasına katılır. *Osmancık*'ta ise Osmanlı devletinin kuruluşuna döner. *Garipler Sokağı*, *Suçumuz İnsan Olmak* gibi romanlarıyla Oktay Akbal da Tarık Buğra gibi, bireye yönelen bir yazardır.

Dikkati çeken bir başka nokta ise din içerikli romanların sayısındaki artıştır. Buna örnek olarak başta *Minyeli Abdullah* romanıyla dikkati çeken Hekimoğlu

İsmail olmak üzere Raif Cilasun, Ahmet Günbay Yıldız, Şule Yüksel Şenler, Nurullah Genç gibi isimler sayılabilir.

Dikkat çeken bir husus da özellikle 1970 sonrasında kadın romancıların hem nicelik hem de nitelik olarak yaptığı çıkıştır. Emine Işın, Nezihe Meriç, Peride Celal, Sevgi Soysal, Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, İnci Aral, Ayşe Kulin gibi yazarlar, romanlarıyla dikkat çeken kadın yazarlarımızdan bazılarıdır.

Sonuç olarak romanımızın gelişimi ile ilgili şunları söyleyebiliriz: Tanzimat’la birlikte tanıştığımız bir tür olan roman, ilk örneklerden sonra olgun örneklerini vermeye başlamış Milli Edebiyat’tan sonra ve Cumhuriyet Dönemi’ne güçlü bir giriş yapmıştır. İlk yıllarda sorunlar sadece bir gözlemci tarafsızlığı ile anlatılırken Toplumcu Gerçekçiler gözlemlerini eleştirel bir bakışla anlatma yolunu benimsemişlerdir. 1930-1940 yılları arasında yazarlar toplum gerçeklerini, II. Abdülhamit döneminden başlayıp, Birinci Dünya Savaşı yıllarını konu olarak işlerler.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında romanların konusunda toplumsal kaygı ağırlık kazanır ve toplumsal konular çeşitlenir. Edebiyatımızda “köy edebiyatı” başlar, köy ve köylünün sorunları dile getirilir. 1950’li yıllarda İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetişen yazarlar, köy ve kasaba romanları yazmayı sürdürürler. 1960’lı yıllarda toplumcu genç yazarlar konuları çeşitlendirirler, geçirilen siyasal, toplumsal ve ekonomik değişmeler ve bunların sonuçları ele alınır.

1970-1980 yılları arasında roman yazarları sayısında büyük bir artış görülür. Konular daha da çeşitlenir. Yazarların sıkıntısını çektikleri 27 Mayıs ve 12 Mart olayları ele alınır. Belgelere dayanılarak yazılan tarihsel romanlarla birlikte 1980-90 yılları arasında aileden hareketle Türkiye’nin toplumsal yaşamından kesitler verilir. Biyografik romanlar yazılır. 12 Eylül 1980 öncesi olaylarından kesitler verilir. Roman klasik yapısından uzaklaştırılır ve romana yeni bir kurgu kazandırılır.⁵

⁵ Romanla ilgili verilen bilgilerde; Olcay Önerioy’un *Cumhuriyet Döneminde Roman* başlıklı çalışmasından yararlanılmıştır: http://www.turkceciler.com/cumhuriyet_doneminde_hikaye.html

Günümüzde Türk romanlarının Batı dillerine çevrilmesi, Türk romanındaki gelişmenin ölçüsünü göstermesi bakımından kayda değer bir niteliktir. Günümüz romanın gelişimine paralel olarak ilgili çalışmaların yapılması romanımızın daha sağlıklı bir çizgide gelişimine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda son dönemin çok okunan önemli kadın yazarlarından biri olan Ayşe Kulin'in romanları ve romanlarındaki kişilerle ilgili bir çalışmanın gerekli olduğu düşüncesi ile bu tez çalışmasını yapmaya karar verdik. Bu kadar okunan bir yazarın elbette bilimsel kriterlere göre incelenip, tanıtılması ve eseleri ile ilgili bilimsel eleştirilerin yapılması, şüphe götürmez bir gerekliliktir.

I. AYŞE KULİN'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1. 1. Ayşe Kulin'in Hayatı

Türk edebiyatının önde gelen ve çok okunan yazarlarından biri olan Ayşe Kulin, 1941 yılında İstanbul'da doğar. Babası Muhittin Kulin'dir. Baba tarafı Bosnalı olan Ayşe Kulin'in dedesi Salih Zeki Bey, ailesi ile 1896 veya 1897'lerde Bosna'dan İstanbul'a göçer. Ayşe Kulin'in anlattıklarına göre dedesi Salih Zeki, soy olarak Bosna beylerine dayanmaktadır.

Kulin'in babası, Devlet Su İşlerinin başına ilk atanan Muhittin Kulin'dir. Ailesi ile Ankara'ya yerleşen Muhittin Kulin, görevi münasebetiyle yurdun birçok yerini de dolaşmıştır. Ayşe Kulin babasını çok seven bir çocuktur. Edebiyata ilgi duymasında babasının da etkisi olur. Kendisi bunu şu şekilde anlatır: *“Babam gittiği her seyahatten bana kitap taşırdı. Sonradan da kitapla ilgili sorular sorardı. O kadar seviyorum ki babamı, o kadar düşkünüm ki ona, gözüne girmek için okurdum.”*⁶

Ayşe Kulin'in annesinin adı Sitare Hanım'dır. Anne tarafından büyük dedesi Osmanlı'nın son maliye nazırı Ahmet Reşat Bey'dir. Ayşe Kulin, Reşat Bey'in büyük kızı Leman Hanım'ın torunudur. Kulin, bir söyleşisinde annesi ile ilgili şunları söylemektedir: *“Annemle çok iyi geçinemedim, çok sevişen bir ana kız değildik. Ama ölümü beni çok yıprattı. Pişmanlıklar duydum. Hiçbir kitabımı ona ithaf etmemişim.”*⁷ İşte bu sebeptendir ki Kulin *Sit Nenenin Masalları* kitabını annesi için yazmıştır.

Kulin'in çocukluğu Ankara'da geçer ve ilkokulu Ankara'da TED Kolejinde okur. Bu okulda yabancı dille eğitim yapılmaktadır ve Kulin daha sonraki değerlendirmelerinde yabancı dille eğitimin oldukça faydalı olduğunu belirtir. Kulin, daha sonra Arnavutköy Amerikan Kız Kolejine kaydolar. On sekiz yaşına kadar oldukça mutlu bir hayat yaşar. Bu yıllarında hiçbir sıkıntısı yoktur. Kendisi bu durumu şöyle anlatmaktadır: *“Ben inanılmaz derecede mutlu bir çocuktum. Kültür*

⁶ http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

⁷ http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

düzeyleri yüksek, eğitilmiş, görgülü ve ahlaki değerleri çok yüksek iki ailenin içinde büyüdüm. Ailemin bütün fertlerinden hep çok yakın ilgi ve içten sevgi gördüm. 18 yaşına kadar hayatta tek bir eksiğim, bir derdim olmadı. Hayatın bana hep böyle iyi davrandığını söyleyemeyeceğim.”⁸

Evleri Ankara gibi siyasetin merkezi konumundaki bir yerde olduğundan evde sürekli politika ve siyaset konuşulmaktadır. Bu durum, Ayşe Kulin’in politikaya ilgi duymasına sebep olur ve nitekim 27 Mayıs 1960 İhtilali öncesindeki gösterilere katılanlar arasında yer alır. Hatta bu etki onda o kadar iz bırakmıştır ki ileriki yazarlık yaşamında da 27 Mayıs öncesindeki gösterilere bir kısım eserlerinde yer verecektir.

Amerikan Kız Kolejini bitirdiğinde Mehmet Sarper’le evlenir (1960 veya 1961). Bu evlilikten iki oğlu olan Ayşe Kulin, *“Hayatımda tek pişmanlık duyduğum şey okulu bitirir bitirmez evlenmek ve hemen çocuk yapmaktır. Bu nedenle Londra’da bir üniversiteyi yarım bıraktım. Ne kadar zorlarsanız zorlayın, kucakta iki çocukla üniversiteyi götüremiyorsunuz. İçimde kalan tek ukde üniversiteyi bitirememiş olmaktır. London School of Economics’te sosyoloji okuyordum. Hamileyken okuyordum ve çocuk doğduktan sonra onu bırakıp derse koş, meme saatine yetiş, tekrar git... İkinci sene yine hamile kalınca pes ettim.”⁹* diyerek hem üniversite tahsilinden söz etmekte hem de üniversiteyi bitirememekten duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir.

Bu evliliğinde, hayatının en sıkıntılı yıllarını geçirir. Daha sonra Eren Kemahlı ile hayatını birleştiren (1967) Kulin’in bu evlilikten de iki erkek çocuğu olur. Fakat bu evliliği de biter. Bu evliliğinin sona erme sebebi Kulin’e göre kendisinin kıskanç olmaması yüzünden kocasına fazla güvenmesi ve onu bir başkasına kaptırması olmuştur. Evliliklerinin sona ermesi sonrasında para ihtiyacından dolayı çalışmak zorunda kalır ve böyle bir zorunluluk, Kulin’in hayatında gazetecilik sayfasının açılmasına vesile olur. Evlilik yıllarını ve boşandıktan sonra işe başlamasını şöyle anlatmaktadır: *“On iki yıllık evlilik süreci*

⁸ <http://mavianne.blogspot.com/2009/01/aye-kulin-ile-umut-rportaji.html>

⁹ http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

içinde sadece çeviri yaptım evde. İşe yaramadı mı, tabi çok yaradı. Çünkü tarihi bir dosya çeviriyordum, yirminci yüzyılın dosyası diye. Yani o çağa ait tarih kitapları çeviriyordum. Rusya'daki ihtilali, Almanya'daki Reich'ın düşüşü gibi. Onlar benim çok da iştahımı kabarttı yakın tarihe karşı. Bir iki tane yazı yazmaya çalıştım. Dergilere girmeye çalıştım ama olmadı. Yani kapı benim önüme hiçbir zaman açılmadı. Derken boşandım. Kimseye tavsiye etmiyorum ama boşanma bana çok iyi geldi. Birden bire iki tane kanat takmışım da uçuyorum gibi hissettim. Bütün dünya benimdi ve tesadüfen kendimi bir çalışma hayatının içinde buldum. Aslında tamamen tesadüfen diyemeyeceğim, çünkü boşandıktan sonra paraya müthiş muhtaçtım.”¹⁰

Daha önce bazı dergilerde çalışmış olmasına ve tercüme yapmış olmasına rağmen gazeteciliğe asıl girişi 1977 yılında, boşanmak üzere evini terk ettikten sonra Cumhuriyet Gazetesi'ne verdiği yazı ile olur. Burada 1982'ye kadar devam eden Kulin, bir süre de Dünya Gazetesi'nde çalışır.

Gazete ve dergilerde editör ve muhabir olarak çalışan yazar, uzun yıllar televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak çalışır. Bu sırada birçok reklam filmi yanında *Ayaşlı ve Kiracıları* adlı filmin sanat yönetmenliğini üstlenir ve bu filmle en iyi sanat yönetmeni ödülünü alır.

Danimarkalı bir ekiple *King a Garden* isminde bir çocuk filminde görev alır ve Kapadokya'da çekilen bu filmle önemli bir tecrübe kazandığını belirtir.

Edebiyatla ilgili çalışmalarını da sürdüren yazar çeşitli hikâyeler yazar. Uzun süre yayıncı bulamaz, ama yazmaya devam eder. Öykülerden oluşan ilk kitabı *Güneşe Dön Yüzünü*, 1984 yılında yayımlanır. 1996 yılında Münir Nureddin Selçuk'un yaşam öyküsünün anlatıldığı *Bir Tatlı Huzur* adlı kitabı yayımlanır. Daha sonra *Foto Sabah Resimleri* adlı öykü kitabı yayımlanır. Bu çalışmaları ile önemli ödüller de alır, fakat yine de fazla tanınan bir yazar değildir.

¹⁰ http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

Kulin'in tanınması ve çok okunan bir yazar olması ancak 1997'de yayımlanan ve biyografik bir roman olan *Adı Aylin*'le mümkün olur. O, bu romanıyla artık en çok okunan yazarlardan biri olmuştur ve artık yılların birikiminin ürünü olan eserleri arka arkaya gelir.

Adı Aylin'den sonra 1998 yılında *Geniş Zamanlar* adlı öykü kitabı, 1999'da *Sevdalinka* ve 2000'de yine bir biyografik roman olan ve Füreyâ Koral'ın hayatını anlattığı *Füreyâ* yayımlanır. 2001 yılında yayımlanan *Köprü* isimli romanı ile Doğu illerimizde yaşanan dramın köklerini ele alır. Ayşe Kulin 2002 yılında yayımlanan *Nefes Nefese* isimli romanı ile İkinci Dünya Savaşı sırasında yüzlerce Yahudi'yi soykırımdan kurtaran Türk diplomatlarının kahramanlıklarını, bir aşk öyküsü ile birlikte anlatır. 2004'te *Gece Sesleri*, 2005'te Güneydoğu sorununu ele aldığı *Bir Gün* adlı romanını yayımladı. İşgal yıllarındaki İstanbul'u anlattığı *Veda* romanını 2007'de yayımlar. Ardından bu romanın devamı niteliğindeki *Umut* romanını yayımlar. 2009'da yayımladığı *Türkan* adlı anı-romanında Türkan Saylan'ı anlatır.

1. 2. Edebi Kişiliği

Ayşe Kulin, akıcı üslubu ve renkli kişileri ile roman sahasında geniş okur kitlelerine ulaşmayı başaran bir yazardır. Çok satan ve çok yazan bir yazar olarak edebiyat dünyasında kendine bir yer edinmiştir. Aslında o, hayatını yazı ile kazanan bir yazar olmasına rağmen edebiyat dünyasında biraz geç tanınmıştır. Kendisi bu durumu “Yirmi beş sene yayıncı bulamadım.”¹¹ biçiminde açıklamaktadır.

Onun asıl çıkışı 1997 yılında yayımladığı *Adı Aylin* romanıyla olur. Bu kitabı diğerleri takip eder. Onun, özellikle 1997-2010 yılları arasında onu roman olmak üzere on yedi kitap neşretmesi dikkate değer bir üretkenliktir. Kendisi bu durumu, önceden belli bir hazırlığı ve birikimi olduğunu; yıllarca yayıncı beklediğini ifade ederek açıklamıştır.

Ayşe Kulin'in edebi kişiliğini incelediğimizde aşağıdaki noktaları tespit edebiliriz:

¹¹ http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

a) Ayşe Kulin, kitaplarında gerçek hikâyeleri ele almayı benimsemiştir. Bazı kitaplarında ailesinden kişilere de yer vermiş hatta son iki romanı olan *Veda* ve *Umut*'ta kendi ailesinin yaşam öyküsünü işlemiş ve biyografik romanın başarılı örneklerini vermiştir.

b) Birçok romanında “geçmişe dönüş yöntemini” kullanmıştır. Yani gerçekte dar bir zamanı esas alarak hatırlamalar, anlatımlar, günlük okumaları ile zamanı genişletir ve kahramanların geçmişi ile ilgili bilgi verir. Bu yöntemi daha ilk romanı *Adı Aylin*'den itibaren kullanır. *Adı Aylin*'de roman Aylin'in cenaze töreni ile başlar ve Aylin'in baş döndüren hayatı geriye dönüşlerle anlatılır. *Füreyâ* romanında ise Osmanoğlu Kliniğinde yatmakta olan Füreyâ'nın hayatı ve ailesi yine geriye dönüş yöntemi ile verilir. Bu yöntem; *Sevda linka*, *Bir Gün*, *Gece Sesleri*, *Köprü* romanlarında da uygulanır.

c) Yazar romanlarında genelde çok geniş bir şahıs kadrosu kurmuş, ancak romanlar, bir ya da birkaç kahramanın yaşamlarına göre şekillenmiştir. Kahramanları, içerisinde yetiştikleri aile çevresi ile birlikte ele almıştır.

d) Kişi tasvirleri ve kişilerin tanıtımı önemsenmiştir. Kişilerin dış görünüşü ve karakter özellikleri önemlidir. Bu özellikleri bazen doğrudan yazar tarafından, bazen de diğer kişilerin söz ve düşüncelerinin ifadesi biçiminde verilir.

e) Yazar, kişileri anlatırken dönemleri anlatmaya, dönemin sosyal ve siyasi gelişmelerini yansıtmaya hususi bir ehemmiyet vermiştir.

f) *Füreyâ* romanından başlayarak siyasi durumları, tarihi olaylar ışığında ya da gelişmeleri kendi seyri içerisinde vermeye çalışmıştır. Örneğin Füreyâ, yaşı ilerledikçe etrafında çember sakallılar görmeye başlamış ve etrafındaki insanlar ona yabancılaşmıştır. *Köprü* ve *Bir Gün*'de Kürt meselesi ile ilgili olarak özellikle de Şeyh Sait isyanı ve diğer olaylar, bilinen şekli ile özetlenmiştir.

g) Mekân tasvirleri onun romanlarında dikkat çekecek boyutta değildir.

h) Yazar dil olarak halkın konuştuğu dili kullanmış, bu konuda yapmacıktan kaçınmıştır. Anı Türkçeyi tercih etmemiştir. Sadece *Füreya* romanında “*varsıl bir hanımefendi*” ifadesinde “*varsıl*” kelimesi bu noktada dikkat çekmektedir.

ı) Yazarın üslubu akıcıdır. Süslü, sanatlı ve karmaşık bir üsluptan kaçınmıştır ki dil ve üslup tercihi, onun çok okunmasının önemli sebeplerinden birisidir. Ancak kimi romanlarında örnek olarak *Füreya*’da, Osmanoglu Kliniğinde yatan Füreya’nın iç konuşmaları ve *Adı Aylin*’de Aylin’in ölümünden önceki olaylar, çok yavaş ilerleyen bir zaman diliminin ayrıntısı ile anlatılmıştır.

Sonuç: Ayşe Kulin, sade, süssüz bir dil ve anlatım tercih ederek geriye dönüş yöntemini bolca kullanarak, kişilerinin renkli ve etkileyici hayatlarını öne çıkarmayı ve onları sürükleyici biçimde anlatmayı başardığı için çok okunan yazarlarımızdan biri durumuna gelmiştir.

1. 3. Aldığı Ödüller

Uzun bir süre yayınevi bulamayan ve eserleri kimi yayınevleri tarafından “*ilk romanlarımızdan bile geri*” olarak nitelenen Ayşe Kulin; özgüvenini, aldığı ödüllerle kazanmış ve edebiyat dünyasındaki yerini bulmasında, bu ödüllerin önemli katkısı olmuştur.

Kulin, bir anısını anlatırken bu durumunu şöyle dile getirmektedir: “*Rahmetli Erdal Öz’e öykülerimi götürdüm. Hiç ses çıkmadı. Tekrar sordum, ‘Daha okumadım bakarım.’ dedi. Adresimi verdim ve heyecanla bekledim. Bir hafta içinde kahverengi bir zarf geldi. İçinden ona bırakmış olduğum zarf çıktı, benim öykülerim bir de bir dosya kâğıdının yarısına, ‘Sayın Kulin, yeni öyküleriniz eskisinden de kötü. Sizin için üzgünüm.’ yazmış. Çok üzüldüm üstelik aynı öyküleri Haldun Taner Öykü Ödülü’ne göndermişim. Bir hafta sonra telesekreterde ‘Sayın Ayşe Kulin, Haldun Taner Ödülü’nü kazandınız.’ diye bir mesaj buldum. Birisi beni işletiyor, diye düşündüm. Sonra tekrar telefon çaldı, açtım ve ben kazanmışım. O öyküler ertesi sene kitap*

haline getirildi ve başka öykülerim de Sait Faik Ödülü'nü aldı. Beni ısrarla okumak istemeyenler, okudukları zaman bana ödül verdiler.”¹²

Ayşe Kulin, daha sonra da kitapları, senaryoları ve çeşitli çalışmalarıyla birçok ödüle layık görülmüştür. Aldığı ödüllerin onun için çok önemli olduğunu belirtmeye gerek olmamakla birlikte kendisi bu ödülleri: “*Benim için üç tane önemli ödül var. Bir tanesi Haldun Taner Ödülü. Bu ayrıca arkama müthiş bir rüzgâr koyan ödül. Çünkü yirmi beş senelik bir bekleyişten sonra, yaza yaza mahvolmuştum. Bütün dosyalarım dolmuş, kapılardan dönmüşüm, kimse kitaplarımı okumuyor, beni yazar yerine koymuyordu. Çünkü ben o yılların yazar tanımına katiyen uymuyorum. Ben sigara bile içmeyen, dört çocuklu, Yeniköy’ün tepesinde oturan bir kadıyım. Neyse, neden sonra, belki de biraz kimliğimi saklayarak, boşandıktan sonra çalışma hayatına atılınca biraz şeklim şemalim değişir gibi oldu. Belki de onun için bir kitap bastırabildim. İlk bastırdığım kitap da Güneşe Dön Yüzünü’yü (1984). Yirmi yaşlarında yazmış olduğum bu öyküleri ben elli yaşına yakinken bastırabildim ve öyle aldım bu ödülü. İkinci sene Sait Faik Ödülü’nü aldım. Bu demekti ki: ‘Tamam Kulin, sen bir yazarsın. Devam et.’ Bir de bu sene aldığım Türkiye Yazarlar Birliği’nin En İyi Roman ödülü var. Onun dışında bir sürü ödül var ama inanın isimlerini bile hatırlayamıyorum. Onları birer tatlı anı olarak biriktiriyorum.”¹³* biçiminde değerlendirmiş ve bu ödüllerin, kendisi için ne anlama geldiğini ifade etmiştir.

Kulin’in çeşitli çalışmaları ve eserleri vesilesi ile aldığı ödülleri şunlardır:

“*Gülizar*” adlı öyküsünü “*Kırık Bebek*” adıyla senaryolaştırır ve bu filmi Kültür Bakanlığı Ödülünü kazanır (1986).

Ayaşlı ve Kiracıları adlı dizi çalışmasıyla Tiyatro Yazarları Derneği’nin En İyi Sanat Yönetmeni Ödülünü kazanır (1986).

Foto Sabah Resimleri adlı öyküsü ile Haldun Taner Öykü Ödülünü alır (1995).

¹² http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

¹³ http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayşe_Kulin.pdf

Foto Sabah Resimleri adlı öykü kitabı ile Sait Faik Hikâye Armağanını kazanır (1996).

Adı Aylin romanı ile İstanbul İletişim Fakültesi tarafından “Yılın Yazarı” seçilir (1997).

Sevdalinka adlı romanı İstanbul İletişim Fakültesi tarafından “Yılın Romanı” seçilir (1999).

Veda romanı ile Yazarlar Birliği Edebiyat Ödülünü alır (2007).

Görüldüğü gibi Kulin, birçok kuruluştan birçok ödül almıştır. O, tam da ümidinin kırıldığı anda aldığı bu ödülleri yazdıklarının okunmasına ve tanınmasına bir vesile olarak gördüğü için önemsemiştir.

1. 4. Eserleri:

Ayşe Kulin’in eserleri denilince akla ilk gelen onun romanlarıdır. Ama o sadece roman yazmış değildir. Öykü, biyografi, şiir, derleme ve araştırma türünde kitapları da vardır. Onun eserlerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1. 4. 1. Romanları

Yazarın tanınmasını sağlayan eserler daha çok romanlarıdır. Yayın sırasına göre romanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Adı Aylin (1997)*: *Adı Aylin*, Kulin’in ilk romanıdır. Biyografik bir roman olan bu eserde yazar, Aylin Devrimel Radomisli’nin hayatını anlatmış ve bu eser çok yoğun bir ilgi görmüştür. *Adı Aylin*, Kulin’in yazarlık yaşamında bir dönüm noktası olmuş, onu çok okunan bir yazar konumuna getirmiştir.

Sevdalinka (1999): Kulin bu romanında Sırp vahşetine hedef olan Boşnakları anlatmıştır. “*Sevdalinka*” Boşnakçada “*Sevda Şarkıları*” anlamına gelmektedir. Baba tarafından soyu Boşnaklara dayanan yazar, bu eserinde, bütün dünyanın gözleri önünde gerçekleştirilen Boşnak soykırımını çarpıcı örnek-olaylarla anlatmıştır.

* Parantez içerisinde belirtilen yıl, eserin ilk yayımlandığı yılı ifade etmektedir.

Füreyâ (2000): Yazar, bu romanında ilk kadın seramik sanatçısı olan Füreyâ Koral'ın hayat hikâyesini anlatmıştır. Dolayısı ile bu roman da *Adı Aylın* gibi biyografik bir romandır.

Köprü (2001): Bu romanında yazar, Erzincan Eski Valisi Recep Yazıcıoğlu'nun hayatını, Karasu üzerine kurulacak olan bir köprünün yapılış hikâyesi ile birlikte anlatır. Yazıcıoğlu ve köprü ile birlikte Doğu insanın sorunlarını ve Kürt sorununu tarihi olaylar eşliğinde irdelemeye çalışır.

Nefes Nefese (2002): İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların Yahudilere uyguladıkları soykırımı ele aldığı bu romanında Kulin, Türk diplomatların Yahudileri, Alman vahşetinden kurtarma gayretlerini, çoğunluğu Yahudilerden oluşan bir vagonun, Fransa'dan kalkıp Almanya üzerinden Türkiye'ye geliş hikâyesi eşliğinde anlatmıştır.

Gece Sesleri (2004): Bu romanında yazar Egeli bir zengin ailenin hayatını ele almıştır. Romanda olay ve kişilerin görünen yüzü ile birlikte bir de bilinmeyen tarafları ile anlatıldığını görüyoruz. Yazar bu romanında askeri müdahaleler öncesinde yaşanan siyasi olayları anlatırken bunun yanında bir kuşaklar arası çatışma konusunu da işlemiştir.

Bir Gün (2005): Ayşe Kulin, Doğu sorununu ele almıştır. Romandaki Zelha karakterini oluştururken Leyla Zana'nın yaşadıklarından esinlenmiştir. Nevra ise Zelha'nın çocukluk arkadaşıdır fakat daha sonra yaşamları ayrı dünyalarda sürmüştür. İşte roman bu iki dünya arasındaki farklılıklar üzerine kurulurken aradaki sevgi bağı çerçevesinde sorunlara bir çözüm aranmıştır.

Veda (2008): Yazar bu romanında işgal altındaki İstanbul'u, büyük dedesi ve Osmanlı'nın son Maliye Nazırı Ahmet Reşat Bey'in konağından bakarak anlatmıştır. Romanda Kulin'in ailesi; özellikle annesinin ailesi ve işgal yılları, kurtuluş çabaları anlatılmış ve Osmanlı'nın hazin sonu dile getirilmiştir.

Umut (2008): *Umut* romanı *Veda*'nın devamı niteliğindedir. *Veda*'da tarihe karışan Osmanlı yerine Umut'ta yeni kurulan Cumhuriyet'i ve yeni kurulan devletin kalkınma çabalarını ve değişen hayat şartlarını görmekteyiz.

Türkan (2009): Yazarın bu romanı, Türkan Saylan'ın hayatının anlatıldığı bir anı romandır.

1. 4. 2. Öykü Kitapları

Güneşe Dön Yüzünü (1984): Yazarın ilk öykü kitabıdır. Bu kitapta 1940'tan 1980'lere Türkiye'nin genel görünümünü yansıtılmaktadır.

Foto Sabah Resimleri (1996): Yazara önce Haldun Taner Öykü Ödülünü, daha sonra Sait Faik Hikâye armağanını kazandıran bu kitap onun tanınmasını sağlayan en önemli eserlerinden biridir.

Geniş Zamanlar (1998): Kulin'in bu öykü kitabı, sosyal farklılıklar üzerine kurulu öykülerden oluşmaktadır.

Bir Varmış Bir Yokmuş (2007): Bu kitapta gerçekte hayal ve kurgu karışımı öyküler yer almaktadır.

1. 4. 3. Biyografi-İnceleme Araştırma-Şiir-Çocuk Kitabı

Bir Tatlı Huzur (1996): Biyografi türünde olan bu eserde Ayşe Kulin Türk müziğinin önemli ismi Münir Nurettin Selçuk'un yaşamöyküsünü anlatmıştır.

İçimde Kızıl Bir Gül Gibi (2002): Şiir ve nesir karışımı olan bu eserde, Nazım Hikmet'in şiirleri ve yazarın bu şiirlerle ilgili duyguları yer almaktadır.

Babama (2002): Babası için yazdığı şiir türündeki bu eserinde yazar, babasını ve onun şahsında Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki kalkınma çabalarını anlatmaktadır.

Kardelenler (Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları) (2004): Proje, araştırma, öykü diye nitelendirilebilecek bu eser, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve TÜRKCELL'in katkıları ile okuyamayan kızlarımızı okutma çabalarına katkı sağlamak amacı ile hazırlanmıştır. Bu eserde, adı geçen kuruluş ve derneklerin katkısı ile okuyan kızların öykülerine yer verilmiştir.

Sit Nene'nin Masalları (2008): Bu eser Kulin'in annesine bir vefa borcu olarak kaleme aldığı ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNICEF'in iyi niyet elçisi olarak seçilmesi dolayısı ile yazdığı bir masal kitabıdır. Bu masallar Kulin'in annesinin anlattığı masallardan oluşmaktadır. Eserin geliri kimsesiz çocuklara bağışlanmıştır.

Taş Duvar Açık Pencere (2009): Ayşe Kulin'le bir Alman kadın yazar olan Rita Rosen'in Frankfurt Kitap Fuarı'nda karşılaşp kadın yazarların durumu hakkındaki deneyimlerini, düşüncelerini birbirleriyle paylaşmaları sonucu ortaya çıkan derleme türünde bir eserdir.

1. 5. Romanlarının Ayrıntılı Tanıtımı

Adı Aylin

Bu roman 1997'te Remzi Kitabevi yayınları arasında çıkmış ve Ayşe Kulin'in çok satan yazarlar listesine girmesini sağlayarak dikkatleri yazarı üzerine çevirmiştir. Edebiyat dünyasında büyük yankılar yapan ve gerçek bir yaşam öyküsünü işleyen bu romanın yazılışı ile ilgili Ayşe Kulin şunları söyler: “Aylin'le, o hayattayken bir söyleşi tasarladım. Rahmetli Ercan Arıklı'nın dergilerinden birinde çıkacaktı. Beklenmedik ölümü üzerine bu yazıyı günlük gazetelerden birinde

yayınladım. O kadar çok ses getirdi ki, hayatını da yazayım da, günahları ve sevdalarıyla, okurlar böyle renkli bir insanın varlığından haberdar olsunlar istedim. Aylin, birlikte büyüdüğüm, aynı apartmanda komşu olduğum ve aynı okulda okuduğum bir arkadaşım. Üstelik benim amcamın eşi onun teyzesi oluyordu. Dolayısı ile hakkında hemen hemen her şeyi zaten biliyordum.”¹⁴

Nazife Çifçioğlu, Adı Aylin’i şu şekilde değerlendirir: “Çok güzel olduğu kadar; canlı, capcanlı bir hayat öyküsüdür Adı Aylin. İnsanın kendisine çıkaracağı pek çok pay vardır onda. Okurken, işte şu satırlarda ‘ben varım’ diyor insan. En önemlisi, gerçekten içimizden geldiği gibi yaşayıp yaşamadığımızdır. Aylin Radomisli bunu başarmış. Hayatı en hızlı yönüyle yaşamış ve aynı hızda veda etmiş bu hayata. Hemen herkes sevmiş onu. Ben de sevdim. En çok da sevmeyi bilen tarafını yakın buldum kendime. O canlılığıysa imrendiğim yanı oldu. ‘Keşke’ dedim. En kötüsü de ölüm nedeninin karanlık kalması.”¹⁵

Roman, okuyucu üzerinde beklenenden ziyade tesir yapar ve yazarına İstanbul İletişim Fakültesi tarafından verilen “Yılın Yazarı” unvanını kazandırır.

Sevdalinka

Ayşe Kulin’in “Bana en büyük hayat derslerinden birini Sevdalinka verdi.” diye ifade ettiği *Sevdalinka* romanının konusu, tarih boyunca baskı ve soykırıma hedef olan Boşnaklardır. *Sevdalinka*’da 1992–1996 yılları arasında Sırp tarafından gerçekleştirilen Boşnak soykırımı anlatılmaktadır.

Bu romanın yazım sürecinde yazarın Batı ile ilgili bazı düşünceleri değişmiştir. Bu süreci yazar şöyle anlatmaktadır: “*Sevdalinka*’yı yazmak için araştırmalara başladım. Batı’yla bütün gönül bağlarım *Sevdalinka*’dan sonra koptu. Orada olanlar beni büyük hayal kırıklığına uğrattı. Hele o savaş, soykırım, yani 1990larda Avrupa’nın ortasında insanları ktır ktır kesiyorlar. İki ve beş yaşlarında yuvaya giden çocukların otobüslerini tarıyorlar. Bu bir soykırımı değil de nedir? Yedi yaşındaki çocuğun ırzına geçilir mi? Yetmiş yaşında kadının ırzına geçilir mi?

¹⁴ <http://www.biyografist.com/roportajlar/Ayse-Kulin-roportajlari>, (Görüşen: Melike Birgölge).

¹⁵ <http://www.gonulevi.com/ge2002/kitap/aylin.htm>

Bu niye yapılıyor, gitsin diye. Müslüman olan gitsin diye. Kimlik yavaş yavaş, göz göre göre yok ediliyor bir şekilde. Sevdalinka’da Batı’nın ne olduğunu çok iyi öğrendim. Ayağımın altından adeta bir halı çekildi ve burnumun üstüne düştüm. Yani artık bu kadar hayranlıkla baktığım, ‘Onlar gibi olalım.’ dediğim Batı gibi olmak istemiyorum.”¹⁶

Romanda bu soykırım, bir basın mensubu olan romanın kahramanı Nimeta ile yine bir basın mensubu olan Stefan arasındaki aşk etrafında anlatılır. Roman kahramanlarının basın mensubu oluşu, gelişen siyasi olayların zamanında, hatta zamanından önce, arka planıyla ve sebepleriyle anlatılmasını sağlar.

Romanda, Sırp’ların Müslüman Boşnaklara uyguladığı soykırım ilginç ayrıntılarla sunulur ve yaşanan acı olaylar gözler önüne serilir. Yazar, bu eserinde bir tarihi hikâyeye vasıtasıyla Boşnakların, bugün olduğu gibi tarih boyunca da Katolik Hristiyanlardan farklı olduklarını ve bu farklılıktan dolayı da onlar tarafından katliamlara tabi tutulduklarını vurgulamak istemiştir. Kısaca *Sevdalinka*’nın konusu 1992-1996 yılları arasında Sırp’lar tarafından soykırıma tabi tutulan Boşnakların acı dolu hayatlarıdır, diyebiliriz.

Füreya

Ayşe Kulin, bu romanında Türkiye’nin ilk kadın seramik sanatçısı Füreya Koral’ın yaşam öyküsünü anlatmaktadır. Füreya, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş yıllarında, bir Osmanlı paşasının torunu olarak dünyaya gelir. Şakir Paşanın büyük kızı Hakkiye’nin ilk çocuğudur. Soylu, zengin ve onurlu bir ailenin üyesidir.

Füreya’nın babası Emin Bey, Mustafa Kemal ile Harbiye’den sınıf arkadaşıdır ve Kurtuluş Savaşı’nda Mustafa Kemal’in yanında yer almıştır. Romanda Füreya’nın yaşamı yanında Osmanlı’nın son yılları; Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yılları da anlatılmaktadır. Füreya’nın babası Emin Paşa ve daha sonra ikinci kocası Kılıç Ali münasebeti ile Cumhuriyet’in ilk yıllarını, Atatürk’ü,

¹⁶ Mithat Alam Film Merkezi Söyleşi, Panel ve Sunum Yıllığı, Mart, 2008 (Konuşan: Ayşegül Oğuz)

özellikle de Atatürk'ün son yıllarını Fürey'a'nın gözlem ve düşünceleri vasıtası ile bu romanda görmek mümkündür.

Romanda, Fürey'a'nın, Atatürk devrinden Demokrat Parti yıllarına, oradan seksenli yıllara uzanan uzun yaşamı boyunca değişim dönüşüm ve bazen yozlaşma olarak nitelenen olaylara şahitlik ettiği görülür.

Şakir Paşa ailesinin birbirinden ilginç simalarının da yer aldığı bu romanda, birçok sanatçı dostu, çok sayıda öğrencisi olan Fürey'a'nın, kararlı ve güçlü kişiliği ile önemli eserlere imza attığını, Türkiye'de ve dünya çapında çok tanınan saygın bir sanatçı olduğunu görürüz. Yaşamının sonuna doğru rahatsızlanan ve Osmanoglu Kliniğine yatırılan Fürey'a, bir süre tedavi gördükten sonra 1997'de hayatını kaybeder.

Köprü

Ayşe Kulin, *Köprü* romanında, Karasu üzerine kurulacak olan bir köprünün hikâyesi etrafında Erzincan Eski Valisi Recep Yazıcıoğlu'nun gayretlerini ve karakterini, yöre insanının yıllar boyu çektiği çileyi ve terör sorununu, terör sorununa bağlı olarak Kürt sorunu anlatmaya çalışmıştır. Yazar bu romanı yazmaktaki amacını ise şöyle açıklıyor: “Erzincan'a gittiğimde, söz konusu köprünün yapılış macerasını duyup, Vali Yazıcıoğlu'nu da hasbelkader tanıdığım zaman bu romanı yazmaya karar verdim. İyi ki yazmışım, çünkü gelecek kuşaklara idealist, dürüst, zeki ve çalışkan bir bürokrat modeli verdiğime inanıyorum. Dilerim ona özenen nice kaymakamlarımız, valilerimiz, idarecilerimiz olur.”¹⁷

Romanın yayımlanma aşamasını da yazar şu şekilde anlatmaktadır: “Yayıncım ‘Aylin’de başımız çok ağrıdı, davalar açıldı, Köprü’de böyle olmasın Vali’ye gönderelim’ dedi. Vali’ye, kırmızı kalemle çizin, dedim. Nasıl olsa kıpkırmızı

¹⁷ <http://www.biyografist.com/roportajlar/Ayse-Kulin-roportajlari/Ask-dusundurmez-yasanir.22.html> (Görüşen: Melike Birgölge)

gelir ve basmam diyordum, bir hafta sonra geldi, tek bir yerine işaret koymuş. Heykele mermer demişim, o çizip tunç yazmış”¹⁸

Köprünün hikâyesi, köprü olmadığı için doğumu sırasında karısını hastaneye yetiştiremeyen Bayram’ın öksüz kalan bebeği, Vali’nin masasına bırakması ile başlar. Bu olay Vali’nin dikkatini köprüye yöneltir ve köprü yapımı artık onun için bir amaç haline gelir.

Vali’ye göre doğuda yaşanan olumsuzluklar, yöreye yatırım yapılmamasının bir sonucudur. Çünkü devlet hastasına yetişememekte, baskına uğrayan köyüne ulaşamamaktadır. Vali, bu durumdan sonsuz bir ıstırap duyar. Ve bu durum romanın ikinci ayağını, yani Kürt sorununu ve bunun tarihini oluşturur. Alevi bir kız olan Elmas’la Sünni bir genç olan Mevlut’un aşkları ve mezhep farklılığından dolayı ailelerinin evlenmelerine izin vermediği ve sonrasında gelişen acı olaylar... Elmas’ın kardeşi Erdal’ın, Elazığ-Bingöl yolunda şehit edilen askerlerin otobüsünden sağ kurtulan bir asker olarak dağa çıkış serüveni ve bu olayların Başbağlar felaketi ile kesişmesi, yazarın Kürtlerin Kurtuluş Savaşı öncesi ve sonrasında yaşadığı olaylara yönelmesine sebep olur. Köprü romanını işte bu olaylar ve konular etrafında şekillenir.

Nefes Nefese

Nefes Nefese romanında, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye Dış İşleri yetkililerinin gayret ve fedakârlık öyküleri anlatılmaktadır. Alman ve İngiliz baskısına rağmen tarafsız tutumları sayesinde savaşın dışında kalmayı başaran Türkiye’nin, ifa ettiği bir insanlık görevinin öyküsü anlatılmaktadır. Bu görev özellikle Alman işgali altındaki Fransa’da ve dışişleri yetkililerinin, Musevileri Nazi Alman zulmünden koruma çabalarıdır. Bu mücadele, Türk kızı olan Selva ile Yahudi genci Rafael’in aşkları ekseninde cereyan etmektedir. Selva son Osmanlı paşalarından Fazıl Reşat Paşa’nın kızıdır. Yahudi genci Rafael’le evlenmek ister ama ailesi, özellikle de babası buna şiddetle karşı çıkar. Fakat Selva Rafael’le evlenerek Fransa’ya yerleşir. Bu sırada ikinci Dünya Savaşı başlar. Almanlar

¹⁸ <http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?t=18.05.2009&i=186985> (Görüşen: Mehmet Gündem)

Fransa'yı işgal eder. Yahudilere türlü işkenceler ederler. Selva ailesini korumak için zor bir mücadelenin içerisinde kalır. Türk diplomatları, Nazi zulmüne maruz kalan Yahudileri ve diğer vatandaşlarını korumak ve kurtarmak için çetin bir mücadele verirler. Kurtuluş, Fransa'dan hareket edip Almanya'dan geçerek Türkiye'ye gelecek olan bu trenin etrafında adeta simgeleşir. Bu tren yolculuğu, bütün tehlikelere rağmen başarı ile tamamlanır. Böylece tarihin kritik dönemlerinde Yahudilere kucak açan Türkiye, onları bir kez daha insani duygularla korumuş olur. Kulin'in bu romanı, Türklerin Yahudiler veya bir başka milletle ilgili önyargısız ve beklentisiz olarak, büyük tehlikelere rağmen, insani duyarlılıkla onları korumak için ne denli gayret sarf ettiklerini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Gece Sesleri

Bu roman 2004 yılında yayımlanmıştır ve Egeli çiftlik sahibi bir ailenin – Ortaçlı ailesinin- hayatı etrafında şekillenmiştir. Dizi film olarak da uyarlanan bu romanı için yazarı: *“Bu kez hiç bir gerçek olaya veya kişiye dayanmadan, kurgulanan bir roman yazdım. Elbette hayat boyu gözlemlediğim ve yaşadığım siyasi ve sosyal olayların etkisinde kalmış olabilirim. Ama hangi yazar öykü veya romanlarında kalemini etkilendiği şeylerden soyutlayabilir ki!”*¹⁹ demek suretiyle önceki romanlarından farklı olarak bu romanının kurgu olduğunu belirtmiştir.

Ayşe Kulin bu romanında Ayda isimli roman kahramanı çevresinde nesiller arası çatışma -anne ile kızı arasındaki anlaşmazlık ve kopukluk- konusunu işlerken aynı zamanda Egeli çiftlik ve fabrika sahibi bir zengin ailenin yaşamını da gözler önüne sermektedir. Kuşaklar arası çatışmayı işlerken 1960 ihtilalinden 1980 ihtilaline kadar gelişen sosyal ve siyasi olayları da kesitler halinde sunar.

Roman kahramanı, Ayda adındaki öğretim üyesidir. Ayda annesinin beyin kanaması geçirmesi üzerine seminer için gittiği Erzurum'dan, uçakla İstanbul'a gelirken türlü ruh halleri içerisinde bir yolculuk geçirir. Olaylar, hatırlama veya günlük sayfalarının okunması biçiminde genelde geçmişe dönüşler biçiminde anlatılmaktadır.

¹⁹ http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=2917

Ayda ile annesi arasında iletişimi engelleyen duvarlar vardır. Çocukluğundan beri annesinin dikkat çekici güzelliğini kıskanmış ve bu yüzden türlü hırçınlıklarla kendini ondan uzak tutmak istemiştir. Annesinin de sadece dış görünüşü ile ilgilenen, ailesini ihmal eden bir kadın olduğunu düşünmektedir, ama aslında yanılmaktadır. Yanıldığını onun evine gidip günlükleri karıştırdığı zaman anlayacaktır. Günlüklerde annesinin birçok sırrını, bunalımlarının sebeplerini, kendisi ile ilgili endişelerini öğrenme imkânı bulur. Annesinin onu ne kadar çok sevdiğini anlar.

O güne kadar annesini dışladığı için ne büyük bir hata ve haksızlık yaptığını anlayıp bunları telafi etmek amacıyla yoğun bakımda olan annesinin yanına koşar. Hastaneye geldiğinde olumsuz bir durumla karşılaşır. Annesi ikinci bir beyin kanaması geçirmiştir. Artık annesi için yapılacak herhangi bir şey kalmamıştır. Annesine yaptığı haksızlıkları telafi etmek artık mümkün değildir ve annesi kısa bir süre sonra ölür. Ayda bütün iç kırıklıklarını ve acılarını, pişmanlıklarını ta içinde hissederek annesine sarılıp gözyaşlarına boğulur.

Romanda, bir taraftan Ayda'nın annesi ile aralarına aşılmaz duvarlar örerek sebep olduğu hazine yaşam öyküsü, bir yandan görünen ve görünmeyen taraflarıyla Egeli zengin bir aile içerisinde yaşanan olaylar, bir taraftan da 1940-1980 arası siyasi ve toplumsal olaylar anlatılmaktadır.

Bir Gün

Bir Gün romanında Ayşe Kulin, çeyrek asırdır Türkiye'nin gündemini işgal eden sorunlardan birini; Güneydoğu sorununu işlemiştir. Roman bu sorunun mağdurlarından biri olan ve milletvekili olduğu halde hapse mahkûm edilen Zelha'yla, konuyu irdelemeye çalışan bir gazetecinin görüşmesi biçiminde kurgulanmıştır.

Roman okunurken romanın kahramanlarından biri olan Zelha'nın, dış görünüşü ve siyasi yaşamı bakımından Leyla Zana'yı çağrıştırdığını görüyoruz ki yazar da bunu bir röportajında şöyle ifade ediyor: "*Leyla Zana milletvekili olduğu halde hapisteydi ve bu benim çok ağrıma gidiyordu. Zana ile röportaj yapmak, hatta*

biyografisini yazmak istedim, birçok yere müracaat ettim, ona yakın insanlarla da görüştim. Bana haber vereceğini söylediler. Uzun süre bekledim, ama ses çıkmadı. Anladım ki görüşmek istemiyor... Fakat Türk-Kürt sorununa takılmışım. Kendi hatalarımızı biliyordum, düzeltmek için o günlerde önemli adımlar atılıyordu. Katkım olsun diye bir roman yazmaya karar verdim... Kendi Leyla Zana'mı oluşturdum. Etkilenmemek için onun hayatına dair hiçbir şeyi öğrenmek istemedim. Bir Gün'ü Leyla Zana'yı hiç bilmeden yazdım. Sevecen, çok güzel bir Kürt kadını portresi çıktı ortaya.”²⁰ Bir Gün romanının merkezinde Kürt sorunun olduğunu belirten yazar iki kadın arasına “sevgi” koyarak bu sorunu sevgi ekseninde irdelemeyi yeğlemiştir.

Olay, sıradan bir görüşmenin ötesinde gelişir. Çünkü hapiste olan Zelha ile görüşmeye giden Nevra sürpriz bir biçimde çocukluk arkadaşı çıkarlar. Birbirlerini tanıdıktan sonra Güneydoğu meselesi ekseninde iki kadının hayatı çocukluk yıllarından itibaren anlatılır. İki ayrı dünyanın insanları olan Nevra ve Zelha'nın ortak noktası çocukluk yıllarıdır. Bütün görüş ayrılıkları çocukluk yıllarının o temiz ve çıkarsız sevgi ortamında yumuşar, ama aradaki buzları eritmek o kadar da kolay değildir.

Veda

Ayşe Kulin, bu romanında, diğer romanlarında kısmen söz ettiği kendi ailesini anlatmaktadır. Anne tarafından büyük babası ve Osmanlı'nın son Maliye Nazırı Ahmet Reşat Bey ve onun ailesinin yaşamı ile ilişkilendirerek Osmanlı'nın son yıllarını, Padişah Vahdettin'i, işgalci güçleri ve Milli Mücadele'nin İstanbul ayağını okuyucuya sunmaya çalışmaktadır.

Ayşe Kulin, bu konuda şöyle diyor: “Ben kişilerden çok dönemleri anlatan bir yazarım ve evet son kitabımda (Veda) yine bir dönemi, işgal altındaki İstanbul'da olup bitenleri bir konağın üzerinden anlatıyorum.”²¹ Veda'yı yarı

²⁰ <http://www.yenisafak.com.tr/Roportaj/?t=18.05.2009&i=186985> (Görüşen: Mehmet Gündem)

²¹ <http://www.arsiv.kazete.com.tr/sayilar/2007/65/?bolum=haberler&sayfa=guncel01>

gerçek yarı kurgu bir hikâye olarak niteleyen yazar, tarihi olayların gerçek olduğunu, kişilerin ise yarı gerçek, yarı kurgu olduğunu ifade etmiştir.²²

Mehmet Nuri Yardım, bu konuda şöyle diyor: “*Veda’nın özgün tarafı, yakın tarihe objektif bir bakış açısı getirmesidir. Tabii romanın edebî yönden de başarılı olduğunu söylememiz gerekiyor.*”²³

Kulin’in bu romanında işgal yıllarına farklı bir bakışla yaklaştığı konular, genel bilgilerin dışında bazı ayrıntılar vermesi, Padişah Vahdettin ve bazı devlet adamlarının ihanet değil acziyet içerisinde olduklarını belirtmiş olmasıdır.

Ahmet Reşat Bey, Osmanlı’nın son maliye nazırıdır. Beşiktaş’ta bir konakta oturmaktadır. Konakta karısı, iki kızı, teyzesi Saraylıhanım, teyzesinin torunu Kemal ve hizmetçiler yaşamaktadır. Sarıkamış gazisi olan Kemal, işgal sırasında Millicilere katıldığı için arananlar listesindedir. Reşat Bey onun bu fikirlerine karşı olduğu için aralarında zaman zaman tartışmalar yaşanır. Fakat işgalcilerin uygulamalarını gördükçe Kemal’e hak vermeye başlar. Diğer taraftan Kemal’le Mehpare arasında bir aşk başlamıştır. Evlendikten üç gün sonra Kemal Millicilere katılır. Anadolu’ya geçer ve orada şehit olur. Onun acı haberi bütün aileyi yasa boğar ve derinden etkiler.

Öte yandan Milli Mücadele kazanılınca saltanat kaldırılır ve ardından Vahdettin ülkeyi terk eder. Osmanlı’nın son kabinesi ve dolayısı ile Reşat Bey için Milli Mücadele’ye karşı oldukları gerekçesi ile yurt dışına çıkmaları konusunda telkinler yapılır. Ailesi için endişelenen Reşat Bey, onları dostu/damadı Doktor Mahir Bey’e emanet eder. Ailesine ve çok sevdiği ülkesine veda ederek yurtdışına çıkar.

²² <http://www.hurriyet.com.tr/haberdetay.aspx?&cid=26&fid=45047&id=45086>

²³ <http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=310584>

Umut

Umut romanı, *Veda*'nın devamı niteliğindedir. Ahmet Reşat'ın sürgünden dönmesi ile başlar. Osmanlı'nın yıkılışını anlatan *Veda*'ya karşılık, *Umut* yeni kurulan Cumhuriyet'i anlatmaktadır. Özellikle Muhittin Kulin'in şahsiyeti etrafında Anadolu'nun imarı ve yapılan yenilikleri ele alır. Artık işgal altında bir ülke değil, atılımlara koşan yeni bir Cumhuriyet vardır. Fakat romanda, Ahmet Reşat'ın Beyazıt'taki konağı ve oradaki yaşam öne çıkmıştır. Özellikle Reşat Bey'in küçük kızı Sabahat'la bir Ermeni genci olan Aram arasındaki aşk, romana farklı bir boyut kazandırmıştır. Yazar bu konuyla ilgili şunları söyler: “*Umut'ta Cumhuriyete daha fazla yer vermek istemiştım ama Beyazıt konağı ve orada yaşananlar ağır bastı. Bir sonraki kitaba, bu kitaptan eksilttiğim yerleri geri koymak istiyorum.*”²⁴ Bu sözleri ile bu iki romanın devamı niteliğinde üçüncü bir romanı yazacağını ifade etmekte ve “*Teyzem ve eniştem bir sonraki kitapta nihayet evlenecekler. Onlar bir ömür boyu mutlu yaşayacaklar.*”²⁵ diyerek bu romandaki Sabahat-Aram aşkının mutlu sona ulaşacağını ifade etmektedir.

Cumhuriyet'le gelen yeni yaşam biçimi ve zihniyet değişikliği Ahmet Reşat'ın konağını ve ailesini de etkileyecektir. Ahmet Reşat, kızı Sabahat'ı ve torunlarını Amerikan Kolejinde okutarak onların İngilizce öğrenmelerini sağlar. Bu durum bile zihniyet değişimini yansıması bakımından önemlidir. Çünkü bir önceki dönemde popüler dil Fransızca iken bu dönemde İngilizce öne çıkmıştır.

Romanda, Bosna'dan göç ederek İstanbul'a yerleşen Zeki Salh'in evindeki hayat ve onların yaşadıkları da bir başka koldan anlatılır. Bu iki ailenin yolları Ahmet Reşat'ın torunu Sitare ile Zeki Salih'in oğlu Muhittin'in evliliği vesilesi ile birleşecek, Ayşe Kulin bu evlilikten doğacaktır. Roman Ayşe'nin doğumu ile sona ermiş ve sonraki olayları, serinin devamı niteliğindeki diğer romana/romanlara bırakmıştır.

²⁴ <http://mavianne.blogspot.com/2009/01/aye-kulin-ile-umut-rportaji.html>

²⁵ <http://mavianne.blogspot.com/2009/01/aye-kulin-ile-umut-rportaji.html>

Sonuç

Ayşe Kulin'in romanlarına baktığımızda, onun genel olarak yaşanmış olaylardan hareketle roman yazdığını söyleyebiliriz. Hatta *Adı Aylin* ve *Füreyâ* baştan sona yaşamöyküsü biçiminde yazılmıştır. *Köprü*'de Recep Yazıcıoğlu, *Bir Gün*'de Leyla Zana (Zeliha Bora adı ile), *Veda* ve *Umut*'ta kendi ailesi anlatılmış; *Nefes Nefese* romanı kendi ailesinden izler taşımakla birlikte bu romanında İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşananlar anlatılmıştır. *Gece Sesleri*'nde ise her ne kadar yazar kendisi bu romanın kurgu olduğunu belirtmiş olsa da yine yaşanmış olaylardan hareketle yazıldığı izlenimi veren sosyal ve siyasi olayları anlatılmıştır.

II. AYŞE KULİN'İN ROMANLARINDAKİ ŞAHISLAR

2. 1. Romanda İnsan Unsuru

Anlatma esasına bağlı bir edebi tür olan roman, olay ağırlıklı bir türdür. Romanda olayı oluşturan temel unsurlar zaman, mekân ve şahıslardır. Bir romancı için zaman akışını sağlamak ya da mekânı diğer unsurlarla ustaca kaynaştırmak ne kadar önemli ise karakter oluşturmak ve kişileri derinlemesine anlatabilmek de oldukça önemlidir. Olay, romandaki şahısların hareketi ve birbirleri ile iletişimi sayesinde oluşur. Nitekim Mehmet Tekin kişilerin önemini şu şekilde ifade eder: *“Romanın bilinen estetik dünyası kurulurken, vakaya kişi veya kişilerce canlılık kazandırılır. Başlıca ilgi odağı kişidir. İlgi odağıdır; çünkü diğer öğeler onunla bir anlam ve işlev kazanmaktadır.”*²⁶

Bir bakıma romancı oluşturduğu kişiler ölçüsünde başarılıdır, denebilir. Dünya edebiyatında Flaubert denince Madam Bowary, Dostoyevski denilince Raskolnikov akla geldiği gibi Türk edebiyatında da Halit Ziya, Ahmet Cemil’le, Reşat Nuri, Feride ile Halide Edip, Sinekli Bakkal’ın Rabia’sı ile Tarık Buğra, Küçük Ağa, Ayşe Kulin, Aylin’le hafızalarda iz bırakmışlardır.

Romanda olay, şahısların hareketi ve birbirleri ile iletişimi sayesinde oluşur. Yani olaya canlılık veren unsur şahıslardır. Romanın diğer unsurları –zaman, mekân- bir yönü ile şahıslara bağlıdır. Olay, şahıslar esası üzerine kuruludur. Bu bakımdan *“Roman birtakım elemanlardan örülmüş bir kümedir.”*²⁷ ifadesi, romandaki kişilerin önemini vurgulaması bakımından anlamlıdır. Peki, roman için bu kadar önemli olan kişi ya da şahıslar nasıl tanımlanabilir? Mehmet Tekin kişiyi: *“İnsan kimliği kazandırılmış her şey -canlı, cansız- her varlık kişi olarak kabul edilir.”*²⁸ biçiminde tanımlamaktadır. Romandaki kişiler sistemi ise şahıs kadrosunu oluşturur ve olay bu şahıs kadrosunun hareketi ile şekillenir.

²⁶ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1*, Ötüken Yayınları, İst. 2004. s. 70

²⁷ a. g. e. s. 70.

²⁸ a. g. e. s. 71

Anlatmaya bağılı eski metinlerde kişiler olağanüstü özellikleri ile ya da tek yönlü olarak ele alınırdı. Bu kişiler olayı canlandıracak birer vasıta olabileceğı gibi bazen abartılmış kahraman tipleri veya örnek teşkil eden tiplerden seçilirdi. Hatta ilk romanlarımızda da buna benzer kişi ya da tiplere rastlanır. Namık Kemal'in *İntibah* romanındaki Mehpeyker, romanın doğal akışına bırakıldığı zaman bir karakter olabilecekken yazar tarafından düşmüş kadın tipine adeta mahkûm edilir. Felatun Batılılaşmayı yanlış anlayan züppe tipi iken Rakım onun karşısında yer alan ideal tiptir. Bu örneklerden sonradır ki özellikle Halit Ziya'dan itibaren romanımızda, insan daha kapsamlı ve gerçekçi biçimde yer almaya başlar. *Mai ve Siyah*'ta Ahmet Cemil'le Raci, iyi ve kötüyü, olumlu ile olumsuz, eski ile yeniye temsil etseler de özellikle Ahmet Cemil, hayalleri ve hayal kırıklıkları ile önemli bir kişi hüviyetine bürünür.

Romanda insanın karmaşık yapısını tahlil çabası, özellikle bilinçaltı ve insan psikolojisi alanındaki bilimsel gelişmelerin de etkisi ile daha da önem kazanır ve artık alışılmışın dışında olarak insanın bilinmeyen yönleri ile anlatılması amaç haline gelir. Karmaşık bir yapıya sahip olan insanın romanda bir kişi olarak ortaya konması çok önemlidir. Kabaklı, romandaki kişilerle ilgili şu bilgileri vermektedir:

“İnsanoğlu ruha ve bedene ait birtakım üstünlükler ve eksikliklerle doğar. İçinde yaşadığı muhit, ona bazı huy ve yetenekler de getirir. İnsanoğlu bilindiğı gibi olduğu halde kalmayan ve daima değişen bir varlıktır. Çok zengin ve yanlış insan şahsiyeti bu değişmeler, buhranlar, yeni görgüler, durumlar ve öğrenmeler sayesinde meydana gelir. İşte büyük romancılar, bu şahsiyetleri, bütün renkleri ve canlılığı ile yaşatan sanatçılardır. Çok eski, ilkel romanlarda insan karakterinin yalnız bir yönü açıklanırdı. Kişiler mesela cimri, kıskanç, âlicenap veya nankör gibi sivri huylarıyla ele alınırlardı.

İnsan ruhu üzerindeki çalışmalar ilerledikçe, hiçbir kişinin tek bir mizaca bağlanamayacağı anlaşılmıştır. Zaman geçtikçe romancılar kişilerini birden fazla cepheleriyle ve zengin iç dünyalarıyla anlatmaya çalışmışlardır. Büyük romancı Dostoyevski bu anlatışta yeni ufuklar açmıştır. Nitekim daha değişik yollardan giden günümüz romanlarında da kişiler, çok yönlü karakterler taşırlar. Aynı şahıs, içine

girdiği muhitlere, çeşitli ruh hallerine ve karıştığı hadiseye, vakaya göre birbirini tutmayan mizaç belirtileri gösterebilir.”²⁹

Romanın esas unsurlarından olan şahıs kadrosu ve bunun tahlili hususunda Şerif Aktaş şu tespitlerde bulunur: “*Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde şahıs kadrosunu teşkil eden varlıklar ya vaka içinde bir fonksiyon sahibi olarak, ya da anlatma problemiyle ilgili olarak karşımıza çıkarlar. Bu bakımdan onlar, vaka ve anlatma problemi çevresinde, yüklendikleri fonksiyonları, gerçekleştirdikleri işleri dikkate alarak değerlendirmek yerinde olur.*”³⁰

Tiyatro ve sinemada olduğu gibi roman dünyası kahramanları ait oldukları dünyanın ayrılmaz unsurlarıdır. Roman dünyası kahramanı içinde bulunduğu yıldızlar kümesinin bir üyesi olarak içimizde bütün boyutlarıyla anlam kazanır. Romanda kişiler başkahraman, hasım kahraman, yardımcı kahramanlar diye sınıflandırılabilir.³¹

Roman için bu kadar önemli olan şahıslar, romancı tarafından çeşitli biçimlerde anlatılır. Karakterin özellikleri yazar tarafından doğrudan verilir ya da kişilerin davranışlarından yola çıkılarak onun kişiliği hakkında çıkarımlarda bulunulabilir. Bir başka yöntem de romandaki kişilerin konuşmaları sırasında birbirleri ile ilgili düşünce ve sözlerinden o karakterle ilgili sonuçlara ulaşılabilmesidir.

Biz de yukarıdaki tespitler ışığında, Ayşe Kulin’in romanlarındaki kişileri incelemeye onların belirgin özelliklerini tespiti çalışacak ve bu tespitlerden sonra kişilerle ilgili sonuçlara ulaşacağız.

²⁹ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C. 1, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İst. 2002 s. 519

³⁰ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ank., 2003, s.140.

³¹ Roland Bourneur ve Real Quellet, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank. 1989, ss. 141, 154 (çev. Hüseyin Gümüş)

2. 2. Ayşe Kulin’in Romanlarının Şahıslar Yönüyle İncelenmesi

Kulin romanlarındaki kişiler, yazar-anlatıcı tarafından bazen baştan tanıtılmış, bazen kişilerin karakteri onların davranış ve konuşmaları vasıtasıyla verilmeye çalışılmıştır. Hatta bir kısım kişiler, diğer şahısların yorumlarına dayanılarak tanıtılmaya çalışılmıştır. Biz, çalışmamızda bu şahısların içerisinde diğerlerine göre daha önemli olan kişileri; bulunduğu çevre ve diğer kişilerle ilişkilerini de yansıtmaya çalışarak tahlil etmeye çalışacağız.

2. 2. 1. *Adı Aylin* *

Giritli Deli Mustafa Paşa

Aylin’in anne tarafından dedesi, Abdülmecit döneminde sadrazamlık yapmış olan Giritli Deli Mustafa Paşa’dır. Rumeli’nin Polyan kasabasında doğmuş, Girit valiliği yaptığı için “*Giritli*” unvanı verilmiştir. Mustafa Reşit Paşa’ya karşı koz olarak kullanılan Giritli, üç kez sadrazamlığa getirilmiş, üç kez azledilmiştir. “*Deli*” lakabı ona zapt edemediği öfkesinden dolayı takılmıştır.

Mustafa Naili Paşa, 1821’deki Mısır seferinde gösterdiği cesareti ve başarılarıyla ünlenmiştir. Zor kavgaların üstesinden gelebilen Paşa, Vehhabi isyanını bastırmadaki başarıları sonucunda Girit valisi olarak atanmıştır. Burada çabuk sıkılan Paşa, Lübnan’da çıkan isyanı bastırmak için gönüllü olur. Gösterdiği başarılarından dolayı otuz iki yaşındayken “*Ömür Boyu Girit Valisi*” unvanı ile ödüllendirilir. 1853’te Sultan Abdülmecit tarafından sadrazamlığa atanır. Ataklığı, cesareti ve dobralığı, sadrazamlık makamı açısından bazı aşırılıklara sebep olduğundan bu makamda uzun süreli kalmasına engel olur ve iki ay sonra azledilir. Aslında o savaş meydanlarının paşasıdır. Kafası kızınca aklına geleni yapmaktan geri durmayan ve tam bir itaat isteyen yapısı ile sadrazamlık makamı için fazla hiddetli bulunur (s. 12). Fakat birkaç gün sonra tekrar görevine iade edilir. 1854’e kadar süren ikinci sadrazamlığından sonra bir de 1857’de üçüncü defa zaferleriyle

* Bu bölümde parantez içerisinde gösterilen sayfa numaraları Ayşe Kulin’in şu kitabına aittir: *Adı Aylin*, Everest Yayınları İst. 2005.

nl biri olarak halkın moralini düzeltmek için göreve getirilir. Zapt edemediği hiddetinden ve doğrucu Davutluğundan dolayı yararları kadar zararları da görülünce “*Giritli*” unvanına “*Deli*” lakabı da eklenerek azledilir. Son görevi Girit isyanını bastırmaktır ve bu görevi de başarıyla yerine getirir. Giritli Deli Mustafa Paşa, delişmen özellikleri, sonsuz cesareti, mücadeleci ruhu ve keskin zekâsı ile öne çıkan bir karakterdir. Onun bu özellikleri torunlarından Aylin’in genlerinde yeniden hayat bulacaktır.

Hilmi Paşa

Hilmi Paşa, Mustafa Naili Paşa’nın on bir oğlu içerisinde hem en yakışıklı hem de en zeki olanlarından biridir. Teşrifat Nazırı Kamil Bey’in kızı Fatma Hanım’la evlenmiştir.

Melek Hanım

Hilmi Paşa’nın üç kızından biridir. Komşu köşkün oğlu Hasip’le küçük yaşta duygusallık yaşamıştır. Melek, Hasip Bey’le evlenir ve bu evlilikten üç kızı ve iki oğlu olur.

Hasip Bey

Genç Din Deli Hasip Bey diye anılmaktadır. Hasip, Paris sefiri amcasının yanına eğitim görmek ve dil öğrenmek için gönderilmiştir. Melek Hanım’la Paris dönüşü evlenirler ve Hasip Bey Paris’te gördüğü eğitimin hakkını evlendikten sonra verir. Halkalı Ziraat okulunu kurar. Bu okulda yıllarca hocalık yapar. Hasip Bey’in üç kızı, iki oğlu olur.

Hasip Bey’in evi bir tezatlar arenasıdır. Hasip Bey bir yandan sert mizaçlı bir aile reisi iken diğer taraftan kız erkek ayırmadan bütün çocuklarının derin bir eğitim almaları için elinden geleni yapar ve aldığı Avrupa kültürünün de etkisiyle kızlarının serbest tarzda yetişmelerine ve hareket etmelerine ses çıkarmaz.

Hasip Bey kızlarını evlendirdikten sonra hastalanır. Doktorların yaptığı yanlış müdahale sonucu mesanesi delinir. Doktorlardan nefret eden Hasip Bey için artık sonu gelmez tedavi süreci başlamıştır. Sağlığına kavuşması için altı ay beklemesi gerekmektedir. Fakat o bu süreyi bekleyemez ve tabancası ile intihar eder.

Leyla Hanım

Hasip Bey'in ortanca kızıdır. Ailenin en güzel, en değerli ve en çok sevilen kızıdır. Babasına benzemektedir. Uzun boylu, sarışın, yeşil gözlü bir kızıdır. Cemal Bey'le nişanlanır. Cemal Bey üç yıl geçmesine rağmen düğünü aklına bile getirmemektedir. Düğün yapılmasını gurur meselesi haline getiren Leyla, Ankara'da çalışan nişanlısının yanına giderek düğünün yapılmasını ama bir süre sonra ayrılacaklarını söyler. Düğün yapılır. Cemal, eski hayatına devam eder. Süre dolunca Leyla, söz verdiği gibi eşyalarını toplayarak evden ayrılıp babasının evine dönmek ister. Cemal, buna şaşırır. Leyla Hanım'ın gitmesini istemez. Bir ay gerçek bir evli çift gibi hareket etme eğer bu hayattan hoşlanmazlarsa evliliği bitirme kararı alırlar. Bu bir ay, bir ömür sürer. Burada Leyla Hanım'ın düğün için ısrarı, sonra söz verdiği gibi evine dönmek istemesi daha sonra kocasının eski hayatını terk ederek gerçek bir yuva kurması gibi olaylar Leyla Hanım'ın kararlılığının göstergesidir. Leyla Hanım'la Cemal Bey'in Nilüfer ve Aylin adında iki kızları olur. Leyla Hanım kızlarını büyütür ve göğsündeki bir ur nedeniyle 1961 yılında ölür.

Nilüfer

Aylin'in ablasıdır. Çocukluğunda Aylin'in üzerinde tam bir otoritesi vardır. Hatta Aylin'in annesi rolünü üstlenir adeta. Liseyi İstanbul'da Notre Dame de Sion'da okur. Lise yıllarında inanılmaz derecede bir güzelliğe erişir. Aynı zamanda metafizik konularına ilgi duymaya başlamıştır. Nilüfer ailelerinin karşı çıkmasına rağmen zamanın ünlü iş adamlarından birinin Aziz adındaki oğluyla evlenir. Londra'ya yerleşirler. Burada Aziz ekonomi tahsili yaparken Nilüfer de dil öğrenir. Altı yedi yıl evli kaldıktan sonra bu evlilik biter ve Nilüfer, kendisinden yaşça epeyce büyük olan ünlü siyasetçi Kasım Gülek'le evlenir. Tayibe adında bir kızları ve bir oğulları olur. Nilüfer, bazı konularda gereğinden fazla ısrarcı

davranabilmektedir. Mesela, Aylin'in bir Musevi olan Mişel'le de evlenmesine şiddetle karşı çıkmış ve bu evliliği engellemek için elinden geleni yapmıştır. Nilüfer kızı Tayibe'ye karşı hırçın davranır. Bu yüzden Tayibe'yi Aylin yanına alır ve okutur. Nilüfer geçirdiği trafik kazasında yüz güzelliğini kaybeder ve iyice hırçınlaşır. Trafik kazasından sonra metafizik konulara yönelir. Nilüfer, romanın başkişisi Aylin'e kıyasla yardımcı karakter olarak değerlendirebileceğimiz bir karakterdir. Aylin'in doğumundan itibaren kendisine onun annesi rolünü biçer. Bazı aşırılıkları olsa da Aylin'in zor günlerinde onun yanında olur.

Tayibe

Nilüfer'in kızıdır. Nilüfer, Tayibe'ye pek iyi davranmadığı için Aylin onu yanına alır ve Amerika'da eğitimini üslenir. Tayibe, bir bakıma Aylin'in çok isteyip de sahip olamadığı evladı gibi olur. Aylin'in arkadaşı ve dert ortağıdır.

Şeyh Ben Tekkouk Senusi

Libya prenslerinden biridir. Aylin'in ilk kocasıdır. Aylin'le Paris'te bir otelde tanışmışlar ve evlenmişlerdir. Senusi'nin hayatı gösterişlidir, ama aslında o dışarıdan görüldüğü kadar zengin ve cömert değildir. Bütün ailesi karşı çıkmış olmasına rağmen Aylin bir prensle evlenmenin kendisine birçok avantajlar kazandıracağını düşündüğü için bu evliliği kabul etmiş fakat umduğu servet ve mutluluğu prens ona sunamamış, hatta Prens Aylin'e bir ev dahi tutmamış, onu otele adeta hapsedmiştir. Senusi, Aylin'e hediye ettiği kıymetli mücevherleri gece ondan alıp otelin kasasında saklamakta, ona bu mücevherlere tam olarak sahip olma fırsatını bile vermemektedir. Bir süre sonra ise gece eğlencelerine giderek başka kadınlarla birlikte olmaya başlar. Aylin'e umduğu bir hayatı vermek bir yana, Aylin'e baskı yapar ve onu bunaltır. Senusi'den hamile kalan Aylin, bu durumu bir felaket olarak nitelendirdiği için ondan habersiz kürtaj yaptırır. Aylin'in Polat'la ilişkisini öğrenince, onları takip ettirir ve tehdit eder. Buna rağmen Aylin'in boşanma isteğini kesin bir dille reddeder ve baskısını artırır. Aylin'i baskı ile kendine bağımlı kılmak ister. Evlilik boyunca onu hep boş vaatlerle avutmuştur. Bu

yüzden bu evlilik Aylin için hayal kırıklığı olmuş ve Prens'ten kaçarak Türkiye'de boşanmıştır.

Polat

Polat, Aylin'in daha Libya Prensi Senusi ile evli olduğu sırada hayatına girmiş bir gençtir. O da Paris'te yaşamaktadır. Fakat ikisi İstanbul'da tanışmışlar ve bu aşk Paris'te de devam etmiştir. Polat, Aylin'in hasret olduğu aşkı ona sunmuştur. Bu yüzden Senusi'nin tehditlerine rağmen görüşmeye devam ederler. Senusi'den boşandıktan sonra da Aylin'in Polat'la birlikteliği devam eder ve Polat'tan hamile kalır. İkinci defa kürtaj yaptır. Aylin, tıp okumak için Cenevre'ye gidince bu ilişki sona erer.

Jean Piere

Jean Piere, Lozan üniversitesinde fizik asistanıdır. Aylin, ondan fizik dersleri alır ve bu sırada eğitimi konusunda ondan yararlanır. Jean Piere ile Aylin birlikte yaşamaya başlarlar ve birlikte Türkiye'ye gelirler. Aylin onun sayesinde ülkesini daha iyi tanıma fırsatı bulur, ufku genişler. Bir süre sonra da evlenirler. Aylin bu şekilde okulunu daha rahat bitireceğini düşünmektedir. Bu evlilik sayesinde Aylin'in iç dünyası gelişip zenginleşmiştir. Aylin 1971'de New York'ta asistan-doktor olarak çalışmaya başlar. Piere ise Los Alamos Nükleer Araştırma Merkezinde çalışmaya başlar ve zaten belli bir çıkar üzerine kurulan evlilikleri, fiili olarak sona erer.

Paswak

Paswak, Afganistan'ın birleşmiş Milletler sefiridir. Aylin, Paswak'la arkadaşı Zeynep Tarzı'nın çağırdığı bir kokteylde tanışmış ve adeta çarpılırcasına ona âşık olmuştur. Paswak yakışıklı, karizmatiktir. Aynı zamanda şairdir. Paswak da güzel, zeki ve enerji dolu Aylin'e vurulur. Paswak, Aylin'in babasının yaşındadır ve üstelik evlidir. Hatta Aylin de Piere ile hâlâ resmi olarak evlidir. Fakat buna rağmen ilişkileri büyük bir aşkla devam eder. Ama Paswak, önce Londra'ya daha sonra da Hindistan'a atanır. Aylin, Paswak'ı görmek için Hindistan'a gider. Bu gizemli ülkeden büyülenmiş olarak döner ve her şeyi bırakıp Paswak'ın ikinci eşi olarak

Hindistan'a gitmeyi ciddi ciddi düşünmeye başlar. Ama arkadaşı Zeynep Tarzı onu bu düşüncesinden vazgeçirir ve Paswak'ı unutması için Mişel'le tanıştırır.

Mişel

Aylin, Mişel'le Zeynep Tarzı aracılığı ile tanışır. Zeynep, Aylin'i Paswak'tan vazgeçirerek Aylin'in kendisine zarar vermesini önlemek için onu Mişel'le tanıştırır. Mişel Amerika'ya Türkiye'den gitmiş bir Musevi Psikologdur. Aylin önce Mişel'i beğenmez fakat daha sonra birbirlerine yakınlaşırlar. Mişel, Aylin'e âşıktır ve zamanla farkına bile varmadan birbirlerine kapılıp gitmişlerdir. Mişel'le Aylin'in yaşları birbirine yakındır. Aylin kırkına yaklaşmıştır. Evlenmeye karar verirler ve Aylin bir çocuk sahibi olmak ister, bu yüzden dinini değiştirip Musevi olur. Çünkü Yahudilikte çocuk annesinin dininden olacağı için Mişel çocuğunun Yahudi olmasını şart koştuğundan Aylin dinini değiştirerek Musevi olur. Fakat beş altı hamileliği tehlikeli düşüklere sonuçlandığı için kaderine razı olur. Aylin'le Mişel Türkiye'ye de gelirler. Fakat Nilüfer bir Yahudi olan Mişel'e hiç iyi davranmaz. Ama Mişel bu durumu sorun etmez. Kasım Gülek ise onları çok iyi karşılar.

Aylin'le Mişel'in hayatı ve evlilikleri çok iyi sürerken ve işleri de yolunda iken Aylin bu hayatından bıkmaya başlar. Evde ve ofiste birlikte çalıştıklarını bu yüzden bir süreliğine ayrı yaşamayı teklif eder Mişel'e. Mişel bu teklifi anlamsız bulsa da kabul eder ve bu sırada Mişel Barbara adında bir kadınla tanışır ve bu durum evliliklerinin sonu olur. Aylin, kocasını kaybetmesine sebep olan bu süreçte sebep olmuş ve anlamsız davranışları yüzünden kocasını kaybetmiştir. Küçük sorunlar artık büyük tartışmalara sebep olmaktadır. Aylin Mişel'le daha boşanmadan yetmiş yaşında olan George Kroner'le Japonya seyahatine çıkmaya karar verir. Bu, evliliklerine son noktayı koyar. Aylin seyahat sonunda New York'a döndüğünde Mişel'den bir hiç uğruna ayrılmış olduğunu anlar. Yalnızlık duygusuna kapılan Aylin, hamisiz kaldığını hisseder. Fakat yapacak bir şey yoktur; Mişel'le yolları tamamen ayrılmıştır.

George Kroner

Yetmiş yaşlarında Amerikalı bir zengindir. Aylin, onunla seyahate çıkmak ve böyle zengin bir adamın arkadaşlığını kazanmak için birlikte olmuştur. Aslında bu duygusal bir birliktelik değil, bir arkadaşlık biçimindedir. Aylin'in arkadaşları onun böyle yaşlı bir adamla birlikte olmasına anlam veremezler.

Timoti Childs

Oldukça yaşlı Amerikalı bir zengindir. Aylin onunla bir davette tanışmıştır. Ortak noktaları vardır. İyi anlaşmaktadırlar.

Sid Tuaker

Tuaker Aylin'in yaşlı hayranlarından biridir ve bir süreliğine arkadaş olurlar. Aylin, Tuaker'le olan ilişkisini Timoti Childs ile olan ilişkisi ile birlikte sürdürür. Mesela Timoti Childs'le operaya giderken Sid Tuaker'le birlikte akşam yemeğine çıkmaktadır. Bu kişiler Aylin'e hayrandır ve Aylin de içinde bulunduğu yalnızlığı, bu kişilerle arkadaş olarak giderirken aynı zamanda onların zenginliğinden de yararlanmakta; seyahatlere, operalara ve pahalı restoranlara gitmektedir.

Richart Eksrakt

Aylin Amerikalı yaşlı erkeklerle arkadaşlığı sırasında hoş çekici bir erkek olan Richart'la tanışır. Onunla ciddi bir ilişki kurar. Richart, hiçbir şeyin, Aylin'i tam olarak tatmin edemeyeceğini anlar ve bu ilişkiyi kısa sürede sonlandırır.

Joe Cates

Joe Cates, Aylin'in tedavi ettiği Alex'in babasıdır. Tedavi sürecinde Aylin'den etkilenen Joe, onunla daha da yakınlaşır. Joe, daha önce evlenmiş ve karısından boşanmıştır. Dört çocuğu vardır. Zengin bir iş adamıdır ve bekârdır. Joe ile Aylin yaz tatilini Joe'nun yazlığında birlikte geçirirler. Bu, güzel bir tatil olur ve evlenmeye karar erirler. Yeni bir ev alınır, dayanıp döşenir ve bir otelde çok

gösterişli bir düğün yapılır. Aylin'in evliliği bir süre iyi gider; fakat Joe'nun kızları sürekli Aylin'e sataşırlar. 1988 yılında Bedford'da bir ev alırlar. Eve taşındıklarında evlilikleri yıpranmıştır. Aylin'in Joe'nun kızlarına karşı sabrı tükenmiştir. Kızlar ise Aylin'in babalarının parası için onunla evlendiğini söyleyerek Joe'yu da etkilerler. Aylin'in çeşitli yemeklerde ve toplantılarda gereğinden çok açık sözlü oluşu Joe'nun işlerini olumsuz etkiler. Aylin'in de katıldığı bir aile terapisinde Joe'nun bütün ailesi Aylin'i suçlar Joe ise Aylin'i savunmaz. Aylin'in orduya yazılması ve iki yıl Joe'dan ayrı kalması, Joe'nun Aylin'den soğumasına sebep olur. Zaten Joe'nun kızları da sürekli olarak ona Aylin'i kötülemektedirler. Nitekim Joe, Aylin'e bir mektup yazarak boşanmak istediğini belirtir. Aylin Joe'nun başka bir kadını tercih etmesini hazmedemez. Dolayısıyla boşanmayı zora sokar. Joe Aylin'in bütün isteklerini kabul eder, Fakat Aylin işi yokuşa sürer. Her ikisi için de çok zor ve sinir bozucu bir boşanma süreci devam ederken Aylin ölür/öldürülür. Joe, sır perdesi aralanamayan bu ölüm olayında düşük bir ihtimal bile olsa akla gelen şüphelilerden biri konumunda okuyucu zihninde bir soru işareti olarak kalır.

Aylin

Aylin romanın başkişisidir. Diğer kişiler ve olaylar onun etrafında şekillenmiş ve onunla ilgisi ölçüsünde romanda yer bulmuştur. Mesela Prens Senusi, Aylin'le evli olduğu süre içerisinde anlatılmış Aylin'den ayrıldıktan sonraki yaşayışı anlatılmamıştır. Hakeza Jean Pire ve Paswak da bu şekilde yer bulmuştur romanda. Hatta Aylin'in annesi ve Nilüfer de onunla ilgisi nispetinde romanda yer bulur.

Aylin büyük dedesi Mustafa Naili Paşa'dan tevarüs ettiği cesareti ve atikliği ile hayatı dolu dolu ve hızlı yaşamış bir karakterdir. O başlangıçta fasulye sırıgı gibi ince bir kızken daha sonra güzelleşmiş ve alımlı bir kadın olmuş, güzelliği ile birçok erkeği etkileyerek onların hayatında etkili olmuştur. Aylin bir Hollywood yıldızı kadar güzeldir. Ama onu asıl önemli kılan güzelliğinin yanında zekâsı, yeteneği, azmi, açık sözlülüğü, merhameti ve belki de en önemlisi cesareti ve hırsıdır.

Yaşamının önemli dönemeçlerinde kendine göre kararlar vermiş ve bu konuda çevresindekilerin itirazlarını önemsememiştir. Örneğin Prens Senusi ile

evlenmesine bütün ailesi karşı çıkmış olmasına rağmen o, bir prenses hayatı yaşamak için Senusi ile evlenmiştir. Senusi sayesinde bir prenses hayatı yaşayacağını düşünmüş fakat Senusi'yi daha iyi tanıyınca böyle bir hayatın mümkün olmadığını görerek ondan kurtulmanın yollarını aramıştır.

Onun önemli özelliklerinden biri de ani karar vermesi, meseleyi enine boyuna düşünmeyişidir. Senusi ile evliliği ve Mişel'le ayrılması bu şekilde olmuş ve her iki olaydan sonra pişman olmuştur.

Aylin hırslıdır. Bu hırs uğruna Senusi ve Joe ile evlenmiş ve yaşlı hayranlarıyla arkadaşlık yapmıştır. Ayrıca çocuk isterken de bunu hırsıyla istemiş ve hayatını tehlikeye atarak bu isteğini gerçekleştirme gayreti içerisinde olmuştur. Joe ile boşanma sürecinde de ondan yüklü miktarda servet koparmaya çalışmış, Aylin'in şartlarını kabul ettiği halde Joe'nun kendisinden ayrılmasını hazmedemediği için hırs ve inadından dolayı süreci zora sokmuş, bu yüzden hem kendisi hem de Joe yıpranmıştır.

Aylin azimlidir. Geç sayılabilecek bir yaşta (26 yaşında) çok zor olan tıp tahsiline başlamış ve çok çalışarak bu tahsili başarı ile bitirmiş ve mesleğinde de ilerleyerek New York'un en iyi psikiyatrlarından biri olmuştur. Umutsuz vaka olarak gelen hastaları tedavi etmiş ve onların normal hayata dönmelerini sağlamıştır.

Aylin doyumsuz bir kişiliğe sahiptir. Senusi'nin ona istediği hayatı yaşatamayacağını anlayınca hayal kırıklığı ile ondan ayrılır. Her şey yolunda iken birden sıkıldığını öne sürerek Mişel'le yollarını ayırır. Joe'dan sıkılınca Amerikan ordusuna katılır. Hatta sevgilisi Richart, onu en iyi tanıyanlardan biri olarak onun doyumsuz biri olduğunu fark ederek ondan ayrılmıştır, ilişkisini fazla iletmemiştir.

Aylin cesur ve inatçıdır. Tenha sayılabilecek bir yerde bulunan büyük ve ürkütücü evde tek başına kalmaktadır. Üstelik bu sırada uyarı telefonları da almakta ama nişancılığına ve cesaretine güvenerek burada yaşamını sürdürmektedir.

Ayrıca Amerikan ordusunda doktor olarak çalışırken Körfez Savaşı'na katılmış olan ve sonrasında azılı bir katile dönüşmüş olan Teğmen Jones'un tedavisini gönüllü olarak üstlenmesi onun cesaretini gösterir. Jones komşusunu ve sevgilisini öldürmüştür. Aylin tedavi sürecinde, savaş sırasında askerlere cesaret hapi verildiğini ve bazı durumlarda askerlerin denek olarak kullanıldığını öğrenir. Buna istinaden Jones'un değil, ona bu hapi veren yetkililerin suçlanması gerektiğini belirtir ve bunu yargılama sürecinde mahkemeye rapor halinde sunacağını belirtir. Ama ordu yetkilileri böyle bir şey yapmaması konusunda onu uyarırlar ve ordunun menfaatlerinin birçok şeyden önemli olduğunu belirtirler. Aylin bu konuda kesinlikle yumuşamaz ve geri adım atmaz. Bu durum Aylin'in en önemli yönüdür ve belki de onun bu kararlı tavrı ölümüne de sebep olmuştur.

Aylin hayatını fırtına gibi yaşamış, aşkları, evlilikleri, ailesi, arkadaşları ve hastaları ile hafızalarda iz bırakmıştır. Aylin mücadeleci, çalışkan, titiz, lüksü seven, merhametli, ani kararlar veren, atik, açık sözlü, kararlı, inatçı, zeki, güzel görünümlü bir bayandır. Hayatı fırtına gibi geçmiş ve hiç beklenmedik biçimde sonlanmıştır. Okuyucular romanın sonunda sanki hayatın sorunları ile çok yoğun biçimde mücadele içerisinde olan Aylin'in bu ani ölümünü kabullenmekte zorlanırlar. Özellikle ölümünün bir sır perdesine sarılı olması okuyucuda yarım kalmış bir hayat hissi uyandırmakta ve belki de romanın en çarpıcı yönünü bu ani ve belirsiz ölüm oluşturmaktadır.

Sonuç

Romanda oldukça kalabalık bir şahıs kadrosu vardır. Bu şahısların işlevi, Aylin'in doyumsuz kişiliğini, samimiyetini, cömertliğini, cesaretini ve bir psikiyatrist olarak başarısını kanıtlamaktan ibarettir. Bu şahısları üç grupta incelemek mümkündür. Birinci grup Aylin'in ailesi, ikinci grup onun hayatını paylaştığı erkekler, son grupta ise bir kısmı sonradan yakın arkadaşı olan hastaları yer alır. Eserin başkahramanı Aylin ise: ailesi, doğumu, çocukluğu, gençlik yılları, öğrenim hayatı, mesleki kariyeri, evlilikleri, aşk ilişkileri ve ölümü ayrıntılı biçimde anlatılır.

Aylin, doyumsuz ve bu doyumsuzluk yüzünden de sürekli arayış içerisinde olan ama mutluluğu bir türlü bulamayan dev bir şahsiyettir. Aylin büyük çabalar sonucunda mutluluğa ulaşmışken bazen kader, bazen de kendisi bu mutluluğa engel olur. Mesleğinin zirvesine çıkar, en zengin insanların hayatını yaşar, birçok insanın imrendiği noktalara ulaşır, ama o bunlarla asla yetinmez, yetinmek istemez ve zaten bu yetinmeme duygusu onun mutluluğunu yok eder. Fakat o her defasında yeni amaçlara yönelir. Mutluluk, onun için bulmak değil, aramaktır; varma ve ulaşma değil, kovalama ve kaçıştır.

2. 2. 2. *Sevdalinka**

Nimeta

Sevdalinka romanının en önemli kişisi olan Nimeta, Bosna-Hersek'te basın mensubu olarak görev yapan Boşnak bir kadındır. Evlidir, Fiko adında bir oğlu, Hana adında bir kızı vardır. Kocasını Burhan ünlü bir inşaat mühendisidir.

Nimeta, uzun boyu, sarıya yakın kumral saçlarıyla güzel bir kadındır (s. 22). Beyaz teni, bal rengi saçları, iri mavi gözleriyle ortaçağ tablolarındaki melek tasvirlerini andırmaktadır.

Nimeta romanda kapıldığı aşka rağmen kocasını ve ailesini bırakamayan, ailesi ve aşkı arasında gidip gelen, bu yüzden bunalımlar yaşayan bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Nimeta basın mensubu olduğu için de Boşnakların tabi tutulduğu soykırıma bizzat şahit olmakta ve bu olaylar çoğu kez onun veya arkadaşlarının yaşadıkları ya da gözlemledikleri olaylar vasıtasıyla anlatılmaktadır. O, bir basın mensubu olduğu halde bu yıkım ve soykırımın getirdiği acı ve yokluğu yaşamaktan kurtulamamış, ailesiyle tehlikelere maruz kalmıştır.

Nimeta, mutsuz bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mutsuzluğun sebebi istemeyerek kapıldığı yasak aşkıdır. Kocasıyla birbirlerini severek

* Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları Ayşe Kulin'in şu eserine aittir: *Sevdalinka*, Remzi Kitabevi, İst. 1999

evlenmişlerdir, fakat zamanla hayat tekdüze bir hale gelince Nimeta ölene kadar hep çalışmak, eve para yetiştirmek ve çocuklarını büyütmek dışında hayatının hiçbir ufkunun olmadığını düşünür (s.31). Kendisini yoğun bir sisin içinde hissettiği zaman sıcak bir ışık olarak gördüğü Stefan'a rastlar, birbirlerine âşık olurlar ve bu aşka karşı koyamazlar. Bu aşk, önceleri Nimeta'yı mutlu eder. Fakat zamanla kocasına ve çocuklarına ihanetinden dolayı duyduğu vicdan azabı şiddetlenir. Bu vicdan azabına rağmen Stefan'a olan aşkı azalmaz, bilakis giderek şiddetlenir. Stefan, Nimeta'nın, kocasından ayrılarak kendisiyle evlenmesi konusunda ısrar eder, fakat Nimeta, hayatında ilk defa bir şeye karşı çıkarak ailesini bırakamayacağını söyler ve bu teklifi reddeder. Bütün bunlar, onu bunalıma sürükler (s. 32). Bundan dolayı hastaneye kaldırılır.

Nimeta, her ne kadar Stefan'dan uzak durmaya çalışsa da aslında ondan ayrılmak istememektedir. Fakat Stefan, onu daha fazla incitmek istemediği için ondan uzak durur. Bunun için karşılıklı fedakârlıklara katlanırlar.

Nimeta hayatının her döneminde annesi tarafından sıkı biçimde takip edilmiştir. Annesi onun her davranışının kendi kontrolünde olmasını istemekte ve yetişkinen bile arkadaşlarıyla ilişkisine müdahale etmeye çalışmaktadır. Bu durumdan sıkılan Nimeta ise iç dünyasını annesine kapatır ve sırlarını arkadaşı Mirsada'ya anlatır.

Nimeta'nın iç dünyasını annesine kapatmasının bir sebebi de on yedi on sekiz yaşlarında İstanbul'a geldikleri bir yaz tatilinde sevdiği Türk genciyle evlenmesine annesinin engel olmasıdır. O bunu hiç unutmayacak ve hayatı boyunca annesine içerleyecektir.

Nimeta iyi bir gazetecidir. Olayların gidişatının nereye varacağını tahmin edebilmektedir. Nihayet beklenen olur ve Sırların yıllardır ettikleri ayrılık tohumlarının neticesinde Yugoslavya Fedarasyon'u parçalanır. Yugoslavya'nın parçalanması ve ülkenin bir iç savaşa sürüklenişi romandaki diğer şahıslar gibi Nimeta için de dönüm noktası olur. Nimeta'nın cesaret ve fedakârlığını savaştan sonra daha açık biçimde görmekteyiz. Hırvatistan'da iç savaş çıkınca orada olan

kocasını bulmak için Zagrep'e gider. Birkaç gün onu arar. Bu sırada tesadüfen Stefan'la karşılaşır.

Stefan ülkesini savunmak için savaşmaktadır. Onun savaşta ölmesi ihtimali nedeniyle son kez olmak üzere birkaç gün birlikte yaşarlar. Kendilerini bundan alıkoyamazlar. Fakat Nimeta bu davranışından dolayı çok utanır; çünkü kocasını bulmak için gelmişken sevgiliyle birlikte olmuştur. Nihayet kocasını bulur ve birlikte Saraybosna'ya dönerler.

Bosna'da savaş rüzgârları esmeye başlayınca Türk kamuoyunun dikkatini çekmek, dışişleri bakanı ve başbakanla görüşme yapmak üzere Türkiye'ye gönderilir. Burada Türklerin Bosna'ya ilgisinin gayet zayıf olduğunu görür.

Bosna'ya dönünce annesi, Zvornik'teki oğlu Raif'in yanına gitmek istediğini söyler. Evinin hanımı ve hâkimi olmak isteyen Nimeta, bunu memnuniyetle karşılar, çünkü annesinin her işine karışmasından ve her şeyi sıkı bir disiplin altına almasından bıkmıştır.

Ertesi gün Nimeta'nın kardeşi Raif'in Zvornik'teki karısı ve üç aylık oğlu, Sırp tarafından feci şekilde öldürülür. Raif bu olaydan sonra adeta yürüyen bir cenazeyi andırır bir halde hiç konuşmadan sürekli bir noktaya bakarak yaşar. Raif'in ailesinin uğradığı bu facia karşısında Nimeta'nın tepkisi tam olarak verilmemiştir, fakat buna rağmen bu olaydan sonra onun aile bağlarının kuvvetlendiğini görüyoruz. Raif ve annesi, Saraybosna'da kiraladıkları küçük bir evde yaşamaya devam ederler.

Saraybosna kuşatma ve ateş altında olduğu için okullar kapalıdır, ama Nimeta ve Burhan çocuklarının eğitime devam etmelerini, savaşa teslim olmaksızın gündelik hayatın devamını sağlamaya gayret ederler.

Burhan işini kaybetmiştir. Nimeta savaş sebebiyle bir basın mensubu olarak daha yoğun çalışmakta ve eve geç gelmektedir. Bu durumdan rahatsız olan Burhan'la tartışır ve böyle sıkı çalışarak eve kendisinin baktığını söyler. Fakat sonra ileri gittiğini düşünerek alttan alır. Kocasının kendi eline bakmak zorunda kalmasından dolayı üzgündür. Çünkü kendisi çalışabilirken Burhan çalışamamakta

ve bunun ezikliğini yaşamakta iken bu durumu onun başına kakmak Nimeta'yı vicdanen rahatsız etmiştir.

Nimeta, Sırp'ların Saraybosna'daki milli değerleri yok etmelerine şahit olur ve bu yıkımı içi parçalanarak izler. O, savaşın getirdiği birçok sıkıntı ile mücadele etmeye çalışırken bu sırada kocası onun Stefan'la olan ilişkisini öğrenmiştir. Nimeta'ya bu ihanetinin hesabını sorar, ona bir tokat atar ve onu hiç dinlemeden evi terk eder. Kocasının eve dönmesini bekleyen Nimeta, dönmeyince onu aramaya başlar ve Burhan'ın Saraybosna'nın etrafındaki tepelerde Bosna için savaştığını öğrenir. Onunla görüşmek için çok tehlikeli olan ve kimsenin tek başına gitmeyi göze alamadığı yerlere ulaşip kendisini kocasıyla görüştürecektir kişilerle konuşur. Ve yine çok büyük tehlikeleri göze alarak oğluyla birlikte Burhan'ın savaştığı tepelere gider.

Nimeta'nın Burhan'ı bu kadar çok görmek istemesinin sebebi ona Stefan'la olan ilişkisini tam olarak anlatıp vicdan azabından kurtulma arzusudur. O, bu ilişkinin çoktan bitmiş olduğunu ve kendisinin elinde olmayarak kapıldığı bu aşka, büyük fedakârlıklara katlanarak ailesini kocasını aşkına tercih ettiğini Burhan'a anlatmak ister. Fakat Burhan onu iyi karşılamasına rağmen bu konuda karısını dinlemez. Nimeta içini dökmeden oradan ayrılırken kocasıyla aralarında her şeyin bittiğini anlar. Ve kocasının dediği gibi güçlü bir kadın olarak ailesinin başında olup onları savaşın tehlikelerinden koruması ve sorunlarının savaş sonrasına bırakılması gerektiğini düşünür.

Nimeta savaş sırasında Sırp'ların Boşnaklara uyguladığı vahşetlere ve özellikle de Sırp kadınların, evlerini terk etmek zorunda kalan Müslüman Boşnak kadın ve çocukları taşıyan kamyonlara evlerin pencerelerinden kaynar sular dökmeleri ve taş atmalarına şahit olduktan sonra *“Size biri bir tokat attığında diğer yüzünüzü dönün.”* diyen bir dine mensup insanların nasıl böyle canavarlaştıklarına hayret ederek bu dinin bütün mensuplarına karşı kin duymaya başlamıştır. Fakat yine bir *“gâvur”* olan İngiliz kadın gazeteci Peny McGire'in hiçbir çıkarı olmadığı halde, tecavüze uğramış dört yaşındaki Boşnak kızın dramını dünyaya duyurmak

için bütün tehlikeleri göze alıp Tuzla'daki kadın ve çocuk sığınma evini ziyaret edişini de görerek bu şekilde düşünmenin yanlış olduğu kanaatine varır.

Nimeta, kardeşi Raif konuşmaya başlayıp Burhan gibi direnişçilere katılmak isteyince onu destekler, fakat on altı yaşındaki oğlu Fiko'nun da kendisinden gizli onunla birlikte gitmesiyle de adeta yıkılır. Çünkü oğlu onun gözünde hala bir çocuktur. Bu olaydan sonra Nimeta kendisini, bir çocuk ve ihtiyar bir kadınla savaşın ortasında yapayalnız hisseder. Buna rağmen hayat devam etmektedir ve o, bu hayatın devam etmesi için elinden geleni yapar.

Bosna'da yaşananları dünyaya duyurmak için Saraybosna'da bulunan Stefan oradan ayrılmadan Nimeta'yla görüşmek ister ama Nimeta bunu kabul etmez, fakat daha sonra gece birden bire kalkıp onu görmeye gider. Stefan'ı görür ve sabaha kadar parkta dertleşirler. Nimeta ona arkadaşı Mirsada'nın vahşice öldürülüşünü anlatır ve uzun zamandır içinde bulunduğu yalnızlık duygusundan Stefan'ın yanında kurtularak rahatlar.

Sabaha kadar Stefan'la parkta dolaştığı için ağır bir hastalık geçiren Nimeta kendisini iyi hissedince Fiko'nun bacağından yaralandığını ve bir an önce ya Saraybosna tarafına ya da Hırvat tarafına geçirilip hastaneye yetiştirilmesi gerektiğini öğrenir ve çılgına döner. Bunun için Stefan'dan yardım ister. Bu sırada zamanları kısıtlı olduğundan Stefan'ın gelmesini beklemek istemeyen habercileri, av tüfeği ile tehdit ederek onların beklemesini sağlar. Bu olay Nimeta'nın cesaretini göstermesi bakımından önemlidir.

Stefan'ı habercilerle Fiko'nun yardımına gönderdikten sonra kendisi de eline Kur'an'ı alarak eğer Fiko kurtulursa bir daha hiçbir şekilde Stefan'ı görmeyeceğine dair yemin eder.

Sonuç olarak *Sevdalinka*'nın başkişisi olan Nimeta hakkında şunlar söylenebilir: Nimeta kapıldığı aşktan dolayı istemeden Stefan'la birlikte olunca kocasına, çocuklarına ihanet ettiğini düşünür. Bu ilişkiyi kocası Burhan'a anlatıp ondan ayrılmak istediğini bir türlü söyleyemez. Stefan'ın bu yöndeki ısrarlarına karşı çıkararak ailesine, kocasına böyle bir kötülük yapamayacağını ileri sürer ve

Stefan'dan ayrılmaya karar verir. Bunun için büyük fedakârlıklara katlanır ama bir türlü Stefan'ı unutamaz. Diğer taraftan ailesini korumak için elinden gelen çabayı gösterir. Savaş başlayınca bu çabaları yoğunlaşır ve önceleri kimseye baş kaldırmayan Nimeta, savaş sırasında birçok tehlikeleri göze alabilen bir kişi haline gelir. O ailesi ile aşkı arasında bocalayan, ama sonunda ailesini aşkına tercih eden bir kadın, çocuklarını çok seven bir anne, başarılı bir basın mensubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burhan

Nimeta'nın kocasıdır. Ünlü bir inşaat mühendisidir. Uzun boylu, sarışın yakışıklı bir Boşnak'tır. Çok eski bir Boşnak ailesinden gelmektedir (s.31). Çok çalışmakta ve evine refah getirmek için uğraşmaktadır. Bu yüzden evinden uzun süre ayrı kalmak durumundadır.

Burhan savaştan önce Hırvatistan'daki Kinin bölgesinde çalışmaktadır. Eve geldiğinde ise tam rahat bir hayat yaşamaktadır. Keyfine çok düşkündür. Nimeta'nın işi olan televizyonculuğu gerçek bir iş olarak görmediğinden onun işi ile pek ilgilenmemektedir. Ama karısını hiç ilgilendirmediği halde ve karısının bundan ne kadar sıkıldığını bilmeden kendi işi olan mühendislik projelerini, en ince ayrıntısına kadar ona anlatmaktadır.

Karısını deli gibi sevmekte ve en mutlu anlarını onun yanında yaşamaktadır. Karısının bir başkasını sevdiğinden haberi yoktur. Böyle bir şey onu delirtebilecektir. Bundan dolayıdır ki Nimeta bir başkasını sevdiğini, ondan ayrılmak istediğini bir türlü ona söyleyemez.

Nimeta bunalıma girdiğinde Burhan bu olayda kendisini suçlar. Çünkü o bütün mutluluğu çok çalışıp para kazanmak zannederken ailesini ve çocuklarını ihmal ettiğini düşünür. Bu yüzden karısı bunalmış, çocukları sahipsiz kalmış, kendisi şaşkın bir hale gelmiştir.

İç karışıklık başlayınca Hırvatistan'daki birçok Boşnak'ın işine son verilir, fakat başında bulunduğu şirket o kadar hızlı çalışmaktadır ki sıra bir türlü ona

gelmemektedir. Fakat Burhan sıranın kendisine geleceğini ve hayatının karışacağını hissetmektedir.

Kinin’de belediye seçimlerini aşırı Sırp milliyetçisi Milan Babiç’in kazanmasıyla herkes tedirgin olur. Slovenya’nın Yugoslavya’dan kopması üzerine Burhan Sırpların bunu hazmedemeyeceğini ve rahat durmayarak diğer yerlere saldıracağını söyler. Milli ordunun Slovenya’ya müdahale etmemesinin bir oyun olduğunu belirtir. Burhan’ın kendi mesleğinin dışındaki bir konuda bu şekilde ileri görüşlü olması Nimeta’yı kıskandırır ve onun mühendisliği değil de politika veya basını tercih etmesi durumunda birçoklarından daha başarılı olacağını düşünür. Nimeta, her konuda kocasına güvenmekte ve kocasının kendisini kesinlikle aldatmayacağına inanmaktadır. Burhan işte böyle güven veren bir kişiliğe sahiptir.

Savaş yaklaştıkça Burhan’ın Müslüman-Boşnak kimliği de şekillenmeye başlar. O Boşnak kimliğinin göz ardı edilip kendilerine sadece Müslüman denmesine de karşı çıkar. Çünkü böylelikle binlerce yıl bu topraklarda yaşayan Boşnakların sanki sonradan buraya gelmiş olduklarının kastedilmek istendiğini savunur.

Savaş sırasında bir kısım Boşnaklar kimliklerini gizleyerek hayatlarına devam etmek isterler. Müslüman bir Boşnak olan Burhan, bu yüzden işini kaybetmiş olsa da bu kimlikten asla vazgeçemeyeceğini söyler ve milli benliğine ne kadar bağlı olduğunu gösterir. Fakat zamanla karısının eline daha çok bakar hale gelmesi onu hırçınlaştırır ve evde her şeye surat asmaya başlar. Bunun farkında olan Nimeta her şeyi alttan alır.

Bir haberci olan karısının gece geç saatlere kadar televizyonda çalışmasını da problem haline getiren Burhan evde sık sık tartışmaların çıkmasına sebep olur.

Bir gece sabaha doğru eve geç gelen Nimeta kocasının onu sapsarı bir yüzle beklediğini görür. Burhan Nimeta’nın Stefan’la olan ilişkisini öğrenmiştir (s. 131). Nimeta’ya bu ihanetinin hesabını sorar ve böyle bir ihaneti hak etmediğini söyleyerek evi terk eder.

Burhan bu olaydan sonra Bosna'yı savunan direnişçilere katılır ve direnişçilere komutanlık eder. Burhan aynı zamanda direnişçiler için gerekli olan gizli geçit ve köprülerin projesini yapar. Nimeta'nın ziyareti sırasında oğlunu sıcak bir şekilde karşılarken karısını soğuk karşılar. Onun ihanetini affetmemiştir ve aralarında aşılamayacak bir duvar örülmüştür. Burhan için artık daha başka şeyler - Bosna'nın kurtuluşu gibi- önem kazanmıştır.

Savaş katılan oğlu Fiko, bacağından yaralanınca onu hastahaneye götürmek ister. Fakat Sırp'lar geçidi tıkayınca bu, mümkün olmaz. Burhan, karısı basın mensubu olduğu için ondan Fiko'nun Saraybosna ya da Hırvatistan tarafına geçirilmesi için yardım ister. Bu yardımın gelmesini beklerlerken Fiko'yu oyalamak ve ağırlarını dindirmek için ona Boşnak tarihini anlatır. Romanda Boşnakların tarihi Burhan'ın ağzından anlatılır. Bu, onun Boşnak tarihini ne kadar iyi bildiğini göstermesinin yanında Boşnak milli kimliğinin Burhan'ın şahsında yeniden dirilişinin ifadesidir.

Nimeta, acilen hastaneye kaldırılması gereken Fiko'nun kurtulabilmesi için hem Sırp hem Hırvat kimliği ve basın kartı olan Stefan'dan yardım ister. Stefan Fiko'yu Hırvat tarafına geçirmek için Burhan'ın bulunduğu yere gelir. Karşısında karısının sevgilisini gören Burhan çılgına döner. Ona saldırmamak için kendisini zor tutar. Adeta hırsından deliye dönmüştür. Fakat sonunda kendisini kontrol etmeyi başarır. Oğlunu Hırvat tarafına geçirmesi için Stefan'a teslim eder. Burhan'ın oğlunu Stefan'a teslim ederken hissettikleri ve sonunda kendisini kontrol edebilmesi çok zor olmuş, adeta içi kan ağlamıştır. Bu olay Burhan'ın yaşadığı en acıklı olaydır.

Burhan'ın kişiliğini özetleyecek olursak şunları söyleyebiliriz: Burhan ailesine bağlı, karısını çok seven, işinde başarılı, çalışkan bir kişidir. İç karışıklıklar ve savaş başlayınca Boşnak milli kimliği Burhan'da belirmeye başlar. Yaşadığı olaylar da onun bu kimliğinin daha belirgin hale gelmesini sağlar ve romanda Boşnak milli kimliği daha çok Burhan'ın karakteri etrafında biçimlenir.

Stefan

Stefan Nimeta'nın sevgilisi olan Hırvat gazetecidir. Kapkara gözleri vardır ve Nimeta ile ilk karşılaşmalarında birbirlerine âşık olmuşlardır. Bir süre birlikte yaşadktan sonra Nimeta'ya kocasından ayrılıp kendisiyle evlenmesi konusunda ısrar eder. Nimeta'nın kocasına başka bir sebep söyleyip ayrılma düşüncesine karşı çıkarak ona hakikati, yani aralarındaki aşkı dürüstçe anlatmasını istemesi Stefan'ın, açık ve cesur bir insan olduğunu gösterir. Nitekim Nimeta'ya âşık olduğunda onu teklifsizce odasına çekip götürmesi de onun bu yönünü ortaya koymaktadır. Nimeta'nın, kocasına hakikati söyleyemeyeceğini anlayınca ondan ayrılarak onu unutmaya çalışır. Bunun için Londra'ya gider ve ondan mümkün oldukça uzak durmaya çalışır.

Birkaç yıl ayrı kaldıktan sonra görev için gittikleri Kosova'da birbirleriyle karşılaşrlar, fakat birbirleriyle sadece ayaküstü konuşurlar.

Stefan Hırvatistan'ın Sırp lar tarafından işgal edilmesi üzerine ülkesini savunmak için savaşçılara katılır. Bu sırada Hırvatistan'da bulunan Burhan'ı aramak için oraya gelen Nimeta'yla karşılaşır. Bu sefer savaşa katıldığı için birbirlerini bir daha göremeyecekleri düşüncesiyle Nimeta ile birkaç gün birlikte yaşarlar. Bu, onların birbirlerini unutmaya çalışsalar da unutamadıklarını ve çeşitli bahanelerle bir araya geldiklerini gösteren bir olaydır.

Sırp ların Bosna'ya saldırması ve Boşnaklara soykırım uygulamaya başlamaları üzerine Stefan, burada yaşananları dünyaya duyurmak için kılık değiştirerek bir Sırp gazeteci kimliği ile Bosna'ya gelir. Evlerini terk etmek zorunda kalan Boşnakların dramına şahit olur ve yaşanan bu dramatik olaylardan etkilenir. Boşnakların toplandığı ve çeşitli işkencelere tabi tutulduğu toplama kamplarında yaşananları dünya televizyonlarına duyurarak dikkatlerin buraya yönelmesini sağlar.

Bir kış boyunca Saraybosna'da kalarak Boşnaklara, Sırp larca yapılan işkenceleri dünya basınına duyurmaya çalışır. Bu sayede para da kazanmaktadır.

Bir yıl boyunca Saraybosna’da kalmış olmasına rağmen Nimeta’yı aramaz. Ancak oradan ayrılacağı zaman onu görmek ister. Bir parkta görüşüp dertleşirler. Stefan savaştan sonra hayatlarını birleştirebileceklerini söyler Nimeta’ya.

Nimeta’nın oğlu Fiko’nun yaralanması üzerine onun yardımına gider ve Burhan’ın Nimeta ile olan ilişkilerini bildiğinden habersiz olarak Fiko’yu Hırvat tarafına geçirir.

Romanda Stefan daha çok Nimeta’yla yaşadığı aşk münasebetiyle anlatılır. Stefan’ın aşkla dolu bir kişi olması ve bir kadına bu kadar çok bağlanması bu uğurda birçok zorluklara katlanması onun başlıca özelliklerindendir. Stefan’ın Müslüman bir Boşnak olan Nimeta’yla yaşadıkları bu aşk, Sırların zulmüne maruz kalan Boşnak-Hırvat yakınlaşmasını temsil etmektedir.

Raziyeanim

Raziyeanim, Romanın başkişisi olan Nimeta’nın annesidir. Raziyeanim, geleneklerine ve ülkesine bağlı bir Boşnak kadındır. Onun en önemli özelliği çocuklarına çok düşkün oluşudur. Bu yüzden çocukları yetişkin birer insan oldukları halde aşırı korumacı tavırlarını sürdürmektedir. Çocukları onun bu tavırlarından bıkmışlardır. Fakat o, onların bütün sızlanmalarına rağmen bu korumacı tavırlarını sürdürür.

Kızı Nimeta’nın bunalıma girmesi üzerine onun evine gelerek kontrolü eline alır ve Nimeta’nın arkadaşlarıyla görüşmesine kadar her şeye müdahale etmeye başlar. Evi yeni bir düzene sokar.

Çok titiz bir kadın olan Raziyeanim, aynı zamanda çok güzel yemekler de yapmaktadır. Çocuklarının her türlü hastalığına yaptığı yemeklerin iyi geldiğini düşünerek onlara çeşit çeşit yemekler yapıp yedirir.

Raziyeanim’ın çocuklarına bu kadar düşkün olmasının sebebi yaşamış olduğu hayattır. Onun babaannesi, babasını bırakarak İstanbul’a göçmüş, kız kardeşi İstanbul’a gelin gitmiş ve orada ölmüştür. Raziyeanim kardeşinin sağlığına

yetişememiş ancak mezarını ziyaret edebilmiştir. Bu yüzden kızı Nimeta'nın sevdiği İstanbullu gençle evlenmesine razı olmamıştır.

Raziyeanın savaşlar görmüş bir kadındır. Bosna'da savaş çıkınca zor savaş şartları onu yıldırnamamıştır. Ailesiyle günlük hayatlarını devam ettirebilmek için elinden gelen gayreti göstermiş ve ailesini korumaya çalışmıştır. Ailesini Sırp saldırısında kaybeden oğlunun hayata dönmesi için çabalamış, onun Bosna'yı savunan direnişçilere katılmak istemesine karşı çıkmamış, bilakis onun bu düşüncesini desteklemiştir.

Raziyeanın, romanda tipik, çilekeş Boşnak kadını temsil etmekte, karşımıza çocuklarına çok düşkün bir anne, titiz bir ev hanımı olarak çıkmaktadır.

Mirsada

Mirsada, Nimeta'nın en yakın arkadaşıdır. O da Nimeta gibi basın mensubudur. Nimeta, annesine kapattığı iç dünyasını çocukluktan beri her sırrını paylaştığı Mirsada'ya açmaktadır. Mirsada kocasından ayrılır ve Nimeta'nın tavsiyesine uyup çevre değiştirmenin iyi geleceğini düşünerek Belgrat'a yerleşir. Saraybosna'daki basın kuruluşunun Belgrat muhabiri olarak önemli bilgiler aktarır.

Mirsada, Belgrat'ta kendisine bir sevgili bulur. Sevgilisi de gazetecidir ve onunla çok iyi anlaşabilmektedir. Çünkü o, gazeteci bir kadının ancak kendi mesleğinden olan birisiyle yaşayabileceğini anlamıştır. Eski kocası gazeteci olmadığı için bir gazeteci olan Mirsada'nın hayatına alışamamıştır. Kocasını daha düzenli bir hayatının ve çocuklarının olmasını isterken Mirsada, koşuşturmayla geçen bir iş hayatı yüzünden üç çocuk düşürmüştür. Bu sebepten ayrılmaya karar veren Mirsada, yaşadıkları evi kocasına bırakarak eşyalarını alıp evden çıkmış ve Belgrat'a yerleşmiştir.

Sevgilisi Petar Sırp'tır ve çok yakışıklıdır. Mirsada onun sayesinde Sırp'lar arasında çok farklı arkadaşlar edinir ve bunlardan farklı bilgilere ulaşmak için faydalanır. Mirsada Petar'la çok iyi anlaşmaktadır. İksinin dünya görüşleri de zevkleri de birbirine uymaktadır. Onlar Yugoslavya'nın çok zengin bir mozaik

olduğunu düşünmekte ve bu zengin mozaik içerisinde hayatlarının tadını çıkarmak istemektedirler. İkisi de çok içki içmekten, eğlenmekten, uyumaktan çok hoşlanmakta, hafta içi çok çalışıp hafta sonu sabahlara kadar eğlenmektedirler.

İkisi de ırkçılıktan, aşırı milliyetçilikten nefret etmektedirler ve bu nedenle ülkelerindeki gelişmeleri endişe ile takip etmektedirler (s. 40, 41). Mirsada başarılı bir gazeteci olarak bu gelişmeleri ve gelişmelerin perde arkasını Saraybosna'ya aktarmakta, aşırı milliyetçi hareketleri tahrik eden Miloşević'e dikkat çekmektedir.

Belgrat'ta kontrolün Miloşević'e geçmesi üzerine Petar'ın hareketlerinde tuhaflıklar başlar. Oturdıkları evi değiştirerek kenar mahallede bahçeli bir eve taşınırlar ve Mirsada'ya “Miza” demeye başlar. Miza bir Sırp ismidir. Mirsada başta bunu kabullenmek istemez, fakat zamanla buna alışır. Ortalık bu kadar karışırken Müslüman Boşnak kimliğini gizlemesinin, ırkçı tehlikelerden korunması açısından iyi olacağını düşünür. Diğer taraftan öz kimliğini gizlemesinin burukluğunu ve tuhaflığını da hisseder.

Mirsada tam da bu ada alışmışken, çalıştığı gazetede sırf Müslüman olduğu için işine son verilir. Bunun hesabını müdüre sorar. Müdürün kadro küçültüyoruz, cevabına şiddetle karşı çıkar. Çünkü ondan önce atılması gerekenler vardır. O, İngilizce ve Almanca bütün yayınları taramakta, verilen araştırmaları zamanından önce bitirmekte, yaptığı röportajlar ses getirmektedir. Bütün bunlara rağmen işten atılmasına isyan eder. Bu olaydan sonra Nimeta'nın Bosna'ya dönmesi konusundaki ısrarına hak verir. Kimlik değiştirmenin işe yaramadığını görür. Fakat Petar'dan ayrılamamış ve burada kalmıştır. Akşam eve dönünce olanları ona anlatıp ne yapması gerektiği konusunda onun fikrini alacaktır.

Akşam kapı çalınca bir iş yolculuğuna çıkmış olan Petar'ın geldiğini zanneder. Fakat gelen Petar değil, Sırp milislerdir. Onlar eve girer girmez Mirsada'nın adını sorarlar. O da Miza olduğunu Efendiç soyadın eski kocasından kaldığını ve kendisinin Bosnalı bir Sırp olduğunu söyler. Kimliğini ilk defa inkar ediyor olması ona zor gelmiş ve Petar'a uyduğu için pişman olmuştur. Fakat iş işten geçmiştir. Sırp milisler onun kara gözleriyle bir Sırp olamayacağını ve sevgilisi Petar'ın ölürken onun Müslüman bir Boşnak olduğunu söylediğini ileri sürerler.

Mirsada Petar'ın öldürüldüğünü duyunca kimliğini gizlemekten vazgeçip açıklar kimliğini.

Bunun üzerine Sırlar ondan bildiği her şeyi anlatmasını ve arkadaşlarının adını vermesini isterler. Mirsada onlara cesurca karşı koyunca ona tecavüz etmek isterler. Mirsada onlardan birini öldürür. Aralarından birinin Müslüman bir Boşnak tarafından öldürüldüğünü gören diğer üçü çılgına dönerek Mirsada'yı öldürüp sonra da mutfak bıçağı ile doğrayıp paramparça ederler.

Mirsada, romanda Nimeta'nın en yakın arkadaşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok iyi bir gazetecidir. Mesleği uğruna kocasından ayrılmıştır. Nimeta'yı çok iyi tanımaktadır. Çok çalışkandır. Eğlenceye ve hayata düşkündür. Aşırı milliyetçiliğe ve ayrımcılığa karşıdır. Yugoslavya'daki bütün milletlerin ülke için zenginlik olduğunu düşünmektedir. Belgrat'a yerleştikten sonra tanıştığı sevgilisinden ayrılmamak için kimliğini değiştirip tehlikeleri göze alarak orada kalmıştır. Kısaca Mirsada hayat dolu, işinin ehli, cesur bir Boşnak gazetecidir.

Raif

Nimeta'nın kardeşidir. Romanda Raif daha çok ailesinin uğradığı felaket bağlamında önem kazanmıştır. Raif ailesiyle birlikte Zvornik kentinde oturmaktadır. Nimeta'nın yanında olan annesi Raziyeannım'ı kendi evine götürmek için Nimeta'nın evine, Saraybosna'ya gelmiştir. O gece Yugoslavya'daki karışıklıklardan söz ederler.

Raif'in o akşam söyledikleri karakterini ve düşünce yapısını yansıtması açısından dikkate değerdir. O, özellikle yeğeni Fiko'ya Müslüman Boşnakları bekleyen felaketi anlatmaya çalışır. Onun dost bildiği Sırlara karşı dikkatli olmasını ister. Raif, Miloşević ve Tudjiman'ın aralarında Bosna'yı paylaştıklarını ve yakında Bosna-Hersek'in haritadan silineceğini söyler. Raif'in konuşmalarından, ülkedeki gelişmeleri çok iyi takip ettiğini ve gelişmeler karşısında İzzetbegoviç'in ılımlı tutumunu yanlış bulduğunu anlıyoruz. O, on beş on altı yaşındaki yeğeninin de gelişmelerin farkında olmasını sağlamaya çalışır.

Raif, Müslüman-Boşnak kimliğinin bilincinde olmasına karşın çok fazla içki içmektedir. O da Nimeta gibi annesinin sıkı takibinden hoşlanmamakta ve annelerini bu yönünden dolayı kendi aralarında çekiştirmektedirler.

Raif'in ailesinin bulunduğu Zvornik'teki Boşnakların, gözü dönmüş Sırların saldırısına uğradığını, karısına tecavüz edildikten sonra üç aylık oğlula birlikte vahşice öldürüldüğünü öğrenir. Bu olaydan sonra Raif sürekli bir noktaya bakarak hiç konuşmaz. Tıpkı yürüyen bir cenaze haline gelmiştir. Annesi ile Saraybosna'da tuttukları küçük bir eve yerleşirler.

Çevresindekiler onun bu haline alışır. Nimeta'nın kocası Burhan'ın dağa çıkıp Sırlara karşı savaştığını öğrenince konuşmaya başlar ve o da savaşçılara katılacağını söyler. Karısını ve üç aylık oğlunu öldüren Sırlardan intikam alma arzusu onun konuşmasını ve bu sayede hayata yeniden dönmesini sağlar. Fiko da annesinden gizli olarak dayısıyla birlikte gider.

Raif, Fiko cephede yaralanınca ona Burhan'la beraber Bosna tarihini anlatır ki bu anlattıkları Raif'in ne kadar derin bir tarih bilgisine ve şuuruna sahip olduğunu göstermektedir. Savaş, herkesin birçok gizli yönünü ortaya çıkarmıştır.

Romanda Raif, ailesinin uğramış olduğu felaketle yıkılmış bir kişi olarak yer almaktadır. İntikam duygusu ile yeniden hayata dönmüş ve Sırlara karşı savaşmıştır. Onun öne çıkan özelliklerinden birisi de derin tarih bilgisidir.

Fiko

Nimeta'nın oğludur. On altı yaşlarında, uzun boylu, sarışın bir gençtir. Okula gitmektedir. Babasına çok düşkündür. Ailedeki tartışmalarda daha çok babasına hak vermektedir.

Fiko, dayısı Raif'le de çok iyi anlaşmaktadır. Onun Boşnak-Sırp çatışması konusunda anlattıklarını ilgi ile dinlemekte, gelişen siyasi olaylarla ilgilenmektedir.

Burhan'ın Nimeta ile Stefan arasındaki ilişkiyi öğrenip Nimeta ile tartışması ve evi terk etmesi üzerine annesini suçlar. Babasının evi terk etmesine annesinin sebep olduğunu düşünerek ona çıkışır.

Dayısı Raif'in, Boşnak direnişine katılmasında, Fiko'nun etkisi olur ve annesinin daha çocuk olarak gördüğü Fiko, dayısı ile birlikte babasının yanına giderek savaşçılara katılır.

Fiko'nun Boşnak tarihine ne kadar düşkün olduğunu, onun ayağından yaralanması sırasında daha açık biçimde görmekteyiz. Acısını hissetmemesi için Burhan ve Raif'in anlattıkları Boşnak tarihini ilgiyle dinler ve acıyı daha az hisseder. Uzun süren bekleyiştten sonra Stefan tarafından hastahaneye yetiştirilmek üzere Hırvatistan tarafına geçirilir.

Fiko romanda rahat bir hayat yaşarken kendini iç savaşın ortasında buluveren ve Boşnak milli bilincinin farkına varan, akıllı, heyecanlı ve kararlı bir genç olarak ortaya çıkmıştır.

Miloşeviç

Miloşeviç, romanda siyasi bir kişidir. Sayesinde yükseldiği Cumhurbaşkanı Stamboliç'i sırtından vurarak, Yugoslavya'da Sırp milliyetçiliğini tahrik etmiş, Komünist partinin ikinci adamı iken sinsi planlarla Sırları diğer etnik gruplara karşı kıskırtarak bu sayede yükselip kontrolü tek başına ele geçirmek istemiştir.

Miloşeviç bu amacına ulaşmak için bütün fırsatları ve imkânları değerlendirmiş, özellikle arkasına aldığı televizyon sayesinde olayları çarpıtarak Sırların tehlike altında olduğu yalanına herkesi inandırmıştır.

Miloşeviç çeşitli entrikalarla geldiği makamlarda sürekli ve sistemli biçimde Sırp milliyetçiliğini tahrik ederek “*Büyük Sırbistan*” hayalini gerçekleştirmek isteyince Yugoslavya'nın dağılmasına sebep olur. Ülke iç savaşa sürüklenince Ulusal Orduyu da yanına alarak önce Hırvatistan'a, sonra da Bosna-Hersek'e savaş açar. Onun asıl hedefi Batı dünyasının desteğinden yoksun Müslüman Boşnaklardır.

Müslüman kanına susamış Sırp milislerin Bosna'yı kan gölüne çevirmelerine sebep olur.

Aliya İzzet Begoviç

Romanda İzzetbegoviç'i daha çok diğer şahısların değerlendirmeleri vasıtasıyla tanıyoruz. İzzetbegoviç, öncelikle Yugoslavya'nın bölünmesini engellemeye gayret eder. Ona göre eğer ülke bölünürse Boşnaklar, kendi bağımsızlıklarını ilan edecek ve vatanlarını savunacak güce sahip değillerdir. Bunun için Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden cumhuriyetlerin Avrupa Topluluğu tarafından tanınmasını engellemeye çalışır. Diğer taraftan Bosna-Hersek'in yalnız olmadığını göstermek için İstanbul'daki İslam Konferansı'na katılır. Onun bu hareketi Sırp'ları daha da kızdırır. Fakat İzzetbegoviç, yaklaşan Sırp tehlikesinin boyutunu tam olarak göremez. Avrupalıların Boşnakları koruyacağına inanmaktadır. Bu inancı, Sırp'ların Bosna'ya saldırıp akıl almaz vahşetler işlemesine kadar devam eder. Sırp'lar Bosna'da akıl almaz işkenceler yapmaya başlayınca ülkesini kurtarmak için çabalar.

İzzetbegoviç, Milošević'in sinsî planlarla Bosna'ya saldırıp katliamlar işlemesine kadar iyi niyetini kaybetmeyen ve ülkeyi daha çok diplomatik yollarla kurtarmaya çalışan bir yönetici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tudjiman

Hırvatistan'ın cumhurbaşkanıdır. Yugoslavya Fedarasyonu dağılmadan önce Tudjiman'la Milošević gizlice görüşerek Bosna-Hersek'in topraklarını aralarında paylaşmışlardır. Buna rağmen Sırp'lar Hırvatistan'a saldırır. Hırvatların elinde yeterli silah bulunmadığı için Tudjiman, daha çok Avrupa kamuoyunun dikkatini çekerek onların Sırp'ları durdurmasını sağlamaya çalışır. Hırvatistan'ın bazı ülkelere tanınmasını sağlar. Bu arada savaş hazırlıklarını sürdürmektedir.

Sırp'lar, Vukavor ve Dubrovnik kentlerine saldırırlar. Tudjiman dünyanın dikkatini burada yaşanan vahşete çekmek istediğinden bu kentlere gereken yardımı yapmaz. Binlerce Hırvat'ın Sırp ateşi altında ölmesine göz yumar. Onun maksadı

savaş meydanında değil, masa başında kazanmak ve bağımsız Hırvatistan'ı kurmaktır. Sonunda bu amacına ulaşır.

Sonuç

Sevdalinka romanının kişilerini tahlil etmeye çalışırken dikkate değer kişileri inceledik. Bu kişilerin olaylar ve şartlara göre duygu, düşünce ve yaşayış bakımından değiştiklerini ve bazen öncekinden çok farklı insanlar haline geldiklerini gördük. Bu değişimin en önemli sebebi yaşanan iç savaştır. Mesela; romanın kahramanı Nimeta, savaştan önce yumuşak başlı biri iken savaş sırasında inatçı, güçlü bir kişiye dönüşür. Kocasını Burhan, savaştan önce rahatına, keyfine, refahına düşkün, karıncayı bile incitemeyecek kadar duygulu bir kişidir. Savaş sırasında milli kimliğinin bilincine varır ve direnişçilere katılır. Çok zor şartlarda yaşamaya alışır ve oğlunun yaralanması sırasında ne kadar metanetli bir kişiliğe sahip olduğu görülür.

Ele aldığımız kişilere bir göz attığımızda onlar hakkında şunları söyleyebiliriz: *Sevdalinka*'nın başkışisi Nimeta, işini iyi bilen bir basın mensubu, ailesini aşkına tercih eden bir kadın ve savaş sırasında mücadeleci bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Nimeta'nın kocası Burhan ünlü bir inşaat mühendisidir. Ailesine ve karısına çok bağlıdır. Karısının Stefan'la ilişkisini öğrenince evi terk eder ve Boşnak direnişçilere katılır. Bu olaydan sonra onun için Boşnak milli kimliği önem kazanır. Nimeta'nın sevgilisi Stefan Hırvat basın mensubu olmasına karşın bütün tehlikeleri göze alarak Boşnakların yaşadığı dramı dünyaya duyurmaya çalışır. Fiko ve Raif daha çok Burhan'ın tesir alanındadırlar. Raziyanım savaşın getirdiği zorluklarla mücadele ederek ailesini korumak için çırpınmaktadır. Mirsada işinin ehli hayat dolu bir basın mensubudur. Aliya İzzetbegoviç ise Miloşević'in tahrikleriyle meydana gelen iç savaşta milletini ve ülkesini korumaya çalışan iyi niyetli bir yöneticidir.

Sevdalinka'da yazar daha çok Boşnakların Sırp tarafından tabi tutulduğu soykırım üzerinde durmuştur. Kişiler bu olayları yaşayıp yansıttıkları ölçüde önem kazanmışlardır. Bu yüzden kişiler daha çok basın mensupları ve onların çevresinden

seçilmiştir. Amaç, dikkatleri, dünyanın gözü önünde gerçekleşen Boşnak dramına çekmektir

Son olarak, romanda savaşa bağlı olarak kişilerde meydana gelen değişimin anlatılmasına rağmen kişilerin çok yönlü ve karmaşık olan iç dünyalarının tam olarak yansıtılmadığı, derin psikolojik tahlillerin yapılamadığı söylenebilir.

2. 2. 3. *Füreya**

Romanda, uzun bir hayat yaşayan başkarakter Füreya'nın hayatında yer bulan oldukça kalabalık bir şahıs kadrosu vardır. Bu şahıslar başta onun ailesi, annesi, teyzeleri, dayıları, etrafındaki erkekler, sanatçı dostları, öğrencileri, yeğenleri, doktorları, siyasi yaşamda etkili olan kimselerden oluşan oldukça kabarık bir halka teşkil etmektedir. Ama onu ve diğer kişileri daha iyi değerlendirmek için öncelikle onun aile fertlerini tanıtmak faydalı olacaktır.

Sara Hala

Sara Hala, Mustafa Asım adında birinin kızıdır. Küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiş ve on üç yaşında iken yaşlı, ama çok zengin biri ile evlenmiş, kardeşleri Cevat ve Şakir'i kocasından kalan mirasla okutmuş, adeta küçük yaşta kardeşlerine annelik yapmıştır. Sara Hala kısa boylu ve esmerdir. Sıradan bir görüntüsü vardır. Kendini ömür boyu rahat ettirecek bir evlilik yapmış, fakat çocuk sahibi olmamış, daha sonra tekrar evlenmemiş ve kendini kardeşlerine adanmıştır.

Kocasının ölümünden sonra evlenmemesinin birkaç sebebi vardır. Bunlardan birincisi babasının annesine ihanet etmesidir. Kendini güzel bulmadığı için kocasının kendini aldatacağını düşünerek evlenmekten kaçınmıştır. İkinci sebep de evleneceği kişinin, kardeşlerine kol kanat germesine mani olacağı düşüncesidir. Ömrünü kardeşlerine adanmış, bütün servetini onların istikbali için kullanmıştır. Ayrıca bu serveti, cemiyette saygın bir yer edinmek için de kullanmış ve bunu da

* Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Ayşe Kulin, *Füreya*, Remzi Kitabevi, İst. 2000.

başarmıştır. Kardeşi Cevat Paşa, çok zeki olduğu için memuriyette yükselmiş ve sadrazam olmuş; fakat daha sonra azledilmiş ve sürgüne gönderilmiştir. Diğer kardeşi Şakir de çok yetenekli olmasına rağmen abisinin başına gelenler yüzünden saraydan uzak durmayı tercih etmiş ve Büyüka'da'ya yerleşmiştir. Şakir Paşa'nın hanımı Sare İsmet Hanım ile Sara Hala arasında sürekli bir çekişme olmuştur. Bu yüzden de Sara Hala, Cevat Paşa'dan sonra tek başına yaşamayı tercih etmiştir.

Memleket meselelerine duyarlı ve çok akıllı bir kadın olan Sara Hala'nın diğer bir yönü de öngörülerinin isabetidir. Ailedeki çocukların ileride nasıl insanlar olacaklarını sezmiş ve daha sonra haklı çıktığı görülmüştür. Dünyaya sanki belli vazifeler görmek ve saygın bir yer edinmek için gönderilmiş olduğunu hisseden Sara Hala, gerçekten de bu saygınlığı elde etmiş ve romanda da ailenin büyüğü olarak okuyucunun saygısını kazanacak biçimde anlatılmıştır.

Cevat Paşa

Sara Hanım'ın büyük kardeşidir. Harp Akademisi'ni birincilikle bitirmiş, askeri dehası, tarih ve dil bilgisinden dolayı dikkatleri üzerinde toplamış, önce Girit valiliğine daha sonra da müşirlik ve nihayet sadrazamlığa atanmıştır. Sadrazamlığı sırasında Osmanlı Devleti'ni savaştan uzak tutmaya çalışmıştır. Saray memurlarının etkisini azaltmak istemiş, ama takdir göreceğine sürgüne gönderilmiştir. Şam'da vereme yakalanmış, ancak Sara Hanım'ın sultandan ricası ile İstanbul'a dönmesine izin verilmiş ve iki gün sonra ölmüştür. Çok kabiliyetli, hamiyetli, etkili bir kişiliğe sahip olan Cevat Paşa bir de kütüphane kurmuştur.

Şakir Paşa

Cevat Paşa'nın küçük kardeşidir. O da tıpkı Cevat Paşa gibi çok iyi yetişmiştir. Ağabeyi sadrazamken onun yaverliğini yapmıştır. Kabiliyeti, bilgisi ve devlet işlerindeki başarısı ile sadrazamlığa yükseleceğine kesin gözüyle bakılmasına karşın Cevat Paşa'nın başına gelenlerden sonra saraydan uzak durmayı tercih etmiştir. Büyüka'da'ya yerleşen Şakir Paşa bir süre ticaretle uğraşır. Selanik'te

yaptırdığı otel ve aldığı balıkhane Balkan Harbi'nden sonra elinden çıkmıştır. Maddi açıdan gerileyen ailenin gelirinin büyük kısmı ailenin büyük oğlu Cevat'ın Oxford'daki eğitimine harcanmaktadır. Fakat oğlu Cevat, beklentilerini karşılamamış ve eve diplomasız dönmüştür. Elinde sadece Afyon'daki arazilerin ve bir de İstanbul'daki apartmanın gelirleri kalmış olan Şakir Paşa Afyon'daki çiftliğe gittiği sırada oğlu Cevat tarafından vurularak öldürülmüştür.

İyi yetişmiş biri olduğu için ileri görüşlülüğü sayesinde saraydan uzaklaşmış ve zaman onun bu görüşünde ne kadar haklı olduğunu göstermiştir. Yine aynı sebeplerden dolayı kızlarını Osmanlı'nın ileri gelen asilzadeleri ile değil, orta sınıftan subaylarla evlendirmesi onun ileri görüşlü biri olduğunu gösterir. Nitekim Cumhuriyet'in kurulması ile bu konuda da haklı olduğu görülmüştür. O, damadı Emin Bey'e, "Saraya yakın durma, ama sarayla ters de düşme." diye tavsiyelerde bulunmuştur. Oğlu Cevat'tan pek ümitli olmadığı için ailesini Emin Bey'e emanet etmesi de yine dikkate değer bir değerlendirmedir. Ciddi bir görünümü olan Şakir Paşa çocuklarının eğitimine büyük önem vermiştir. Ada'da bir okul yaptıran Paşa'nın bir diğer yönü yazdığı Osmanlı tarihidir. Bütün kabiliyetine rağmen Osmanlı'nın son döneminde yaşayan biri olarak Şakir Paşa, kabiliyeti nispetinde ikbale erişemez ya da kendisi bunu istemez. Ama kendisi ve ailesi için en büyük hüsrân ve facia onun trajik ölümüdür.

Sare İsmet Hanım

Şakir Paşa'nın hanımıdır. Giritli bir ailenin kızıdır. Lepiska, sarı saçları, bal rengi gözleri ve incecik bedeni ile dünya güzeli bir anne olarak anlatılıyor. (s. 27, 28). On dokuz yaşında iken oğlu dört yaşında olduğuna göre çok küçük yaşta evlenmiştir. Zaten kocası ile aralarında yaş farkı vardır; Sare İsmet Hanım, Şakir Paşa'nın ikinci hanımıdır. Çocuklarına düşkün bir annedir. Özellikle de ilk çocuğu olan Cevat'a aşırı derecede düşkündür. Şakir Paşa'nın sağlığında baba-oğul arasındaki tartışmaları önlemek için çırpınmıştır. Cevat'ın, babasını vurmasından sonra da ona olan sevgisi azalmamış, ölünceye kadar ona kol kanat germiştir.

Ailenin en sıkıntılı zamanlarında sıkıntılara göğüs gererek başı dik durmayı başarabilen Sare İsmet Hanım, aile terbiyesine büyük önem vermiştir. Ailenin yaşadığı talihsiz olaylar onu yıpratmış ve çok sevdiği oğlu Cevat'ın kollarında can vermiştir.

Füreya

Romanın başkahramanıdır. Roman onun ismiyle yazılmıştır. Füreya, Şakir Paşa'nın büyük kızı Hakkiye Hanım'la bir subay olan Emin Paşa'nın ilk çocuklarıdır.

Şakir Paşa'nın Büyükkada'daki köşkünde dünyaya gelir. Annesi ve babası Şakir Paşa köşkünün yakınında ayrı bir evde yaşamalarına rağmen babasının görevi münasebeti ile evde olmamasından dolayı zamanları çoğunlukla köşte kalabalık aile içerisinde geçer. Füreya, dedesi anneanesi, dayıları ve özellikle de teyzeleri ile birlikte yaşamıştır. Şakir Paşa'nın köşte doğan diğer çocukları ile beraber kendini cami ile kilise arasındaki bu köşkün çocukları olarak niteleyen Füreya, ileriki yıllarında tıpkı bu köşk gibi köşte oturanların da hayatları boyunca cami ile kilise arasında bocaladıklarını ifade edecektir.

Küçük yaşta dil ve müzik eğitimi alan Füreya, küçüklüğünde kendisinden yaşça büyük olan teyzesi Aliye ile arkadaşlık eder. Aliye'nin taşkınlığına karşın, Füreya, akıllı bir çocuk olarak büyüklerinin takdirini kazanır. Fakat Füreya'nın en sevdiği kişi, taşkınlıklarına rağmen Aliye'dir. Aliye onun hem teyzesi hem de arkadaşısıdır.

Küçüklüğünde onu etkileyen bir diğer olay da dedesinin, dayısı tarafından tabanca ile vurularak öldürülmesi olayıdır. Bu sırada daha çok küçük olmasına ve olayın çocuklardan gizlenmesine rağmen olay bütün aileyi ve dolayısı ile Füreya'yı da derinden etkiler. Bu elim olay ve Osmanlı'nın son yıllarında içinde bulunduğu kötü durum sebebiyle aile zor günler yaşar, maddi sıkıntı çeker ama dik durmasını da bilir. Bütün bunlar onun hafızasında derin izler bırakır.

Küçüklüğünde onu etkileyen bir diğer olay da de Kurtuluş Savaşı öncesi örgütlenme çalışmaları sırasında, bir subay olan babası ile arkadaş olan Mustafa Kemal Paşa'nın birkaç arkadaşı ile birlikte Şakir Paşa Apartmanındaki evlerinde gizli bir toplantı yapmalarındır. Daha dokuz yaşında iken babası ona güvenmiş ve misafirlere o hizmet etmiştir. Burada Füreya için asıl önemli olan Mustafa Kemal'e âşık olmasıdır. Çocukluk aşkı olan Atatürk'e hayranlığı daha sonraları da devam edecektir.

Ortaöğrenimini bir Fransız mektebi olan Dame de Sion'da yatılı olarak okuyan Füreya'nın bu yıllardaki en yakın arkadaşı bir Rus kızı olan Tatana'dır. Bu yıllarda İzmir ordu kumandanı olan Emin Paşa, İzmir'e taşınır; fakat Füreya İstanbul'daki tahsiline devam eder. İzmir'e gittiği bir gün Mustafa Kemal ile Latife Hanım'ın düğünü olur. Çok istemesine rağmen annesi, onu düğüne götürmez. Ertesi gün evlerine gelen Mustafa Kemal, dokuz yaşında gördüğü Füreya'yı hatırlar. Misafirlere keman çalarak takdirlerini toplayan Füreya, hatıra defterine bir şeyler yazmasını rica ettiğinde Atatürk, onun zamanı geldiğinde çok çalışarak millete bir şeyler verebilecek kapasitede olduğunu yazar. Bu not ona hayatı boyunca yol gösterir.

Keman dersi aldığı Berger'in tavsiyesi ile üniversitede felsefe tahsili yapan Füreya, babasının hastalığı sırasında tedavi gördüğü Viyana'da ona refakatçi olarak bir süre kalır. Orada babasının bedenlen çektiği acıların yanında bir de ruhen acı çektiğini öğrenir. Babasının, annesini aldatması yüzünden annesi ile boşanmasalar da ayrı yaşadıklarını öğrenir. Ailesinin sorunlarını fark etmediği için kendini suçlar. Annesine böyle bir olayı kimseye hissettirmedeği için hayranlık duyar. O sırada annesinden aldığı bir mektupta teyzesi Aliye'nin keman hocası Berger'in sevgilisini tabanca ile vurduğunu öğrenir. Bu olay aile için ikinci bir yıkım olmuş fakat olay İstanbul Emniyet Müdürü olan eniştesi tarafından örtbas edilmiştir. Füreya kendisine o kadar yakın olan teyzesinin, Berger'le olan ilişkisini kendisi ile paylaşmamış olmasından dolayı üzülür. İstanbul'a döndüğünde bir manastıra kapanan Aliye ile görüşür. Aliye ona her şeyi anlatır. Daha önce Aliye'nin, diğer teyzesi Fahrünnisa'nın kocası İzzet Melih'le olan ilişkisini de orada öğrenir. O güne kadar kendilerinden gizlenen ve bir kaza olarak anlatılan dayısının Şakir Paşa'yı

vurmasının aslında bir kaza olmadığını da öğrenmiştir. Böylece o kadar güvendiği ailesinin birbirini yiyen kişiler olduğu düşüncesine kapılır.

Bu sırada bir yandan maddi sıkıntılar, bir yandan babasının hastalığı, bir yandan ailesinin yaşadığı sorunlar onu bunaltır. Böyle sıkıntılı bir halde iken Bursalı, çiftlik sahibi bir genç, onunla evlenmek için tanışmak ister. Füreya tanıştığı Sabahattin isimli bu gencin evlenme teklifini annesinin karşı olmasına rağmen kabul eder. Sabahattin, Füreya'yı evliliğe razı etmek için İstanbul'da da bir ev tutar. Burada bir süre kaldıktan sonra Bursa'ya, Sabahattin'in evine giderler. Füreya hayalindeki çiftlik evinin heyecanı içerisinde, fakat harabeyi andıran iki katlı bir evle karşılaşınca hayal kırıklığına uğrar. Evdeki her şey çok ilkeldir. Her şeye rağmen âşık olduğu kocası ile yaşamak onu mutlu eder.

Zaman geçtikçe Füreya sıkılmaya başlar. Konuşup dertleşebileceği pek kimse yoktur. Sadece Sabahattin'in kız kardeşi ve onun kocası ile görüşmektedir. Arada çiftliğe gelen kaynanası son derece kaba ve cahil bir kadındır. Konuşmaları ile Füreya'yı rahatsız eder. Tek erkek çocuğu olan Sabahattin ise aslında şımarık yetiştirilmiştir. Genç yaşta çok büyük bir çiftliğin sahibidir. Haliyle çiftliğinde adeta bambaşka bir insandır. Özellikle alkol aldığı zamanlar aşırı derecede sinirlenmekte ve aralarında tartışma çıkmaktadır. İşte böyle bir zamanda çiftlikte öğretmenlik yapmak istediğini söyleyen Füreya, kocasından tokat yer ve merdivenlerden yuvarlanır. Kendisine geldiğinde kocasının gözyaşları içerisinde olduğunu görür. Gururundan dayak yediğini hatırlamıyor gibi görünür. Bu olaydan sonra kocası ona aşırı bir şefkat ve itina göstermeye başlar. Kocasına tam bir tutku ile bağlanan Füreya, ondan ayrılamayacağını düşünmektedir. Arada İstanbul'a gelip kiraladıkları dairede kalırlar. Fakat Sabahattin bekârken gittiği mekânlara gider. Kocasının geç saatlerde sarhoş halde eve dönmesinden rahatsız olan Füreya, Bursa'ya dönmek ister.

Bursa'da bir süre işler yolunda gider fakat evdeki küçük hizmetçi kıza okuma yazma öğrettiği için yine dayak yer. Kocasına olan tutkusuna rağmen bu evliliği yaptığına pişman olmuştur. Hayal kırıklığına uğramıştır. O, burada öğretmenlik yapacak ve Atatürk'ün kendisine gösterdiği hedef doğrultusunda ülkenin geleceğine

hizmet edecekken tıpkı esir pazarından alınmış bir köle gibi koca dayağı yediğini, böyle bir hayatın idealindeki hayatla zıt olduğunu düşünür. Bu hayattan kurtulmaya karar verir fakat bu sırada hamile olduğunu anlar ve bütün ümidini doğacak çocuğuna bağlar.

Hamile olduğunu öğrenen kocası da sevinir ve ona görülmemiş biçimde ihtimam gösterir. Kocasını bir erkek çocuk isterken o, bir kızının olmasını istemektedir. Kocasını, içki aldığı zaman yine aşırı derecede sinirlenmekte ve bambaşka bir insan olmaktadır. Fakat bu kez karısına vurmamaya kararlıdır. Füreya kocasının dışarıda içki almasını ister ama bu durum, kocasını evden uzaklaştırır. Kocasını bir gün elindeki tabancayı şaka niyeti ile ona doğrultunca bundan aşırı derecede korkan Füreya'nın kaçarken ayağı takılır ve merdivenlerden yuvarlanır. Burada aslında şaka yapan kocasından bu kadar korkmasının sebebi, küçükken yaşadığı dayısının, dedesini tabanca ile vurmasından dolayı bilinçaltına yerleşmiş olan korkudur.

Doğum için İstanbul'a gelmeyi düşünürlerken erken doğum olur. Bebek anne karnında ölür. O ilkel şartlara ek olarak bir de doktorun ölen bebeği almasına engel olan kaynanası yüzünden Füreya hayati tehlike geçirir. Hayatından ümit kesik bir halde uzun bir süre hastanede yatar. Kendine geldiğinde bebeğini kaybettiğini öğrenir. Bu, onun için bir yıkım olur. Evlendiği zaman bir kuşuyu andıran ve siyah gözlerinde sevinç ve umut taşıyan Füreya, çok yıpranmıştır. Kocasına âşık olmasına rağmen pişmanlık duyduğu evliliğinde bütün ümitlerini bağladığı çocuğu ölmüştür. İleriki zamanlarda bile kaybettiği bu çocuğu unutamayacak ve bir kız çocuğuna sahip olmanın özlemi ile yaşayacaktır.

Hastaneden çıktıktan sonra kocasıyla İstanbul'daki evlerinde kalırlar ve bir süre sonra tekrar hamile kalır. Bu sefer de bir apandisit ameliyatı geçirir ve bebeğini kaybeder. Artık Bursa'ya dönmek istemez ve kocasından ayrılır. Aslında kocasından ayrılmak onun için çok zor olmuştur. Kocasına tutkundur, ama böyle bir evlilik ona göre değildir. Çiftlikte öğretmenlik yapamamış ve ideali olan Çalıkuşu gibi olamamıştır. Üstelik kocasından sürekli dayak yemiştir. İşte bu yüzden âşık olduğu

kocasını hayatından silmeye karar vermiş onun için çok zor olsa da bu kararını uygulamıştır.

Bu evlilikten oldukça yıpranmış olarak çıkan Füreya o sıra yirmi iki yaşındadır ve iki yıl evli kalmıştır.

Ürdün Prensi Emir Zeid’le evlenen ve Atina’da bulunan Hayrünnisa teyzesinin daveti ile Atina’ya gider. Orada Hayrünnisa’nın müthiş bir zenginlik içerisinde olduğunu görür. Maddi varlığın, bir kadın için ne kadar önemli olduğunu anlar. Hayrünnisa her istediğini almakta Emir Zeid ise ona hiçbir şekilde müdahale etmemektedir. Sanki maddi rahatlık teyzesinin yüzünü aydınlatmıştır. Teyzesi ona da birçok hediye alır. İstanbul’a dönünce artık bir yıl önceki sıkıntıları geride bırakmış gür siyah saçları, uzun boyu ile eski güzelliğine kavuşmuştur. Gayet şık bir hanımefendi görünümündedir.

Babasının tedavisi için gittikleri Bursa’nın ünlü bir çay bahçesinde, Atatürk, Kılıç Ali ve Şükrü Kaya ile karşılaşırlar. Füreya bir zaman âşık olduğu Atatürk’ün bir hayli yıpranmış olduğunu görür. Ama gözleri hala çakmak çakmaktır. Annesi, Emin Paşa’nın orduda yaşadığı sıkıntılar yüzünden Atatürk ve yakın çevresine kırgındır. Buna rağmen Füreya annesine artık bu kırgınlıkların geride kalması gerektiğini söyleyerek Atatürk’le aynı masada otururlar. Çünkü Atatürk’e ve yaptıklarına takdirle bakan ona hayran olan bir genç olarak görmektedir kendini. Atatürk’ün masasında ağızlığı ile sigara içerek gösterdiği bu cür’etle Atatürk’ün sitemine sebep olsa da masadan memnuniyetle ayrılırlar.

Daha sonra Kılıç Ali, Nuri Conker arcılığı ile Füreya’yla evlenmek istediğini ailesine bildirir. Anne ve babasının aradaki yaş farkından dolayı şiddetle karşı çıkmalarına rağmen Füreya bu teklifi kabul eder. Onun bu teklifi kabul etmesinin iki sebebi vardır: birincisi maddi varlığın bir kadına ne kadar iyi geldiğini Fahrünnisa teyzesinde görmüş olması, diğeri ise küçük yaştan beri hayran olduğu ve bu memleketin insanlarını, insanca yaşama seviyesine çıkardığını düşündüğü Atatürk’e yakın olma isteğidir. Bir diğer sebep de aralarındaki yaş farkından dolayı kocasının onun kıymetini daha iyi bileceği düşüncesidir. Çünkü birinci evliliğinden ağzı yanmıştır. O sıra hala eski kocasına âşık olmasına rağmen bu evliliği mantık evliliği

olarak kabul eder. Bu sırada Kılıç Ali'nin dört oğlu vardır. Romanda Kılıç Ali'nin eski eşinden pek fazla bahsedilmemektedir.

Kılıç Ali, Atatürk'ün yakın çevresindeki kişilerin eşleri içinde Füreya'nın bir yıldız gibi parlayarak Türk kadınına model olacağını düşünmektedir. Gerçekten de gençliği, güzelliği, görgüsü, bilgisi ve cesareti ile Füreya, Atatürk'ün takdirini kazanır. Hatta bir defasında Afet İnan'ın yurt dışında hazırladığı Fransızca tezle ilgili sualini açıklayınca Atatürk yanındakine Füreya için: “ *Ben demedim mi en iyi o bilir, en iyi o anlamıştır.* ” diye ifade eder bu takdirini (s. 172).

Ankara yıllarında Füreya ve Kılıç Ali sürekli Atatürk'ün çevresindedirler. Atatürk'ün yemeklerine katılırlar, bazen de Atatürk onlara yemeğe gelir, Füreya'nın hazırlattığı sofralara hayran kalır, bu yüzden bazı yabancı devlet başkanlarının sofralarının hazırlanmasına nezaret etmesi için Atatürk ondan özel ricada bulunur. Füreya o kadar titiz ve zevklidir ki o ölçüde bir menü ve düzen ancak onunla mümkündür. Füreya bütün bunlardan memnundur fakat zaman geçtikçe sadece Çankaya Köşkü'ne göre ve oradan gelen emirler doğrultusunda yaşadıklarını düşünür. Aslında Atatürk'e yakın olmaktan memnundur, fakat düşlediği hayat böyle bir hayat değildir. O Ankara'da bir Çalıkuşu olamamış veya bir sanat ortamına girememiştir. Kocasını onu kısıtlamadığı halde Çankaya odaklı yaşamaktan bu gibi ideallerini gerçekleştirmeye vakit bulamamıştır (s. 177).

Zaman geçtikçe etrafı insanla dolu olmasına rağmen Atatürk'ün yalnız biri olduğunu fark eden Füreya, hastalığında onu yalnız bırakmaz. Hatta bir defasında ince bir zevkle hazırlanan sofrada yabancı bir konuğu ağırladıktan sonra Atatürk ona teşekkür eder ve: “*Sizin gibi bir yardımcının eksikliğini hep hissettim Füreyanım.*” der. Görüldüğü gibi Füreya bilgi, görgü, zevk inceliği, zekâsından dolayı Atatürk'ten takdir görmüş, onun güvenini kazanmış ve Kılıç Ali'nin umduğu gibi bir yıldız olarak parlamayı başarmıştır.

Atatürk'ün vefatından sonra birçok kimse Füreya'nın Kılıç Ali ile evliliğinin biteceğini düşünürken aksine o, kocasının yalnızlığında ve bunalımlarında onun yanında olur. Atatürk'ün ölümü ile hayatı anlamsızlaşan ve İsmet Paşa tarafından dışlanan Kılıç Ali'nin, kendi kabuğuna çekilmesinin önüne geçmek için eğlence ve

oyun partileri düzenler. Ona hatıratını yazmasını tavsiye eder. Böylece kocasına âşık olmamasına karşın kendisine daha çok ihtiyacının olduğu bir zamanda ona eskisinden daha çok ilgi göstererek onun tekrar topluma katılmasına yardımcı olur. Bu durumu kendisi şöyle açıklıyor: *“Vefa duygumu ise hem annemden hem babamdan almış olmalıyım. Annem ihanete uğramasına rağmen nasıl bırakmadıysa kocasını hasta yatağında ben de artık gözden düşmüş, yüreği kırılmış kocama kanat germeye kararlıydım.”* (s. 193).

Büyük gayretler sonucu kocasını kurtarır fakat bu sefer de kendisi bir bunalımın eşiğine gelir. Çünkü o aslında mutlaka bir ideali olması gerektiğini hep düşünmüş ama birinci evliliğinde kocası öğretmenlik yapmasını engellemiştir. İkinci evliliğinde ise Atatürk’ün etrafında şekillenen hayatı öyle hızlı ve yoğun geçmiştir ki ideale zaman ayıramamıştır. Ve işte şimdi de kocasını kurtarmış ama kendi hayatının da hep oyun kulüplerinde ve masalarında geçtiğini, bu hayatın çok anlamsız olduğunu düşünmeye başlamıştır.

Bir dostunun tavsiyesi ile bir süreliğine Vatan gazetesinde müzik eleştirmenliği yapar. Teyzesi Fahrünnisa da tıpkı onun gibi bunalıma girmiş ve kendisini resim sanatına vererek bu bunalımdan kurtulmuş, sergilere sanatçı toplantılarına katılmış ve çok da beğenilmiştir. İşte Füreyâ, Fahrünnisa vesilesi ile bu sanat ortamına girer ve artık kendine göre bir çevre oluşturmaya başlar. Aslında Kılıç Ali de artık kendine göre bir çevre oluşturmaktadır. Yani artık yavaş yavaş ayrı dünyalara yönelmektedirler. Fakat evlilikleri sürmektedir. Bu sanat toplantılarında Şevki Bey isimli biri Füreyâ’ya hayran olur. Şevki Bey yaşça Füreyâ’dan epeyce büyüktür. Hatta annesinin bir arkadaşının eşidir. Çok nezaketli, bilgili bir insandır. Füreyâ da böyle bir ilgiden memnundur. Her ikisinin de evlilikleri bitmiştir. Bundan ötürü Füreyâ böyle bir ilgiyi tamamen reddetmez. Bu sırada hayatı yine oyun partileri ve arkadaş sohbetlerinde yahut davetlerde geçmektedir.

Fahrünnisa’nın açacağı ilk kişisel sergisinin hazırlıklarına yardım ederken Fahrünnisa teyzesi bir şeyler yapmanın zamanı gelmedi mi diyerek, onu hayatına anlam kazandırması konusunda çok ciddi biçimde uyarır. Sergi sırasında kendini bitkin hisseden Füreyâ’ya verem teşhisi konur. Artık onun için zor ve uzun bir

tedavi süreci başlamıştır. Fakat bu süreç aynı zamanda onun kendisini sorgulayıp arayışlar içerisine girmesine vesile olur. Hastalık defalarca tekrarlar. İstanbul’da başlayan tedavi, İsviçre ve Fransa’da devam eder. Fakat uzun seanslar sonrasında hastalığın devam ettiği görülür. Bu süreçte aslında o kendi ifadesiyle anka kuşu gibi kendi küllerinden yeniden dirilir. O, kendini bu hastalık sürecinde bulur.

Fahrünnisa onun resimle ilgilenmediğini görünce İsviçre’deki tedavi merkezine plastik çamur gönderir. Çamuru yoğurup şekiller vermeye başlayan Füreya, adeta bir tutkun gibi artık çamuru elinden bırakmaz. Hastalık müddetince hep çamurla uğraşır. Çeşitli kitaplar okuyarak seramikle ilgili bilgiler edinir. O kadar yeteneklidir ki ders aldığı hocayı kitaplardan edindiği bilgilerle geçmiştir.

Fransa’da ve İsviçre’de Şevki Bey onu hep ziyaret eder. Kılıç Ali ise Türkiye’deki işleri dolayısı ile sürekli kalamadığı için bu yalnızlıkta Şevki Bey onu çok şefkatli bir dost olarak yalnız bırakmamıştır. Şevki Bey âşıktır; fakat Füreya bu ilişkiyi bir dost bir arkadaş olarak sürdürmekte, Şevki Bey’i de kırmaktan kaçınmaktadır. Fransa da seramik atölyelerine devam eder. Herhangi bir akademiye gitmemesinin sebebi, hiçbir sanat eğiliminden etkilenmeden kendi tarzını oluşturma amacından kaynaklanmakta, atölyede sadece teknik öğrenmektedir. En çok istediği şeylerden biri olan seramik fırınına Şevki Bey ona hediye eder. Şevki Bey’in tuttuğu evi atölye olarak kullanır ve nihayet birçok eser ortaya koyar. Eserleri gören sanat eleştirmenlerinin tavsiyesi ile Paris’te bir sergi açar ve bu sergi sanat camiasından olumlu eleştiriler alır hatta bir dergide bu kadın dikkatle takip edilmeli, diye yazılar çıkmıştır. Böylece Füreya hayatının anlamını bulmuştur.

Bu sırada güzelliği ve karizması ile çevresindeki birçok erkeğin hayranlığını kazanmıştır. Fakat kendisi hasta olduğu için bu gibi şeylerden uzak durur. Üstelik kocasının gururunu da düşünmektedir. Aslında romanda yurt dışı tedavi sürecinde sanki Kılıç Ali’nin varlığı pek hissedilmemekle beraber daha sonraları Füreya’nın, kocasının gururunu koruduğu belirtilmektedir. Kendince Şevki Bey’i bir dost olarak görse de onun ilgisinden memnun oluşu ve yurt dışında Şevki Bey’in onu yalnız bırakmayışı, ona birçok hediye alması, hatta atölye olarak kullansa da ev tutması gibi hususlar birer çelişki teşkil etmektedir. Bir gece Şevki Bey kaldığı otelde ölür.

Yakın dostunu kaybetmenin üzüntüsünü yaşayan Füreya onun cenaze işlemlerini de yaparak cenazesini Türkiye'ye, ailesine gönderir.

Fransa'da çok iyi bir sanat ortamı yakalamışken kendi ülkesinin sanatına ve değerlerine düşkünlüğü sebebiyle Türkiye'ye döner. Orda yeni bir sanat ortamı oluşturur ve yeni sanatçı dostları olur. Bu dostlarıyla sık sık bir araya gelmeleri Kılıç Ali tarafından hoş karşılanmaz. Füreya'nın sabahlara kadar fırının başında uğraşarak bir şeyler üretmesi, kocasının hoşlanmadığı bir çevre edinmesi, onları birbirinden daha da uzaklaştırır. Füreya yoğun çabaları sonunda İstanbul'da da bir sergi açar. Sergisi sadece övgü değil olumsuz eleştiriler de alır. Sergiden sonra hastalığı yeniden nükseder.

Aslında o hayatı dolu dolu yaşamak isteyen biridir. O kadar yoğun bir tempoda yaşamaktadır ki böyle hızlı bir hayata sağlıklı insanların bile dayanması zordur. Onu uyaranlara karşı; ot gibi yaşayamam, cevabını verir. Bu kez yeni bir tedavi süreci başlar, kısıtlayıcı bir yaşam istemediği için o sıra vereme kesin çözüm olan ama riski de çok yüksek olan bir ameliyatı kabul ederek Fransa'da ameliyat olur ve sağ çıkmayı başarır. Artık vereme bağımlı yaşamak zorunda değildir.

İstanbul'a dönünce zamanı, genelde sanatçı dostları ve seramik meraklıları ile geçmeye başlar. Kılıç Ali bu işlerden hoşlanmadığını belli edip Füreya'nın eskisi gibi evinin hanımı olmasını ister. Fakat o artık başkalarına göre bir hayat yaşamak istemediği için Kılıç Ali ile yollarını ayırır. Bu durum şöyle ifade edilmektedir: *“Ölüme meydan okuyup bu dünyada kalmayı başardıktan sonra hiç kimse umurunda değildi artık. Kendimi her zaman yaptığım gibi şartların hazırladığı durumlara, tesadüflere teslim etmeyecek, hayatımın dizginlerini sımsıkı tutacaktım avuçlarımda. Yaşadığım sürece canım ne istiyorsa onu yapacaktım. Canım seramik yapmak istiyordu. Canım Maya'da bulduğum sanatçı dostlarımla birlikte olmak istiyordu.”* (s. 280). Görüldüğü gibi artık bundan sonra kendi hayatını tamamen kendinin yönlendireceği bir hayat yaşamak istemektedir. Ve buna göre de bir hayat sürdürür.

Kocasından ayrılınca maddi sıkıntılar yaşar fakat evindeki bütün kıymetli eşyaları satar. Bundan sonra kıymetli eşyaya para vermeyecektir. Şakir Paşa

Apartmanı'nın girişindeki küçük daireye taşınır. Bundan böyle seramik yaparak hayatını kazanacaktır. Bir bakıma toprak, sır ve ateşle; yani seramikle üçüncü evliliğini yapmaya hazır, özgür bir kadındır. Bundan sonraki hayatında bambaşka bir kadındır. Seramik meraklısı gençler, öğrencileri ve sanatçı dostları onun dünyasını oluşturmaktadır. Bu sırada, büyüleyici güzelliğinden bir şey kaybetmemiştir, hâlâ etrafındaki herkesi kendine hayran bırakan bir kadındır. *“O alımlı ve soylu ama candan ve samimiydi, mesafeli ama sıcaktı, olgun ama genç ruhluydu, şık ama değişikti...”* biçiminde anlatılmaktadır. (s. 297). Füreya seramiği geçim kaynağı haline getirmek için sabahlara kadar çalışır. Sebahattin Eyuboğlu, Melih Cevdet, Ahmet Hamdi, Ulvi Uraz gibi sanatçı sanatçı dostları olan Füreya hanımefendiliğinden taviz vermeden bir değişim geçirmiş, kuralcı, zengin bir hanımefendiden sol eğilimli, geniş mezhepli bir sanatçıya dönüşmüştür. Cumhuriyet'e ve onun getirdiklerine bağlıdır, tutuculuğun karşısındadır. (s. 293).

Sanatçı olarak yılların vermiş olduğu birikimi başkalarıyla paylaşıp gençlere öncü olmuştur. Paylaşımıcıdır. Ona verilen her şeyi paylaşarak çoğaltmış, dostlarından hiçbir şey esirgememiştir. Çünkü öğrencileri ve dostları onun en değerli varlıklarıdır.

Eserlerinde gelenekle çağdaş yorumu birleştiren sanatçı, duvar süslemeciliğini topluma yeniden kazandırarak İş Bankası'nın duvar panosunu yapar. 1957'de bir araştırma bursu alarak Amerika'ya gider ve orada Maya ve Aztek kültürlerini araştırır. Pilip adlı Amerikalı araştırmacıyla çalışmalar yaparken onunla aşk yaşar. Pilip'in ısrarlarına rağmen binlerce yıllık geçmişi olan Anadolu medeniyetini, ailesi ve dostlarını tercih ederek İstanbul'a döner. Sanatını paranın ve özellikle de kaprisli zengin insanların emrine vermek istemeyen Füreya, kendi gibi hassas insanlarla karşılaşınca ev içi süslemeciliği ile de uğraşır. Sanatında küçükken annesi ile seyrettiği kuşları ana motif olarak kullanmıştır. Divan otelinin duvarını sığırcık motifi ile süslemiştir. Ölüm döşeğinde bile penceresinde gördüğü kuşla konuşur. Kısaca kuşlar onun sanatında ve yaşamında önemli bir yer tutmuştur. Füreya, sanatında kuş motifi yanında balık, ev motiflerini de kullanmış çocukluk yıllarının sevinç ve mutluluğunu sanatına yansıtmıştır.

Genç sanatçılara öncü olan Füreya, yetmişli yıllara gelindiğinde hala kendini genç hisseden bir sanatçıdır. Disiplinli çalışarak sürekli üreten, öğrencilerinin kendilerini ifade etmelerine olanak veren sanatçı, onların gözünde heybetli, çarpıcı ve büyüleyicidir.

Füreya'nın bir başka yönü de ömrü boyunca çocuk özlemi ile yanıp tutuşmasıdır. Bursa'da kaybettiği kızının yerine kardeşi Şakir'in kızı Sara'yı koyar. Sara'nın doğumundan itibaren büyük bir sevgi ve heyecanla onu sahiplenir. Sara'yı okula kaydederken velisi olarak kendini yazdırır. Bu durum kardeşinin eşi Afife ile aralarında tartışma çıkmasına sebep olur. Afife'ye pek iyi davranmamasının sebebini, Füreya'nın babası Emin Paşa, Afife'ye şöyle açıklar: *“Kızım onun çok isteyip de sahip olamadığı bir şey (çocuk) sende var.”* Buradan da anlaşılacağı üzere çocuk özlemi onun için çok önemli olmuştur. Bu yüzden Afife'yle hayat boyu süren bu çekişme, Sara'yı resmen evlat edinmesi ile daha da belirginleşir. Bu sevgisi, sonraki yıllarda da devam eder, Sara ve çocukları üzerinde odaklanır.

Uzun bir ömür yaşayan sanatçı zamanla sokaklara ve insanlara yabancılaşır. Sokaktaki insanların kendisini, tam bir Cumhuriyet kadını görünümünde olduğu için yadırgadıklarını düşünmeye başlar. Sokaklarda tutucuların sayısı artmıştır. Bunlar Füreya'yı rahatsız eden hususlardır. Ayrıca insanların yüzünde müthiş bir ıstırap ve anlamsızlık görmesi onu dehşete düşürmüş, bu insanları da sanatına yansıtmıştır. Zaman değiştikçe kendini sürekli yenilemekte, yaşı ilerledikçe de dostları ile daha çok zaman geçirmektedir. Fakat bazı akrabalarının ölümü onu etkilemiştir. Sırasıyla annesini, Suat ve Cevat dayılarını Aliye ve Ayşe teyzelerini kaybetmiş, bunlar onun hayatı sorgulamasına sebep olmuştur, seramik yapmak değil, insan hayatının her şeyden önemli olduğu kanısına varmıştır.

Söyleyeceklerinin tükendiğini düşünerek çok sevdiği fırını satar. Bir sevgiliden ayrılır gibi zor ayrılır fırınından. Fakat o gerektiği zaman sevdiği şeyleri bırakabilen güçlü bir kadındır. Nitekim yıllar önce âşık olduğu kocasını da bırakmıştı. Son yıllarında kendini yorgun hissetmeye başlar. Dostları onun sanata başlamasının kırkıncı yılını kutlarlar. Bu, onun için unutulmaz bir sevinç kaynağı olur. Fakat gezmeyi çok sevdiği halde onu bile istemez olmuştur. Nefes alamadığı

için hastaneye kaldırılır ve uzun bir yaşam mücadelesinden sonra söylemek istediklerini söylemiş, idealini gerçekleştirmiş bir sanatçı olarak Osmanoğlu Kliniğinde 26 Ağustos 1997 yılında hayata veda etmiştir.

Füreya, romanda hayatının şekillendiği Şakir Paşa ailesinin bir ferdi olarak çocukluk yıllarından eğitim hayatına, ilk evliliğinden çocuğunu kaybetmesine ve hayatı boyunca bundan duyduğu üzüntüye, Kılıç Ali ile evliliği ve Atatürklü yıllardan veremle savaştığı yıllara, asıl karakterini bulduğu seramik sanatı ile kendi hayatını inşa edişine ve ölümüne kadarki uzun yaşamı ile romanda ele alınan, çok renkli ve dikkat çekici de olsalar diğer kişileri oldukça geride bırakan bir dev karakter olarak okuyucuya sunulmuştur.

Hakkiye

Hakiye Hanım Şakir Paşa'nın büyük kızıdır. Emin Paşa ile evlidir. Füreya'nın annesidir. Diğer kız kardeşleri sarışın ve mavi gözlü iken Hakiye esmer ve siyah gözlüdür. Çok güzel bir kadın olmamakla birlikte ağırbaşlı ve akıllıdır. Sanki ailede akıllı olmak onun hissesine düşmüştür. Bu bakımdan güzellik denince hırçınlaşmakta ve biraz da diğer kardeşlerini kıskanmaktadır. Eşi harp okulunu bitirmiş, halk tabakasına mensup bir subaydır. Eşini, babası Şakir Paşa seçmiş ve kendisi bu evliliğe razı olmuştur. Başta eşinin ailesi ile birlikte yaşamayı denemiş fakat kendi ailesi ile eşinin ailesi arasındaki kültür farklılığından dolayı o hayata alışamamış ve Büyükada'daki ailesinin yanına taşınmıştır.

Pek konuşkan değildir. Ciddi, otoriter ve kararlıdır. Konuştuğu kimseler üzerinde tesir bırakabilmektedir. Bu durum şöyle ifade edilmektedir: *“Hakiye kızların en büyüğü olduğu için hem onların hem de Suat'ın üstünde anneleri kadar otorite sahibiydi. Yaradılış itibariyle de son derece ağırbaşlı ve ciddi olması, her sözünün dinlenmesi gerektiğini ilham ediyordu.”* (s. 29). Müdahaleci, sert ve titiz olmasına rağmen nerde duracağını bilen Hakiye'nin, kardeşleri içerisinde en iyi anlaştığı kişi Ayşe'dir. Zaten Ayşe'nin kocası da onunki gibi bir subaydır ve konağa iç güvey olarak gelecektir.

Sezgileri kuvvetli olduğu için babasının kardeşi tarafından vurulduğu gece huzursuz bir ruh hali içerisinde uyumuştur. Kardeşi Cevat’a uzun süre kin beslemiş, hatta annesi Serra İsmet Hanım hapisteki oğlu ile ilgilendiği için annesine bile kırgınlık beslemiştir. Osmanlı’nın birinci dünya Savaşı yıllarında yaşadığı acıları, ailesinin içerisinde bulunduğu maddi ve manevi sıkıntılarla birlikte çok ağır biçimde yaşayıp bunlara göğüs germesini bilmişlerdir. O yıllarda oğlu Şakir dünyaya gelmiştir. Yine o yıllarda gönüllü hastabakıcılık yapmış, ailece maddi sıkıntı içerisinde olmalarına rağmen bu iş karşılığında para almayı düşünmemiştir.

Kurtuluş Savaşı’na okul arkadaşı Atatürk’ün yanında katılan Emin Bey, zaferden sonra İzmir’e ordu kumandanı olarak atanır. Ailesi ile buraya taşınır. Hem Rumca hem Fransızca bilen Hakiye oradaki azınlıklarla dostluk kurar. Ama daha da önemlisi Atatürk’ün eşi Latife Hanım’la arkadaşlık kurar ve Atatürk’le Latife Hanım’ın düğünlerine katılırlar. Atatürk ve Latife Hanım’ın evliliklerinin fazla devam etmeyeceğini de önceden görebilen, Hakiye Hanım olmuştur. Ona göre Latife Hanım Atatürk’e herhangi biri gibi davranmakta fazla özen göstermemektedir. Nitekim durum onun öngördüğü biçimde olur.

Emin Paşa’nın Eskişehir’de bulunduğu yıllarda İstanbul’dan habersiz gelip kocasına sürpriz yapmak isteyen, ama onu evde başka bir kadınla gören Hakkiye Hanım, kocası ile odalarını ayırır. Çocuklarının hatırı için ve skandal çıkmasın diye onunla boşanmaz ve hiç kimseye bu durumu hissettirmez. Başkalarının yanında hiçbir şey yokmuş gibi davranır fakat yalnız kaldıklarında Emin Bey’le konuşmaz. Fakat bir iftira sonucu kocası hastalanınca mücevherlerini satıp kocasının tedavisi için harcamaktan çekinmez. Onu Viyana’da tedavi ettirir. Gereken her şeyi yapar, ama onu yine de affetmez. Görüldüğü gibi üzerine düşeni fazlasıyla yapan, fakat yapılan bir yanlış da affetmeyen bir karaktere sahiptir. Üstelik yaşadıklarını hiç kimseye hissettirmeden bir ömür bu şekilde yaşamıştır. Bu olayı babasından dinleyen Füreya, annesine sorduğu halde annesi en doğal sesiyle hiçbir sorunun olmadığını söylemiş, aşırı gururlu ve ulaşılmaz bir kadın olduğunu göstermiştir. (s. 119).

Kızı Füreya'nın çok iyi bir eğitim olmasını sağlamıştır. Kızını çok sevmekte ve onu mükemmel olarak görmektedir. Kızının ilk evlendiği kocasını beğenmemiş, kaba bulduğu için bu evliliğe taraftar olmamıştır. Fakat kızı istediği için engel de olmamıştır. Damat adayının düğünde zilzurna sarhoş olmasını hoş karşılamamış, evliliğin iyi gitmediğini de yine o sezmiştir. Kızını bu evlilikten kurtarmaya çalışmış, zaten iyi gitmeyen evlilik Füreya'nın, ikinci bebeğini de kaybetmesiyle bitmiştir. Bu süreçte Hakkiye Hanım'ın hem sabırlı hem de kararlı ve cesaretli kişiliği daha da belirginleşir.

Bu evlilik sırasında bebeğini kaybeden ve ölümden dönen kızını azarlamamaya ve ona müdahale etmemeye karar verir. Fakat bu sefer kızı yine onun onaylamadığı biriyle ikinci evliliğini yapar. Hakkiye'ye göre kızı aklını kaçırmıştır. Buna rağmen ona engel olmaz. Kızının verem hastalığında da onu yalnız bırakmaz. Ona çok iyi bakar. Gelini Afife'ye karşı sürekli Füreya'nın tarafını tuttuğunu görüyoruz ki bu, kızının kusursuz olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Ona göre Füreya asla yanlış yapmaz, kusursuz biridir.

Hakkiye tören, gösteriş, tantana gibi şeyleri seven bir kadındır. Maddi sıkıntılar içerisinde bile misafirlerine muntazam sofralar hazırlamaktan çekinmez, fakat daha sonra günlerce sıkıntıya göğüs germeyi göze alır. *“Severdi açılışları, operaları, tiyatroları, konserleri, gala gecelerini severdi, bütün kardeşleri gibi.”* (s. 335). biçiminde anlatılan Hakiye, en son kızının sergisine katılır. Zaten uzun zamandır bu serginin heyecanı içerisindeydi. Bitkin olmasına rağmen bütün gücünü kullanarak serginin sonuna kadar dayanır. Eve dönünce komaya girer ve ölür.

Hakkiye Hanım'ın karakteri özetle Füreya'nın ağzıyla şöyle anlatılmıştır: *“Ailenin direğiydi annem. Hiçbir fırtınanın deviremeyeceği kadar güçlü, her acıyı dimdik taşıyabilecek kadar onurlu ve vefalıydı. Bir de üstüne o kadar uyumlu ve akıllı. Cumhuriyet'e ayak uydurmasını bilmiş, Cumhuriyet'i sevmiş bir Osmanlı kadınıydı. Son Osmanlıydı o. Okula gitmemiş evde yetişmişti, ama belediye meclisinde üye olacak kadar güncelle iç içe ve akıllıydı. Aile genlerinde var olan yaratıcılığının kanıtı el emeği işler, çantalar, sepetler... Onun sanatı diğer kardeşlerinki gibi teşhir edilmemiş, evin içine hapsedilmişti. Ne yazık!”* (s. 336).

Roman kahramanı Füreya'nın annesi olan Hakkiye Hanım ciddi, akıllı, otoriter, sert, tavizsiz, gururlu ve aynı zamanda vefalı, sanata düşkün, kendini ve çocuklarını iyi yetiştirmiş bir kişi olarak karşımıza çıkmakta ve Füreya'nın kişiliğinin oluşumunda önemli bir konumu bulunmaktadır.

Aliye

Aliye, Şakir Paşa'nın küçük kızı, Füreya'nın teyzesidir. Füreya ile aralarında pek fazla yaş farkı olmadığından arkadaş gibidirler. Kocaman mavi gözleri, lüle lüle sarı saçları ile çok güzel bir kızdır. Daha on bir yaşında iken bir genç kız gibi gelişmiş ve güzelleşmiştir. Oyunlar tasarlamaya ve daha çocuk olan yeğeni Füreya ile oynamaya can atar çocukça bir ruh hali içerisinde. Aliye, ablası Hakkiye'nin biraz da kıskanarak yaptığı değerlendirmesiyle şöyle anlatılmıştır: *“Aliye evin aptalıydı. Yine de bir şeyi eksik olmazdı. Annesinin koynunda o yatarı. Onun her dediğı yapılırdı. Ablaları gibi piyano çalmayı öğrenirken, keman diye tutturmuş ona bir de keman almışlardı. Neye el atsa hevesi hemen geçiverir, yeni bir uğraşın peşine düşerdi. Kâh resim yapmaya soyunur, kâh yazar olmak isterdi. Gelip geçici heveslerinden, sürekli değışen ruh hallerinden kimse gocunmazdı. Niye mi? Çok güzeldi de ondan! (Hakkiye'nin) kızı bile kocaman mavi gözleri ve lüle lüle saçları var diye onun çocuğı olmak istiyordu.”*(s. 22). Bu satırlar, Aliye'yi anlattığı kadar Hakkiye'nin ruh halini vermesi bakımından da önemlidir.

Çocukluğunda şımarık olan Aliye söz dinlemeyecek kadar inatçıdır. *“Öyle garip davranışları vardı ki Aliye'nin, babası onu beş yaşındayken bir doktora götürmüştü, zekâsı normal, akli tam mı diye. Aklından bir zoru olabilirdi ama zekâsı normaldi. Sadece aşırı hırçın bir çocuktu.”* (s. 262) biçiminde anlatılır Aliye'nin çocukluğu.

Aliye'nin bir başka yönü de kendisini olduğundan farklı bir kişilik olarak yansıtmasıdır. Bu durum şöyle anlatılır: *“Küçük teyzemin kendi kişiliğini değil de olmak istediğı başka birini oynadığını fark ettiğimde, henüz çocukluktan çıkmamıştım. On üç on dört yaşlarındaki Aliye karamsar, içine kapanık, hatta az biraz da melankolikti. Benim yanımda bu niteliklerini hiç saklamazken, kalabalığın*

içine girdi miydi, kendini neşeli, eğlenceli göstermek için yırtınırdı.” (s. 278). Bu davranışlarını özellikle abisi ve ablalarının yanında sergilemesinin sebebi kendini sevdirmek istemesinden kaynaklandığı ifade edildikten sonra Aliye’nin bu biçimde rol yaparken kendi kişiliğinden fazla taviz vermediği de ifade ediyor. Aliye daldan dala atlayarak konuşan, aydınlık yüzü, şaşkın bakışları ile akıllı bir karış havada neşeli bir çocuk gibidir.

Aliye küçüklüğünden beri rengârenk giyinmeyi seven biridir. Bu yüzden de başkalarının “*rüküş, zevksiz*” gibi tenkitlerine maruz kalmasına rağmen bu özelliğinden taviz vermemiştir. Hatta ölüm döşeğindeyken bile bana renk getirin, beni renksiz bırakmayın diye isteklerde bulunmuş, ona evinden rengârenk eşarplar getirmişlerdir. Bu yüzden tabutunu da pembe bir pelüşe sarmışlardır.

Dağınık sarı saçları, iri mavi gözleriyle çok güzel bir genç kız olan Aliye’nin hayatı da saçları gibi dağınıktır. Daha çok genç bir kızken eniştesine âşık olur ve Fahrünnisa ablasının kocası İzzet Melih’le bir süreliğine ilişki yaşar. İzzet Melih’in bu ilişkiyi bitirmesi ile bunalıma girer. Onun bunalımdan kurtuluşu yine çılgınca bir aşkla mümkün olur. Füreya’nın keman hocası ve yaşça Aliye’den çok büyük olan Macar asıllı Charles Berger’e âşık olur. Aliye, Berger’in kızı yaşımda olmasına karşın ona âşık olmuş, yıllarca süren ilişkisini saklamış ve en sonunda Berger’in başka bir sevgilisi olduğunu öğrenince kıskançlıktan Berger’in sevgilisini tabancayla vurmuştur. Aliye’nin büyük aşkı bu olayla anlaşılmış ve Aliye için bunalım, yalnızlık ve sıkıntılar yeniden başlamıştır. Bu yüzden bir süreliğine bir manastıra kapanmıştır. Bu olaydan sonra Berger, onu görmek istemediğini ifade edince Aliye onsuz yaşayamayacağını düşünerek daha büyük bir bunalıma sürüklenmiştir. Önceleri yetenekli ve eğlenceli iken zavallı, perişan, aciz bir duruma düşmüştür. Manastırdan evine döndükten sonra, insan içine çıkacak yüzü kalmamıştır. Buna rağmen Berger’le buluşmaya devam eder. Bu ilişki yıllarca devam eder. Ailesi de bu ilişkiyi görmezden gelir. Aliye, Berger’i o kadar çok sevmektedir ki aşkı yüzünden bencilleştiğini ve sadece onun için fedakârlık yapabileceğini söyler.

Yirmi yılı aşkın çalkantılı bir aşk uğruna birçok sıkıntılara ve dedikodulara göğüs gerdikten sonra Aliye ve Berger nihayet evlenirler. Berger ailenin hatırı için

Müslüman olur. Fakat bu evlilikleri uzun sürmez; Berger bir Avrupa turnesi için hazırlanırken kalp yetmezliğinden ölür. Dünya Aliye'nin başına yıkılır. Aşırı iyimser ve kötümser olduğu için bu ölümü kabullenmek istemez. Hatta Berger'in cesedi başında, onun nefes almasını bekler. Acıklı bir cenaze töreni ile Berger toprağa verilir.

Aliye, Avrupa turnesi için Berger'le biriktirdikleri iki yüz altını Berger'in Ermeni bir kızıdan evlilik dışı olan oğlu Çarlı'ya verir. Füreya'nın uyarılarına ve parasız olmasına rağmen bir altın bile ayırmaz kendine. Hepsini Çarlı ve annesine verir. Burada bir kez daha onun ne kadar delidolu, tok gözlü ve aşırı hassas olduğu anlaşılmaktadır. Bu ölümden sonra kendini içkiye verir. Bütün gün sarhoş dolaşmaya başlar. Uzun süren bu bunalım sonunda Fahrünnisa ablasının yanına Paris'e gider. Orada onun tavsiyesi ile resim ve gravüre başlar. Bu, onun için kurtuluş olur. Böylece hayatı başka bir yolda yeniden şekillenir. Ölümüne kadar o da ailenin birçok mensubu gibi sanatla uğraşır. Fakat ölümüne kadar hayatı dağınık bir şekilde devam eder. Ciğerlerinin harap olması sonucu ölür.

Fahrünnisa

Şakir Paşa'nın üçüncü kızıdır. Füreya'nın teyzesidir. Zümrüt yeşil gözleri, gür kestane rengi saçları ile bir afeti andırmaktadır. Akıllı başında, pratik çözümler üretebilen bir kişiliğe sahip olan Fahrünnisa, romanda çok önemli bir role sahiptir. Çünkü ailenin diğer bir kısım mensuplarını, özellikle de romanın kahramanı Füreya'yı ve Aliye'yi etkileyerek onların, içinde bulundukları boşluktan kurtularak sanata yönelmesini sağlamıştır. Fakat bu önemine karşın çok ayrıntılı bir biçimde işlenmediğini görüyoruz.

Babasının, ablaları için seçtiği damatları beğenmemesi, onun sıra dışı olduğunu gösterir. Ailesinin zor günlerinde, zor şartlar altında Sanayi-i Nefise'yi okuyan Fahrünnisa, devrin önemli edebiyatçılarından olan İzzet Melih adındaki yakışıklı biri ile evlenir. Bu evlilikten üç çocuğu olur: Faruk, Şirin ve Nejat. Faruk, kızıl mikrobundan ölür. Fahrünnisa, evlat acısı ile perişan olur.

Fahrünnisa, kocasının, Aliye ile ilişkisi olduğunu anlar. Fakat gururundan bunu bilmiyormuş gibi davranır. Aliye'den kurtulmak için onu Berger'e âşık olması yönünde teşvik eder ve Berger'le ilişkilerinin devam etmesine yardımcı olur. Fahrünnisa'nın kocasından ayrılmayıp da böyle bir yol seçmesi, kocasına olan aşkından dolayıdır. Bir bakıma âşık olduğu kocasından ayrılmayı göze alamamış ve aşkı uğruna gururunu kıran bu ilişkiyi görmezden gelmiştir. Bu, onun gibi gururuna düşkün bir kadın için çok zor olmuştur. Fakat daha sonra, İzzet Melih'in çapkınlıklarına dayanamayıp ondan boşanır, böylece evlat acısından sonra sevdiği kişiden ayrılmanın acısını da yaşar.

İkinci evliliğini Emir Zeid isimli Ürdün prensi ile yapar. Emir Zeid çok zengindir ve görevi itibarıyla Avrupa'da bulunmaktadır. Fahrünnisa ile Atina'da evlenirler. Fahrünnisa'nın istediği gibi harcama yapmasına, pahalı elbiseler ve mücevherler almasına aldırış bile etmeyen bonkör bir insandır. Bu durum Fahrünnisa'yı mutlu etmekte ve yüzünün daha da aydınlanmasına sebep olmaktadır. İlk evliliği sırasında da para sıkıntısı çekmemiş olmakla birlikte bu derece zenginlik ona bambaşka bir güzellik kazandırmıştır. Cömert bir kadın olduğu için başkalarına da bol bol hediye almaktadır. Fakat bu zenginlik onun bir süre sonra bunalıma girmesine engel olamamıştır.

Hayatının anlamsız olduğunu düşünerek bunalıma sürüklenmiş, ama bu bunalımdan resim sanatına yönelerek/tutunarak çıkmayı başarmıştır. Avrupa'da sanat merkezlerinde bulunması sanatını geliştirmesini sağlamış ve alanında en iyilerden biri olmuştur. Onun sanatı klasik ve empresyonist izler taşımaktadır. İstanbul'un camilerinin içleri, kayıkçılar, limanlar son derece canlı ve renkli bir üslupla onun resminde ifadesini bulmuştur. Fransa'da, İstanbul'da birçok sanatçı dost edinmiş ve sergiler açmıştır. İstanbul'da açtığı ilk kişisel sergisi olağanüstü bir ilgi görmüş ve resimlerin çoğu satılmıştır. Paris'te birçok sanatçı, sanat eleştirmeni ve yazarla dostluğu olan Fahrünnisa, bir sergi de orada açar. Fakat onun en çarpıcı ve kişiliğini yansıtan sergisi Ürdün sergisi olur. Ürdün'de sarayı andıran evinin avlusundan başlayarak yerleri ve duvarları resimlerle donatmış ve muhteşem bir süs ve gösteriş içerisinde, çok renkli bir dünyada ağırladığı misafirlerine hediyeler vermiştir. Konukları onun hediye verme alışkanlığını bildikleri için buna

şaşırmamışlardır bile. Bu sergide onun süse ve gösterişe meraklı renkli ve cömert kişiliği çarpıcı biçimde ortaya çıkmıştır.

Fahrünnisa, sadece kendi sanatı ile yetinen bir kişi değildir. O, ısrarcı bir biçimde kardeşi Aliye'nin gravüre ve yeğeni Füreya'nın da seramiğe yönelmesini sağlamıştır. Hatta başlangıçta onların da resim yapmalarını tavsiye ve teşvik etmiş, başarılı olmayınca onların peşini bırakmamış, ısrarla onlara çeşitli malzemeler vererek kendi alanlarını bulmasını sağlamıştır. Burada Fahrünnisa olmasa Füreya ve Aliye gibi iki büyük sanatçının yetişmeyeceğini söylemek yanlış olmaz. Hayatı mutlaka bir uğraşla anlamlandırmak gerektiği konusundaki ısrarlı ikaz ve telkinleri onun renkli ve gösterişli karakterinin yanı sıra aslında çok ciddi bir kişiliğinin bulunduğunu göstermektedir.

Çok ayrıntılı olmasa da etkili bir kişilik olarak okuyucu hafızasına yerleşen Fahrünnisa, çok güzel bir kadın olmanın yanında hayatın acılarını tatmış, çeşitli sıkıntılar yaşamış fakat Emir Zeid'le evlendikten sonra gerçek anlamda kişiliğini bulmuş, sanata yönelerek resim alanında en başarılı sanatçılardan biri olmuştur.

Ayşe

Şakir Paşa'nın ikinci kızıdır. Füreya'nın teyzesidir. Hakkiye Hanım'ın bir küçüğü olan Ayşe, sarı saçları ve kocaman mavi gözleri ile bir meleği andırmaktadır. Piyanonun başında iken güzelliği ve piyano çalışı ile herkesi büyülemektedir. Onun kocası da tıpkı ablası Hakkiye gibi babası tarafından seçilmiştir. Kocası Ahmet Bey, orta sınıfa mensup bir subaydır. Ayşe'nin düğün hazırlıkları yapılırken babası, Cevat tarafından vurulur. Aileye böyle bir leke sürdüğü için Ayşe ağabeyine kin besler ve onurundan dolayı nişanı bozmaya kalkar. Çünkü nişanlısının böyle bir ailenin kızı ile evlenmek istemeyeceğini düşünmüştür. Fakat Ahmet Bey, bu teklife şiddetle karşı çıkar. Burada Ayşe'nin onuruna ne kadar düşkün biri olduğunu ve başkalarının kendileri yüzünden rahatsız olmasını istemediğini, yani oldukça hassas ve düşünceli bir kimse olduğu anlaşılmaktadır. Ayşe ile Hakkiye'nin kaderleri ve karakterleri benzerlik göstermektedir. Romanda

derinlemesine anlatılmayan Ayşe Hanım, pek konuşkan değildir ve içe dönüktür, ablasından ayrılan yönü eşsiz güzelliğidir.

Cevat

Şakir Paşa ve Sare İsmet Hanım'ın büyük oğludur. Küçüklüğünden beri annesi ile aralarında büyük bir sevgi olduğu için Sara Hala'ya göre şımarık yetiştirilmiştir ve ileride bu çocukla başa çıkmak zor olacaktır. Robert Kolej'de okuduktan sonra Oxford'a gönderilen Cevat Şakir, Sara Hala'nın dediği gibi aşırı masrafları ile Şakir Paşa'yı zora sokmuş ve üniversiteyi bitirmeden dönmüştür. Bu durum özellikle babası tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmıştır. Zaten babası ile sürekli münakaşa halinde olan Cevat, annesi tarafından sürekli korunmuştur. Ama yine de baba-oğul arasındaki tartışmalar önlenememiştir. Afyon'daki çiftliğin hâsılatı için babası ile oraya giden Cevat, orada tabanca ile babasını vurur. Babasını vurmasının sebebi romanda tam olarak belirtilmemekle birlikte maddi sorunlardan kaynaklandığı tahmin edilebilmektedir. Böyle trajik bir olayla ailesinin maddi ve manevi sıkıntılar yaşamasına sebep olan Cevat, kız kardeşlerinin özellikle de Hakiye ve Ayşe'nin nefretlerine hedef olmuştur. On dört yıla mahkûm olmasına rağmen Cumhuriyet'in kuruluşu ile çıkarılan umumi aftan yararlanarak hapisten çıkar. Annesi ve dayısı tarafından himaye edilir ve dayısının kızı ile evlenir. Gazetelerde yazıları çıkar. Bir yazısı sebebi ile İstiklal Mahkemesi reisi Ali Çetinkaya tarafından yargılanır. Ali Çetinkaya -affedilmesine karşın- Cevat Şakir'i, eski suçundan yani babasını öldürmesinden dolayı yargılar. Fakat Kılıç Ali'nin araya girmesi ile cezasını hafifleterek onu Bodrum'a sürgün eder. Bu sürgün hem Cevat Şakir hem de o sıra küçük, ıssız bir kasaba olan Bodrum için yeni bir başlangıç olacaktır. Robert Kolej'de engin kültürünün temelini atan ve aslında herkesle çok rahat iletişim kurabilen Cevat Şakir, yazıları ve hikâyeleri ile dikkatleri bu Ege kasabasına çekmiş, düzenlediği mavi yolculuklara zamanın en ünlü kişilerini davet ederek Bodrum'un, tanınmasını sağlamıştır.

Romanda Cevat Şakir'le annesi arasındaki derin sevgi vurgulanmıştır. Çocukluk yıllarından beri annesi ile birbirlerine aşırı düşkün olan Cevat, babasını öldürmesine rağmen annesi tarafından sürekli korunmuştur. Cevat ise annesinin

gönderdiği mektupları yüreğinin üzerinde taşımak için sol yanı cepli ceketler giyecek kadar sever annesini. Annesinin ölümünde onun üzerine kapanır ve onu annesinden ayırmak çok zor olur. Annesinin ölümünden sonra kardeşlerinin ona karşı tavırları yumuşar ve ailesi ile görüşmeye başlar.

Cevat Şakir başlangıçta uçarı bir paşa çocuğudur. Babası ile sürekli tartışmaktadır, zaten bunun sonucunda babasını öldürür. Babasını öldürdüğü için aileden uzak bir yaşam sürmek zorunda kalır. Çok sevdiği annesi, onunla irtibatını koparmaz ve ona sürekli yardımcı olur. Ancak annesinin cenazesi münasebeti ile ailenin diğer fertleri ile görüşmeye başlar. Geniş kültürü ve herkese kendini kolayca sevdirebilen bir kişilik olmasına rağmen romanda derinlemesine anlatılmamış, özellikle babasını öldürmesi olayı sadece bir olay olarak haber verilmiş, bu durumun öncesi, özellikle de sonrası ile ilgili ruh halleri verilmemiştir.

Hayata asi ve uçarı bir paşa oğlu olarak başlayan Cevat Şakir, kendini Bodrum’da keşfetmiş ve en son burada hayata veda etmiş, alâyişi sevmemesine rağmen, cenazesi vefalı Anadolu insanının katıldığı kalabalık bir törenle toprağa verilmiş ve mezarının bulunduğu tepeye “Gönül Tepesi” ismi verilmiştir.

Suat

Suat, Şakir Paşa’nın küçük oğludur. Birinci Dünya Savaşı sırasında lise talebesidir. Bu yıllarda ülkenin ve ailenin içinde bulunduğu zor koşullarda yaşamıştır. Babasının ölümünde onlarla beraber bulunduğu için olaya şahit olmuş ve olaydan etkilendiği için bir süre baygınlık nöbetleri geçirmiştir. Şen şakrak bir yapıya sahip olan Suat’ı daha sonraki yıllarında çapkın ve gösteriş düşkünü biri olarak görmekteyiz. Suat da romanda derinlemesine anlatılmamıştır.

Emin Paşa

Şakir Paşa'nın büyük kızı Hakiye'nin kocası, Füreya'nın babasıdır. Uzun boylu, esmer bir adamdır. Orta sınıfa mensup bir subaydır. Milli Mücadelede Mustafa Kemal'e silah sevkiyatı için yardımcı olmuş, zaferden sonra İzmir Ordu Kumandanlığına atanmıştır. Atatürk'ün Latife Hanım'la evli olduğu yıllarda ailece görüştükleri Emin Paşa, daha sonraları gözden düşmüş ve yargılanmıştır. Çok yıpratıcı bir yargılama sürecinden sonra beraat etmiştir. Diğer taraftan da karısını aldattığı için Hakiye Hanım, onu affetmeyerek onunla ömür boyu hemen hemen hiç konuşmadan yaşamıştır. Bütün bunlar onun sağlığının bozulmasına sebep olmuş ve uzun süren tedavi süreci de onu çok yıpratmıştır. Sıkıntılarını kızı Füreya ile paylaşan Emin Paşa her ne kadar Şakir Paşa ailesinin rüzgârına kapılmış olsa da halkın içinden gelen biri olarak dengeli ölçülü bir görünüme sahiptir.

Sabahattin

Füreya'nın ilk kocasıdır. Bursalıdır ve Bursa'da bir çiftliği vardır. Genç yaşına rağmen çok zengindir. Çok yakışıklı bir genç olan Sabahattin, ailenin tek erkek çocuğu olduğu için annesi tarafından şımartılmıştır. Füreya'ya âşık olan Sabahattin, başlangıçta ona çok iyi davranırken, özellikle içki aldığı zamanlar onu dövmeye başlar. İçkiden sonra adeta bambaşka bir insan olur. Füreya'nın öğretmenlik yapma isteğine dayakla karşılık verir. Ama onu dövdükten sonra her defasında pişman olup defalarca özür dileyip onu çok sevdiğini ifade eder. Karısının hamile olduğunu öğrenince erkek çocuğu olacağını düşünerek çok sevinir ve ona tabanca alacağını söyler. Eğlence mekânlarına düşkün olan Sabahattin kültür ve yaşayış olarak Füreya'dan çok uzak bir kişidir. Bu yüzden birbirlerine tutkun olmalarına rağmen Füreya ondan ayrılmıştır.

Kılıç Ali

Asıl adı Asaf Emrullah'tır. Kılıç Ali ismini, ona Mustafa Kemal Paşa vermiştir. Milli Mücadele'ye katılmış ve halkın örgütlenmesi için çalışmıştır. Zaferden sonra İstiklal Mahkemesi reisi olan Kılıç Ali, Füreya'nın ikinci kocasıdır.

Korkusuz biri olarak Milli Mücadele’de yer alan Kılıç Ali, Füreya’ya karşı şefkatle davranır. Onu her açıdan rahat ettirmeye çalışır. Hiçbir maddi imkânı ondan esirgemez. Füreya’nın bilgi, görgü ve güzelliği ile gurur duyar. Atatürk’ün yakın çevresinde yer olarak onu ve Cumhuriyet’i korumak için her şeyi yapabilecek bir yapıya sahiptir. Atatürk’e sonsuz bir sadakatle bağlı olduğu için onun ölümünden sonra hayatı anlamsızlaşır, bir bunalıma sürüklenir. Füreya’nın desteği ile bunalımdan kurtulur. Füreya’nın uzun süren verem tedavisi sırasında, o da karısına destek olur. Füreya seramik sanatına yönelip sanatçılardan oluşan yeni bir çevre edinirken Kılıç Ali Demokrat Parti mensupları ile yakınlık kurar. Her ikisi de kendilerine farklı yollar çizdikleri için ayrılırlar. Kısaca Kılıç Ali Atatürk’e sonsuz sadakatle bağlı, cesur bir kişidir. Karısına karşı şefkatlidir.

Mustafa Kemal

Füreya, Mustafa Kemal’i ilk defa dokuz yaşında iken görür. Emin Paşa ile Milli Mücadele’ye dair gizli bir toplantı sırasında evlerine gelen Mustafa Kemal o sırada genç ve yakışıklı bir subaydır. Sarı saçları, masmavi gözleri ve çakmak çakmak bakışları ile dokuz yaşındaki Füreya’nın ilk aşkı olmuştur.

İşgaller sırasında İstanbul’da bulunan Mustafa Kemal, burada vatanın kurtuluşu için çareler aramış ve Milli Mücadele’nin ilk adımlarını burada atmıştır. Vahdettin’in de desteğini alacağını umduğu halde bu konuda hayal kırıklığına uğramıştır. İstanbul’da daha ciddi işler yapılamayacağını anlamış ve karşısına çıkan bir fırsatı değerlendirerek ordu müfettişliği göreviyle Anadolu’ya geçmiştir. Anadolu’da öncelikle halkın ileri gelenlerinin desteğini kazanmaya çalışmıştır. Yaptığı çalışmalar, bazı çevreleri rahatsız edince İstanbul’dan gelen baskılar sonucu askerlik mesleğinden istifa etmiştir. Halkın desteğini alıp Milli Mücadele’yi örgütleyerek zafere ulaşmıştır.

Romanda Mustafa Kemal’in Kurtuluş Savaşı’ndaki rolü kısaca anlatıldıktan sonra Atatürk’ün zaferden sonraki durumunun yakın çevresinde bulunan Füreya’nın bakışı ile anlatılması daha önemlidir. Zaferden sonra Latife Hanım’la evlenir. Fakat bu evlilik kısa sürer. Atatürk’le yıllar sonra karşılaşan Füreya, onun o eski gençliğini

ve güzelliğini kaybettiğini, fakat gözlerinin hala insanın içine işlediğini gözlemler. Atatürk yaptığı inkılâplarla halkı, içinde bulunduğu gerilikten kurtarmış ve ona refah kapılarını açmıştır. Atatürk, akşam sofralarında aydınları, sanatçı ve yazarları çevresine toplayarak onların çeşitli meseleler üzerinde tartışmasını sağlar, yeni fikirler beyan eder. Burada dikkati çeken bir husus Atatürk'ün yakın çevresinde bulunana silah arkadaşlarının ona sadık olsalar bile düşünce ve kültür bakımından Atatürk'ün yalnız başına bu büyük inkılâbı yapmış olmasıdır. Zaten onu büyük kılan da bu husus olmuştur.

Kadınlarla erkeklerin bir arada yaşamayı öğrenmesi için çabalayan Atatürk'ün bu konuda laubalilikleri hoş karşılamadığını görüyoruz. Sofrasında fazla içki içen kadınları değersiz görür.

Atatürk'ün romanda anlatılan bir diğer yönü de fikirlerini kabul etmeyen uç noktalara, kabul ettirmek için aşırı bir çaba harcamasıdır. Eğer en çok karşı çıkan kişiler kabul ederse herkes kabul eder, diye düşündüğünden bu konuda ısrarcı olduğu görülür.

Onun bir diğer yönü de hayatının sonuna doğru içinde bulunduğu yalnızlıktır. Hayatında ona yardım edecek, destek olacak bir yardımcısı veya bir eşi yoktur. Hayatının sonuna doğru hastalığına rağmen bazı devlet işlerinden dolayı çalışmalarını sürdürmüş, bundan dolayı hastalığı daha da ağırlaşmıştır.

Kısaca bu romanda Atatürk, Milli Mücadele öncesinden alınarak savaş yılları kısaca anlatıldıktan sonra, Cumhuriyet'in ilanından sonraki atılımları ve kısmen özel hayatı ile anlatılmıştır, diyebiliriz.

Sonuç

Ayşe Kulin, *Füreyâ* romanında ilk kadın seramik sanatçımız olan Füreyâ Koral'ı, derinlemesine anlatırken onun hayatı etrafında oluşan çok geniş bir şahıs kadrosu oluşturmuştur. Füreyâ sıra dışı bir kişilik olarak hayatının farklı dönemlerinde, farklı kesimlerden insanlarla dostluklar kurmuş, çok geniş bir mekân örgüsü içerisinde yaşamış ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş dönemi gibi bir

dönüm noktasına şahitlik etmiş, güçlü ve etkili bir kişiliktir. Böyle önemli bir kişiyi anlatırken yazar, kaçınılmaz olarak kalabalık bir şahıs kadrosu oluşturmuştur.

Bu kordonun birinci halkasını ailesi oluşturur. Ailesi annesi, babası, teyzeleri, dayıları, Sara Halası, anneannesi, dedesi gibi kişilerin oluşturduğu ve onun karakteri üzerinde birinci derecede etkili olan kişilerdir. Bunlar o kadar dikkat çekici kişilerdir ki her biri ayrı bir romanın başkarakteri olma istidadına sahiptir, denilebilir. Mesela Aliye, Fahrünnisa, Cevat Şakir, Sara Hala. Bunların her biri belki Füreya'dan ziyade merak uyandıran kişilerdir. Fakat yazar bu kişilerle ilgili bazı can alıcı noktalara değinmekle yetinmiş, daha çok Füreya'ya odaklanmaya çalışmıştır.

İkinci halka Füreya'nın hayatında yer alan erkeklerdir. Sabahattin, Kılıç Ali, Şevki Bey, Pilip, Faruk Bey gibi kişilerdir. Bu erkekler içinde onu en çok etkileyen Sabahattin olmuştur.

Diğer halka Atatürk ve yakın çevresidir. Burada onun için önemli olan Atatürk'tür. Hatta Kılıç Ali ile evlenmesinin önemli sebeplerinden biri de Atatürk'e yakın olma isteğidir.

Bir diğer halka onun sanatçı dostlarıdır. Bunlar; Sebahattin Eyüpoğlu, Ferit Edgü gibi sanatçılardan oluşmaktadır.

Diğer bir halka onun öğrencileridir. Bu öğrencilerin bazıları, zamanla onun sanatçı dostları arasında yer almışlardır.

Yazar, Osmanoğlu Kliğinde yatan Füreya'nın özellikle iç konuşmalarını merkeze alarak buradan hareketle onun kişiliğini yansıtmaya çalışmıştır. Onun ailesi, ilk evliliği ve sanatçı kimliği yoğun biçimde anlatılırken sonraki yılları daha az yoğunlukta işlenmiştir.

2. 2. 4. Köprü*

Vali Recep Yazıcıoğlu

Erzincan Valisidir. Erzincan’a 1992 depreminden hemen önce gelir ve kısa bir süre sonra Erzincan’ı yerle bir edip birçok can kaybına sebep olan deprem meydana gelir. Vali, Erzincan’a gelir gelmez böyle zorlu bir sınavla karşılaşır. Deprem sırasında bir yandan vatandaşın sıkıntılarını çözmeye çalışırken diğer taraftan da galeyana gelip isyan eden halkı iknaya çalışır ve bu konuda başarılı olur. Fakat romanda onun bu büyük deprem karşısında yaptıklarından ziyade, Fırat üzerinde kurulacak köprü ile ilgili gayretleri ile öne çıktığını görmekteyiz. Köprünün öyküsü adeta kendi öyküsü olur. Bu öykü, karısının doğumu sırasında onu kaybeden Bayram adındaki köylünün kucağındaki bebeği, valinin makamında onun masasına bırakıp devletten hesap sormasıyla başlar.

Kısa boylu, zayıf ama atik bir kişi olan Vali halka açık bir yöneticidir. Hademelere, makamına sorgusuz sualsiz herkesin girebileceğini emretmiş, hatta makam odasının kapısını sürekli açık tutmuştur. Ona göre sorunu olan her vatandaş, makama rahatlıkla girebilmelidir. Önceleri Vali’nin bu emrinin ciddiyetini kavrayamayarak bu duruma hayret eden ve eski alışkanlıkla vatandaşı sorguya çeken kapıcılar, Vali tarafından azarlanmış ve Vali’nin emirlerine kesin bir itaat gerektiğini anlarlar.

Vali; kapıcı ve hademelerin bakışıyla şöyle anlatılmaktadır: “*Atik tavırları, cin bakışlı gözleri, kızıla çalan kahverengi saçlarıyla aceleci bir genç tilkiyi andıran vali, her sözünün arkasında duruyor, emirlerine kesin itaat istiyordu. Asabiydi, biraz da çatlaktı kesin!*” (s. 10). Bu yüzden Bayram, Vali’nin makamına rahatlıkla girmiş ve kendince dövülmeyi sövülmeyi göze alarak hesap sormaya gelmiştir. Fakat Vali, onun derdini güzelce dinlemiş ve derdine çare aramış, çocuğuna bir de sütanne buldurtmuştur. Bu, vatandaş için yeni ve şaşırtıcı bir durumdur.

* Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Ayşe Kulin, *Köprü*, Remzi Kitabevi, İst. 2001.

Vali'nin ve köprünün hikâyesi bu olayla başlar. Fakat Vali'nin daha çok bir yönetici olarak çizilen portresini daha iyi yansıtmak için onun kaymakamlık yılları da geçmişe dönüş yöntemi ile anlatılır. Onun ilk zorlu sınavı doğuda kaymakamlık yaptığı yıllarda olmuştur. Adana'nın Bahçe ilçesinde kaymakamken kendi isteği ile bir köyü andıran Ağrı'nın Hamur ilçesine atanmıştır. Sadece ismi ilçe olan Hamur'da kaymakamın ilk icraatı tuvaleti olmayan evlere tuvalet yaptırmak olmuştur. Bunu devletin imkânlarını da kullanarak ama vatandaşı da bu işe ortak ederek başarmıştır. Kısa bir süre sonra Hamur'da bir deprem meydana gelmiştir. Depremde vali çok acıklı görüntülerle karşılaşmış ve bu duruma isyan etmiştir. Küçük bir odada yaşayan çoban, karısı ve on çocuğu, evin damından düşen kalasın altında kalmış ve feci şekilde ölmüşlerdir. Bu gibi durumların insana layık olmadığını düşünen kaymakam, Hamur'a sosyal konut yaptırmaya karar vermiş, yapılan ihaleye kimse katılmayınca bu işi de kendisi üstlenmiştir. Fakat inşaatta çalışmak için adam bulamamıştır. Parasını fazlasıyla ödediği halde insanlar, kahvede oyun oynamayı tercih ederek inşaatta çalışmayı reddetmişlerdir. Fakat kaymakam çetin ceviz bir yönetici olduğunu göstermiş ve kahvehaneyi kapatarak tembelliğe alışmış bu inatçı insanları temel kazmaya zorla razı etmiştir.

Onun bir başka zorlu sınavı da Rize'nin Kalkandere ilçesine kaymakam olduğu yıllara rastlar. Daha gencecik bir kaymakam olarak Karadeniz'in en tutucu ve en inatçı insanların yaşadığı Kalkandere'ye atanmıştır. Kalkandere'ye ikinci bir cadde açılması gerekmektedir. Fakat ikinci caddenin açılacağı yerde istimplâk edilecek arsalar, kimsenin gücünün yetmediği yedi aileye aittir ve bu aileler kimseye böyle bir şey için izin vermemektedir. Fakat yeni kaymakam önce camide bu konuda bir konuşma yaptırdıktan sonra işe girişir. Mısır ve çay tarlalarında greyderle yol açarken Ymanoğlu adındaki tarla sahibi, önlerine çıkarak buna engel olmak ister; fakat kaymakam onu ikna etmeyi başarır. Bu olayda Yazıcıoğlu'nun ne denli cesaretli, akıllı ve kurnaz olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu yörenin en inatçı ailelerinin tarlasını yarararak yol açma girişiminde bulunmuş, bu şekilde cesaretini göstermiştir. İtiraz eden Ymanoğluna ise; senin tarlanı biraz yardık, önümüzdeki tarlalar diğer ailelere ait, eğer sen bize izin vermezsen diğer aileler, senden çekinmediğimizi, ama kendilerinden korktuğumuzu zannedecek, bu durum başta

senin için iyi olmaz, diyerek onu ikna etmeyi başarır ve kafasına koyduğu bu çok zor işi başarır.

Zor işlerin adamı olan Yazıcıoğlu'nun bir diğer yönü de basit çıkarlar peşinde olan siyasilerle pek iyi anlaşılamamasıdır. Canı pahasına ikinci bir cadde açtırmış ama AP iktidarda iken Kalkandere ilçe başkanı ile ters düştüğü için Adana'nın Bahçe ilçesine gönderilmiş, orada da CHP'li bir milletvekilinin kanuna aykırı bir isteğini geri çevirmiştir. Ona göre iktidarlar değişse de çarpık zihniyetler değişmemektedir. (s. 78, 79).

Vali'nin diğer önemli yönü, yoğun işlerinin yanı sıra spora da vakit ayırabilmesidir. Çevik bir yapıda olan Vali, spora da ilgi duymakta, Fırat'ta su kayağı yapmaktadır. Hatta bir defasında köprü projesi için gelen Gürcülerle soğuk havada suya girmiş ve sonrasında da kayalık bir arazide yürümüşlerdir. Vali adeta bir keçi gibi çeviktir ve etrafındakilerin de spor yapmasını teşvik etmektedir. Hatta spora olan tutkusunu görevinin bir parçası saymakta ve eğer yavaş hareket edersem işleri yetiştiremem düşüncesindedir. Bütün bunlarla alışılmış vali imajını da kırmayı düşünmekte ve gerçekten de hareketleriyle farkını ortaya koymaktadır.

Yapımı planlanan köprünün, hızlı bir şekilde yapılabilmesini ve bu sayede insanların ölmesinin engellenmesini isteyen Vali, köprünün yapımını bir sevda haline getirmiştir. Ona göre Bayram'ın karısının ölümü bir an önce bu köprüyü yapmaları konusunda bir işarettir. Yirmi beş yıl boyunca gösterilen çabaya rağmen yapılamayan köprü, kendisinin de sınavı olacaktır.

Köprü yapım çabalarının sürdüğü bir sırada Vali'nin meslek hayatında en çok etkilendiği olay meydana gelir. PKK'nın Elazığ'ın Sünni Başbağlar köyünde yaptığı katliam, depremle ve birçok güçlkle mücadele eden Vali için en zor hadiselerden biri olur. Köyün bütün erkeklerini camide toplayarak kurşuna dizmişler, cesetler paramparça olmuştur. Erkekleri kurşuna dizdikten sonra köyü ateşe vermişlerdir. Geride kalan kadın ve çocuklar dehşet içerisinde kalmışlardır. Manzara çok acıklı ve korkunçtur. Vali böyle bir olay karşısında çaresizdir, adeta yıkılmıştır. Fakat yine de metanetini korur. Ama manzara o kadar acıklıdır ki Vali kimsenin olmadığı bir yere giderek haykırmaya ve ağlamaya başlar. Bu derece acıma hisleri ile dolu olan Vali,

az sonra geldiğinde sanki hiç ağlamamış gibi sakin ve metindir. Çünkü o bir validir; duygularını kimseye hatta ailesine bile göstermeyecek ve güçlü olacaktır. Nitekim öyle davranır ve şahit olduğu vahşet karşısında metin olmaya çalışır. Gece vakti valiliğe gelerek makam odasında yaşadıklarının muhasebesini yapar ve bu arada valiliğin önünde bulunana İsmet Paşa'nın heykeli ile konuşarak olayları sanki İnönü yaşıyormuş gibi onunla değerlendirir.

Bu olayların önlenbilmesinin, devletin olaylara daha çabuk müdahale etmesinin ancak yöreye daha fazla ilgi göstermekle mümkün olacağını düşünür ve bu yatırımlardan biri olan köprü projesine daha fazla odaklanır. Vali kararlı ve dik başlıdır. İlkelerinden taviz vermeyen bir yönetici olarak çevresindekilerin ısrarlarına rağmen devlet işlerini eşe, dosta, tanıdığa vermemektedir.

Bu iş için uygun adamı uzun süre aramış, kendisine teklif edilen tanıdık kimseleri bu işten uzak tutmuştur. Çünkü o, işlerin yürütülmesi hususunda dost ve akrabanın hatırına göre hareket etmemeyi prensip edinmiştir. Birçok talep içerisinde Ankaralı bir mühendisi seçer. Bu, daha önce de köprü işlerinde çalışmış genç bir mühendistir. Vali için çok önemli olan köprü, yöre insanının birçok derdine çare olacaktır. Valiye göre doktoru, hemşiresi, askeri ulaşamıyorsa devletin de fazla bir anlamı yoktur. (s. 220). Ona göre gidemediğin yer senin değildir. Bu bakımdan Kemaliye'yi ve köylerini Elazığ'a bağlayacak olan bu köprü çok önemlidir. Uzun ve yoğun çabalar sonucu hazır hale getirilen köprünün yerine oturtulması da onun için sıkıntılı bir süreç olur. Bir yandan köprünün suya düşme riski ve çevrenin, basının baskısı, diğer taraftan PKK'nın baskın tehdidi karşısında cesareti, akli ve kararlılığı sayesinde süreci çok iyi idare etmeyi başarır ve nihayet köprü başarıyla yerine yerleştirilir.

Romanda köprü etrafındaki çalışmaları ve bu sırada karşılaştığı sorunlarla mücadele eden sıra dışı vali Recep Yazıcıoğlu'nun ilginç portresi, bir başkişi olarak anlatılmıştır. Kısaca o, halkına hizmet götürmek için gece gündüz sürekli koşturan, inatçı, karalı, bazen deli; ama her zaman dürüst ve vicdanlı bir yöneticidir.

Deprem sırasındaki metanetini, Başbağlar katliamı karşısında muhafaza eden ama tek başına memleketinin bu kötü vaziyetine adeta ulurcasına ağlayan,

Karadeniz'in ve Doğu'nun tutucu ve inatçı insanlarına istediğini kabul ettirdiği halde, kendini ayrıcalıklı zanneden siyasilerle anlaşılamadığı için sürgün edilen, ama gittiği her yere hizmet götürmeyi başaran, bu özelliklerinin yanı sıra su kayağı, yüzme gibi sporlarla da uğraşarak renkli kişiliğini ve sıra dışı vali imajını pekiştiren örnek bir yöneticidir.

Bayram

Bayram, karısını köprü olmadığı için doktora yetiştiremediğinden doğum sırasında kaybeden köylüdür. Karısını kaybettiği için bebeği alıp Erzincan Valisi Recep Yazıcıoğlu'nun makamına hesap sormaya gidecek kadar inatçı ve öfkeli. O, bu davranışı ile köprünün yapılmasında uyarıcı rol oynar ve Vali'nin kafasında köprü fikrinin oluşmasını sağlar.

Bayram annesiz kalan çocuğuna bir çare bulunması için her şeyi göze almıştır. Cahildir, fakat inatçıdır. Ama karşısında beklediğinden çok farklı bir vali gördüğü için de şaşırmıştır. Çünkü Vali, onu dövmemiş, sövmemiştir, aksine derdini dinlemiştir.

Çocuğa emzikli bir anne ararken karşısına Elmas çıkmış ve oğlu Öksüz, Elmas'a verilmiştir. Bayram, Öksüz'ü görmek için ara sıra Başbağlar'a gider. Zor şartlarda yaşamaktadır, ama çocuğunu da düşünmektedir. Bunun için Elmas'ın kocası Mevlut'a bir iş bulur. Bu iş kendi işinden daha rahat bir iş. Fakat aile onun çocuğuna baktığından Mevlut'u kendine tercih eder. Öksüz'e bakan bu güvenilir aile buralardan ayrılacağını söyleyince içine sıkıntılar düşer, endişelenir. Öksüz için yeni bir sütanne bulunur fakat bu ailenin oğluna iyi davranmayacağı endişesi onu rahatsız eder. Zaten hayatı boyunca hep güçlüklerle karşılaşmıştır.

Bayram'ın geçmişi kısaca şöyledir: Küçük yaşta babasını kaybetmiş ve dayısının ısrarı ile işlemediği bir cinayeti, para için üstlenmiş, ama hapiste olduğundan bu paradan da yararlanamamıştır. Afla hapisten çıktıktan sonra, işlemediği cinayetin kan davası yüzünden memleketinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Evlenmiş, ama bu sefer karısı Güllü doğum sırasında hastane veya sağlık ocağına yetiştirilemediğinden ölmüş, Bayram bebekle tek başına kalmıştır. Sıkıntılar

peşini bir türlü bırakmamıştır. Şimdi de oğlunu ne yapacağını düşünmektedir. İşte bu sırada Başbağlar baskını yaşanır. Mevlut ve oğlu öldürülür. Elmas yaralanır.

Mevlut uzun tedavi sürecinde Elmas'ı yalnız bırakmaz. Başlangıçta çocuğu tekrar ona bırakacağı için Elmas'ı ziyaret ederken sonradan Elmas'a ilgi duymaya başlar ve onunla evlenir. Bayram ciddi ve çalışkandır. Valinin tavsiyesi ile Hüdai onu işe almıştır ve çok çalışkan bir işçi olduğundan memnundur. Konuşmayı fazla sevmeyen Bayram, yaptığı iyiliklerden dolayı Vali'ye minnettardır. En son köprünün yapımında marangozluktan anladığı için önemli hizmeti olur ve köprünün yerleştirilmesinden sonra Öksüz dediğı oğluna Vali'nin ismini koyar.

Bayram cesur, çalışkan, becerikli, ciddi ve vefalı bir kişi olarak romanda yer almıştır.

Elmas

Elmas bir Alevi kızıdır. Simsiyah saçları ve kapkara gözleri dikkat çekicidir. Hareketli, cıvıl cıvıl, sorgulayan, tuttuğunu koparan, azimli ve inatçı bir kız olan Elmas'ı, babası ilkokuldan sonra okula göndermez. Böylece onu tehlikelerden koruyacağını düşünmektedir. Fakat bir genç kız olunca Elmas, Sünni bir ailenin oğlu olan Mavlüt'e sevdalanır. Aileleri evlenmelerine izin vermeyince kaçarlar. Böylece iki ailenin arasında bitmeyecek bir düşmanlık başlar.

Aslında Elmas zamanla ailelerinin kendilerini affedeceğini düşünmüş fakat iş telafi edilmeyecek boyutlara ulaşmıştır. Elmas'ın babası Mevlut'un babsını öldürür. Aile bu iki genci bulup cezalandıracaktır. Bundan dolayı Elmas'la Mevlut korku içerisinde sürekli yer değıştirirler ve en son Başbağlar köyüne yerleşirler. Elmas böyle bir felakete sebep oldukları için suçluluk ve pişmanlık duygusuna kapılır. Sürekli bir korku duymakta ve saklanmak zorundadırlar. Bu durum, Elmas'ın sinirlerini yıpratmıştır. Büyük şehre gitmeyi planlarken Elmas'ın hamileliğinden dolayı şehre gitme planlarını ertelerler. Bir oğulları olur ve bu sırada Bayram'ın oğlunun bakımını da üstlenir. Temiz, görgülü ve iyi niyetli olduğundan çocuğa iyi bakar.

Baskın sırasında kendi çocuğunu cesaretle kurtarmak ister fakat çocuğu, teröristler tarafından öldürölür. Bu baskında kardeşı Erdal da teröristler içindedir. Gördüğü manzara karşısında şoke olan Elmas, kendini kaybeder ve yangında yüzü yanar. Baskında Mevlut da öldürölümüştür. Çocuğunu ve kocasını kaybeden, yüzü yanan Elmas uzun süre tedavi görür ve hiç konuşmaz. Derin bir üzüntü içeresindedir. O da ölmek istemektedir. Artık hayatta hiçbir amacı kalmamıştır. Çaresizdir, gidecek bir yeri de yoktur. Onu bu mutlak ümitsizlikten Bayram ve Öksüz kurtarır. Kendi çocuğu ile birlikte emzirdiği Öksüz'ü Bayram ona getirir ve kendi çocuğunu kaybeden Elmas, teselliyi Öksüz'de bulur. Ona annelik eder. Bayram'ın evlenme teklifini de kabul eder.

Sevdası uğruna birçok şeyi göze alıp Mevlut'la kaçan Elmas, zamanla pişmanlık duymuş ve eski ihtirasını kaybetmiştir. Özellikle baskında kocası ve oğlu öldürölünce hayatının amacını tamamen kaybetmiş, güçsüz ve çaresiz bir kişiliğe bürünmüştür.

Romanda daha derinlemesine anlatılacak gibi görünürken, Elmas'ın hikâyesi erken bitmiş ve sanki kimi olayların bir figürü derecesinde yüzeysel bir kişi olarak yer almıştır romanda.

Mevlut

Elmas'ın kocasıdır. Bembeyaz dişleri, yeşil gözleri ve güleç yüzüyle iyi bir insandır. (s. 39). Elmas'a sevdalanır, Beytüşşebap'taki askerliği bitince de onu kaçıır. Çünkü aileler böyle bir evliliğe razı olmamışlardır. Sürekli yer değıştiren Mevlut, zamanla pişmanlık duymuş, hele babasının Elmas'ın babası tarafından öldürölmesiyle iyice yüreği soğumuştur. Tuhaflaşmış ve dalgınlaşmıştır. Sevdalarının arasına kan girmiş ve bu durum onu daha da tedirgin etmiştir. İyi niyetli ve gözü tok bir genç olan Mevlut, bu sırada Başbağlar'a yapılan baskın sırasında köyün diğer erkekleri ile birlikte öldürölmüş ve hayat hikâyesi yarım kalmıştır.

Erdal

Elmas'ın ağabeyi, Mevlut'un arkadaşıdır. Erdal, duygulu bir gençtir. Askerliğini yaptığı sırada Elazığ-Bingöl yolunda diğer asker arkadaşlarıyla başka bir yere sevk edilirken PKK'nın baskınına uğrarlar. Baskında birçok arkadaşı ölür. aralarından Erdal sağ kurtulur. Arkadaşlarının parçalanmış cesetleri içerisinde yara bile almadan kurtulmuş ama derin bir bunalıma girmiştir. Hiç konuşmamakta ve sürekli öğürüp durmaktadır. Çünkü arkadaşı Ömer'in parçalanmış etleri, Erdal'ın ağzına dolmuştur; onun uzun süre öğürüp durması bu yüzdendir.

Bu baskından sonra evine hava değişimine gönderilmiştir. Fakat kendi hali yetmiyormuş gibi Mevlut'la evlenmek isteyen kız kardeşi Elmas'la babasının tartışmaları onu rahatsız eder. Babası Sünni birine kızını vermeyeceğini söyleyince Erdal onu ikna etmeye çalışır. Çünkü askerde iken onu kurtaran Sünni arkadaşı Ömer'in kendi yerine öldüğünü söyleyerek bu kadar inatçı olmaması gerektiğini söyler. Babasının Elmas'la Mevlut'un evlenmelerine karşı çıktığını görünce Elmas'ın Mevlut'la kaçmasına yardım eder. Bu olaydan sonra evde huzursuzluk artar ve Mevlut'un ailesi ile Erdal'ın ailesinin arası iyice açılır. Mevlut'un babası Salih, PKK'ya yataklık ediyorlar diye onları ihbar edince jandarma Erdalların evini basar. Onlar suçsuz oldukları halde bir manga silahlı asker anasını babasını ve kendisini iyice döver, hakaret eder ve evi alt üst ederek adeta bütün hınçlarını onlardan çıkarırlar. Bu olaydan sonra Erdal, dağa çıkıp PKK'ya katılır.

Duygulu ve şiddete karşı olan ve şiddetten nefret eden hatta askerde teröristlerin saldırısında ölümle burun buruna gelen Erdal'ın bu baskın sonunda PKK'ya katılması, Erdal'ın şahsında yöre insanına karşı yanlış uygulamaların, onları nelere mecbur ettiğinin göstergesidir. Erdal Başbağlar baskını yapan teröristlerin içerisinde de yer alır ve burada Mevlut'la Elmas'ı görür. Çocukluk arkadaşı Mevlut'un gözleri önünde öldürülmesine engel olamaz. Elmas'ın evine giderek onun çocuğunu korumaya çalışır fakat çocuk bir başka terörist tarafından öldürülür. Erdal'ın hikâyesi romanda bu kadar anlatılmıştır.

Hü dai

Erzincan ahalisinin ileri gelenlerinden biri olan Hü dai, ömrü boyunca köprü yapımı için uğraşan bir müteahhittir. Hü dai hakkında Vali'nin ilk izlenimleri şöyledir: *“İri yarı, cengâver yapılı, mert görünüşlü, babacan bir adamdı. Yöre şartlarını ve insanını iyi tanıyordu. Bölgesini seviyor, kalkınmasına çabalıyordu. Fırat'ın üstünde ulaşımı kolaylaştırmak için bir ağzıyla kuş tutmadığı kalmıştı. Böyle çalışkan, sebatkâr ve üretken birini mutlaka katmalıydı köprü çalışmalarına.”* (s. 58).

Başlangıçta Hü dai ile ilgili görüşleri böyle olan Vali'nin onun hakkındaki düşünceleri zamanla değişir. Çünkü Hü dai kimseyi beğenmeyen, çıkarıcı ve inatçı tavırlarıyla Vali'yi kızdırır. Hü dai'nin bir başka yönü de köprü yapımında Vali'ye tanıdıklarını tavsiye etmesidir. Kendi önerdiği adamlar kabul edilmeyince Vali'nin bulduklarını da beğenmez ve bu konuda dedikodular çıkarır. Hatta işin uzmanına ait olsa bile kendi fikri dışındaki fikirleri beğenmez. Bu yönleri ile Vali'yle zıtlasalar da köprü yapımında ona da görev düşer ve köprünün ayaklarını o yaptırır. Fakat o yine de dedikodulara devam eder. Köprüyü yapacak mühendisin başarılı olmayacağını, bu işin sarpa sardığını her yerde söyler. Onun bu tavırlarına dayanamayan Vali, bir gün Kemaliye çarşısında halkın içerisinde ona bu yaptıklarının hesabını sorar. Vali, Hü dai hakkındaki ilk izlenimlerinde yanılmış olduğunu ve Hü dai'yi daha iyi tanıdıkça onun kalıbının adamı olmadığını anlamıştır. İlk gördüğünde kendi memleketini bu kadar seven, kara kışa aldırmadan çalışan ve adeta eski Roma heykellerini andıran bu yakışıklı çınar gibi ihtiyarın ufak şeylere takılıp birlikte çalıştığı adamlarla anlaşılamamasından, küçük şeyler içinde yuvarlanmasından dolayı esef duyar. Ona göre Hü dai yüksekte uçan bir kartal olacakken bir ağaçkakan olmayı tercih etmiştir. (s.194).

Bu özellikleri yanında Hü dai, çıkarıcı ve anlayışsızdır. İşini bitirdikten sonra başlangıçta anlaştığı paraya ek olarak kendine ödeme yapılmasını istemiş fakat onun bu talebi reddedilmiştir. Bütün huysuzluğuna rağmen Hü dai, işini zamanında bitirir ve mühendisin istediği ölçülerde ayakları inşa eder. Köprünün yapımında onun da emeği olur.

Hüdaî'nin kişiliğine bütün olarak bakıldığında inatçı, huysuz, dedikoducu, ama aynı zamanda çalışkan ve işini takip edip zamanında tamamlayan bir kişilik olduğunu, fakat onun olumsuz özelliklerinin daha çok öne çıktığını bu yönleri ile çevresindekileri bunalttığını görürüz.

Mühendis

Mühendis, köprünün yapımını alan kişidir. Sıksa, ufak tefek, uzun saçlı ve keçisakallı genç bir adamdır. (s.176). Mühendis Vali'nin tam istediği tarzda bir adamdır. Üstelik köprüyü daha az bir maliyetle yapmanın çaresi olarak dolguyu artırıp köprünün boyunu epeyce kısaltır.

Mühendis saçlı sakalı ile farklı bir adamdır. İşinde başarılıdır. Fakat çok sevdiği karısı, bir gün karşısına geçip onu artık sevmediğini ve ondan ayrılmak istediğini söyler. Görünürde hiçbir sebep yokken, durup dururken karısının böyle bir şey söylemesine şaşırılmış ve onun ciddi olmadığını sanmış fakat bir süre sonra karısının ciddi olduğunu görmüştür. Karısı onun dünyaya artık çelik parçalarının arasından baktığını, içindeki coşkunun söndüğünü ve sıradanlaştığını söyler. Mühendis karısını sevdiği halde ısrarcı olmaz ve evden ayrılır. Karısının ondan ayrılmak istemesine üzülmeyle beraber onu “sıradan bir insan” olarak nitelemesine daha çok üzülür. Saçı, sakalı ve küpesi ile hatta mesleğinde uyguladığı farklı tekniklerle diğer insanlardan farklı olmaya çalıştığı halde karısının onu “Sen de her erkek gibisin” diyerek sıradanlıkla suçlamasına daha çok üzülmüştür. Karısı onu herkes gibi olduğu için suçlarken Hüdaî, onu kimseye benzemediği için beğenmez. Fakat mühendis doğu insanların önemli bir ihtiyacı olan bu köprünün yapımını da içinde bulunduğu karanlıktan kurtulmanın bir yolu olarak görür. Köprü yöre insanı kadar onun için de bir umut olur. Köprü Ankara'da inşa edilir ve birbirine eklenerek yerine yerleştirilir. Köprünün yerleştirilmesi sırasında birçok güçlük yaşanır. Bu güçlükler yüzünden asabileşen ve stres içerisinde olan mühendis, köprü yerleştirilince rahatlar. Bu süreç, onun, gerçekten de işinin ehli bir kişi olduğunu gösterir.

Şeyh Sait

Nakşibendi büyüklerinden biri olarak tanıtılan Şeyh Sait, hayvancılıkla uğraşan varlıklı bir kişidir. Elazığlıdır fakat Erzurum'a taşınmıştır; ticaret nedeniyle sık sık Halep'e de gidip gelmektedir. Yöreyi iyi tanıyan ve kendisi de iyi tanınan biridir.

Cumhuriyet'in ilan edildiği yıl Kürt Bağımsızlık Cemiyeti'ne üye olmuştur. Fakat kendini temsilen toplantılara oğlunu göndermiş ve bağımsız bir Kürt emirliği için İngilizlerin desteğini almıştır. Zaten yapılan inkılâpların da tutucu halk tarafından benimsenmediği bilindiğinden 1926'da bir isyan planlanmaktadır. Bu sebeple Şeyh de kendine göre halkı bu isyana hazırlamaktadır. Fakat 1926'da planlanan isyan, Şeyh'in yanında bulunan Nasturi isyancıların Jandarma tarafından istenmesiyle erken başlar. Aslında bir Kürt isyanı iken destek amacı ile yeşil sancak açılır ve bütün Müslümanlar bu isyana çağrılır. Başarı da sağlanır. Birçokları isyana katılır. İşte bu sırada Hakkâri civarında yaşayan ve Alevi bir Kürt olan Zilan'a söylettilen şu sözler, yazarın Şeyh Sait'in şahsında bir kesimi mahkûm ettiğini göstermesi bakımından ilginçtir: *“Sait Nakşi'dir oğlum. Allah adına yürüdüğünü söylüyor ama yüreğinde Allah sevgisi değil Allah korkusu taşır. Katı yasaklarla doludur Hak yolu onun. Nakşîler kendileri gibi eylemeyen, düşünmeyen, ibadet etmeyen kimselere iyi gözle bakmazlar. Kendilerinden olmayana o da Allah'ın bir kuludur demezler. Bugün kullanır yarın işi bitince Alevi'sin diye dışlar.”* (s. 154). Bu biçimde anlatılan Şeyh Sait isyanı, gittikçe yaygınlaşır.

İsmet İnönü

İnönü, romanda Vali Recep Yazıcıoğlu'nun valilik binası önündeki İnönü heykeli ile konuşmaya başlaması ile bir kişi niteliğine bürünür. Başbağlar katliamı dolayısıyla Kürt sorunu ve isyanların tarihi, bir de İnönü'nün bakışıyla değerlendirilir. İnönü'ye göre İslami bir devlet kurmayı amaçlayan Şeyh Sait ayaklanması, Kurtuluş Savaşı'ndan bile pahalıya mal olmuştur. Bu isyan sırasında bir hafta başını yastığa koymamıştır. İsyân bastırılmış, fakat yapılan bazı yanlışlar sorunu derinleştirmiştir. İnönü'ye göre yenilikler konusunda çok acele edilmiştir.

Valiye göre ise Kürtlerin kimliği kabul görmemiştir. Fakat İnönü şartların o yıllarda çok çetin olduğunu ancak bu şekilde devletin ayakta kalabildiğini anlatarak o yıllarda yapılanları savunmuştur.

Hoşabe

Hakkâri civarında yaşayan bir Nasturi'dir. Hıristiyan olan Hoşabe zengin ve cömert birisidir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlı, devletini seven ve yanında çalışanlara da devlete bağlı olmaları yönünde nasihatlerde bulunan iyi bir insandır. Hatta Nasturi isyanı sırasında isyancıların eline düşen Hakkari Valisi Halil Rifat Bey'in serbest bırakılmalarını sağlayacak kadar da sözü geçen bir Nasturi ileri gelenidir. Şeyh Sait isyanı sırasında da Hoşabe isyanın başarısız olacağını düşünmüş ve isyana katılmamaları konusunda etrafındakileri uyarmaya çalışmıştır. Fakat isyan ilerledikçe zaten hasta ve üzgün olan Hoşabe, endişeye kapılır. Sınır kenti olan Hakkâri'nin kendisi için uygun olmadığı düşüncesiyle bulunduğu yeri terk ederek başka bir yere yerleşir.

Zilan

Haşabe'nin yanında çalışan onun en sadık adamıdır. Alevi bir Kürt olan Zilan da Hoşabe gibi isyanlara karşıdır. Huzur içinde yaşamak ister. Fakat buna rağmen evlat edindiği iki Kürt gencinden biri olan Halit'in dağa çıkmasına engel olamaz.

Hurşit

Zilan'ın evlat edindiği iki Kürt gencinden biridir. Köyü ve ailesi Nasturi isyanı sırasında yok edilmiştir. Zilan ve Hoşabe gibi o da isyanlara karşıdır. Hatta bu yüzden kardeşi Halit'le kavga eder.

Halit

Hurşit'in kardeşidir. Köyleri yakılmış, ailesi yok edilmiştir. Bundan dolayı kin ve öfkeyle doludur. İntikam almak için isyancılarla birlikte yıllarca dağlarda çatışmalara katılır. Bu arada evlenir ve bir oğlu olur. Dağdaki uzun süren bu

çekilmez yaşamdan ötürü Zilan ve Hoşabe'nin de nasihatlerini hatırlayarak derin bir pişmanlık duyar, fakat içine girdiği bu çıkmazdan kurtulamaz ve bir çatışmada öldürülür.

Sonuç

Köprü, başkahraman olan Vali Recep Yazıcıoğlu'nun yönetici kimliği ile ele alındığı bir romandır. Bu yüzden onun basına da yansımış olan sıra dışı ve renkli yönetici yönü üzerinde durulmuş, özel hayatına pek yer verilmemiştir. Zaten Vali'nin koşuşturma ile geçen görevi sırasında kendisine ve ailesine ayırdığı kayda değer bir özel yaşamı da yoktur. O, farklı vali imajı ile dikkat çeken bir yöneticidir ve Kulin, bu romanda çok isabetli bir tercihle onun bu yönünü gözler önüne sermiştir; Bayram ve Öksüz'den Mevlut ve Elmas'a, Hüdayi'den Mühendis'e, İnönü'den Şeyh Said'e geniş bir şahıs kadrosu bulunan romanın kimi şahısları hayatlarının bir bölümü ile kimileri ise daha belirgin bir biçimde yer tutmuştur romanda. Yazar böylelikle yöre insanının bir panoramasını okuyucuya sunar.

2. 2. 5. *Nefes Nefese**

Fazıl Reşat Paşa

Fazıl Reşat Paşa, Osmanlı'nın son paşalarından biridir. Bundan dolayı Osmanlı'ya bağlıdır ve Cumhuriyet'i kabullenmekte zorlanır. Kızlarının iyi bir eğitim almasını sağlar. Hür düşünceli bir insan olmasına rağmen çok da inatçıdır. Özellikle küçük kızı Selva'nın bir Yahudi genci ile evlenmek istemesine şiddetle karşı çıkar ve bu konudaki inadını sonuna kadar sürdürür. Hatta bundan dolayı intihara kalkışır, sağlığını kaybeder. Fakat Selva ondan daha inatçı çıkıp Rafo ile evlenir ve Fransa'ya gider. Zamanla Fazıl Reşat Paşa yumuşar ve en sonda kızını affeder.

*Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Ayşe Kulin, *Nefes Nefese*, Remzi Kitabevi, İst. 2002.

Selva

Selva, Osmanlı paşalarından Fazıl Reşat Paşa'nın küçük kızıdır. Uzun boylu, sarışın, kahverengi gözlü bir kızdır. Çok güzel olmamasına karşın onda herkesi etkileyen bir duruş vardır. Durgun, sakin ve cesurdur. Mükemmel derecede İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

Babası çeşitli konulardaki fikirlerini onunla paylaşır. Babası küçük kızını daha cesur ve akıllı bulduğu için onu daha çok sevmekte ve önemsemektedir. Selva liseyi bitirdikten sonra edebiyat bölümüne kaydolur fakat Rafael'le arkadaş olduğu için kimi öğrenciler tarafından rahatsız edilirler. Bundan dolayı okulu bırakmak zorunda kalırlar.

Aynı rahatsızlık Selva bir Yahudi genci olan Rafael Alfandari'ye âşık olup onunla evlenmek isteyince ailesinde de söz konusu olur. Özellikle babası bu işe şiddetle karşı çıkar. Fakat Selva, dinin bir aidiyet duygusu olduğunu ve insanları değerlendirirken din ayrımının söz konusu olmayacağını düşünmektedir. Aslında Selva'nın iç dünyasında din çok etkili de değildir. Ailenin şerefine iki paralık olacağını düşünen Reşat Fazıl Paşa intihara girer. Fakat Selva babası iyileştikten sonra Rafo ile evlenir. Buradan Selva'nın istediği şeyi gerçekleştirmede ne kadar kararlı bir kız olduğu anlaşılmaktadır. Babasını çok sevdiği halde, babasının ve ailesinin karşı çıkmalarına rağmen Rafael'le evlenmiştir.

Rafael, Selva'nın din değiştirmesini istemez. Aynı zamanda Selva da ailesinin baskısına rağmen Rafael'e dinini değiştirmesi yönünde herhangi bir istekte bulunmayı reddeder. Evlendikten sonra Fransa'ya yerleşirler. Marsilya'ya yerleştikten bir süre sonra Fransa, Almanlar tarafından işgal edilir ve dolayısı ile bir Yahudi ile evli olan Selva için zor günler başlar. Selva, eczacılık yapan Rafael'e katkıda bulunmak için birkaç çocuğa İngilizce ve piyano dersi vermeye başlar. Yahudi kimliklerini gizlemeye çalışarak Türk kimliklerini öne çıkarmaya çalışan Selva, Rafael'in hayatından endişelidir. Can güvenliği daha da tehlikeye düşünce Selva onu korumak için başka tedbirler de alır. Mesela Rafael eczanedeyken sokağı evinden gözleyerek Alman askerleri geldiği zaman telefon edip onu uyarır ve

saklanması sağlar ya da oruç tutarak ve oruçlu olduğunu herkese söyleyerek Müslüman bir aile olduklarını etrafa duyurmaya çalışır.

Selva Fransa'da zor günler yaşar. Bir yandan ailesini her an bekleyen Alman tehlikesi, bir yandan maddi sıkıntılar, diğer taraftan memleket özlemi ile mücadele etmek zorundadır. Fakat o bütün bu güçlükleri sükûnetle karşılar ve şikâyet etmeden mücadelesini sürdürür. Bu arada savaşta taraf olmayan Türk konsolosluğu Türk vatandaşı olan Yahudilere sahip çıkar ve kendi vatandaşlarını korumak için olağanüstü gayretler gösterir. Selva da Türk konsolosluğundan bir pasaport alır. Ama bu arada onun kişiliğini ve cesaretini gösteren bir davranış dikkat çekicidir. Selva, kimliğinde soyadı değiştirilmediği için babasının soyadını taşımaktadır. Büyük bir cesaret örneği göstererek Yahudi olan kocasının soyadının yazılmasını talep eder. Böylece Yahudiler için çok tehlikeli olan bu ortamda kendisi de kocasının yanında yer almış olur. Yani tehlikeden kaçmayı değil, sevdiği biriyle tehlikeyi karşılamayı tercih eder. Bir Türk olarak diğer Yahudilerin Türk pasaportu almasına yardımcı olur. Hatta Türk olduğu için bazı Yahudi aileler Türk konsolosundan yardım için onun araya girmesini isterler. Fakat bu iş için ücret/rüşvet teklif eden bir kadına aşırı derecede kızar ve kadını evinden gönderir. Buna rağmen daha sonra bu aileye yardımcı olur. Türk kimliği düzenlenen Yahudi çocukları korumak için onlara Türkçe öğretir.

Yahudi bir aile için Fransa'da yaşamak çok tehlikeli hale gelmiştir. O kadar tehlike içerisinde yaşamaktansa Türkiye'ye dönmek daha akıllıca olacaktır. Fakat ailesini dinlemeyerek Rafael'le evlenmiş ve onların bu tepkilerinden uzak olmak için kendisi Marsilya'ya yerleşmeyi özellikle tercih etmiştir; adeta ailesine nispet yapmıştır. Bu bakımdan İstanbul'a dönmek onuruna dokunmaktadır. Fakat hayat şartları onu İstanbul'a gitmeye zorlar. Oğlu için gururunu bırakıp İstanbul'a dönmeyi kararlaştırırlar ve Türkiye'ye gidecek treni beklemeye başlarlar. Bu bekleyiş sırasında Rafael, Almanlar tarafından götürülür. Rafoael'in götürülmesi Selva'yı beyninden vurulmuşa çevirir ve onun kurtarılması için Türk konsolosu Nazım Kender'e koşar, kocası için ona yalvararak yardım ister. Cesur bir Türk diplomat olan Nazım Kender, Rafael'i kurtarır. Selva bu olaydan sonra Alman tehdidine maruz kalan Yahudilerin kurtarılması için bir yeraltı örgütü ile işbirliği

yapar. Güçlü kişiliği ve cesareti ile birçok insanın kurtulmasına yardımcı olur. Türkiye'ye Almanlardan gizli bir şekilde gönderilecek Yahudilere Türkçe öğretir.

Kocasını çok seven Selva, onunla evlenerek onu ailesinden, çevresinden ve geleceğinden uzaklaştırdığını düşünür. Bu durumu telafi etmek için İstanbul'a dönmek ve Rafael'in ailesine giderek onlardan af dilemek ister. (s. 244). Çünkü Rafael'e, evlenme kararını kendi bildirmiş bir bakıma bu felakete kendisi sebep olmuştur. bu bakımdan kendisini suçlu hisseder.

İstanbul'u ve ailesini özleyen Selva ve Alman zulmünden kaçan birçok Musevi nihayet beklenen trene binip Almanya'dan geçerek Türkiye'ye doğru yol alırlar. Bu uzun ve tehlikeli yolculuk sırasında Selva başkalarını kurtarmak için kendini tehlikeye atmaktan kaçınmaz. Hatta bundan ötürü Rafael tarafından uyarılır.

İstanbul'a yaklaştıkça ailesinin, özellikle de babasının kendisini affedip etmediğini çok merak etmektedir. Aradan geçen uzun sürede babasının kendisini affedeceği ümidi -az da olsa- vardır. Tam ümidini kesmişken tren istasyonunda uzaktan babasını görür ve artık düştüğü uçurumun sonsuz olmadığını anlar.

Özetle Selva Alman zulmüne maruz kalan Yahudilerin, Türk diplomatların yardımıyla kurtulmalarına şahitlik eden ve Yahudi kocasından dolayı olayların içinde olan, cesur ve güçlü kişiliği ile birçok Yahudi'nin kurtulmasına yardım eden bir karakterdir. Bu anlamda romanın asıl temasını oluşturan yolların kesiştiği yerde bir başkişidir.

Rafael Alfandari (Rafo)

Selva'nın kocasıdır. Osmanlı sarayında yıllarca hekimlik yapmış bir Yahudi ailesinin oğludur. Selva ile liseden arkadaşlıklar. Kimyager olmak ister. Fakat Türk kızı olan Selva ile Yahudi gencin arkadaşlığı bazı öğrenciler tarafından hoş karşılanmaz. Rafael tehdit edilir hatta hırpalanır. Bu yüzden üniversite tahsilini yarıda bırakır. Uzun boylu, akıllı bir genç olan Rafael ile Selva'nın arkadaşlığı aileleri tarafından da hoş karşılanmaz. Rafael, Selva'nın bir süre sonra bu aşktan bıkmasını beklerken ısrarlı tutumu karşısında onu yarı yolda bırakmak istemez ve

evlenirler. Bu ilişkide kontrol Selva'dadır. Evlendiklerinin ertesi günü Fransa'ya giderler.

Marsilya'da eczacılık yapmaya başlayan Rafael, Alman işgali sırasında her an bir tehlike ile karşı karşıyadır. Bu yüzden endişelidir. O, Selva kadar cesur değildir. Zaten Yahudi soyunun sürekli itilip kakılmasından dolayı aslında genlerinde bir korku olduğunu düşünmektedir. Rafael, ailesinden kopmuştur. Marsilya'da eczaneye ortaktır, fakat bunu tescil ettirmez/ettiremez. Çünkü resmi işlem yaptırdığı takdirde kimliğini gizlemek mümkün olmayacaktır. Bu yüzden eczacı kalfası olarak gözükmektedir. Oğlunu dinine göre sünnet ettirecek güvenli bir ortamdan bile yoksundur. Böyle bir duruma düşeceğini hayal bile edemezken daha kötüsü başına gelir ve Alman askerleri tarafından bir trenle toplama kampına götürülür. Bir Türk diplomatının olağanüstü gayreti ile kurtulur. Fakat bu olaydan sonra rahat uyku uyuyamaz hale gelir. Rafael oldukça ihtiyatlı biridir. Kendisi ile bu noktada tam zıt olan karısının pervasız davranışlarından dolayı onu uyarır.

Rafael, kısaca şöyle anlatılmaktadır: Ailesinin parlak meslek hayatını sürdürebilecekken Selva ile evlendiği için böyle bir gelecekte, ailesinden ve arkadaşlarından ayrılır. Çocuğunun bile hangi dine mensup olacağını bilmediği bir hayat yaşamaktadır. Buna rağmen kendisi Türk kültürünü ve geleneğini benimsemiştir.

Sabiha

Fazıl Paşa'nın büyük kızıdır. Dışişlerinden üst düzey bir memur olan Macit'le evlidir. Sarışın, yeşil gözlü, orta boylu çok güzel bir kadındır. İngilizce ve Fransızca'yı çok iyi bilmektedir. Evin düzenini, ailesinin huzurunu önemseyen bir ev kadını olmasına rağmen bir süredir ailesine karşı soğuk bir tavır sergilemektedir.

Bütün şiddeti ile süren savaş sırasında çok zor günler geçiren kocası Macit, aşırı derecede yoğundur. Bu yüzden ailesine zaman ayıramamış ve Sabiha bir bunalıma sürüklenmiştir. Önceleri hayat dolu bir kadın olan Sabiha, artık hiçbir şey yapmak istememektedir. Kocasının aşırı meşguliyeti onu da etkiler, her gün gazetelerden okuduğu haberler asabını bozar. Arkadaşları ile katıldığı çay ve oyun

toplantılarına bile gitmek istememektedir. Her gün gazete haberlerinde Nazi fırtınasının Avrupa'yı kasıp kavurduğunu okumaktadır. Onun bunalıma sürüklenmesinin bir sebebi de Fransa'da bir Yahudi olan kardeşi Selva'nın durumudur. Çünkü Selva'nın böyle bir evlilik yapmasına bir bakıma kendisinin sebep olduğunu düşünmektedir.

Sabiha, Selva'yla ilgili kaynağı çocukluk yıllarına dayanan bir kıskançlık hissi içerisindedir. Kendisi çok güzel bir kız olmasına rağmen kendisinden daha boylu olduğu için Selv'yı kıskanır. Bunda babaannesinin etkisi söz konusudur. Selva boyca Sabiha'yı geçince babaanne, Sabiha'nın boyunu sık sık ölçerek kısa kalmaması için beslenmesine dikkat etmesi yönünde onu uyarır, fakat Selva yine de ondan uzun olur. Selva'yı kıskanmasının bir başka sebebi de babasının Selva'yla çeşitli konularda konuşup tartışması, Selva'nın güçlü ve etkili karakteri, hayatı boyunca onu kıskanmasına sebep olur. Macit'le yeni tanıştığı sırada kardeşinin kendine göre üstün özelliklerinden dolayı onu Selva'ya kaptırırım endişesi içine girer ve Selva'yı Rafael'le arkadaş olması yönünde teşvik eder. Bunun onu oyalayacağını düşünür, ama iş ciddiye binince de kardeşini bundan vazgeçirmeye çalışır. Başarılı olamaz. Kardeşi, Rafael'le evlenerek Fransa'ya gider ve orada tehlikelere maruz kalır. Bu yüzden Sabiha kendini suçlu hisseder. Ona göre kardeşinin bu felaketine kendisi sebep olmuştur. Bu duygularını kimse ile paylaşamaması, onu bir bunalıma sürükler. Kendi arkadaşlarına bahsetmekten çekindiği Selva ile ilgili endişelerini dışışlerinde çalışan ve kendisinden Fransızca dersi alan Tarık'la paylaşır. Sabiha bir Anadolu çocuğu olan Tarık'ın gözünde örnek bir kadındır.

Dışarıdan örnek ve mutlu bir kadın olarak görünen Sabiha bu sebeplerden dolayı mutlu değildir. Kocasını ile aralarında bir soğukluk ve uzaklaşma vardır. Kızı Hülya'ya yeterince ilgi gösterememektedir. Sürekli Selva'yı düşünür ve ondan bahseder. Bu ilgisizlik yüzünden Hülya sevgi ve şefkati dedesinde ve ninesinde arar olmuştur. İşte Macit bu aşamada Sabiha'daki buhran halini fark eder ve onu bir terapistle görüşmeye ikna eder. Sabiha Doktor Sahir adındaki bu terapistte devam eder ve çocukluğundan beri içinde biriktirdiği ve kimseyle paylaşmadığı sırları; özellikle de Selva ile ilgili kıskançlıklarını ve vicdan azaplarını ona anlatarak

rahatlar, fakat zamanla doktora karşı ilgisi artar ve ondan hoşlanmaya başlar. Bir gün Doktor Sahir ile yakınlaşırlar ve her ikisi de birbirlerini çok istedikleri halde Sabiha kocasını kaybedecek bir yanlışın eşiğinde olduğunu düşünerek Doktor Sahir'i reddeder. Aslında böyle bir kaçamağı çok istediği halde reddettiği için kendisini korkak biri olarak niteler, kendine kızar, kardeşi Selva gibi cesur olamadığını düşünür, fakat sonunda doğru yaptığına kanaat getirir. Sabiha böylece tedavisinin sonuna gelir. Evini, ailesini, kocasını çok özlemiştir. Bunalımdan kurtulup evinin kadını olur.

Sabiha çok hassas bir yapıya sahiptir. O hemen hemen her çocuğun kardeşlerine duyduğu kıskançlıkları yüzünden yıllarca kendini suçlamış ve bu hayali yükün altında ezilmiştir. Üstelik kocası Macit'in yoğun işleri dolayısıyla ilgisiz kaldığını düşünerek bir bunalıma sürüklenir. Fakat bunalım içinde dahi başkalarını üzecek hareketlerden kaçınır ve en sonunda yeniden eski haline döner.

Macit

Sabiha'nın kocasıdır. Dışişleri Bakanlığı Siyasi Daire müdürüdür. İyi terbiye almış ve kendini iyi yetiştirmiş yakışıklı bir gençtir. Çok yoğun çalışmaktadır. Onun bütün çabası, İkinci Dünya Savaşı sırasında ülkesini savaşın dışında tutma amacına odaklanmışlardır. Ailesine pek zaman ayıramamaktadır. Bundan ötürü karısının sürüklendiği ruh buhranını zamanında fark etmez.

Dışişleri bakanı ve Başbakanla da görüşüp onlara bilgi sunan Macit, Avrupa ülkelerinin çıkardığı savaşlarda genelde Türkiye gibi ülkelerin zarar gördüğünü bildiği için o günün hükümet başkanı olan İnönü ile birlikte çok ihtiyatlı davranıp Türkiye'nin bu savaş felaketinden uzak kalmasını sağlamaya çalışır. Fakat bu savaş, Macit'in ailesini de etkiler. Yoğun işlerinden dolayı karısına yeterince ilgi gösteremediği için Sabiha bunalıma sürüklenir. Macit uzun süre karısındaki bu bunalımı fark etmez. Bu arada kızı Hülya da annesinin ilgisizliği ve babasının meşguliyetinden ötürü sevgisiz kalmıştır. Macit'le Sabiha birbirleri ile sohbet etmeyi adeta unutmuşlardır. Sabiha mutsuzdur. Macit, ailesindeki bu sorunu çözmek için Sabiha'nın anne ve babasının gelip bir süreliğine kendilerinde misafir olmalarının

iyi geleceğini düşünür ve bu arada karısının bir ruh doktoruna gitmesini ısrarla ister. Sabiha doktorla görüşür, fakat doktora karşı bir şeyler hissettiği için terapiyi sonlandırır ve Macit'le hayatlarına devam ederler. Çünkü Sabiha Macit'i kaybetmek istememektedir. Macit ise Sabiha'yı ihmal ettiğini fark ettiği gün onu kıskanır ve özellikle de onun Doktor Sihir'le bir ilişkisinin olabileceği şüphesi ile doktordan nefret eder.

Macit, İkinci Dünya Savaşı sırasında olağanüstü gayretle Türkiye'yi savaşın dışında tutmaya çalışan Türk dışişleri bürokratlarından biridir. Birçok insana yardım etmek ve ülkeyi tam bir felaket olan savaştan uzak tutmak için gayret göstermiş ve bu arada kendi ailesine yeterince ilgi gösteremediği için çeşitli sorunlar yaşamış hatta ailesi dağılmanın eşiğine gelmiş bir dışişleri mensubudur. Sorunu geç de olsa fark etmiş ve tedbir almıştır.

Tarık Arıca

Tarık Dışişlerinde çalışan idealist bir Anadolu gencidir. Dar gelirli bir ailenin iyi yetişmiş bir çocuğudur. Malatyalıdır. Çok zor bir sınavı geçerek bu göreve gelmiştir. Macit'in yanında çalışan zeki ve çalışkan bir gençtir. Fakat dil eksiği vardır. Bu yüzden Sabiha'dan Fransızca dersi alır. Dürüst ve sakın bir yapıya sahip olan Tarık'la, Sabiha zamanla birbirleriyle dost olurlar. Hatta Tarık Sabiha'ya âşık olur. Sarışın, güzel, bilgili bir model kadın olarak gördüğü Sabiha'ya karşı duyduğu hayranlık, onun ömür boyu unutamayacağı bir aşktır. Sabiha'ya karşı hissettiği bu duygular, platonik bir aşkın ötesine geçemeyecektir.

Paris elçiliğine ikinci kâtip olarak atanır. Orada da işlerinde ciddi ve çalışkandır, fakat ev ve iş arkadaşı Muhlis sayesinde yeni insanlarla tanışır ve hayatı biraz değişir. Muhlis, Tarık'ı Margot adlı Macar vatandaşı olan Musevi asıllı bir genç kızla tanıştır. Margot, sarışın, yeşil gözlü, güzel bir kızdır. Konuşkan bir kız olduğu için Tarık'la kısa sürede kaynaşırlar. Fakat birbirlerini sevseler de dışişleri mensubu olan Tarık'ın yabancı biri ile evlenmesi yasak olduğu için bu ilişkinin çok uzun olmayacağı bilincindedir her ikisi de.

Tarık, görevinde yükselerek konsolos muavini olur ve Fransa’da Alman tehlikesine maruz kalan Yahudileri Alman zulmünden kurtarmak için verilen mücadelede gayretli çalışmalar yapar.

Tarık çalışkan, dürüst, güvenilir, ciddi bir gençtir. Görevine ve devletine bağlıdır. Aşırı titizdir. Hatta bu titizliği yüzünden Margot’nun ajan olduğunu düşünür. Her şeyin kanunlar dairesinde yürütülmesi gerektiğini düşünmektedir. Fakat insani olarak bakıldığında tehlikeye maruz Musevilere -Türk vatandaşı olmasalar da- Türk pasaportu hazırlama işlemlerinde yardımcı olur. Hatta bu amaçla kurulmuş olan örgütle işbirliği yapmaktan çekinmez.

2. 2. 6. *Gece Sesleri**

Ayda

Ayda romanın başkişisidir. Rengigül Hanım’ın ilk kocasından olan kızıdır. Olaylar Ayda’nın ağzından anlatılır. Annesi Nedim Bey’le evlenince Ayda da Bozova’daki çiftliğe yerleşir. Kıvrır kıvrır saçları, cin gibi gözleriyle herkese kendini sevdirebilir. Orada üvey bir kız olarak değil, öz evlattan da öte bir ilgi ile büyütülür. Üniversite yıllarında sol görüşlü arkadaşları ile birlikte gösterilere katılır. Polis tarafından gözaltına alınır. Sinan adında biriyle evlenir.

Ayda’nın uyumlu bir evliliği vardır. Zaten kocası Sinan, üniversiteden arkadaşdır ve aynı görüşleri paylaşmaktadırlar. Kocasıyla yeni kuşağın hiçbir fikre meyletmemesini onların ot gibi bir hayat yaşıyor olmaları biçiminde değerlendirirler.

Romanın başkahramanı olan Ayda’nın mesleği öğretim üyeliğidir. Bir özel üniversitede çalışmaktadır. Kırk dört yaşındadır. Fakat daha yaşlı göstermektedir. Saçları ağarmıştır. Kendini bakımlı bir bayan olarak görmektedir. Mesela saçlarının boyası diplerinden epeyce çıkmıştır. Fakat bir türlü kendine zaman ayırıp da boyatamamıştır. Ayda kendini yaşlı, yorgun, bitkin bir cadı olarak nitelemektedir.

* Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Ayşe Kulin, *Gece Sesleri*, Remzi Kitabevi, İst. 2004.

Kocası ile birbirlerinden bıktıkları için bir süreliğine ayrı yaşamaya karar vermişlerdir. Aslı adında üniversitede okuyan bir kızları vardır.

Ayda, romanda ta küçüklüğünden itibaren ele alınarak işlenir. Daha iki yaşındayken anne ve babası boşanır. Öz babası ona hep ilgisiz davranmıştır. Romanda geçen “*Babamdan hayatım boyunca aldığım iki hediyeden biri bu elbise...*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere Ayda bu ilgisizliği bilinçaltında hissetmiştir. Yine annesinin söylediğine göre boşandıklarında erkekler, çocuklarına sahip çıkmamaktadırlar. Annesi ile boşandıktan sonra babası onunla hemen hemen hiç ilgilenmemiştir. Yıkılmış bir yuvaya mensup bir çocuk olarak o, bu duruma içermiştir. Nitekim yazar Ayda’nın bu durumunu şu şekilde değerlendirir: “*Bel bağladığı idealleri gerçekleştiremeyen bir kişinin ve öz babası tarafından aranıp sorulmayan, terk edilmiş bir çocuğun güvensizliği, tedirginliği yatıyor. Bu sorunu yaşayan çocukları yakından tanırım. Tıpkı Ayda gibi, içlerindeki kırıklığın, ezikliğin acısını birinden çıkartmaya çalışırlar. Hayatlarında hep bir şey eksik kalır. Kaldı ki, annelerine kendilerinden daha güzel, bazen de daha başarılı veya popüler oldukları için düşmanlık duyan kızlar da yok değildir.*”³² Bu sözlerle Ayda’yı anlatan yazar aslında onun karakterinin ve annesi ile olan ilişkisinin çerçevesini çizer.

Ayda, altı yedi yaşlarına geldiğinde annesi, Nedim Bey adındaki kişi ile evlenir. Bu evlilik ilkin çocuğu tedirgin eder Çünkü annesinin de tıpkı babası gibi onu terk edeceğini düşünür. Fakat Nedim Bey, Ayda’ya öz babasının göstermediği ilgi ve şefkati gösterir. Ayda da iki yaşından itibaren babasız kalmanın acısını çıkarırcasına Nedim Bey’e bağlanır. Kardeşi Utku dünyaya geldiğinde Ayda onu kıskanır ve öz babasının ilgisizliğinin sebep olduğu güvensizlikle Nedim Bey’in sevgisini sorgular, Nedim Bey ise onu öz evladından ayırmadığını her zaman gösterir. Yetmişli yılların kanlı üniversite olaylarında Ayda’yı koruyup karakollardan toplayan da yine Nedim Bey olur.

Ayda, 12 Eylül öncesinde sol görüşlü arkadaşlarıyla gösterilere katılır. Fakat sonradan bu yılları sokaklarda yitip giden yıllar olarak değerlendirir. Sonraki

³² http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=2917

değerlendirmelerinde o bu gösterileri “*pire için yorgan yakmak*” olarak niteler. O yıllarda hırçındır; kendince haksızlıklara karşı çıkmaktadırlar. Hatta üvey babasının ve ailesinin ona yaptığı iyiliklere bile hırçınlıkla tepki verir. İşte Ziyet Dadı ile yakınlaşması da bu sırada olur. Ziyet Dadının sözünü dinlerken annesini kendinden uzak tutmaya çalışır.

Ayda annesi ile mesafelidir hep. Başta, annesi ile arasına belki de kendisini babasından ayırdığı için böyle bir mesafe koymuştur. Annesinden zamanla daha çok uzaklaşır. Üvey babasına ve Ziyet dadıya bağlanır. Ziyet, Ayda için sığınacak sıcak bir liman gibidir.

Annesine duyduğu öfkenin birinci sebebi annesinin çok güzel bir kadın oluşudur. Çünkü daha küçüklüğünden beri birlikteyken kimsenin gözlerini alamadığı bir güzelliğe sahip olan annesini hep kıskanmıştır. Öyle ki bu güzellik Ayda’yı, annesinden çok uzaklaştırır. Bu durum şöyle ifade edilmiştir: “*O yanımda olduğu sürece bana değil de hep ona bakılacağını anladıktan sonra, kızgınlığım giderek kabaran bir dalga gibi yükselip şiddetlenerek beni alıp uzağa götürecek annemden.*” (s.10). “*Giderek ondan uzaklaşmamın esas nedenini, aramıza güzelliğinin girdiğini hiç bilmedi.*” (s. 19). “*Hiçbir zaman arkadaşı olmadığım ve güzelliğini hep kıskandığım annem...*” (s.29). “*Düğünümde bile benden daha alımlı ve çekici olmasını asla bağışlayamamıştım... Aaaa ayol baksanıza anne gelinden bile güzelmış... Annem kendine en yakışan rengi giymese olmazdı sanki kızının düğününde.*” (s. 34).

Annesi beyin kanaması geçirip hastaneye yatırıldığında Ayda, hastanın kızı olduğunu söyleyince doktorun ne kadar şaşırıldığını kızgınlıkla gözlemler.

Annesinin hastanede olduğu böyle zor bir günde Ayda yapayalnız kaldığı evine gidecektir. Bu durum şöyle ifade edilir: “*Bir kedinin bile beni beklemediği evime gitmeliyim.*” (s. 89).

Fakat hastaneye Rengigül Hanım’ı (Ayda’nın annesi) ziyarete gelmiş olan Ziyet Dadı onu evinde yalnız bırakmaz. Gece Ziyet Dadı’yla geçmişe dair birçok meseleyi konuşurlar. Konuşulanlardan Ayda’nın üniversite yıllarında olaylara

karışması ve bu olaylarda birkaç arkadaşının ölmesi gibi konulara değinilir. Bu olaylarda bile annesinin kendine gösterdiği ilgiyi art niyetli olarak değerlendirdiğini hatırlar.

Ayda romanda bir de kızı Aslı bakımından değerlendirilmiştir. Ayda annesine karşı soğuk, acımasız ve umursamaz olmasına karşın kızı ile ilgili sürekli endişe taşır. Kızının cep telefonuna gece ulaşamadığı için bir hayli endişelenir. Ama diğer taraftan Aslı'yı serbest yetiştirmişlerdir.

Ayda, kızıyla arasında derin bir uçurum olduğunu ancak Aslı'nın başörtülü bir kızla arkadaşlık yapmaması ile ilgili uyarısı sırasında anlar. Ona başörtüsünün özgürlükle bağdaşmayacağını söylediği zaman, Aslı bu düşünceye şiddetle karşı çıkıp asıl örtünün annesinin kafasının içinde olduğunu haykırır. Ama Ayda kızıyla aralarındaki uçurumu derinleştirmemek için susar. İşte kendisi ile kızı arasında da hatta annesi ile aralarındaki uçurumdan daha derin bir uçurum vardır. Bu durum şöyle ifade edilir: *“Ben onun gözünde sadece modası geçmiş bir solcu bir dinozordum; tıpkı bir zamanlar annemin benim gözümde militan bir Kemalist oluşu gibi. Anneme yakıştırdığım ‘tayırlı Cumhuriyet kumkuması’ benzetmesi çocuğumun ağzında benim için ‘70’lerin avanak solcusuna’ dönüşmüştü.”* (s. 86).

Kızı Aslı bir gece eve gelmemiştir. Karlı bir gün olduğu için arkadaşında kalma ihtimali vardır. Aslı o gece nerede kaldığını sonraki gün görüştüklerinde de annesiyle paylaşmaz ve Ayda bu durumdan müteessir olur.

Romanda kuşaklar arasındaki kopukluk dile getirilir. Rengigül Hanım'ın annesi, köşklere ve konaklarda büyümüş, en azından büyüklerinden Osmanlıca dinlemiştir. Kendisi ise küçük bir apartman dairesinde, beton blokların, gürültülü caddelerin, argoların çoğalıp nezaketin tarihe gömüldüğü bir devirde büyümüştür. Ayda ise kızının yetiştirmede kendini başarılı sayarken Aslı, giysi markalarından başka hiçbir şeye önem vermez, çelişkiler içerisinde bocalayan biri olur. (s. 183).

Ayda'nın annesine karşı bu tutumu, annesinin yoğun bakımda olduğu günün akşamı ve ertesi günü yerini pişmanlık ve acıma duygusuna bırakır. Annesinin evine

birkaç eşya almak için gittiğinde annesini daha iyi tanımak ve aralarındaki soğukluğun sebebini anlamak ister. Bunun için annesinin günlüklerini okur. Önce annesinin gençliğinde 1960 ihtilali öncesi katıldığı gösterilerdeki mücadele ruhunu takdir eder ve bu dönemle kendi gençliği arasında bir yakınlık bulur. Annesinin aslında çocuklarını ne kadar çok sevdiğini, onlar için birçok fedakârlığa katlandığını öğrenir. Daha sonra annesinin büyük sırrını yani Nedim Bey’le Ziyet dadı arasındaki ilişkiye şahit olduğu o geceyi ve bunalımlarının sebebini anlar. Bu olaydan sonra anne artık ruhsuz bir bedene dönüşmüş, etrafıyla ilgilenmez olmuş ve sadece kendi dış görünüşü ile ilgilenir olmuştur. Bu yüzden birçok defa estetik ameliyatı olmuştur.

Ayda, annesini eleştirdiği noktalarda yanıldığını görür. Annesinin bunalımları ve sonrasındaki davranışları sebepsiz değildir. Bu noktada asıl suç, Ayda’nın toz kondurmadığı ve annesini dışlarken onlara sığındığı Nedim Bey ve Ziyet Dadı’dadır. Bunları öğrenen Ayda’nın annesiyle ilgili ön yargıları tamamen değişir, annesine karşı öfke ve kızgınlığı, yerini büyük bir pişmanlık ve acıma duygusuna bırakır. Annesine yaptığı haksızlığın büyüklüğü karşısında ezilir. Ayda annesine karşı takındığı acımasız mesafeden dolayı büyük pişmanlık ve vicdan azabı içerisinde annesini görmeye hastaneye gider; fakat annesi ikinci beyin kanaması geçirdiği için ölmek üzeredir. Ayda vicdan azabı içerisinde kalır.

Rengigül Hanım

Ayda’nın annesidir. Rengigül Hanım çok güzel bir kadındır. Zaten romanda en çok bu yönü anlatılmıştır. Porselen teninden, bal rengi saçlarından, dünya güzeli yüzünden kimsenin gözlerini alamadığı bir kadındır. (s. 10). Kocas Nedim Bey, onun güzelliğini şöyle ifade eder: *“Taze açmış gül gibiydi, güzelliği gözlerimi kamaştırmıştı.”* (s. 158). Torunu Aslı’nın ifadesine göre ise; bakımlı, şık, güzel bir kadındır. İlk eşinden Ayda isimli bir kızı vardır. Rengigül Hanım yirmi iki yaşında iken ilk eşinden boşanmıştır. İlk kocasından boşanmasının sebebi bu kişinin akılsız ve kişilişiz olması, hep başkalarının kontrolünde oluşudur. Ayda daha iki yaşındadır. İkinci evliliğini yirmili yaşlarının sonunda ama daha on dokuzunda gösteren dünya güzeli bir kadınken yapmıştır. Nedim Bey, ona âşık olur evlenirler.

İkinci evliliğini yapmasında, kızını bir baba disiplini ile büyütmek istemesinin de etkisi olmuştur.

Rengigül Hanım'ın evi özellikle de yatak odası onun kişiliğini yansıtan anılar galerisi gibidir. Hayatının çeşitli dönemlerine ait resimlerle doludur. Orada sevdiği insanlara yer vermiştir. Kocasını Nedim Bey'in hiçbir resmi yoktur. Rengigül Hanım'ın eşyaları da klasik tarzdadır. O, bu yönünden hiç taviz vermemiştir. Hatta bu eşyalar piyasada bulunmadığı için yıpranmış eski eşyalarını kullanmaya devam etmektedir. Bunda onun eski bir Osmanlı ailesinden geliyor olmasının payı büyüktür.

Rengigül Hanım'ın hayatı ve kişiliği, günlüklerin okunması yoluyla anlatılır. Kızı Ayda annesini tanımak ve iç dünyasını öğrenmek için annesinin günlüklerini okur. Burada annesini daha iyi tanıırken aynı zamanda kendisinin annesi hakkındaki önyargılarının yıkıldığını ve annesine karşı hayatı boyunca hep mesafeli durarak ne büyük bir haksızlık ettiğini anlar.

Buna göre Rengigül Hanım'ın hayatındaki önemli noktalar şu şekilde tespit edilebilir: Rengigül Hanım, gençlik yıllarında arkadaşlarıyla 27 Mayıs darbesi öncesinde yürüyüşlere katılmış ve ellerinde Atatürk resimleriyle sokaklarda yürüyerek *“Başbakan istifa!”* diye bağırılmışlardır. Burada babasına söz vermiş olmasına rağmen bu yürüyüşe katılma amacını babasına hitaben şöyle açıklar: *“Senin kızın olarak ben de tıpkı senin gibi, inkılâpların hayranı ve bekçisiyim.”* (s. 191). Bu yürüyüşlerde polis tarafından yerlerde sürüklenmişler ve coplanmışlardır. Hatta bir arkadaşları ölmüştür. Rengigül Hanım, bunları günlüğünde anlatmış, kimseyle paylaşmamıştır.

Rengigül Hanım'ın günlüklerinden öğrendiğimiz diğer önemli olay ise onun ilk evliliği ve kızının dünyaya gelişidir. Buna göre Rengigül ilk kocasıyla flört ettiği için babası nişanlanmalarını istemiştir. Nişanlısı ile bir eğlence dönüşünde sarhoş haldeyken ikisinin de hatırlamadığı bir ilişki sonucu hamile kalmış ve bundan ötürü de zorunlu olarak evlenmişlerdir. Fakat ilk kocası istediği kişilikte olmadığından bu evlilik kısa sürmüştür.

Yine günlüklerden öğrendiğimiz diğer önemli olay ise Rengigül Hanım'ı hayatı boyunca sürececek bir bunalıma sürükleyen olaydır. Nedim Bey'le Ziyet arasındaki çarpık ilişkiye şahit olduktan sonra bunalıma girmiş, hastaneye yatırır, hastaneden çıktıktan sonra adeta bambaşka bir insan olur. Gördüklerini kimseyle paylaşamaz, çocukları için de boşanmaz. Bu olaydan sonra sadece kendi dış güzelliği ile ilgilenir ve defalarca estetik ameliyatı olur. Adeta kendini güzellikten örülü bir kafesin arkasına hapseder ve iç dünyasına kimsenin girmesine izin vermez. Hâlbuki Rengigül Hanım, eskiden ruhu da yüzü gibi güzel, insanları, hayvanları seven ve dünyada adil bir düzenin olacağına inanan kanlı canlı dünya güzeli bir insandır (s. 35, 36). Bu olaydan sonra kocası için güzellikten öte bir değeri olmadığını biraz da sitemkâr biçimde düşündüğünden fiziki güzelliğiyle meşgul olur ve sürekli estetik ameliyatı olarak genç görünmeye çabalar. Öte yandan kocasıyla boşanmamasına karşın onu hayatından çıkarır. Boşanmamasının sebebi çocuklarının baba ilgisinden mahrum kalmalarını istemeyişidir. Bu yüzden kendisi için çok sıkıntılı bir hayata, sırrını kimseyle paylaşmayarak tek başına katlanır. Hatta bu yüzden kızı tarafından hep yadırganır ve yalnız kalır.

Kısaca Rengigül Hanım, için şu özellikleri sıralayabiliriz: Gençliğinde 27 Mayıs öncesindeki gösterilere katılmış ve Cumhuriyet için kendince mücadele vermiştir. Göze çarpan ilk özelliği eşsiz güzelliğidir. Fakat o, bu eşsiz güzelliğin arkasına sığınan, ama aslında mutsuz olan bir kadındır. Gözlerinde sonsuz bir hüznü vardır. Akıllı ve karardır. Çocukları için istemediği bir hayatı sürdürmüştür. Rengigül Hanım romanın başarılı biçimde anlatılmış kişilerinden biridir diyebiliriz.

Nedim

Nedim Bey roman kahramanı Ayda'nın üvey babası, Rengigül Hanım'ın ikinci eşidir. Kerami Bey'in oğludur. Annesi Sabiha Hanım'dır. Yurt dışında yüksek tahsil görmüş, iyi yetişmiş bir kişidir. Nedim Bozova'daki fabrikada çalışmaktadır. Fabrikada amcası Yusuf'a destek olmaktadır.

Rengigül Hanım'ın gözüyle, “*Nedim zenginliğinin hazmetmiş, olgun, kibar, duygulu bir adamdı. Çok hoştu...*” (s. 16) biçiminde anlatılmıştır. Gerçekten de

Nedim, uzun boylu, yakışıklı, görgülü, şefkatli bir beyefendidir. Nedim Bey’in üvey kızı Ayda’ya öz babasından da öte iyi davrandığını görüyoruz. Zaten Ayda’nın şu sözleri bu durumu ifade etmektedir: “*Nedim Ortaçlı gerçek babamdı benim. Derdimi çeken, beni seven tek babam...*” (s. 105). Nedim vicdanlı ve ince düşüncelidir. Dadısına ve üvey kızına birer daire vermiştir.

Nedim dürüst bir iş adamıdır. Aynı zamanda bir o kadar da dikkatlidir. Yusuf’un ve Yağız’ın fabrikadaki yolsuzlukları onun gözünden kaçmaz. Bu duruma müdahale etmek ister fakat engel olamaz. Nedim bu gibi sebeplerden dolayı Yağız’dan tiksindir. Hatta Bozova’dan ayrılması da bu gibi işler yüzünden olur.

Nedim’in görünen tarafı genel olarak yukarıda belirtildiği gibidir. Fakat romanda onun asıl dikkat çeken yönü kendi dadısı Ziyet’le olan çarpık ilişkisidir. Her ikisinin de istemediği bir nevi kaza sayılabilecek bir olay, böyle bir ilişkinin yaşanmasına sebep olur. Nedim cinselliği dadısıyla tanır ve bu ilişki daha sonraları hatta karısı Rengiül Hanım’a âşık olup evlendikten sonra da devam eder. Bu, onun yaşamak istemediği bir olaydır ve sürdürmek istemediği halde engel olamadığı olumsuz bir durumdur. Aslında bu ilişki sadece şehvetle ilgili de değildir. Ziyet adeta anne ile eş arası bir konumda ona hayatı boyunca bağlı kalır. Bütün sıkıntılarında ona destek olur. Bu ilişkiye karısı Rengiül Hanım şahit olunca Nedim bunu bir terapi olarak açıklar ve cinsellikle ilgili olmadığını söyler. Bu olaydan sonra karısı ile araları bozulur, boşanmazlar ama ayrı yaşarlar.

Nedim fabrikadan ayrıldıktan sonra siyasete atılır ve milletvekili olur. Nedim’in siyasi yönü hakkında pek bilgi verilmiyor. Nedim daha genç yaşta iken hayata veda eder.

Kısaca Nedim Bey, zengin, yakışıklı, görgülü, dürüst, şefkatli bir kimsedir. Fakat Ziyet’le olan ilişkisi hem kendisini ömür boyu vicdanen rahatsız etmiş hem de karısıyla aralarının bozulmasına sebep olmuştur. Ayşe Kulin, bir röportajda Nedim karakteri için şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “*Nedim, her bakımdan özenilecek, doğru dürüst, akıllı, efendi, terbiyeli, iyi yürekli, örnek bir insan. Ama özel yaşamında, kimsenin bilmediği ve onun gibi birinden hiç beklenmeyecek, gizli bir sapkınlık var. Dünyada hiç bir insanın günahsız olamayacağının bir kanıtı*

Nedim. Çünkü yaşam böyle; iyi ve kötüyü, güzel ve çirkini, tatlı ve acıyı birlikte sunuyor insanoğluna. İnsanın ne kadar karmaşık bir yapısının olabileceğinin iyi bir örneği.” ³³Romadaki diğer erkek karakterlere göre Nedim Bey görünen ve görünmeyen yönleriyle daha belirgin bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kerami

Sultan Hanım'ın büyük oğludur. Dürüst ve beyefendi kişiliği ile dikkat çeker. Milletvekili seçilerek Ankara'ya yerleşir. Fabrikanın resmi işleri ona aittir. Dürüst siyasetçi tipi olarak seçilmiş olsa da şirketin işlerini itibarı ya da çeşitli ilişkileri sayesinde yürütür. Milletvekili seçilemediği zamanlarda ise kardeşi Yusuf, işleri rüşvetle yürütür. Kerami buna engel olmaya çalışır fakat başaramaz. Sonunda fabrika satılır. Satış sırasında Yusuf tarafından aldatılır.

Sultan

Sultan, Bozova'ya komşu olan bir köydendir. Babası zengin, evinde hizmetkâr çalıştıran bir adamdır. Sultan beş erkek kardeşin küçüğüdür. Annesi o daha çok küçükken ölmüştür. En yakın arkadaşı Satı'dır. Sultan daha on beşinde iken komşu köyden çok zengin bir ağanın dul kalmış oğluyla evlendirilir.

Uzun boylu, yeşil gözlü olan Sultan, başlangıçta büyüklerine karşı yumuşak başlı ve saygılıdır. Çiftlikte kayınpederinin belindeki ağırları yaptığı yakılarla iyileştirince yerini sağlamlaştırır ve şımararak her şeyi kontrolünde tutmak ister. Bu olaydan sonra ipler büyük oranda Sultan'ın eline geçer.

Kayınpederi ölünce kocası Sultan'ın her dediğini yapmaz. Bundan ötürü Sultan da bazı işlerini gizli bir şekilde yürütür. Bu işlerden biri de çocukların cinsel yaşamı ile ilgili olanıdır. Ergenlik dönemine gelen oğullarını okutmak isteyen Sultan'ın kocası, onları evlendirmek istemeyince, Sultan da onların cinsel ihtiyacını karşılamak için çiftlikteki kızları seçer. Bu ahlaki bir durum olmamakla birlikte gençlerin kötü yerlere alışmaması için bir gelenek halini almıştır. Ama genelde bu iş için küçük yaştaki kızlar seçilmezken Sultan on üç yaşındaki Ziyet'i seçer ve oğlu

³³ http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=2917

Yusuf'tan hamile kalan Ziyne'ti azarlayarak bu olaydan haberi yokmuş gibi tehdit eder. Doğan çocuğu da bir başkasına vererek çocuğun l doğduğunu söyler ve çocuğu çiftlikten uzaklaştırır. Hatta bu konuda kâhya kadın Satı'nın nikâh umudunu da kesin biçimde reddetmiştir. Fakat bu olaydan sonra Ziyne'e iyi davranmış ve büyük oğlu Kerami'nin yeni doğan oğlunun bakımını ve dadılığını ona vermiştir. Sultan, Nedim büyüyünce Ziyne'ti evlendirmek ister ve çeyizini iğneden ipliğe hazırlatır fakat Ziyne evlenmekten vazgeçer.

Sultan Yusuf'un Ziyne'ten doğan oğlunu güvendiği Neriman Ebe'ye verir ve onun iyi bir eğitim alması için gerekli masrafları karşılar. Neriman'a da bu sırrı saklaması için epeyce bir para verir. Yusuf'un oğlu Yağız büyüyünce de onu Neriman Ebe'nin yadigârı diye fabrikada işe yerleştirir ve zaten açıkgöz biri olan Yağız'ın yükselmesine destek olur. Böylece vicdan azabından kurtulduğu gibi torununa da sahip çıkmış olur. Ama Yağız'ın, Yusuf'un kızlarından biri ile evlenme ihtimaline karşı da tedbir almayı ihmal etmez.

Kerami'nin milletvekili adayı olmasına ilk başta karşı çıkmasına rağmen seçim kazanılınca kendisine de hisse çıkarır ve bundan ötürü övünür. Ama diğer taraftan da gelini Sabiha'nın Ankara'ya yerleşmesini kıskanır. Hatta gelinlerin katıldığı resmi açılış törenlerine o da katılır. Sultan her zaman varlığını hissettirmeye çalışan bir kadındır. Çocukları arasında ayırım yapmasa da Kerami'yi daha üstün bilmektedir. Üvey kızını miras almaması için dışlamıştır. Sultan'ın bir başka yönü de elinin altındaki hizmetkârların sır saklamasına ve aile meselelerini dışarıya taşırmamaları konusunda itina göstermelerini sağlamış olmasıdır.

Sultan inatçı bir kadındır. Sözünden çıkanı affetmez. Aynı zamanda desteklediği kişinin sırtının yere gelmesine de müsaade etmez.

Kısaca Sultan iftliğin hanımı olarak otoriter olmasına karşılık hem doğru hem yanlış işler yapan ama mutlaka kendi varlığını hissettiren bir kadın olarak ailesinin ve kendisinin çıkarlarını koruyan etkili bir kişiliktir diyebiliriz.

Satı

Satı, çiftliğin hanımı Sultan'ın can yoldaşdır. Küçüklüğünden beri Sultan'a arkadaşlık etmesi için ailesinden alınmıştır ve Sultan evlenince de adeta çeyiz gibi onunla beraber yollanmıştır. Buna karşın Sultan Hanım, Satı'ya büyük değer vermiş, onu yakın dostu olarak seçmiştir.

Sultan'ın çiftlikteki konumuna paralel olarak Satı da yükselir ve hizmetçilerin idaresinden sorumlu kâhya kadın olur. Satı çok daha iyi bir evlilik yapabilecekken çiftlikteki hizmetkârlardan Seyit'e âşık olur ve onunla evlenir. Seyit daha önce iki evlilik yapmış fakat çocuğu olmamıştır. Sultan'dan da çocuk sahibi olamayınca kabahatin kendinde olduğunu anlayıp kahrından ellisine varmadan ölür. Bu olaydan sonra Satı çiftliğe tamamen yerleşir ve yaşamını, Sultan'ın sırdaşı, arkadaşı, yardımcısı olarak sürdürür ve çiftlikte ölür.

Ziynet

Ziynet veya Ziynet Dadı romanın dikkat çekici kişilerinden biridir. Ziynet roman kahramanı Ayda'nın küçüklüğünden beri yakınlık duyduğu hatta annesinden uzaklaşırken ona yaklaştığı sekseni aşkın bir kadındır. Ziynet de diğer şahıslar gibi geçmişe dönüş yöntemiyle anlatılmıştır.

Ziynet, Bozova çiftliğine Satı'ya yardım etmesi için verilmiş öksüz ve yetim küçük, masum bir kızdır. Fakat henüz on üç yaşında iken başına gelen talihsiz olay, Ziynet'in karakterinin değişmesine sebep olur. Bozova çiftliğinin küçük oğlu Yusuf'un cinsellikle tanışması için Ziynet seçilir. Çiftliğin hanımı Sultan Hanım'ın tezgâhıyla ve Satı'nın da göz yumması ile Yusuf Ziynet'le birlikte olur. Ziynet başlangıçta direnir fakat sonraki zamanlarda kendisi de hemen her gece Yusuf'u adeta sabırsızlıkla bekler. Bu ilişki bir süreliğine devam eder. Fakat Ziynet'in hamile olduğu anlaşılınca Yusuf evden uzaklaştırılır.

Aslında başlangıçta Ziynet'in hiçbir suçu yoktur. Oğlunun kötü yerlere gitmesini önlemek için bu işi Sultan Hanım tezgâhlamıştır. Fakat Sultan buna rağmen olayı bilmezlikten gelir ve Ziynet'e de yaptığı hatanın bağışlanacağı tehdit

yolu ile söyler. Ziyet bebeğini çok ağır bir doğumla dünyaya getirir, günlerce kendine gelemmez. Kendine geldiğinde ona çocuğun ölü doğduğu söylenir. Bebeğinin öldüğüne inanan Ziyet, Sultan Hanım'ın büyük oğlu Kerami'nin Nedim adındaki oğlu için dadı olarak görevlendirilir. Kendi çocuğu yerine Nedim'i koyan Ziyet, ona çok iyi bakar. Hatta bu sayede çiftlikteki konumu değişir. Önceleri basit bir hizmetçi iken şimdi Ağa'nın torununu emzirmekte ve ona dadılık etmektedir. Bu hayattan Ziyet de memnundur. Bu durum bir süreliğine böylece devam eder, fakat Ziyet, Yusuf'la yaşadığı birlikte oldukları geceleri hatırlayarak şehvet krizlerine girer. Birlikte olduğu Yusuf'tan birden bire ayrı bırakılması onun böyle krizlere girmesine neden olmuştur. Rüyalarında gördüğü Yusuf'un hayali, zamanla silinir. Bir bakıma bebekle daha da yakınlaşarak bu isteklerini karşılar. Aslında bu durumdan kendisi de rahatsızdır. Asıl sebep Ziyet'in on üç on dört yaşlarında böyle bir durumla karşılaşmış olması ve bu çarpık ilişkiler yumağında boğulmasıdır. Fakat zamanla iradesini kullanarak bundan da kurtulur. Nedim büyür, on üç yaşına gelir.

Bu arada Ziyet'i komşu köyden biri ile evlendirmeye karar verirler. Ziyet pek gönüllü olmasa da evlenmeye razı olur. Fakat bu sırada yaşadığı bir olay bu evliliğin gerçekleşmesine engel olur. Nedim'e banyo yaptırdığı sıra onunla bir yakınlık yaşarlar. Bu olaydan her ikisi de vicdanen rahatsız olurlar ve daha ileri gitmemesi için kendilerine hâkim olurlar fakat daha sonra bunun önüne geçemezler ve aralarındaki çarpık ilişki bu şekilde devam edip gider.

Ziyet hayatı boyunca Nedim'e bağlı kalır ve onun her çıkarını gözetir. Sanki Nedim onun hayatının anlamıdır. Nedim'i her zaman için destekler. Ona göre Nedim Bey, her davranışında haklıdır. Nedim de Ziyet'te sonsuz bir sadakat gördüğünden kimseye açamadığı dertlerini Ziyet'le paylaşır. Zaten Ziyet, Nedim'in bütün sıkıntılarını daha o söylemeden sezip onunla sıkıntılarını paylaşır. Ziyet onun hayatındaki dayanak noktasıdır adeta. Nedim üzerindeki etkisi büyüktür. Ziyet'in, Ayda'ya söylediği şu sözleri Nedim üzerindeki etki derecesini anlamak için yeterlidir: *“Ben rahatlatmasını bilirdim babanı. Anası gibi karısı gibi gitmezdim üstüne üstüne. Bana içini döktü mü sırtındaki küfe kuş olur uçlardı. Hafiflerdi.”* (s. 104). Nedim evlendikten sonra da bu ilişki devam eder ve Nedim'in

karısı Rengigül Hanım buna şahit olunca bunalıma girer. Nedim ölmeden önce mirasından Ziynet'in de yaralanmasını sağlar ve ona küçük bir daire bırakır.

Ziynet'in bir başka yönü de Bozova'daki çiftlikle ilgili her şeyi biliyor olmasıdır. Hayatı konakta geçen Ziynet, Ortaçlı ailesinin hemen her sırrını bilmektedir. Kimlerin nasıl bir karaktere sahip olduğunu, ne gibi işler çevirdiğini bilir. Bu yüzden de güçlüdür. Gücü çok şey biliyor olmasından kaynaklanmaktadır. *“Her şeyi bilen, duyan ve susan Ziynet...”* (s. 162) biçiminde tanıtılır romanda. Sultan'ın yakın arkadaşı Satı'dan sonra ikinci kadındır. Fakat birçok şeyi bilmesine karşın kendisi ile ilgili çok önemli sırrı bilmemesi onun aslında bir zavallı olduğunun kanıtıdır. Yusuf'la ilişkisinden dünyaya gelen oğlan çocuğu ölmediği halde ona söylenen yalana kanmış ve yıllar yılı bu konuda en küçük bir şüphe dahi duymamıştır. Aslında bu durum Ziynet'in karakteri ve konumu ile çelişmektedir. Sultan ve Satı bu sırrı ondan gizlemişlerdir. Bu yüzden Neriman Ebe'ye verilen oğlu Yağız büyüyüp yine Sultan aracılığı ile fabrikaya yerleştirilince Ziynet, Nedim'e rakip olarak gördüğü Yağız'a düşman kesilir. Aslında Yağız da öyle kusursuz biri değildir. Birçok kirli oyun tezgâhlanmaktadır. Bu yüzden Ziynet'in Yağız'a olan kini gün geçtikçe artar. Ziynet, Nedim Bey'in de Bozova'dan Yağız yüzünden ayrıldığını düşünmektedir, kinci biri olarak Yağız'a hayatı boyunca tavrı alır.

O sıra Yusuf, Ziynet'in evine gelerek onu ziyaret eder. Yusuf, Yağız'ın Ziynet'in oğlu olduğunu yıllarca bu gerçeğin kendilerinden gizlendiğini ona söyler. Bu olay Ziynet'i şok eder. Çünkü yıllardır nefret ettiği, görmek istemediği kişinin kendi oğlu olduğunu öğrenmiştir. Buna sevinmek şöyle dursun sonsuz bir acı duyar bu olay karşısında. Hiçbir şey söyleyemez, donup kalır. Bu, onun için her şeyin bittiği, her şeyin anlamsızlaştığı bir an olmuştur. Çünkü yıllardır karşı durduğu kişi onun en yakını, oğludur. Nedim Bey'i oğluna karşı hep üstün tutmuş ve Yağız'ı aşağı bir insan olarak görmüştür.

Kısaca Ziynet için şunlar söylenebilir. Küçüklüğünden beri çiftlikte yaşamış ve çiftlikle bütünleşmiştir. Çiftlikle ilgili çok şeyi, dönen dolapları, efendilerinin birçok yanlış hareketini bilmesine rağmen, hayatı boyunca Sultan Hanım tarafından aldatılmıştır. Oğlunun öldüğü yalanına kolayca inanmış ve bu konuda en küçük bir

şüphe duymamıştır. Bu durum Ziyet'in çiftlikteki konumu ve karakteri göz önünde bulundurulduğunda çizilen Ziyet karakteri ile çelişmektedir. Çünkü Ziyet çok şey bilen ve bildiklerinden ötürü güçlü olan bir kadındır. Fakat gerçeği öğrenmek onun için daha da acı olmuştur. Nedim'le olan ilişkisine gelince aslında bu durum da çok küçük yaşta yaşadıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkmış, Ziyet'i adeta Bozova'ya mahkûm etmiştir. Fakat o bu mahkûmiyetten memnun olmuş ve ailenin bir parçası olarak yaşamıştır.

Romanın başında çizilen dadı portresi ile Ziyet Dadı, vakur, saygın bir duruş sergilerken ilerleyen bölümlerde Ziyet'in çiftliktekilerce belli amaçlar için kullanılmış, aldatılmış, yetiştirdiği ve emzirdiği çocuk büyüdükten sonra onunla çarpık bir ilişki yaşamış ve hayatı boyunca bu ilişkiyi sürdürmüş, öz oğlunun varlığından habersiz olduğu için onu tanımadan, ona karşı her zaman kin beslemiş bir zavallı olduğu söylenebilir.

Yağz

Yağz Ziyet'le Yusuf'un oğludur. Evlilik dışı dünyaya geldiğinden çocuk ölü doğdu diye Neriman Ebe'ye verilmiştir. Yağz da anne babası da gerçekten habersizdirler. Daha doğrusu Sultan, Satı, Neriman ve kocasından başka gerçeği bilen yoktur. Yağz Sultan Hanım'ın desteği ile İstanbul'da muhasebe tahsili görür ve yine onun desteği ile Neriman Ebe'nin yadigârıdır diye fabrikaya yerleştirilir. Sultan her zaman Yağz'ı himaye eder ve yükselmesini sağlar.

Romanda Yağz'ın doğumundan sonra nasıl büyüdüğünden pek bahsedilmiyor. Yağz fabrikada işe başlayacağı zaman yani yetişkin biri olarak sahneye çıkıyor. Bir gözü hafif yukarı kaymış, kahverengi saçları ve cılız bir yapısı vardır. Pek yakışıklı değildir. Ziyet'in gözüyle sinsi bakışlı biri olduğu belirtiliyor. Yağz gerçekten de sinsi ve kurnazdır. Aynı zamanda ısrarcıdır. Öncelikle Sultan Hanım'ın gözüne girmek ister ve onu arada ziyaret ederek ona hoş görünmeye çalışır. Fabrikada Yusuf'un gözüne girmeyi başarır. Bir kısım alanlarda daha çok kâr sağlar. Fakat dürüst biri olmadığı için de bu kârı fabrikanın diğer ortağı Nedim'den gizler. Böylece Yusuf'un yolsuzluk yapmasına sebep olur ve aynı zamanda aile

arasında ayrılığın tohumları atılmış olur. Daha sonra yolsuzluklara yenileri eklenir. Fabrikanın eski milletvekili Kerami'nin halledemediği bazı işleri, Yağız'ın siyasetçilere rüşvet vermesi ile halledilir. Böylelikle, Ortaçlı ailesini o güne kadar bulaşmadığı işlere bulaştırır.

Yağız Yusuf'un eğlenceye düşkün olduğunu anlayarak ona çok külfetli eğlenceler hazırlar. Hatta Yusuf'un İstanbul'daki külfetli eğlence masrafları da yine fabrikanın tanıtım masrafları olarak gösterilir. Kısa sürede fabrikanın muhasebe müdürü olan Yağız satışları düşük gösterir. Girdi çıktı hesaplarında tutarsızlık meydana gelir. Ayrıca yetkilerini aşarak başka işlere de karışır. Kendisine gizlice para aktarır. Yılların müşterisi olan kişileri, ufak kârlar uğruna küstürür. Bütün bunları Yusuf'un desteğini sağlayarak yapar. Yağız bu gibi hareketleri ile Nedim'in fabrikada dışlanmasına sebep olur. Nedim, Yağız'ın oyunları ile başa çıkamayınca yavaş yavaş fabrikadan uzaklaşır. Yağız, Yusuf'u öyle bir hale getirir ki Yusuf fabrikanın hisselerini tekeline almaya kalkışır. Bu yüzden aile içi anlaşmazlık sonucu fabrika satılır. Satılırken de yine hileler yapılır ve diğer ortakların hissesi düşük gösterilir. Böylece aile dağılmış olur.

Kısacası Yağız, sinsî, kurnaz ve çıkarıcıdır. Nereden, nasıl faydalanacağını çok iyi bilmektedir. Kişiliksizdir, her kılığa girmesini bilir. Bu konuda cesurdur. Yağız, romanın kötü karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yusuf

Yağız'ın babasıdır. Sultan Hanım'ın küçük oğludur. Ergenliğe girince Sultan Hanım, onun kötü yerlere gitmemesi için Ziyet'i onun cinsel ihtiyacını karşılamak için seçer ve bu ilişki sonucu Yağız doğar. Fakat çocuğun ölü doğduğu söylenir ve Yusuf oğlundan habersiz yaşar. Onu tanımadan yine Sultan Hanım'ın marifeti ile fabrikada Yağız'la birlikte çalışırlar ve onunla çok iyi anlaşırırlar. Kerami Bey'in dürüstlüğüne rağmen Yusuf dürüst davranmaz. Yetkililere rüşvet vererek işlerini yürütür. Kadınlara düşkündür ve bu yüzden harcadığı paraları bile başka masraflar içerisinde gösterecek kadar alçalır. Hatta bunlarla yetinmeyip ailenin diğer fertlerini

dışlayarak hisselerine tek başına sahip olmak ister. Onun bu açgözlülüğü ailenin parçalanmasına sebep olur.

Yusuf romanda kötü karakter olarak yer almış ve türlü düzenbazlıklarla hep kendi çıkarlarını gözetmiştir.

Sonuç

Gece Sesleri romanı, kişiler açısından çok derinlikli olmasa da bazı kişileri ile dikkat çekmektedir. Romandaki kişilerin iki ayrı muhitten seçildiği söylenebilir. Birinci grup Sultan Hanım, Satı, Ziyet gibi çiftlik hayatını yansıtan kişiler; ikinci grupta bulunan Rengigül Hanım, Ayda, Kerami, Kerami'nin eşi Sabahat gibi kişiler ise şehir hayatını temsil eden şahıslardır.

Ege'deki bir çiftlik ve onun uzantılarının anlatıldığı romanda daha çok kadın kahramanlar öne çıkarılmış ve çiftlik hayatı çalışanların gözünden aktarılmıştır. Bu romanda insanların gündelik yaşayışının yanında onların bilinmeyen yönleri, bazı zaafı ve çarpık ilişkilerine yer verilmiştir. Bunlar anlatılırken kişilerin psikolojisinin olayların gölgesinde kaldığı, olayların arka planını oluşturan psikolojik durumun derinlemesine işlenmediği görülür.

Ayrıca 1960 ve 1980 öncesi siyasi olayları ve gençlerin bu olaylar karşısındaki tepkileri, eylemler sırasındaki ruh halleri de aktarılmaya çalışılmıştır. Seksen sonrası gençliğinin ise hiçbir siyasi düşünceye sahip olmadığı ve onlar için arkadaş ilişkileri ve iyi bir yaşamın daha önemli olduğu vurgulanarak üç nesil, karşılaştırılmıştır. Fakat siyasi olayların genelde herkes tarafından bilinen sebeplerin ötesinde yeni bir yaklaşım getirmediği hatta özet denilebilecek biçimde anlatıldığı/aktarıldığı söylenebilir.

Ömer Türkeş, *Gece Sesleri* romanının kişileri ile ilgili: "*İşin aslına bakılırsa romanın tamamında da yeni bir şey söylemek gibi bir derdi olmamış yazarın. Evi yöneten güçlü anne tipi, Ortaçlı ailesinin oğulları arasındaki miras kavgası, kız çocuğun yenen hakkı, hizmetçi kızla ağa oğlu arasındaki trajik ilişki, emektar hizmetkâr tipleri, hırslı ve hırsız*

yardımcı, kasabadaki politik atmosfer, yanlış evlilikler, kuşak çatışmaları, vb. gazete sayfalarından, aşk romanlarından ya da Yeşilçam melodramlarından daha derinlikli değil.”³⁴ biçiminde bir değerlendirme yaparak romandaki kişilerin derinlikli olmadığına dikkati çekmiştir ki diğer romanlarına, özellikle *Adı Aylin* ve *Füreyâ*’ya göre bu romandaki kişilerin olayları canlandırmak için seçildiği intibasını uyandırdığını söylemek bizce de doğru bir tespit olacaktır.

2. 2. 7. *Bir Gün**

Nevra

Nevra, bir gazetecidir. Uzun boylu, güzel gözlü, sarışın bir kadındır. Orta yaşlı bir bayan olan Nevra bir mahkûmla röportaj için hapishaneye gelirken tanınmamak için bir pardösü giymiş ve başörtüsü takmıştır. O, bu kıyafetlerin içerisinde kendini çok tuhaf görmekte ve bu kıyafetlerin hiçbir bayana yakışmadığını düşünmektedir (s. 4). Sol eğilimli bir gazetede yazan Nevra bu giysilerin özgürlüğünü kısıtladığını düşünür (s. 6).

Nevra’nın işleri iyi gitmemektedir. Kocasından ayrılmıştır. Gazetede köşesini başkalarına kaptırma ihtimali onu tedirgin etmektedir. Çünkü gazetelerin köşe yazarlığını, eskisi gibi usta yazarlar değil, genç ve güzel bayanlar işgal etmeye başlamıştır. Kendisi artık orta yaşlı bir bayan olarak işini kaybetme ihtimali sebebiyle tedirgindir. Bu yüzden çok zor bir görüşme yapıp “*ağzıyla kuş tutmalıdır*” ki işini kaybetmesin. Bu sebeple Doğu meselesinden dolayı mahkûm olmuş bir kadınla röportaj yapmayı planlamış ve çok zor olan bu görüşmeyi hatırı sayılır kişilerin araya girmesi ile ayarlanmıştır.

Böyle bir görüşme yapmasının bir diğer sebebi de hayatındaki başarısızlıklara ve kötü gidişe bir son vermek istemesidir. Çünkü kaybetmekten bıkmıştır. Kocasını, daha sonra sevgilisini, işini ve çocuğunu elinde tutamamıştır. (s. 14).

³⁴ <http://www.pandora.com.tr/urun.aspx?id=110417>

* Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Ayşe Kulin, *Bir Gün*, Everest Yayınları, İst. 2005.

Yukarıda da belirtildiği gibi kendi açısından hayati bir önem taşıyor olmasına rağmen o, görüşme sırasında bir tersliğin çıkmasından ya da sinirlenmekten endişelidir. Çünkü sinirlendiği takdirde her şeyi mahvedebileceğinden korkmaktadır. (s. 15).

Nevra, insanların anadilde serbest olmalarını, televizyon ve radyolarını istedikleri gibi izleyebilmelerini savunur. Fakat devletin teröre karşı kendini savunmasının da gayet doğal olduğunu düşünmektedir. Yapılan yanlışların kimi kötü niyetli insanlara mahsus olduğunu söyler. Bu röportaj kendisi için çok önemli olmasına rağmen kadın mahkûmun söylediği sözlerden dolayı sinirlenir. Ona tepki vermekten kaçınmaz (s. 19,20). Mahkûm görüşmeyi daha yeni başlamışken tepki vererek bitirmek isteyince Nevra kendini ona tanıtır ve Zeliha Bora ile çocukluk arkadaşı olduklarını açıklar. Zeliha Bora, Nevra'ya dikkatli bakınca onun ilçelerinde görev yapan kaymakamın kızı ve kendi çocukluk arkadaşı olduğunu anlar. Birbirlerine sarılırlar. Bu olay, yani bir gazeteci ile mahkûmun çocukluk arkadaşı çıkmaları kurgu açısından asıl temaya geçişte en önemli olaydır.

Bu tanışmadan sonra görüşme artık bir röportaj olmaktan çıkıp iki arkadaşın sohbetine dönüşür ve Nevra'nın görüşmeye gelirken hissettiği tedirginlik ortadan kalkar.

Tanışmadan sonra her ikisinin ortak yıllarının geçtiği Sarıcadam ilçesinde geçen yıllara dönülür. Nevra babasının görevi münasebetiyle çocukluk yıllarının geçtiği o toprakları ve doğu insanının sıcaklığını unutamamıştır. Daraldığı zamanlar sığındığı dünya yine Sarıcadam'da geçirdiği çocukluk yılları olur. Nevra kaymakamın kızıdır. Annesi rahatsız olduğu için evlerine yardım için gelen Kader Hanım'ın kızı Zelha ile çok iyi bir arkadaşlık kurmuşlar ve dört beş yıl birlikte yaşamışlardır. İki arkadaş birbirlerini çok sevmekle beraber Nevra, Zelha'nın baskın karakteri karşısında onun etkisinde ve kontrolünde kalmıştır. Çocuklukları birlikte geçmiş, ya Zelha Nevralarda kalmış ya da Nevra Zelhaların çiftliğinde kalmış böylece çok farklı iki kültüre mensup bu çocuklar her iki ortamda bulunarak birbirinin hayatından etkilenmişlerdir. İlerleyen zamanlarda ayrılmaları da çok zor olmuştur.

Çocukluk yılları anlatıldıktan sonra Nevra'nın içinde bulunduğu durum anlatılıyor. Yuvası kendi şımarıklığı yüzünden yıkılmıştır. Sorumsuzca davrandığı için kendini suçlamakta ve onuru uğruna aşkını feda eden Zelha'nın karşısında ezildiğini hissetmektedir.

Bu duygularından sonra Nevra'nın evliliğinden söz eder. Nevra Murat adında biri ile evlidir. Murat sakin, iyi niyetli bir insandır. Hiçbir sorunları yoktur. Fakat Nevra zamanla Murat'ın sakinliğinden bunaldığını hisseder. Onunla bir ömür birlikte geçirmek dayanılmaz bir işkence gibi gelir kendisine. Sorunsuz bir hayat onu iç huzursuzluğuna itmiştir. Ayrıca aynı reklam şirketinde çalıştıkları Ferdi ismindeki bir kişinin ilgisinden etkilenmiştir. Bu, onun kocasının davranışları ile Ferdi'nin davranışlarını karşılaştırmasına sebep olur. Kocasını her konuda sıkıcı bulurken uzaktan gördüğü Ferdi, ona çok daha çekici gelir. İşte bu ruh hali ile evliliklerinin onuncu yılına girerler. Evlilik yıldönümü hediyesi olarak Murat'ın aldığı mutfak robotuna aşırı derecede sinirlenen Nevra, bu meseleyi arkadaşlarının yanında da açarak Murat'ı küçük düşürür ve hatta en son robotu pencereden dışarı atar. Onun bu hareketi evliliklerinin sonu olur ve Murat, Nevra'dan ayrılır. Nevra daha ayrılmadan duygusal anlamda ilgilendiği Ferdi ile bir süre birlikte yaşar. Ama Ferdi evlidir ve bütün vaatlerine rağmen karısından boşanmadığı için Nevra onunla olan ilişkisine son verir, Ferdi'yi evinden kovar. Ferdi hayatından çıkmıştır, fakat hayatını alt üst etmiştir. Onu kocasından ve oğlundan ayırmıştır.

Nevra bizim muhitten biri diyen Kulin, bir görüşmede onu şöyle değerlendirir: *“Hayata karşı biraz şımarıktı. Çünkü bizler okumuş, donanımlı kadınlar olarak kocalarımızı çabuk bırakırız, sevgililerimiz olur, hayatın üstüne üstüne yürürüz, çocuklarımızı bir türlü yıkılmamış ailelerde büyütmeyi başaramayız, bir arayışın içindeyizdir.”*³⁵

Nevra hayatının böyle alt üst olmasının sebeplerinden biri olarak da annesini görmektedir. Çünkü annesi de babasını bırakmış ve Egeli bir zenginle evlenmiştir. Bundan dolayı annesinden uzak kalmış, ondan nefret ederken aslında ona ne kadar

³⁵ <http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?t=18.05.2009&i=186985> (Görüşen: Mehmet Gündem)

hasret duyduğunu anlamıştır. Fakat burada Nevra'nın Ferdi'ye olan ilgisine sebep olarak annesinin kocasını bırakıp bir başkasıyla evlenirken hissettiklerini anlamak istemesi biçiminde yorumlanması, zorlama bir ruh tahlili olarak değerlendirilebilir.

Bu duyguları ve anılarının kimisini Zelha'yla paylaşan Nevra, arkadaşının hayatını da bazen gözyaşları bazen takdirle dinler ve onun halkı için giriştiği mücadelesinde, yaşadığı bazı olumsuzluklarda ve devletin yaptığı yanlışlarda arkadaşına hak verir. Özellikle Zelha'nın amcasının oğlu Cengiz'in başına gelenler, Doğu halkının neler yaşadığı konusunda Nevra'yı çok etkiler. Fakat Nevra, olayları tek taraflı değerlendirmemektedir. Onun da şahit olduğu çok acıklı olaylar yaşanmıştır. Mesela komşularının oğlu askerde iken teröristlerin döşediği mayına basmış ve iki bacağını kaybetmiştir. Gazeteci olarak bir köy baskını sonrası insanlık dışı vahşetlere şahit olmuştur. Bundan dolayı ona göre bu Doğu sorunu iki halkın birbirini anlamasıyla çözülecektir. Doğu halkına haklarının verilmesi gerektiğini savunmakla birlikte Zelha'nın olayları hep tek taraflı değerlendirip sadece suçlayıcı bir söyleme sahip olması, iki arkadaş arasında zaman zaman gerginliğe sebep olur. Bu gerginliğin yumuşaması için ikisinin birleştiği çocukluk yıllarına dönerler.

Bu sorunun halledilmesinin yolu ise Nevra'ya göre eğitimden geçmektedir. Özellikle kızların eğitilmesi bu sorunları büyük ölçüde halledecektir. Hatta bu konuda bir dernek verdiği burslarla böyle bir çalışma başlatmış ve neticeler de almıştır. Büyük bir heyecanla Zelha'yla paylaştığı bu düşüncelerinin gerçekleşmesi için Zelha'nın da desteğini ister. Görüşme sona erdiğinde iki arkadaş, dünyaları ayrılmış olmasına rağmen, birbirlerine karşı o sonsuz sevgi duyguları ile ayrılırlar.

Nevra, Türkiye'nin batısında yaşayan ama çocukluğunun beş yılı doğuda geçtiği için doğuya karşı sıcak bir sevgi duyan biridir. O, her iki kültürü ve terör sonucu mağdur olanların hikâyesini bilen biri olarak bu meseleye tarafsız bakan ve doğu insanına arkadaşı Zelha şahsında büyük önem veren bir karakterdir.

Zelha (Zeliha Bora)

Zelha yahut Zeliha Bora, bir milletvekilidir ama mahkûmdur. Kimine göre bir terörist, kimine göre ise bir azizedir. Nevra'nın röportaj yapacağı kadındır.

“Kulak hizasında kesilmiş kızıla çalan koyu kahve saçları, kapkara gözleriyle, yorgun ama vakur bir eda ile duruyor Zeliha Bora.” biçiminde anlatılmıştır. Dili doğru aksanına çalmaktadır. Tek isteği özgürlüğüne kavuşmaktır.

Kalabalık bir ailede üç anneli bir aşiret kızıdır. Babasını kan davası yüzünden kaybetmiştir. Ailesi izin vermediği halde çok genç yaşta sevdiği ile kaçmış, fakat daha sonra hatasını anlayarak evine dönmüştür. Daha sonra ailesi onu yaşça ondan çok büyük olan biriyle evlendirmiştir.

Zeliha Bora, kendini özgürlük için mücadele eden biri olarak görmektedir. Ona göre bu özgürlük savaşında ölümlerin olması doğaldır. Bu mücadele sonunda bazı haklar kazanılmıştır. Gazeteci Nevra’nın, örgütün bazı cinayetlerinden söz etmesine ise tahammül edemez. Hatta kızarak görüşmeyi daha başında bitirmek ister. Tam çıkacakken Nevra ona kendini tanıtır. Görüşmeye gelen gazetecinin çocukluk arkadaşı Nevra olduğunu anlayınca kucaklaşırlar. Bu tanışmadan sonra doğal olarak başlangıçtaki gerginlik, yerini yıllardır görüşemeyen iki arkadaşın samimi görüşmesine bırakır.

Zelha Nevra’yla beş yıl arkadaşlık yapmış ve berber büyümüşlerdir. Çocukken simsiyah saçları, simsiyah gözleri ve baskın karakteri ile Nevra’yı etkisi altına almış, istediği şekilde yönlendirmiştir. Zeki ve akıllı bir kızdır. Kaymakam evine yakın yaşayan hatta o ortamda büyüyen Zelha, yeni bir hayatı tanımış, artık geleneksel hayatı sürdüremeyeceği bir aile ortamında büyümüştür ki bu onun ileriki yaşamında etkili olacaktır (s. 31). Nitekim on beşine geldiğinde onu başlık parası için istemediği biriyle evlendirmelerine karşı çıkar ve bütün tehlikeleri göze alarak Alişan adındaki sevdiği gençle kaçır. Alişan’ın Mersin’deki dayısının yanına sığınır. Alişan askere gider. Zelha, Alişan’ın askerden dönüşünü sabırla bekler. Bütün tehlikeleri göze alarak kaçtığı Alişan bir süre sonra başka bir kadına gönül verir ve onu Zelha’ya kuma getirmek ister. Zelha bunu kabul etmez ve intihara girişir. Fakat ölümünün Alişan’ı üzmeyeceğini, bilakis sevindireceğini düşünerek bu intihardan vazgeçer; yuttuğu hapları kusar.

Her şeyi göze alarak evine, aşiretine döner. Dedesi onu himayesine aldığı için öldürmezler. Şiyar adında yaşça ondan çok büyük biriyle evlendirirler. Üç çocuğu

olur. Çocuklarını terör ortamından uzak tutmak için doğudan ayrılmak ister. Kocası seçimlerde milletvekili olunca Ankara'ya taşınırlar. Zelha burada liseyi dışarıdan bitirir. Bu, onun ne kadar azimli olduğunun göstergesidir. Kocası tutuklanınca onun davasına sahip çıkmak zorunda kalır. Artık bu işi bir dava olarak benimsemiştir. Halkının onurlu mücadelesini verdiğini düşünmektedir. (s. 62). Zelha her ne kadar kendini bu siyasi mücadelenin içinde bulmuş olsa da dedesinin anlattıkları ve amcasının oğlu Cengiz'in yaşadıkları aslında onu bu mücadeleye hazırlamıştır. Dedesi ona Kürt tarihini ve Kürtlerin yaşadığı sıkıntıları, verdikleri mücadeleleri anlatmıştır. Cengiz haksız yere işkence görmüş ve adeta bu işkencelerden dolayı insanlıktan çıkmıştır. Bu işkencelere tepki olarak dağa çıkmış ve dağda ölmüştür. İşte Zelha, ailesinin ve milletin yaşadığı bu olayların da etkisi ile siyasi düşüncelerinde hırçın ve sinirlidir. Kendilerine haksızlık yapıldığını; anadil konusunda hatta çocuklarına verecekleri isimlerde bile dayatmalarla karşı karşıya kaldıklarını düşünmektedir. Hatta kendi adı Zelha olduğu halde nüfus memuru Zelha değil Zeliha diye yazmıştır. Böylece her alanda bir ikilem içerisinde kalmışlardır.

Siyasi konularda kesin tavırları olan Zeliha Bora, bir anne, bir arkadaş olarak oldukça hassastır. Nevra'nın ailesine karşı sonsuz saygı ve güveni vardır. Fakat çocuklukta birlikte büyümüş olsalar da artık dünyaları ayrılmıştır.

Zelha veya Zeliha Bora, birçok güçlkle karşılaşmış, aşiretinin onu istemediği biriyle evlendirmesine başkaldırmış, onuru uğruna aşkını terk etmiş, kocasının mücadelesini sürdürmeye kararlı, kendine göre halkının onurlu mücadelesini vermekte olan siyasi bir mahkûmdur.

Dede

Zelha'nın dedesidir. Romanda dede için bir bölüm ayrılmıştır. Dede yani Sadık Ağa, aşiretin büyüğüdür. Görmüş geçirmiş bir ihtiyardır. İyi niyetli ve merhametlidir. İki oğlu töre ve kan davası yüzünden öldürülmüştür. Bu nedenle ailesinden bir başkasını kaybetmeye tahammülü yoktur. Ailesini korumak için elinden geleni yapmaktadır. İlçenin kaymakamı ile dostluk kurmuştur. Cömert biridir. Devletine ve milletine bağlıdır. Sağlık ocağı için bağış yapar.

Örgüt, nakliye işi yapan oğullarından tehdit yolu ile para ister. Dede bu işi ciddiye almaz. Ama örgüt ısrarcıdır ve bir kamyonları yakılır. Başka bir kamyonları şüpheli biçimde kaza yapar. Dede ailesini koruma niyeti ile örgütün istediği parayı vermeyi kabul eder. Bu iş için torunu Cengiz'i uygun görür. Cengiz örgütün adamına parayı öder, fakat örgüt Cengiz'i ele verir. Cengiz işkence görür ve sonrasında dağa çıkar. Kendini bu olayın suçlusu olarak gören dede, vicdan azabı çekmekte ve çok üzülmemektedir.

Dede, torunu Zelha'nın eve dönmesinden sonra aşiretin onu öldürmesine engel olur ve Zelha'yı korumasına alır. Bu yüzden Zelha'ya zarar gelmesin diye onu kendi odasında yatırır. Dedesi ile arkadaş gibi olan Zelha, Kürt tarihini ondan dinler. Dede adeta yaşayan bir tarihtir. Osmanlı'dan Yavuz Sultan Selim'den Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar Kürtlerin yaşadıkları, dedenin yorumu ile sunulur. Hatta yazar tarafından dedeye söylettirilen sözler, yazarın Osmanlı'ya ve dine bakışını vermesi bakımından önemlidir. Buna göre Kürtler Osmanlı'dan pek memnun değildir. Hatta Anadolu'da Türk'ü de Kürd'ü de Süryani'si de memnun değildir. Bu durum şöyle ifade edilir dedenin ağzından: *"...ne kadar köylü varsa Anadolu'da yaşayan, hepsinin kâbusuydu Osmanlı. Ne demişler, ekmede yok, biçmede yok, yemede ortak Osmanlı."* (s.124).

Kürtler tarih boyunca çeşitli sebeplerden dolayı bir türlü birleşememişlerdir. Ayrılık sebeplerinden biri de dindir. Hatta din ayrılığın en önemli sebebidir. Dede bunu torununa şu şekilde anlatır: *"Şunu iyi belle ki Zelha, insanların başına gelen belaların çoğu din yüzündendir. Yaşlandıkça daha çok düşünür oldum, din ve mezhep ayrılıkları olmasa, insanlar dalaşmadan, savaşmadan, dostça yaşarlarmıydı diye. Kanaatim şu ki yaşarlardı."* (s. 121). Dinin bu kadar ayrıştırıcı olduğunu savunan dede, etnik kökenin sebep olduğu çatışmalar konusunda nedense bu biçimde sonuçlar çıkarmaz. Ailesi içerisinde sözü geçen dede, rakı da içmektedir ki bu aslında anlatılan aile yapısı ile pek de bağdaşmamaktadır. Keyifsiz bir gününde torunundan kahve isteyen dede bundan vazgeçerek bir rakı ister ve bunu kimseye söyleme diye de tembih eder. Bu durum yaşayan bir tarih abidesi olan dedenin karakteri ile pek de uyuşmamaktadır.

Dede karakteri, genel olarak iyi niyetli, merhametli duyarlı bir insan olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Burada dede sanki Kürt tarihinin bir simgesi durumundadır. Derin tarih bilgisi ve kültürü, engin bir hoşgörüsü olmakla birlikte fazla ideolojik ve öğretici bir tiptir.

Cengiz

Cengiz Zelha'nın amcasının oğludur. Şehirde nakliye şirketinde çalışmaktadır. Hiçbir siyasi görüşü yoktur, hatta siyasetten nefret etmektedir, hiçbir örgüt ya da partiye üye değildir. Arada poker oynamaktan başka zaafı bulunmayan kendi halinde genç bir adamdır.

Örgütün ailesinden istediği paranın ödenmesi için Dede tarafından o seçilir. Çünkü bekârdır ve hiçbir bağlantısı yoktur. Hatta arada kumar borçları çıkmaktadır ve bu para da tıpkı kumar borcu gibi bir kulüpte ödenecek ve mesele bitecektir. Fakat evdeki hesap çarşıya uymaz ve Cengiz'in örgüte para ödediği ortaya çıkınca Cengiz tutuklanır. Sorgulama sırasında doğruyu söyler ama serbest bırakılmaz. Bir hücreye atılır. Burada tutuklulara çok kötü davranan bir askerle tartıştığı için bir gün boyunca çok fena işkencelere maruz kalır. Dedesinin ricası üzerine kaymakam, Cengiz'e kefil olur. Cengiz uzun süre kaldığı bu hücrede gördüğü işkence ve psikolojik baskı nedeni ile tamamen değişmiştir ve artık onun için tek yol dağa çıkmak olmuştur. Dağa çıkar ve dağda vurularak öldürülür.

Romanda Cengiz, hiçbir suçu olmadığı halde ailesini bir felaketten kurtarmak amacıyla örgüte ödenmesi kararlaştırılan parayı teslim ettiği için dengesi yerinde olmayan görevliler tarafından dağa çıkmaya mecbur bırakılan bir gençtir.

Şiyar

Zelha'nın ikinci kocasıdır. Yaşça Zelha'dan epeyce büyüktür. İyi bir insandır. Zelha'yı hoş tutmuştur. Önceki karısından olan büyük oğulları teröre bulaşınca Şiyar da bu soruna ilgi duymaya başlar. Milletvekili seçilir. Daha sonra tutuklanır. Davasını sürdürmek karısı Zelha'ya düşer.

Kaymakam

Nevra'nın babasıdır. Sarıcadam'da görev yapmış ve Doğu insanı ile kaynaşmıştır. Dürüst, prensipli bir insandır. İyi niyetli bir kişidir. Doğu'da görev yaptığı sırada suçsuz olduğuna inandığı Sadık Ağa'nın torunu Cengiz'e kefil olur ve onun hapisten çıkmasını sağlar. Cengiz gerçekten de suçsuzdur. Fakat içerde yapılan işkencelerden dolayı adeta insanlıktan çıkmıştır. Öyle bir hale getirilmiştir ki dağa çıkmaktan başka yolu kalmamıştır. Kefil olduğu Cengiz, dağa çıktığı için çok çalışkan ve vatansever olduğu halde görevinde ilerleyememiştir. Fakat o, buna rağmen özverili biçimde görevini yapmaya devam etmiştir. Fakat karısının makam hırsı, onun ailesinin dağılmasına sebep olmuş, dolayısıyla Doğu sorunu onu da mağdur etmiştir.

Nermin Hanım

Nevra'nın annesidir. Sarı saçlı, yeşil gözlü, güzel bir kadındır. Kocasının mevkice yükselememesinden dolayı onu hep suçlar ve durumundan kendi halinden şikâyet eder. Kocasına ve çocuklarına karşı türlü hırçın davranışlar sergiler. Bu hali, boşanıp zengin bir Egeli ile evlenişine kadar devam eder. Zengin biri ile evlenince artık daha süslü ve bakımlı bir kadın olur. Onunla ilgisini kesen kızı ile arasını düzeltmek için Nevra'nın hırçınlıklarına katlanır ve sonunda onunla görüşmeye başlarlar. İsteddiği hayata kavuşmuş olan Nermin Hanım, kansere yakalanır ve ölür.

Sonuç

Bir Gün romanı Nevra ve Zelha isimli iki kadın kahramanın yaşamları, kişilikleri özellikle de yetiştikleri çevreleri üzerine kurulu bir romandır. Bu iki kadından biri Türkiye'nin batısını ve Türkleri, diğeri ise doğusunu yani Kürtleri temsil etmektedir. Buna bağlı olarak bu kişiler, Güneydoğu sorununu irdelemek üzere seçilmişlerdir. Onların aileleri ve çevrelerindeki diğer insanlar da bu sorunları yansıtacak tiplerdir. Mesela Nevra'nın babası dürüst ve ilkeli kaymakamı temsil ederken, annesi hiçbir sorunu yokken durumundan memnun olmayan Batılı kadını, Amerika'ya yerleşen kardeşi ise birbirinden kopmuş aile üyelerini, Nevra ise

sorumluluklarını yerine getirmediği halde şımarıklıkları ile yuvasını dağıtan kadın tipini temsil etmektedir. Buna karşılık, Zelha hayatın zorluklarını yaşamış, onurlu bir mücadele ile kişiliğini ispatlamış doğu kadınıdır. Dedesi doğu sorununu kökenleri ile bilen ihtiyar bir çınar, sabırlı ve gönlü geniş bir insandır. Cengiz haksızlığa uğradığı için dağa çıkan gençleri temsil eden bir kişidir.

Yazar tercihini doğulu tiplerden yana kullanmıştır. Çünkü Zelha, Nevra'ya göre çok daha baskın, sorumluluklarını bilen, çile çekmiş bir kişi iken, Nevra sorumluluklarını yerine getirmeyen, Zelha'nın karşısında ezilen ve çoğu kez alttan alan bir kişiliktir.

Görüldüğü gibi bu romandaki kişiler, konuyu anlatabilmek için seçilmiş, karakter olamamış, tip derecesinde kalmış kişilerdir.

2. 2. 8. *Veda ve Umut**

Veda ve *Umut* birbirinin devamı niteliğinde eserler olduğu için bu iki romanın kişilerini birlikte incelemek daha uygun olacaktır. Bu yüzden bu iki romanın kişilerini aynı başlık altında inceledik.

Ahmet Reşat Bey

Osmanlı'nın son maliye nazırındır. Bu görevi bir süreliğine vekâleten sürdürdükten sonra Maliye Nazırlığına asaleten atanmıştır. Ahmat Reşat, nesillerdir saraya hizmet eden bir soylu Çerkez ailenin Enderundan yetişmiş oğludur. Büyük servet sahibi olmaması onun, rüşvet illetine tutulmadığını, helal süt emmiş bir aileye mensup olduğunu göstermektedir (s. 16). İşgal altındaki bir şehirde büyük zorluklar içerisinde ve hazinenin iflas ettiği bir dönemde görev yapmaktadır. Bir yandan bu zor vazife, diğer yandan işgal, öbür yandan ailesindeki sorunlarla uğraşmak sinirlerini bozmuştur. Bu yüzden kederlidir ve gittikçe aksileşmektedir.

* Bu bölümde parantez içerisinde verilen sayfa numaraları şu esere aittir: Ayşe Kulin, *Veda*, Everest Yayınları, İst. 2007, *Umut*, Everest Yayınları, İst. 2008.

Ailesine bağılı bir aile reisi olan Reşat Bey kızlarını da çok sevmektedir. Fakat bir erkek evladının olmasını arzu etmektedir. Kızlarının akıllı ve malumatlı olmaları gerektiğini düşünmektedir. Ama yoğun işlerinden dolayı ailesine yeterince zaman ayıramamaktadır.

Hükümet tarafından aranan yeğeni Kemal, onun konağında saklandığı için de endişe duymaktadır. Kemal hasta ve bakıma muhtaç olduğu için onu evden çıkaramamaktadır. Üstelik Kemal'in verem olma ihtimali vardır ki bu da ailesi için büyük tehlike arz etmektedir.

İşgale üzölmekle birlikte işgalin bir gün sona ereceğini temenni etmekte, ama Anadolu'daki direnişin boş bir ümit olduğunu düşünmektedir. Çünkü elde ne silah, ne asker ne de para vardır. Bu imkânsızlıklar içerisinde İstanbul'un hele hele Anadolu'nun kurtuluşunu mümkün görmemektedir. İşte yeğeni Kemal'le en çok tartıştıkları konulardan birisi de budur. Onun Kemal'e söylediğı şu sözler kurtuluşu imkânsız gördüğünü kanıtlar niteliktedir: “... *Yok Fransızlar bize sempati duyuyorlar mı, yok Milliciler İstanbul'da toplanıyorlarmış... Laf bunların hepsi. Bitti bu iş Kemal, bitti. Bittik biz. Anadolu yer yer işgal altında. İstanbul'u ve Hilafet'i kurtarabilirsek ne ala.*” (s.27).

Yukarıda ifade edildiğı gibi Ahmet Reşat ümitsiz olduğu halde Ali Rıza Paşa hükümeti tarafından Fransızlarla dostluklar kurup İtilaf devletleri arasında bir anlaşmazlığın olup olmadığını öğrenmekle görevlendirilir. Bu iş, *ichi dışı bir, iyi aile terbiyesi almış, dürüst birine* (s. 29), çok ters gelse de çeşitli toplantılara ve davetlere katılarak vatanın kurtuluş ümidi ile ilgili bilgi toplamaya gayret etmiştir.

Ahmet Reşat, zamanla Sultan'ın İngilizlere yakın durmakla hata yaptığını anlamaya başlar, fakat Sultan'a tam bir sadakatle bağılı olduğu için onun yanlış yaptığını kabul etmez. Bu yüzden Kemal'le sürekli tartışmaktadırlar. Fakat Meclisi Mebusan İngilizler tarafından basılıp bazı vekiller tutuklanınca Reşat Bey bu duruma isyan eder. Özellikle Padişah'ın Cuma namazına gitmek için İngilizlerden izin almak durumunda bırakılması onu İngilizlerle ilgili hayal kırıklığına uğratar. Fakat o Sultan'ın el atından yürüttüğü siyasetle Anadolu'daki mücadeleye destek

olduğuna inanmaktadır. Çünkü Sultan bu mücadeleye destek veren kişilere hükümet kurdurmaktadır.

Ahmet Reşat oldukça zor olan görevini yürütürken fikir ayrılıklarından ve Damat Ferit'in İngiliz çıkarlarını gözeten siyasetinden dolayı istifa etmeyi düşünmüş fakat zor zamanda devletini bırakmak istememiştir. O, bunu şu sözleri ile ifade eder: *“İstifa etmeyi çok düşündüm. Lakin kendimi bildim bileli ekmeğini yediğim, ikbalini gördüğüm devleti, şimdi dara düştüğümde, batan gemiyi terk eden fareler gibi terk etmeyi kendime yakıştıramıyorum. Çaresiz göğüsleyeceğiz başımıza gelecekleri.”* (s.169).

Ahmet Reşat, önceleri sorunların masada halledilebileceğini umarken İngilizlerin onur kırıcı uygulamalarından sonra Millicilere daha çok hak vermeye başlar. Özellikle Sevr'in şartlarının kabul edilmesi üzerine isyan eder. Kemal'in Milli Mücadele için evden ayrılmasına müsaade eder. Fakat küçük yaştan beri sorumluluğunu taşıdığı yeğenin evden ayrılmasına çok da üzölür. Artık o da Milli Mücadele'ye inanmaktadır. Kemal'den aldığı haberlere göre bu mücadele için para sağlamaktadır. Kemal Anadolu'da şehit düşünce bütün ailesi gibi Reşat Bey de yıkılır. Onun emaneti olan Mehpare ve oğlu Halim için ne gerekiyorsa yapacaktır.

Milli Mücadele kazanılınca saltanat kaldırılır. Vahdettin ülkeden ayrılır. Sonuna kadar sadakatle bağlı kaldığı Sultan'ın gidişinden dolayı hayal kırıklığına uğrar. Kendisi de son Osmanlı kabinesi üyeleri ile birlikte sürgüne gönderilir. Önce İtalya'da kalır. Fakat bu ülke pahalı olduğundan bir süre sonra Romanya'ya geçer.

Ahmet Reşat sürgünden döner ve bir süre sorgulandıktan sonra beraat ederek ailesine kavuşur. Daha sonra da büyük bir bankanın müdürü olarak çalışmaya başlar. Ailesine kavuştuğu için mutludur, ama yeni hayatına alışmakta zorlanır. Çünkü o, artık bu devrin adamı değildir. Görünüşte her ne kadar yeni yaşamına uyum sağlamış olsa da, ona göre halifesiz, sultansız bir ülkede yaşamak biraz hüznölüdür. Osmanlı'nın yıkılışını bir türlü kabullenememektedir. O, İngilizler nasıl kraliyet ve cumhuriyeti birlikte sürdürüyorsa bizim de hilafeti ve cumhuriyeti birlikte sürdürebileceğimizi düşünmektedir.

Ama buna rağmen yeniliklere uyum sağlamak gerektiğini düşünmektedir. *“Onun devri kapanmış olabilirdi, ama torunları yeni bir dünyada onun gidişinden sonra da uzun yıllar yaşayacaktı. Bu yüzden Sabahat’ı, Halim’i Sitare’yi ve Bülent’i birkaç dil öğrenebilecekleri okullarda okutacaktı.”* (s. 43).

Ahmet Reşat’ın hayatı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm onun Maliye Nazırlığı yıllarıdır ki bu yıllarda ailesine bile zaman ayıramayacak kadar yoğunudur. Osmanlı’yı en zor yıllarında ayakta tutma çabası içerisinde. Aktif bir hayatı vardır. Önceleri Milli Mücadele’nin bir macera olduğunu düşünürken zamanla direnişe destek olmaya başlamıştır.

İkinci dönemi onun sürgünden döndükten sonraki hayatıdır. Bu dönemde kendisini modası geçmiş, devrini tamamlamış biri olarak hisseder. Eskisi gibi yoğun değildir. Ama bu yeni yaşamında kimseye belli etmediği bir hüznü vardır. Osmanlı’nın yıkılışını kabullenememiştir. Çevresinde her zaman saygı uyandıran, iyi, zarif, uzun boylu, bembeyaz saçlı bir İstanbul beyefendisidir.

Behice Hanım

Reşat bey’in eşidir. Zengin, soylu bir aileden gelmektedir. Annesi, o daha bir aylık bebekken ölmüş, onu teyzesi Neyir Hanım büyütmiştir. Nazlı ve kırılgan bir yapısı olan Behice, kocasına bağlı, iyi niyetli bir ev kadınıdır. Evde Saraylıhanım’la sürekli bir hakimiyet mücadelesi içerisinde. Bundan dolayı aralarında bir çekişme vardır.

Behice evi idare eder, ev işlerinin yürütülmesini sağlar ve kızlarının terbiyesi ile ilgilenir. Onun dünyası evi ve akrabalarından ibarettir. Bu durumu romanda şöyle anlatılmaktadır: *“Ailesinin, akrabalarının ve yakın arkadaşlarının dışında, hiçbir dünyası, fikri, görüşü ve tavrı olmamıştı... Ona neydi hürriyet, müsavat meselelerinden. Evinde oturup udunu çalmak, yününü örmek varken işi neydi onlarca ukala kadının arasında.”* (Veda, s. 143).

Bu derece hassas ve dışa kapalı olan Behice, yeri geldiği zaman ailesini idare etmesini bilmiştir. Ahmet Reşat sürgünde iken evini barkını idare etmesini ve işleri

yoluna koymasını bilmiştir. Bu süre zarfında kanaatkâr ve fedakâr bir kadındır. Hatta kocasına para bile gönderip onun çektiği zorluğu engellemeye çalışır. Behice aynı zamanda cömert ve kıymet bilir bir kadındır. Evine ve çocuklarına büyük emeği geçen Mehpare'nin ikinci evliliği sırasında Behice, kendi babasından kalma bir daireyi Mehpare'ye tahsis eder.

Kızlarının ilerde iyi bir kısmet bulmalarını sağlayacak eğitimin ötesinde, bir eğitimi gerekli görmez. Hatta Sabahat üniversite okumak istediği zaman. "Allah korusun, üniversiteye erkekler gider!" diyecek kadar kadının toplum hayatında çalışmasının uygun olmadığını düşünen bir kadındır. Çok iyi bir eğitim almış güzel kızı Sabahat için çok iyi kısmetler umarken kızının bir Ermeni genci olan Aram'a aşık olması onun umutlarını boşa çıkarmıştır.

Behice kocasını çok seven, hassas, kırılgan, iyi niyetli evine bağlı, zor günlerde kanaat etmesini bilen, hiçbir aşırılık yönü olmayan bir Osmanlı kadınıdır.

Saraylıhanım

Ahmet Reşat'ın teyzesidir. Ahmet Reşat'ı büyüten kişidir. Kemal'in ninesidir. Başlangıçta evin idaresinde önemli rolü olan cin gibi bir kadındır. Çok titiz ve akıllıdır. Behice ile evdeki hâkimiyet mücadelesinden dolayı sürekli bir çekişme içerisindeyler. Torunu Kemal'e oldukça düşkündür. Kendi soyunun seçkin bir Çerkez ailesinden geldiğini belirterek bununla övünmektedir. Uzaktan akrabası olan Mehpare'yi konağa o getirmiştir. Mehpare'ye evin işlerini gördürmekle birlikte zamanı gelince onu evlendirmeye söz verdiği için ona ihtimam gösterir. Kemal'i onun dengi görmediği için evlenmelerini pek istemez fakat Mehpare hamile kalınca onlara kızmakla birlikte evlenmeleri gerektiğini belirtir.

Kemal'in şehit olduğu haberini alınca aklını kaybeder. Konakta türlü tuhaflıklar yaparak yaşamını sürdüren Saraylıhanım, konağa taşınan Neyir Hanım'a düşman olur. Onu hırsız ve düşman müfrezesi olarak görür. Onu odasından dışarı atar ve merdivenlerden aşağı yuvarlar. Behice Saraylı'nın bitmek bilmeyen saçmalıklarından bıkınca onun bir hastaneye yatırılması gerektiğini söyler. Bunun üzerine Mehpare Saraylıhanım'ı kendi evine götürür ve Saraylı burada ölür.

Kemal

Saraylıhanım'ın torunu, Reşat Bey'in yeğenidir. Muhelif fikirlerinden dolayı dayısı ile sürekli tartışmıştır. Aktif bir İttihatçıdır. Bu yüzden Enver Paşa'ya muhabbetinden dolayı Sarıkamış'a gider. Burada henüz savaşımadan birçok arkadaşı ölür. Kemal, ölmez ama beden ve ruh sağlığı bozulur. Çok bitkin bir halde aylarca ölümle pençeleşir. İyileştikten sonra Millicilerle birlikte çeşitli faaliyetlerde bulunur. Bu yüzden işgalcilerin arananlar listesine girer. Fakat sağlığı iyi değildir. Bu yüzden Saraylıhanım onu gizlice Reşat Bey'in konağına yerleştirmiştir. Burada tedavisi ve bakımı yapılır. Bakımıyla ilgilenen Mehpare'ye âşık olur. Bu arada evde sıkışıp kaldığını ve işe yaramaz biri olduğunu düşünmektedir. Hastalığına rağmen Millicilerle irtibatını sürdürmektedir. Ülkesi için bir şey yapmıyor diye Padişah'ı eleştirmektedir. Bu yüzden Reşat Bey'le tartışır ve zamanla Reşat Bey'in Milli Mücadele'ye taraftar olmasını sağlar. Anadolu'ya geçip Milli Mücadele'ye katılmak isteyen Kemal evden ayrılmadan üç gün önce Mehpare ile evlenir. Bir süre sonra şehit olduğu haberi gelir. Halim adında bir oğlu olur.

Mehpare

Saraylıhanım'ın uzaktan akrabasıdır. Annesi ve babası yoktur. Saraylıhanım tarafından Reşat Bey'in konağına getirilir. Ev işlerinde ve çocukların bakımında aileye yardımcı olur. Kemal hasta iken onun bakımını da üstlenen Mehpare, Kemal'e âşık olur ve bütün varlığı ile ona bağlanır. Mehpare yeşil gözlü, ince bedenli çok güzel bir kızdır. Kemal için ölüme bile gidebilecek bir karakterdir. Kemal ve Azra'nın etkisi ile Milli direniş hareketine ilgi duymaya başlar ve onlarla Anadolu'ya geçmeyi düşünür. Fakat hamile olduğu için Anadolu'ya gitmez. Kemal'in ölümü üzerine erken doğum yapar. Halim adında bir oğlu olur. Kendisini Kemal'in hatırasına ve Halim'e adayan Mehpare, birçok evlenme teklifini reddeder. Halim'in konakta kendinden uzaklaştığını görünce onun sadece kendine ait olmasını istediği için konaktan ayrılmak ister. Bu sırada Galip Bey adında fazla bir özelliği olmayan bir adamdan gelen evlenme teklifini kabul eder. Evlenme sebebi kendisine ait evinde Halim'le yalnız kalabilmektir. Ama tam tersi olur. Halim annesinin

üzerine gelmesinden dolayı ondan daha çok uzaklaşır. Okulunu da yarıda bırakır. Taksicilik yapmaya başlar.

Kısaca Mehpere, çalışkan, akıllı, becerikli güzel bir kadındır. Sevdiği insana tam bağlanan ve bir ömür boyu onu sevmeyi sürdüren vefalı biridir. Sevdiklerinin sadece kendine ait olmasını isteyen, bu anlamda oldukça kıskanç bir karakterdir.

Azra

Ziya Paşa'nın kızıdır. Otuzlu yaşlarda genç bir kadındır. Reşat Paşa ve Behice Hanımların aile dostudur. Azra'nın eşi şehit düşmüş bir askerdir. Azra Kemal'in çocukluk arkadaşıdır.

Mavi gözlü, öz güven sahibi bir kadındır. İşgal yıllarında kadınlar sokağa çıkmaya çekinirken Azra, özellikle sokağa çıkıp işgalci askerlerden korkmadığını onlara gösterir. Millicilerle irtibatı vardır ve bu yüzden Kemal'le sürekli fikir alışverişinde bulunurlar. Bu durum, Mehpere'yi, ikisi arasında bir aşk olduğunu düşünmeye sevk eder. Böyle bir şeyin olmadığını anlayan Mehpere ile Azra arkadaş olurlar. Azra, Mehpere'nin Kemal'e delicesine bağlanmasını, ona âşık olmasını gıpta ile karşılar. Çünkü kendisi böyle bir aşk duygusunu hiç yaşamamıştır.

Azra ile Mehpere, Millici kadınların tertip ettiği toplantılara katılırlar ve her ikisi de Anadolu'ya gitmek için müracaat ederler. Mehpere hamile olduğu için gitmez, fakat Azra Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılır. Bu sırada bir Fransız subayına âşık olur, ama memleketinden ayrılmak istemediği için aşkını bırakır. Zaferden sonra İzmir'e yerleşir.

Leman

Reşat Bey'in büyük ve en güzel kızıdır. Yeşil çağla rengi gözleri, ince, uzun, zarif boyu, bembeyaz teni ile çok güzel bir kızdır. Çok iyi piyano çalmaktadır. *“O ne Suat gibi tatlı ve sivri dilli, ne Sabahat gibi çalışkan ve akıllıydı. O sadece en güzel kızıydı babasının, ayrıcalığı buydu.”* (Umut s. 24) biçiminde anlatılan Leman, on altı on yedi yaşlarında, babasının sürgüne gitmesinden hemen önce, kendisinden on

dört yaş büyük Doktor Mahir Bey’le nişanlanır. Büyüleyici bir güzelliğe sahiptir ve kendisi bunun farkındadır. *“Güzelliği ile Mahir’i büyülediğinin ve diğerlerine de artık büyümüş olduğunu kabul ettirdiğinin farkındaydı ve ilgi odağı olmaktan hoşnut görünüyordu.”* (Veda, s. 373).

Mağrur duruşlu, güzel gözlü, az konuşan, hiçbir iş yapmayan Leman, kızı Sitare’yle ilgilenir. Fakat aşırı titiz olduğu için onu bunaltır. Hatta bu titizliği yüzünden evde çeşitli sorunlar çıkarır.

Mahir Bey’le evliliği sırasında bazı konularda tartışmalar bile kocasının sözünden çıkmayan, onun anlayış ve şefkatine ihtiyaç duyan bir kadın olarak anlatılmaktadır. Mahir Bey’in ani ölümü onu çok etkiler ve kendini bir boşlukta hisseder. Çünkü Mahir Bey öldüğünde Leman otuz sekiz yaşındadır.

Doktor Mahir Bey

Leman’ın kocasıdır. Ahmet Reşat’ın ve Kemal’in arkadaşıdır. Kemal’le Millicilere destek olan gizli örgüte destek vermektedir. Kemal’in hastalığı sırasında onun Millicilerle bağlantısını sağlar. Ahmet Reşat sürgüne giderken, Leman’la nişanlanırlar. Ahmet Reşat ailesini Mahir Bey’e emanet eder. Mahir Bey, Harbiye’de doktorken buradan ayrılıp serbest çalışır. Çok kadınlı konağa iç güvey olarak girer ve aileye sahip çıkar.

Mahir Bey, karısının bir dediğini iki etmeyen, müşfik ve fedakâr bir eş, iyi bir baba, iyi bir damat velhasıl iyi bir insandır. İkna gücü kuvvetli ve akıllı bir insan olan Mahir, bebeğini aldırma isteyen Mehpare’yi bu fikrinden vazgeçirir ve onun Galip Bey’le gerçek bir aile yaşantısı kurması için nasihatlerde bulunur. Sabahat’ın Aram’dan ayrılmasını, bu işin sonunun olmadığını ifade eder, ama Aram dayak yiyince de evine gidip onu muayene eder. Sitare’yi annesinin mikrop korkusundan koruyan yine Mahir Bey’dir. Ahmet Reşat’ın intihar teşebbüsünde silahın üzerine atlayarak hayatını tehlikeye atma pahasına onun hayatını kurtarır.

Bu kadar anlayışlı ve fedakâr bir insan olan Mahir Bey, ne yazık ki beklenmedik biçimde ani olarak ölür ve sevdiklerine erken veda eder. Çok sevilen bir insan olduğu için cenaze töreni çok kalabalık olur. Kızının mürüvvetini göremeden ölen Mahir Bey'den sonra konak bir daha eski neşesini bulamaz ve onun boşluğu şiddetle hissedilir.

Suat

Leman'ın küçüğüdür. Reşat Bey'in ortanca kızıdır. Ailesi bir erkek çocuğu beklerken bir kızları olunca ona bu ismi vermişlerdir. Küçüklüğünde tıpkı bir erkek çocuğu gibi yaramaz ve hareketlidir.

Hilmi Bey adındaki bir ressamla evlenir. Önceleri çok güzel bir kızken, kendine bakmadığı için kilo almıştır. Tatlı ve sivri dilli, konuşkan, kendini işten esirgemeyen, fedakâr biridir. Annesinin astım krizlerine ilk koşan, Saraylıhanım'a ve Neyir Hanım'a ilk bakan da odur. İki oğlan çocuğu olur. Çocukları ile ilgilenir. Suat'ın sezgileri kuvvetlidir. Sabahat'la Aram'ın aşkını ilk fark eden o olmuştur. Bu olayda yanılmadığını görünce kardeşinin bu sevdadan vazgeçmesi için uğraşmıştır.

Hilmi

Suat'ın eşidir. Ressamdır. Şeker Ahmet Paşa'nın talebesidir. İyi bir ressamdır. Haritacıdır. Vazifesi yüzünden ömrü hep konaktan ve ailesinden uzak geçmiştir. Üç ayda bir konağa uğramaktadır. Eşini çok sevmektedir. Ondan uzakta yaşamak zorunda kaldığı için hayıflanıyor. En büyük isteği ailesi ile aynı evi paylaşmaktır. Bunun için Ankara'da bir iş teklifi alınca hemen kabul eder. Raif Bey'in arkadaşı olduğu için Muhittin'le Sitare'nin tanışmasına vesile oluyor. Sanatçı ruhlu bir insan olan Hilmi Bey'den romanda fazla bahsedilmemektedir. Bu anlamda Mahir Bey'in gölgesinde kalmış gibidir.

Sabahat

Reşat Bey'in küçük kızıdır. Kısa boyludur. Ayak topuğuna ulaşan uzun sarı saçları vardır. Saçlarını çoğu zaman iki örgü halinde başının üzerinde toplamaktadır.

Beyaz, parlak ve sevimli bir yüzü vardır. Yaşından küçük göstermektedir. Önce Fransız Koleji'ni bitirir. Daha sonra İngilizce öğrenmek için Amerikan Koleji'ne gider.

Akıllı, çalışkan, sempatik, melek huyludur. Fakat çok inatçı ve dik kafalıdır. Kolejde tanıştığı kendinden yaşça küçük olan Aram'la birbirlerine aşık olurlar. Aram bir Ermeni gencidir. Bu ilişkiyi önce gizli yürütürler. Sabahat liseyi bitirdikten sonra üniversite okuyup iş sahibi bir kadın olmak ister. Annesinin buna karşı çıkmasına rağmen o, babasını ikna ederek edebiyat fakültesine kayıt yaptırır. Sabahat ve Aram fakülteye birlikte giderken bir Ermeni genci ile bir Türk kızının birlikte dolaşmaları kimileri tarafından hoş karşılanmaz. Bu yüzden Aram'a dayak atarlar. Olaylar sonunda üniversiteyi bırakmak zorunda kalır.

Aileleri de böyle bir aşka karşı çıkar. Sabahat'ın babası Ahmet Reşat, bu yüzden intihara kalkışır. Bunun üzerine ailesi ile Sabahat arasında bir soğukluk başlar. Onları birbirinden ayırmak için Sabahat'a Kıbrıs'ta bir bankada iş bulurlar. Bir tezgâhla Aram, askere gönderilir. Fakat onlar mektuplaşarak bu aşkı devam ettirirler.

Aram

Merzifonlu bir Ermeni ailesine mensuptur. 1915'ten önce, Merzifon'da büyük bir konakta yaşayan hali vakti yerinde, ticaretle uğraşan bir ailesi vardır. 1915 Ermeni tehciri sırasında babası ve amcası evlerinden alınarak götürülür ve onlardan bir daha haber alınamaz. Aram, annesi ve yengesi ile İstanbul'a gelir. Burada zorlu bir hayat mücadelesi verirler. Annesinin hocası Amerikan Kolejinde öğretmen olduğu için çocuklarını burslu olarak koleje alırlar. Bursun devamı için çocukların derslerinin çok iyi olması gerekmektedir. Aram, okulun en başarılı öğrencilerinden biri olur. Derslerine ek olarak çeşitli vazifeler de alır. Sabahat'la kolejde tanışır ve birbirlerine aşık olurlar. Aram hem yakışıklı hem akıllı hem de müteşebbis bir gençtir. Bilgili bir öğrenci olduğu için Sabahat aracılığı ile Reşat Paşa'nın torunları Sitare ve Bülent'e matematik dersi verir. Çok haşarı olan çocuklara faydalı olur ve onlara kendini sevdirebilir. Reşat Paşa ve bütün aile onu sever. Fakat Sabahat'la

evlenmesine şiddetle karşı çıkarlar. Aram, Türklerle Ermeniler arasında geçmişte yaşanan acı olayları unutup güne odaklanan biri olarak anlatılır. Türklerle ilgili herhangi bir önyargısı olmadığı için Sabahat’a olan aşkından vazgeçmez.

Muhittin

Salih Zeki ve Gül Hanım’ın üçüncü çocuklarıdır. Ayşe Kulin’in babasıdır. Gözleri duru dağ göllerini andıran bir maviliktedir. Beyaz tenli, yakışıklı, düzgün giyinişli bir gençtir. Annesi büyük oğluna, babası da kızına düşkün olduğu için Muhittin şıarmaya fırsat bulamadan büyümüş ve yetişkinliğinde de sakin birisi olmuştur. Bosna’nın elden çıktığı tarihte beş yaşında bir çocukken, Bosnalı olan babasının vatanını kaybetmesinden dolayı duyduğu ıstıraba şahit olmuş ve vatanını kaybetmenin ne anlama geldiğini daha o yıllarda anlamıştır. Babası çocuklarını karşısına alarak vatanlarının ne kadar önemli olduğunu ve vatanın asla kaybedilmemesi gereken bir değer olduğunu daha o yıllarda onlara anlatmıştır. Vatan sevgisi, o yıllarda bilinçaltına yerleştirmiştir.

Muhittin yüksek mühendis mektebi inşaat mühendisliği bölümünde öğrenimini 1929’da pekiyi derece ile tamamlamış ve Almanya’da burslu olarak sulama yöntemleri alanında ihtisas yapmıştır. Mühendis olarak Adana’ya atanır. Orada özverili biçimde çalışır ve bataklığı kurutma görevinde önemli işler yapar. Adana’da oturan halasının torunu ile evlenmesi yönünde imalarından rahatsız olur. Bu sırada Ankara Belediyesinden bir iş teklifi alır ve Ankara’ya gider. Orada Su İşleri Fen Direktörü olarak işe başlar. Ama Ankara valisi, yeğeni Semiha ile Muhittin’in evlenmesi yolunda baskı yapınca Muhittin bunu reddederek görevinden istifa eder. İşsiz kaldığını düşünürken Elektrik Etüt Dairesinden aldığı teklif üzerine burada çalışmaya başlar. Bu, onun meslek hayatında önemli bir başlangıç olur. Bu sayede Anadolu’yu gezecektir.

Burada tanıştığı Raif Bey vasıtasıyla Sitare ile tanışır ve evlenirler. Bu evlilikten Ayşe (Kulin) isminde kızları dünyaya gelir.

Kısaca Muhittin güzel görünümlü, iyi huylu çalışkan, memleket sevdalısı, gururlu ve inatçı, Cumhuriyet’in genç mühendislerinden biridir.

Sitare

Mahir'le Leman'ın tek çocuğudur. Annesine pek benzemeyen bir yapıdadır. Buğday tenli ve ele gözlü, uzun boylu güzel bir kızdır. Karakteri de annesine benzemeyen Sitare, çok başarılı bir öğrenci değildir. Annesinin aşırı titizliğine rağmen o, mikroptan ölmeyeceğini düşünmektedir. Babası ölünce Amerikan Kolejini yarıda bırakır ve bir süre sonra Muhittin'le evlenir. Ayrıntılı olarak anlatılmayan

Salih Zeki Bey

Zeki Salih, Bosna'nın kurucularından Kulin ailesine mensuptur. Boşnak beylerinden biridir. Geniş arazilerini bırakıp karısı Gül Hanım'ın ısrarı ile İstanbul'a göçerler. Fakat o, bu duruma hiç alışamaz. Memleketinin savaş yapılmadan elden çıkması, ona büyük acılar yaşatır. O, bu olaydan sonra kendini köklerinden kopmuş bir ağaç gibi hisseder. Türkçeyi aksanla konuştuğu ve Boşnak beylerinin bildiği alfabenin dışında başka yazı bilmediği için kendini cahil ve işe yaramaz biri olarak görür. Fakat zamanla İstanbul'a alışır. Bir Boşnak beyi olarak cömertliğini burada da sürdürür.

Çocuklarının iyi bir eğitim almalarını sağlar. Büyük oğlu Nusret'in eğitimi için önemli miktarda para harcar. Zeki Salih dinine düşkün, muhafazakâr bir insandır.

Gül Hanım

Salih Zeki Bey'in eşidir. O da zengin ve önemli bir aileye mensuptur. İnce parmaklı, gül tenli, gül kokulu zarif ve iyi kalpli bir kadındır. Kocasının İstanbul'a gelmesi için ısrarcı olmuştur ve bu ısrarında ne kadar haklı çıktığı istiladan sonra anlaşılmıştır. Merhametli ve hassas bir yapısı vardır. Komşularına yardım ederken onların gururunu kırmamaya dikkat eder. Büyük oğluna daha düşkündür, fakat gelini Ecla'dan pek hoşlanmaz. Çünkü Ecla'nın onlara yukardan bakmasını affedemez. Becerikli ve evine bağlı bir kadındır. Gül Hanım, dindar, temiz, hayırsever, tasarruflu bir hanımdır.

Sonuç

Veda ve *Umut* romanlarına Ayşe Kulin kendi ailesini anlatmıştır. *Veda*'da işgal yıllarında zorlu bir mücadele veren Ahmet Reşat Bey, Milli Mücadele'de şehit olan Kemal, ilginç ve eğlenceli haliyle Saraylı Hanım, becerisi, güzelliği ve aşkı ile Mehpere, ailesine düşkün kırılgan bir kadın olan Behice Hanım gibi şahıslar ön plandadır. *Umut*'ta Ahmet Reşat'la birlikte güzelliği ve titizliği ile Leman, kimsenin onaylamadığı aşkları ile Sabahat ve Aram, yardımsever ve iyi bir insan olan Mahir Bey, ayrılmak durumunda kaldığı memleketinin hasretini duyan Salih Zeki ve onun iyi kalpli karısı Gül Hanım, yeni kurulan Cumhuriyet'in sembolü Muhittin gibi kişiler öne çıkmaktadır.

III. ROMANLARDAKİ ŞAHISLARIN SINIFLANDIRILMASI

3. 1. Cinsiyetlerine Göre Şahıslar

Ayşe Kulin'in romanlarındaki şahısları cinsiyetlerine göre değerlendirdiğimizde onun kadın karakterlerinin erkek karakterlere göre etkin bir rol üstlendiklerini görmekteyiz. Bir kadın yazar olarak bu, Kulin'in önemsenmesi gereken bir özelliğidir. Daha ilk romanı olan Adı Aylin'den başlayarak kadın karakterlerin dev şahsiyetler üzerine kurulduğunu görmekteyiz. Füreye, Nimeta, Zelha Bora, Zinnet Dadı, Selva ve Sabiha bu kişilere örnek olarak gösterilebilir. Onun romanlarındaki kadınlar bulundukları çevrenin şartlarını aşarak kendilerini kanıtlamış kişilerdir. Kadın karakterleri güçlüdür.

3. 1. 1. Kadın Karakterler

Aylin

Aylin, Ayşe Kulin'in ilk ve en önemli kişisidir. Uzun boylu, sarışın güzel bir kadındır. Romanda Aylin, evlilikleri aşkları ve bir meslek kadını olarak baş döndürücü yaşamı ile anlatılmıştır. O, büyük beklentilerle ve heyecanla başladığı evliliklerinde ve aşklarında bazen umduğunu bulamamış, bazen de mutluluğu bulduğu halde hep bir arayış içerisinde olmuş bu yüzden elde ettiği mutluluklar elinden kayıp gitmiştir. Ama bir öğrenci olarak ya da bir meslek kadını olarak disiplinli bir şekilde çalışmış ve başarılı olmuştur.

Nilüfer

Aylin'in ablasıdır. Liseyi İstanbul'da Notre Dame de Sion'da okur. Lise yıllarında inanılmaz bir güzelliğe erişir. Nilüfer ailelerinin karşı çıkmasına rağmen zamanın ünlü iş adamlarından birinin Aziz adındaki oğluyla evlenir. Londra'ya yerleşirler. Zamanla evlilikleri yıpranır ve Aziz'den boşanarak Kasım Gülek'le evlenir. Biraz hırçın bir kadındır.

Leyla Hanım

Aylin'in annesidir. Uzun boylu, sarışın, yeşil gözlü bir kızdır. Kararlı, cesur ve oturaklı bir yapısı vardır.

Tayibe

Nilüfer'in kızıdır. Amerika'da Aylin'in yanında eğitimini sürdürür ve Aylin için hem bir evlat hem bir arkadaş olur.

Füreya

Füreya da tıpkı Aylin gibi romana adını veren bir diğer kadın kahramandır. Bir paşa torunudur. Yaşamı -özellikle çocukluğu- büyük bir ailede teyzeleri, dayıları, anneannesi ile birlikte geçer. Üniversiteyi bitirdikten sonra yakışıklı bir genç olan Sebahattin'le evlenir. Fakat ideallerine ve alışık olduğu hayat tarzına tamamen zıt olan bu evliliğini bitirir. Kılıç Ali ile evlenmesinin sebebi hem Atatürk'e yakın olma isteği hem de zenginliğin bir kadın için çok önemli olduğuna inanmasıdır. Çok titiz, bilgili ve görgülü, güzel ve karizmatik bir kadın olan Füreya, Atatürk'ün de takdirini kazanmıştır. Kılıç Ali'den ayrıldıktan sonra seramik sanatına yönelir. Ömrü boyunca güzel, bakımlı ve karizmatik bir kadın olarak etrafındaki erkeklerin hayranlığını kazanır.

Sara Hala

Sara Hala kısa boylu ve esmerdir. Küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiş ve on üç yaşında iken yaşlı, ama çok zengin biri ile evlenmiştir. Kardeşleri Cevat ve Şakir'i kocasından kalan mirasla okutmuş, adeta küçük yaşta kardeşlerine annelik yapmış, kendini ve servetini kardeşlerine adanmıştır.

Sare İsmet Hanım

Şakir Paşa'nın hanımıdır. Giritli bir ailenin kızıdır. Lepiska saçları, bal rengi gözleri ve incecik bedeni ile dünya güzeli bir annedir. Özellikle büyük oğlu Cevat'a

aşırı düşkünlüğü vardır. Ailesinin zor günlerinde bu zorluklara göğüs germeye çalışmıştır.

Hakkiye

Hakkiye Hanım Şakir Paşa'nın büyük kızıdır. Fürey'a'nın annesidir. Esmer ve siyah gözlüdür. Çok güzel bir kadın olmamakla birlikte ağırbaşlı, akıllı, titiz ve inatçı bir kadındır.

Ayşe

Şakir Paşa'nın ikinci kızıdır. Fürey'a'nın teyzesidir. Hakkiye Hanım'ın bir küçüğü olan Ayşe, sarı saçları ve kocaman mavi gözleri ile bir meleği andırmaktadır.

Fahrünnisa

Şakir Paşa'nın üçüncü kızıdır. Fürey'a'nın teyzesidir. Zümrüt yeşil gözleri, gür kestane rengi saçları ile bir afeti andırmaktadır. Babasının, ablaları için seçtiği damatları beğenmemesi, onun sıra dışı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Fahrünnisa, devrin önemli edebiyatçılarından olan İzzet Melih adındaki yakışıklı biri ile evlenir. Bu evlilikten üç çocuğu olur. Oğlu Faruk, kızıl mikrobundan ölür. Fahrünnisa, evlat acısı ile perişan olur. Fahrünnisa, kocasının, Aliye ile ilişkisi olduğunu anlar. Fakat gururundan bunu bilmiyormuş gibi davranır. En sonunda kocasının çapkınlıklarına dayanamayarak boşanır ve Ürdün Prensi ile evlenir ve gösterişli bir hayat yaşar. Onun en önemli özelliği bir resim sanatçısı olmasıdır. Ailesinin diğer kadınlarını da sürekli sanata teşvik etmiş ve Fürey'a ile Aliye'nin önemli sanatçılar olmasına vesile olmuştur.

Aliye

Aliye Şakir Paşa'nın küçük kızı. Kocaman mavi gözleri, lüle lüle sarı saçları ile çok güzel bir kızdır. Aliye eniştesi İzzet Melih ve Berger'le olan aşkı dolayısı ile

gündeme gelir. Berger için bir kızı öldürmeye kalkışır. Aşkı uğruna her türlü çılgınlığı yapabilecek bir karakterdedir.

Nimeta

Sevdalinka romanının başkahramanıdır. Sarışın ve güzel bir kadındır. Basın mensubudur. Bir televizyonda haber sunucusudur. Burhan'la evli iken ve mutlu bir hayatları varken Stefan adındaki Hırvat gazeteciye âşık olur ve bu yasak aşk Bosna Savaşı yıllarında devam eder. Fakat Nimeta ailesini bırakmaz. Çocukları için birçok tehlikeye atılır ve en son bu aşkı bırakmaya karar verir.

Raziyeanim

Raziyeanim, Nimeta'nın annesidir. Raziyeanim, geleneklerine ve ülkesine bağlı bir Boşnak kadındır. Onun en önemli özelliği çocuklarına çok düşkün oluşudur.

Mirsada

Mirsada, Nimeta'nın en yakın arkadaşıdır. O da Nimeta gibi basın mensubudur. Belgrat'ta yaşamaktadır. Koşuşturmayla dolu iş hayatı yüzünden kocasından boşanmış ve kendisine bir Sırp sevgili bulmuştur. Sevgilisi de gazetecidir ve onunla çok iyi anlaşabilmektedir. Ama Mirsada tam mutluluğu yakalamışken aşırı milliyetçi Sırplar tarafından feci şekilde öldürülmüştür.

Zelha Bora (Zelha)

Bir Gün romanının başkişisidir. Siyah saçları ve simsiyah gözleri ile güzel bir kadındır. Baskın bir karaktere sahiptir. Zelha bir aşiret kızıdır. Ailesine karşı çıkarak sevdiği gençle kaçmış, bir süre sonra bu sevdiğinin, üzerine kuma getirmesini kabullenemeyerek ondan ayrılmış ve yaşlı bir adamla evlendirilmiştir. Kocasını siyasete atılıp hapse girince onun yerini Zelha almıştır. Zelha milletvekilidir ama siyasi görüşlerinden dolayı hapidedir.

Nevra

Bir Gün romanının diğerkadın kahramanıdır. Zelha ile röportaj yapmaya gelen bir gazetecidir. Kocasından kendi kaprisleri yüzünden boşanmış ve başka biri ile yaşamaya başlamıştır. Oğlu babasında kalmıştır. Gazetede ki köşesini kaybetmekle karşı karşıyadır. Bununla beraber birçok şeyini kaybetmiştir. Onun için hayati önemi olan bu röportajı yapacağı kadın çocukluk arkadaşı çıkar. Zelha karşısında ezik ve birçok sorumluluğunu yerine getirememiş bir kadın karakterdir.

Elmas

Elmas bir Alevi kızıdır. Simsiyah saçları ve kapkara gözleri dikkat çekicidir. Hareketli, cıvıl cıvıl, sorgulayan, tuttuğunu koparan, azimli ve inatçı bir kız olan Elmas, Sünni bir genç olan Mevlut’a sevdalanır. Aileler izin vermeyince kaçarlar. Bir erkek çocuğu olur ve bu çocuk Başbağlar baskını sırasında teröristler tarafından öldürölür. Elmas bir anne olarak içine kapanır. Elmas, iki ailenin; dolayısıyla Sünni ve Alevi kesimin çatışması içerisinde mağdur olan insanları temsil etmektedir.

Selva

Osmanlı paşalarından Fazıl Reşat Paşa’nın küçük kızıdır. Uzun boylu, sarışın, kahverengi gözlü bir kızıdır. Çok güzel olmamasına karşın onda herkesi etkileyen bir duruş vardır. Durgun, sakin ve cesurdur. Mükemmel derecede İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Babasının çok güvendiğı Selva Yahudi genci Rafael’e sevdalanır. Babasının şiddetle karşı çıkmasına, hatta intihara kalkışmasına rağmen Rafael’le evlenir. Marsilya’ya yerleşirler. Alman işgali sırasında kocasını Alman tehlikesinden korumak için birçok fedakârlığa katlanır. Çok gururlu bir kadın olmasına rağmen ailesini ve çocuğunu korumak için İstanbul’a dönerler.

Sabiha

Fazıl Paşa’nın büyük kızıdır. Sarışın, yeşil gözlü, orta boylu çok güzel bir kadındır. İngilizce ve Fransızca’yı çok iyi bilmektedir. Evin düzenini, ailesinin huzurunu önemseyen bir ev kadınıdır. Fakat dışışlerinde üst düzey bir memur olan

kocası Macit'in İkinci Dünya Savaşı sırasında yoğun diplomasi yüzünden ailesine zaman ayıramaması ve kız kardeşi Selva'yı Rafael'e âşık olması yönünde teşvik edip bir bakıma onun felaketine sebep olduğunu düşünmesi, onu bunalıma sürükler. Tedavi için gittiği doktora ilgi duymaya başlar. Bu ilgi karşılıklı olmasına rağmen Sabiha, kocasını ve ailesini kaybetmemek adına böyle bir ilişkiye izin vermez; tedavisini yarıda bırakır ve kendini toparlamaya karar verir.

Ayda

Ayda, Rengigül Hanım'ın ilk kocasından olan kızıdır. Ayda'nın başlangıçta uyumlu bir evliliği olmasına rağmen kocası ile birbirlerinden bıktıkları için bir süreliğine ayrı yaşamaya karar vermişlerdir. Aslı adında üniversitede okuyan bir kızları vardır.

Ayda kırk dört yaşındadır, fakat daha yaşlı göstermektedir. Saçları ağarmıştır. Kendini bakımlı bir bayan olarak görmemektedir. Ayda, hayatı boyunca, küçüklüğünden itibaren, çok güzel bir kadın olan annesinin güzelliğini kıskanmış ve ilgilerin annesi üzerinde toplanmasından dolayı gün geçtikçe ondan uzaklaşmış, annesi ile aralarına duvarlar örmüştür. Aynı mesafe kızı ile kendi arasında da vardır. O, annesini anladığı ve ona yakın olmak istediği an, artık çok geçtir. Çünkü annesi geçirdiği ikinci beyin kanamasında ölür. Ayda annesine haksızlık yaptığını düşünerek vicdan azabı ve pişmanlık içerisinde kalır.

Rengigül Hanım

Ayda'nın annesidir. Rengigül Hanım çok güzel bir kadındır. Romanda en çok bu yönü anlatılmıştır. Porselen teninden, bal rengi saçlarından, dünya güzeli yüzünden kimsenin gözlerini alamadığı bir kadındır. Fakat güzelliğine rağmen mutluluğu bulamamıştır. Kısa süren bir evlilikten sonra ilk kocasından boşanmıştır. İkinci evliliğinde ise kocasının evin hizmetkârlarından biri ile yasak bir ilişki içerisinde olduğunu öğrenmiş, yakalamış ama çocuklarını baba ilgisinden mahrum etmemek için kocasından boşanmamıştır. Aralarındaki sevgi bağı kalmamış, aynı evde ayrı yaşamışlardır. Bundan sonra sadece dış güzelliğine önem veren ve defalarca estetik yaptıran bir kadın, daha doğrusu bir robot haline gelmiştir. Şahit

olduklarını kimse ile paylaşmadığından çocukları için ne büyük fedakârlığa katlandığını çocukları dahi bilmez.

Ziynet

Ziynet, Bozova çiftliğine Satı'ya yardım etmesi için verilmiş öksüz ve yetim küçük, masum bir kızdır. Fakat henüz on üç yaşında iken başına gelen talihsiz olay, Ziynet'in karakterinin değişmesine sebep olur. Bozova çiftliğinin küçük oğlu Yusuf'un cinsellikle tanışması için Ziynet seçilir. Ziynet başlangıçta direnir fakat sonraki zamanlarda kendisi de hemen her gece Yusuf'u adeta sabırsızlıkla bekler. Bu ilişki bir süreliğine devam eder; fakat Ziynet'in hamile olduğu anlaşılınca Yusuf evden uzaklaştırılır. Ziynet'e çocuğunun ölü doğduğu söylenir ve çiftlik sahibinin torununa dadı olarak görevlendirilir. Ziynet'le yetiştirdiği çocuk arasında çarpık bir ilişki gelişir. Bu ilişki sonraları da devam eder.

Mehpare

Saraylıhanım'ın uzaktan akrabasıdır. Annesi ve babası yoktur. Saraylıhanım tarafından Reşat Bey'in konağına getirilmiş ve ev işlerine yardımcı olmuş, çocukların bakımını yapmıştır. Kemal hasta iken onun bakımını da üstlenen Mehpare ona âşık olur ve bütün varlığı ile ona bağlanır. Mehpare yeşil gözlü, ince bedenli çok güzel bir kızdır. Kemal için ölüme bile gidebilecek bir karakterdir. Kemal'le evlenir ve bir oğlu olur. Kemal ise Milli Mücadele'de şehit düşer. Mehpare ona bağlılığından dolayı evlenme tekliflerini reddeder. En sonunda Galip Bey adında pek bir özelliği olmayan bir adamla evlenir. Ama Kemal'i hiçbir zaman unutmayacaktır.

Azra

Ziya Paşa'nın kızıdır. Azra'nın eşi şehit düşmüş bir askerdir. Otuzlu yaşlarda genç bir kadındır. Mavi gözlü, öz güven sahibi bir kadındır. Azra, aşk duygusunu hiç yaşamamıştır. Azra ile Mehpare, Millici kadınların tertip ettiği toplantılara katılırlar ve Azra Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılır. Fakat bir Fransız

subayına âşık olur. Aşk ile memleketi arasında seçim yapmak zorunda kalır ve bu subayın Fransa'ya gitme teklifini reddederek İzmir'e yerleşir.

Saraylıhanım

Ahmet Reşat'ın teyzesidir. Ahmet Reşat'ı büyötmüştür. Kemal'in ninesidir. Başlangıçta evin idaresinde önemli rolü olan cin gibi bir kadındır. Çok titiz ve akıllıdır. Kemal'in ölümünü duyunca aklını yitirir ve türlü tuhaflıkları ile dikkat çeker.

Behice Hanım

Reşat Bey'in eşidir. Zengin, soylu bir aileden gelmektedir. Annesi, o daha bir aylık bebekken ölmüş, onu teyzesi Neyir Hanım büyötmüştür. Nazlı ve kırılgan bir yapısı olan Behice, kocasına bağılı, iyi niyetli bir ev kadınıdır.

Leman

Reşat Bey'in büyük kızıdır. Yeşil çağla rengi gözleri, ince, uzun, zarif boyu, bembeyaz teni ile çok güzel bir kızıdır. Leman kendisinden yaşça epeyce büyük olan Doktor Mahir Bey'le evlenir. Gün geçtikçe titizliğı, adeta bir hastalık haline gelir ve bu yüzden huysuz ve geçimsiz biri olur.

Suat

Reşat Bey'in ortanca kızıdır. Küçüklüğünde tıpkı bir erkek çocuğı gibi yaramaz ve hareketlidir. Hilmi Bey adındaki ressamla evlenir. Önceleri çok güzel bir kızken, kendine bakmadığı için kilo almıştır. Tatlı ve sivri dilli, konuşkan, kendini işten esirgemeyen, fedakâr biridir.

Sabahat

Reşat Bey'in küçük kızıdır. Kısa boyludur. Ayak topuğına ulaşan uzun sarı saçları vardır. Güzel bir kızıdır. Akıllı, çalışkan, melek huyludur. Fakat çok inatçı ve dik kafalıdır. Bir Ermeni genci olan Aram'a âşık olur. İşte Sabahat asıl bu noktada

öne çıkar ve hemen herkesin karşı çıktığı bu aşkta ayak direr. Onun önemli özelliklerinden biri de iş sahibi bir kadın olmak istemesi ve bunu hayata geçirmiş olmasıdır.

Sitare

Mahir'le Leman'ın tek çocuğudur. Annesine pek benzemeyen bir yapıdadır. Buğday tenli ve ele gözlü, uzun boylu güzel bir kızdır. Nazlı ve hayat dolu bir kızdır. Babasının ölümü üzerine okulunu bırakır. Bir süre sonra da Muhittin Kulin'le evlenir. Ev işlerinde pek iyi değildir.

Gül Hanım

Salih Zeki Bey'in eşidir. O da zengin ve önemli bir aileye mensuptur. İnce parmaklı, gül tenli, gül kokulu zarif ve iyi kalpli bir kadındır. Muhittin'in annesidir.

3. 1. 2. Erkek Karakterler

Kulin'in romanlarındaki erkek karakterler, Köprü, Umut ve Veda dışında genelde ikinci hatta üçüncü plandaki kişilerdir. Bu karakterler devirlerinin önemli kişileri olsalar da Kulin'in romanlarında ancak arka planda yer bulabilmişlerdir.

Vali Recep Yazıcıoğlu

Erzincan Valisidir. Erzincan'a 1992 depreminden hemen önce gelmiş ve kısa bir süre sonra Vali; deprem, terör, cehalet ve siyasetle mücadelesinde ortaya koyduğu kararlı duruşu ve hareketli kişiliği ile vatandaşın hizmetine koşarken yine böyle bir amaçla Fırat üzerinde kurulacak köprü hikâyesi ile birlikte anlatılmış örnek bir yöneticidir.

Bayram

Bayram, karısını köprü olmadığı için doktora yetiştiremediğinden doğum sırasında kaybeden köylüdür. Vali'nin köprü projesine başlamasında onun önemli etkisi olur.

Mevlut

Elmas'ın kocasıdır. Bembeyaz dişleri, yeşil gözleri ve güleç yüzüyle iyi bir insandır. Elmas'la birbirlerine sevdalanmışlar, Beytüşşebap'taki askerliği bitince de onu kaçırmıştır. Sürekli bir kaçış ve korku içerisinde olduğundan zamanla içe kapanık biri olur ve Başbağlar baskınında öldürülür.

Hü dai

Erzincan ahalisinin ileri gelenlerinden biri olan Hü dai, ömrü boyunca köprü yapımı için uğraşan bir müteahhittir. İri yarı yakışıklı bir ihtiyardır. Babacan görünümü altında huysuz ve çıkarıcı karakteri onun görünümü ile bağdaşmamaktadır.

Mühendis

Mühendis, köprünün yapımını alan kişidir. Sıska, ufak tefek, uzun saçlı ve keçisakallı genç bir adamdır. Çok sevdiği karısı bir gün karşısına geçip onu artık sevmediğini ve ondan ayrılmak istediğini söyler. Karısı onun içindeki coşkusunun söndüğünü ve sıradanlaştığını söyler. Mühendis karısını sevdiği halde ısrarcı olmaz ve evden ayrılır. Karısının ondan ayrılmak istemesine üzülmeyle beraber onu “sıradan bir insan” olarak nitelemesine daha çok üzülür.

Erdal

Elmas'ın ağabeyi, Mevlut'un arkadaşıdır. Erdal, duygulu bir gençtir. Kız kardeşi Elmas'ın Mevlut'la evlenmesi konusunda babasını ikna etmeye çalışır fakat bu mümkün olmayınca onun kaçmasına yardımcı olur.

Hoşabe

Hakkâri civarında yaşayan bir Nasturi'dir. Hıristiyan olan Hoşabe zengin ve cömert birisidir. Çocuğu olmadığı için evlat edinir.

Zilan

Haşabe'nin yanında çalışan onun en sadık adamıdır. Alevi bir Kürt olan Zilan, iki Kürt gencini evlat edinir.

Hurşit

Zilan'ın evlat edindiği iki Kürt gencinden biridir. İyi yürekli bir gençtir.

Halit

Hurşit'in kardeşidir. Kin ve öfkeyle doludur, isyancılara katılır ve yıllarca dağlarda çatışmalara katılır. Dağda evlenir ve bir oğlu olur. Bir çatışmada ölür.

Ahmet Reşat Bey

Osmanlı'nın son maliye nazırıdır. Ahmat Reşat, nesillerdir saraya hizmet eden bir soylu Çerkez ailenin Enderundan yetişmiş oğludur. İşgal altındaki bir şehirde Osmanlı'nın hiç yaşamadığı büyük zorluklar içerisinde ve hazinenin iflas ettiği en zor şartlarda görev yapmaktadır. Bir yandan bu zor vazife, diğer yandan işgal, öbür yandan ailesindeki sorunlarla uğraşmak sinirlerini bozmuştur. Padişah'a sonuna kadar bağlıdır fakat işgalcilerin yaptıklarını görünce Millicileri desteklemeye başlar. Cumhuriyet'in ilanı ile İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalır. Bir süre sonra yurda döner ve bir bankanın müdürlüğü görevini sürdürür. Bu ikinci döneminde ailesiyle daha fazla zaman geçirmektedir. Fakat gittikçe yalnızlaşarak başka bir devre ait biri olarak görür kendini. Hoşgörülü biri olmasına rağmen kızının bir Ermeni genci ile evlenmesine şiddetle karşı çıkar ve bundan dolayı intihara kalkışır.

Kemal

Saraylıhanım'ın torunu, Reşat Bey'in yeğenidir. Kabına sığmaz bir gençtir. Sarıkamış Savaşına katılır, bundan dolayı hastalanır ve uzun süre tedavi görür. Sevdği kız olan Mehpere ile evlenir. Milli Mücadele'ye katılır ve şehit olur.

Doktor Mahir Bey

Leman'ın kocasıdır. Ahmet Reşat'ın ve Kemal'in arkadaşıdır. Ahmet Reşat sürgüne giderken, Leman'la nişanlanırlar. Ahmet Reşat ailesini Mahir Bey'e emanet eder. Konağa iç güveyi olarak girer ve aileye sahip çıkar. Mahir Bey, karısının bir dediğini iki etmeyen müşfik ve fedakâr bir eş, iyi bir baba, iyi bir damat olarak anlatılır.

Hilmi

Suat'ın eşidir. Ressamdır. Vazifesi yüzünden ömrü hep konaktan ve ailesinden uzak geçmiştir. Eşini çok sevmektedir. Ondan uzakta yaşamak zorunda kaldığı için hayıflanmaktadır. En büyük isteği ailesi ile aynı evi paylaşmaktır. Sonunda tayini Ankara'ya çıkar ve Ankara'ya müstakil bir eve çıkarlar.

Aram

Merzifonlu bir Ermeni ailesine mensuptur. Aram hem yakışıklı hem akıllı hem de müteşebbis bir gençtir. Sabahat'la aşkları Amerikan Kolejinde başlar. Evlenmelerine aileleri; özellikle de Sabahat'ın babası şiddetle karşı çıkar. Ama onlar, her şeye rağmen bu aşkı sürdürürler.

Muhittin

Salih Zeki ve Gül Hanım'ın üçüncü çocuklarıdır. Ayşe Kulin'in babasıdır. Gözleri duru dağ göllerini andıran bir maviliktedir. Beyaz tenli, yakışıklı, düzgün giyinişli bir gençtir. Onunla evlenmek isteyen bazı kızlar olur; fakat o, dayatma sonucu bir evlilik yapmak istemez. Arkadaşı Raif Bey vasıtasıyla Sitare ile tanışır ve evlenirler. Bu evlilikten Ayşe (Kulin) isminde kızları dünyaya gelir

Zeki Salih Bey

Zeki Salih, Bosna'nın kurucularından olan Kulin ailesine mensuptur. Boşnak beylerinden biridir. Geniş arazilerini bırakıp karısı Gül Hanım'ın ısrarı ile İstanbul'a

göçerler. Çocuklarının iyi bir eğitim almalarını sağlar. Büyük oğlu Nusret'in eğitimi için önemli miktarda para harcar. Zeki Salih dinine düşkün, muhafazakâr bir insandır.

Giritli Deli Mustafa Paşa

Aylin'in anne tarafından dedesi, Abdülmecit döneminde sadrazamlık yapmış olan Giritli Deli Mustafa Paşa'dır. "Deli" lakabı ona zapt edemediği öfkesinden dolayı takılmıştır.

Hilmi Paşa

Hilmi Paşa Mustafa Naili Paşa'nın on bir oğlu içerisinde hem en yakışıklı hem de en zeki olanlarından biridir. Teşrifat Nazırı Kamil Bey'in kızı Fatma Hanım'la evlenmiştir.

Hasip Bey

Genç Dinç Deli Hasip Bey diye anılmaktadır. Hasip, Paris sefiri olan amcasının yanına dil öğrenmek ve eğitim görmek için gönderilir. Melek Hanım'la Paris dönüşü evlenirler. Halkalı Ziraat Okulunu kurar. Bu okulda yıllarca hocalık yapar. Hasip Bey bir yandan sert bir aile reisi iken diğer taraftan kız-erkek ayrımı yapmadan bütün çocuklarının iyi bir eğitim alması için elinden geleni yapan biridir. Aldığı Avrupa kültürünün de etkisiyle kızlarının serbest tarzda yetişmesine ve hareket etmesine ses çıkarmaz.

Şeyh Ben Tekkouk Senusi

Libya prenslerinden biridir. Aylin'in ilk kocasıdır. Aylin'le Paris'te bir otelde tanışmış ve evlenmişlerdir. Bu evlilik Aylin için hayal kırıklığı olmuş ve Prens'ten kaçarak Türkiye'de boşanmıştır.

Polat

Polat, Aylin'in daha Libya Prensi Senusi ile evli olduğu sırada hayatına girmiş bir gençtir.

Jean Piere

Jean Piere, Lozan üniversitesinde fizik asistanıdır. Çok zeki bir insandır. Fazla yakışıklı değildir. Jean Piere ile Aylin bir süre birlikte yaşadıktan sonra evlenirler.

Paswak

Paswak, Afganistan'ın Birleşmiş Milletler sefiridir. Paswak yakışıklı, karizmatiktir. Aynı zamanda şairdir. Paswak, Aylin'in babasının yaşındadır ve evlidir. Buna rağmen Aylin'le büyük bir aşk yaşarlar.

Mişel

Mişel, Amerika'ya Türkiye'den gitmiş bir Musevi psikologdur. Mişel'le Aylin evlenirler. Mişel yakışıklı ve iyi bir insandır. İyi giden evlilikleri Aylin'in yersiz tutumu yüzünden biter ama Mişel'le Aylin ömür boyu dost kalırlar.

George Kroner

Yetmiş yaşlarında Amerikalı bir zengindir. Aylin, onun gibi zengin bir adamla arkadaş olabilmek ve onunla seyahatlere çıkabilmek için onunla birlikte olmuştur.

Timoti Childs

Oldukça yaşlı Amerikalı bir zengindir. Aylin onunla bir davette tanışır. Ortak noktaları vardır. İyi anlaşırılar.

Sid Tuaker

Tuaker Aylin'in yaşı hayranlarından biridir ve bir süreliğine arkadaş olurlar. Aylin Tuaker'le olan ilişkisini Timoti Childs ile olan ilişkisi ile birlikte sürdürür.

Richart Eksrakt

Hoş, çekici biridir. Aylin'le kısa süren bir ilişki yaşamıştır. Richart, hiçbir şeyin, Aylin'i tam olarak tatmin edemeyeceğini anlar ve bu ilişkiyi kısa sürede sonlandırır.

Joe Cates

Joe Cates, Aylin'in son kocasıdır. Joe, daha önce evlenmiş ve karısından boşanmıştır. Dört çocuğu vardır. Zengin bir iş adamıdır. Biraz cimri ve çıkarcıdır. Aylin'le Başlangıçta iyi giden evlilikleri, daha sonra bir çıkmaza girer.

Burhan

Nimeta'nın kocasıdır. Ünlü bir inşaat mühendisidir. Uzun boylu, sarışın yakışıklı bir Boşnak'tır. Çok çalışmakta ve evine refah getirmek için uğraşmaktadır. Bu yüzden evinden uzun süre ayrı kalır. Karısını çok sevmekte ve bütün saadetini onun yanında bulmaktadır. Karısının ihaneti onun evi terk edip savaşa katılmasına sebep olur. Savaşta da liderlik yapar.

Stefan

Stefan Nimeta'nın sevgilisi olan Hırvat gazetecidir. Kapkara gözleri vardır ve Nimeta ile ilk karşılaşmalarında birbirlerine âşık olmuşlardır. Bir süre birlikte yaşadıktan sonra Nimeta'ya kocasından ayrılıp kendisiyle evlenmesi konusunda ısrar eder. Nimeta'nın, kocasına hakikati söyleyemeyeceğini anlayınca ondan ayrılarak onu unutmaya çalışır. Fakat bu aşk devam eder.

Raif

Nimeta'nın kardeşidir. Romanda Raif daha çok ailesinin uğradığı felaket bağlamında önem kazanmıştır. Ailesi yok edilince uzun bir süre kimseyle konuşmaz daha sonra savaşa katılır.

Fiko

Nimeta'nın oğludur. On altı yaşlarında, uzun boylu, sarışın bir gençtir. Okula gitmektedir. Babasına çok düşkündür. Fiko, dayısı Raif'in Boşnak-Sırp çatışması konusunda anlattıklarını ilgi ile dinlemekte, gelişen siyasi olaylarla ilgilenmektedir. Sonunda o da savaşa katılıp babası ve dayısı ile birlikte ülkesini savunur.

Cevat Şakir

Şakir Paşa ve Sare İsmet Hanım'ın büyük oğludur. Robert Kolej'de okuduktan sonra Oksford'a gönderilen Cevat Şakir, aşırı masrafları ile Şakir Paşa'yı zora sokmuş ve üniversiteyi bitirmeden dönmüştür. Babasıyla sürekli tartışmaktadır. Sonunda onu tabanca ile vurur. Bir süre hapis yatar ve Bodrum'a sürgün edilir. Birçok kişinin kalaylıkla sevebileceği bir karaktere sahiptir. Bodrum'un bugünkü duruma gelmesinde önemli katkısı olur.

Suat

Suat Şakir Paşa'nın küçük oğludur. Şen şakrak bir yapıya sahip olan Suat'ı daha sonraki yıllarında çapkın ve gösteriş düşkününü biri olarak görmekteyiz.

Emin Paşa

Şakir Paşa'nın büyük kızı Hakkiye'nin kocası, Füreya'nın babasıdır. Uzun boylu, esmer bir adamdır. Orta sınıfa mensup bir subaydır. Karısını aldattığı ve onun tarafından affedilmez ve buna benzer olaylar onun sağlığının bozulmasına sebep olur.

Sabahattin

Füreyâ'nın ilk kocasıdır. Genç yaşına rağmen çok zengindir. Çok yakışıklı bir gençtir ve Füreyâ'ya âşıktır. Ama özellikle içki içtiği zaman aşırı derecede sinirlenerek karısını döver. Eğlence mekânlarına düşkün olan Sabahattin kültür ve yaşayış olarak Füreyâ'dan çok uzak bir kişidir. Bu yüzden birbirlerine tutkun olmalarına rağmen Füreyâ ondan ayrılmıştır.

Kılıç Ali

Milli Mücadele'ye katılmış ve halkın örgütlenmesi için çalışmıştır. Zaferden sonra İstiklal Mahkemesi reisi olan Kılıç Ali, Füreyâ'nın ikinci kocasıdır. Kılıç Ali, Füreyâ'ya şefkatle davranır. Onu her açıdan rahat ettirmeye çalışır. Hiçbir maddi imkânı ondan esirgemez. Füreyâ'nın bilgi, görgü ve güzelliği ile gurur duyar.

Mustafa Kemal

Füreyâ romanında anlatılan Mustafa Kemal, yakışıklı bir subaydır. Zaferden sonra Latife Hanım'la evlenir. Fakat bu evlilik kısa sürer. Kadınlarla erkeklerin bir arada yaşamayı öğrenmesi için çabalayan Atatürk'ün bu konuda laubalilikleri hoş karşılanmadığını görüyoruz. Onun bir diğer yönü, etrafındaki insanlara rağmen hayatının sonuna doğru içinde bulunduğu yalnızlıktır. Hayatında ona yardım edecek, destek olacak bir yardımcısı veya bir eşten yoksun oluşudur.

Rafael Alfandari (Rafo)

Uzun boylu, akıllı bir genç olan Rafael, Selva'nın kocasıdır. Osmanlı sarayında yıllarca hekimlik yapmış bir Yahudi ailesinin oğludur. Selva ile evlenmeleri aileler tarafından hoş karşılanmadığından birçok sıkıntı ile karşı karşıya kalır.

Macit

Sabiha'nın kocasıdır. Dışişleri Bakanlığı Siyasi Daire müdürüdür. İyi terbiye almış ve kendini iyi yetiştirmiş yakışıklı bir gençtir. Yoğun işlerinden dolayı karısının sürüklendiği ruh buhranını zamanında fark etmez. Onun psikiyatra gitmesini tavsiye eder daha sonra psikiyatrla Sabiha arasında bir şeylerin geçmiş olabileceği düşüncesi onu kıskançlığa sevk eder.

Nedim

Nedim, görünen ve görünmeyen tarafları ile anlatılan bir kişidir. Uzun boylu, yakışıklı, görgülü, şefkatli bir beyefendidir. Nedim'in bu görünen tarafıdır. Fakat romanda onun asıl dikkat çeken yönü dadısı Ziyet'le olan çarpık ilişkisidir. Her ikisinin de istemediği bir nevi kaza sayılabilecek bir olay, böyle bir ilişkinin yaşanmasına sebep olmuştur. Nedim cinselliği dadısıyla tanımış ve bu ilişki ileriki zamanlarda da devam etmiştir.

Yağz

Yağz Ziyet'le Yusuf'un gayrimeşru oğludur. Bu olay çevreden gizlenmiştir. Yağz başkası tarafından büyütülmüştür. Pek yakışıklı değildir. Kurnaz ve çıkarcıdır.

Yusuf

Yağz'ın babasıdır. Sultan Hanım'ın küçük oğludur. Ergenliğe girince annesi Sultan Hanım tarafından seçilen Ziyet, onun cinsel ihtiyaçlarını karşılar. Bu ilişki sonucu Yağz doğar. Yusuf daha sonra Ceyda isimli biriyle evlenir, fakat eğlenceye ve kadınlara düşkünlüğü devam eder.

Cengiz

Cengiz Zelha'nın amcasının oğludur. Hiçbir suçu olmadığı halde ailesini bir felaketten kurtarmak için örgüte ödenmesi kararlaştırılan parayı teslim ettiğinden

ötürü, tutuklanır. Hapiste dengesi yerinde olmayan görevliler tarafından işkenceye maruz bırakılır ve onuru kırılır, dağa çıkmaya mecbur bırakılır ve dağda ölür.

Şiyar

Zelha'nın ikinci kocasıdır. Yaşça Zelha'dan epeyce büyüktür. İyi bir insandır. Zelha'yı hoş tutmuştur.

Kaymakam

Sarıcadam'da görev yapmış bir kaymakamdır. Dürüst, prensipli bir insandır. İyi niyetli bir kişidir. Doğu'da görev yaptığı sırada suçsuz olduğuna inandığı Sadık Ağa'nın torunu Cengiz'e kefil olur ve onun hapisten çıkmasını sağlar. Cengiz dağa çıkar bu yüzden terfi ettirilmediği için karısı Nermin Hanım'ın kaprisleri ile karşılaşır ve boşanırlar.

3. 2. Öğrenim Durumlarına Göre Şahıslar

Ayşe Kulin'in romanlarındaki şahıslar umumiyetle eğitim görmüş kişilerdir. Bunun nedeni olarak Kulin'in genelde gerçeklerden hareketle roman yazan bir yazar olarak sıra dışı insanları seçmiş olmasına bağlayabiliriz. Eğitim almamış olan kişiler bile bir şekilde öne çıkmayı başaran insanlardır.

3. 2. 1. Üniversite Okuyanlar

Aylin

Aylin Amerikan Kız Kolejini çok yüksek notlarla bitirir. Şehyh Senusi'den boşandıktan sonra Cenevre'de Neuchatel Üniversitesinde 26 yaşında başladığı tıp tahsilini, başarılı bir öğrenci olarak yatay geçiş yaptığı Lozan Üniversitesinde tamamlar. Zeki, azimli ve kararlı bir öğrencidir. New York'ta New Rochell'de asistan olur ve psikiyatri alanında uzmanlık eğitimini tamamlar.

Mişel

Mişel psikoloji alanında uzmanlaşmıştır.

Tayibe

Tayibe, on yaşından itibaren Aylin'in yanında Amerika'da okur ve Harvard Üniversitesinden mezun olduktan sonra Londra'da ekonomi üzerine mastır yapar. Eğitim hayatında oldukça başarılıdır.

Jean Piere

Lozan Üniversitesinde atom fiziği alanında uzmanlık yapmıştır. Zekâsı ile kendini kanıtlamıştır.

Burhan

Bosna'da İnşaat Mühendisliği Bölümünü bitirmiştir.

Nimeta

Bosna'da okumuştur.

Nusret Kulin

Almanya'da makine mühendisliği tahsili yapmıştır.

Aziz

Nilüfer'in ilk kocasıdır. Londra'da ekonomi tahsili yapmıştır.

Engin Baraz

Londra'da ekonomi tahsili yapmıştır.

Orhan Kulin

Siyasal okumuştur.

Polat

Sarbon Üniversitesinde ticaret hukuku bölümünde okumuştur.

Valeri

Joe'nun kızıdır. Clombia Üniversitesinde sanat tarihi alanında mastır yapmıştır.

Ayda

Türkiye'de başladığı üniversite tahsilini yurt dışında sürdürmüştür.

Rengigül Hanım

Üniversitede bir süre okumuş evlenince öğrenimi yarıda kalmıştır.

Nedim Bey

İngiltere'de üniversite okumuştur.

Yağız

Yüksek ticaret okumuştur.

Füreya

Üniversitede felsefe tahsili yapmıştır.

Cevat Şakir

Oxford'da okumuş, ama eve diplomasız dönmüştür.

Muhittin Kulin

Türkiye’de inşaat mühendisliği okur ve sonra yurt dışında burslu öğrenci olarak Berlin Yüksek Mühendislik okulunda yağış almayan bölgelerde sulama teknikleri üzerine uzmanlık yapar.

Fahrünnisa

Güzel Sanatlar Akademisinde okumuştur.

Selva

Edebiyat bölümünde okumaktadır ama Rafael’le arkadaşlık yaptığı için bazı öğrencilerin Rafael’i tehdit etmesi üzerine Rafael, okulu bırakır. Bu olay üzerine Selva da okulu yarıda bırakır.

Sabiha

Edebiyat bölümünde okurken Ermeni bir genç olan Aram’la arkadaşlık yapması çevredeki insanlar tarafından kabul edilmez. Bu durumdan zarar görmeye başlayınca hem sevgilisi hem de kendisi okulu bırakmak zorunda kalır.

Rafael Alfandari

Kimya bölümünde okurken tahsilini yarıda bırakır.

Aram

Kimya bölümünde okurken tahsilini yarıda bırakır.

Bu şahısların dışında Kerami Bey, Yusuf, Macit, Tarık gibi şahısların da eğitim aldıkları ifade edilmiş, fakat hangi okulları bitirdikleri belirtilmemiştir.

3. 2. 2. Askeri Okullarda Okuyanlar

Askeri okullarda okuyanlara baktığımızda başta Atatürk olmak üzere onunla sınıf arkadaşı olan Füreya'nın babası Emin Paşa, teyzesinin kocası Ahmet Bey gibi şahıslarla karşılaşmaktayız.

3. 2. 3. Kolejlerde Okuyanlar

Kulin'in romanlarındaki şahısların birçoğu yabancı kolejlerde okumuşlardır.

3. 2. 3. 1. Dame de Sion Mezunları

Dame de Sion bir Fransız Kolejidir. Çok disiplinli bir eğitimi vardır. Bu okul Kulin'in romanlarındaki ailelerin çocukları için tercih ettikleri bir okuldur. Bu okulda hem Fransızca'yı çok iyi öğrenirken hem de iyi bir eğitim almaktadırlar. Aylin'in ablası Nilüfer, kuzeni Semra, Füreya, yeğeni Sara bu okulda okumuşlardır.

3. 2. 3. 2. Amerikan Kolejinde Okuyanlar

Bu okul özellikle İngilizce'nin popüler bir dil olmasıyla tercih edilen ve çok iyi eğitim veren bir kolejdur. Aynı zamanda Dame de Sion'a göre oldukça demokrat bir okuldur. Aylin, Sabiha, Selva, Sitare, Aram, Armine bu kolejde okumuşlardır, Cevat Şakir, Altemur, Bülent Ecevit ise Robert Kolej'de okumuşlardır.

3. 2. 4. Diğer Okullarda Okuyanlar

Aylin'in babası Cemal Bey St. Joseph Lisesinde okumuş, Zelha Bora ise liseyi dışarıdan sınavlara girerek bitirmiştir.

3. 2. 5. Özel Eğitim Alanlar

Evde ya da özel hocalara giderek dil ve müzik eğitimi alanlar da Kulin'in romanlarında dikkat çekecek kadar öneme sahip bir durumdur. Şakir Paşa'nın kızı Hakiye, Ayşe ve Aliye, Reşat Bey'in kızı Leman, bu tarz bir eğitimle yetişmişlerdir.

3. 2. 6. Herhangi Bir Eğitim Almayanlar

Ayşe Kulin'in romanlarında doğal olarak herhangi bir eğitim almayan şahıslar da bulunmaktadır. Bu şahıslardan bazıları şunlardır: *Adı Aylin*'de Hulusi, Hüseyin Kâhya, *Bir Gün*'deki Zelha'nın dedesi Sadık Ağa, annesi Kader Hanım; *Köprü* romanındaki Bayram, Mevlut'un babası Salih Ağa, Elmas'ın babası Hurşit, Hoşabe, Zilan, Halit gibi isimler, *Gece Sesleri* romanındaki Ziyet Dadı, Sultan Hanım, Satı; *Umut*'taki Zeki Salih'in hanımı Gül Hanım... Herhangi bir eğitim almadığı halde çok bilinçli davranarak kardeşlerini okutan Sara Hala bu isimler içerisinde en dikkat çekenidir.

3. 3. Mesleklerine Göre Şahıslar

Ayşe Kulin'in çok geniş bir çevreden alınan kalabalık şahıs kadrosu içerisinde kişilerin meslek bakımından oldukça farklı meslekleri tercih ettiklerini görmekteyiz.

3. 3. 1. Doktorlar

Aylin

Aylin hastalarını dinleyen, onlara şifa veren kocaman yürekli bir Lokman Hekim olarak tanıtılan New York'un en ünlü on ruh doktorundan biridir. Uyguladığı yöntemlerle ve cesareti ile umutsuz vaka olarak nitelendirilen birçok hastayı tedavi ederek sağlığına kavuşturmuştur. Onları tedavi etmekle kalmayıp onların bir sanatla uğraşmalarını ya da işte çalışmalarını teşvik etmiş ve sağlıklarına kavuşan hastalarının sağlıklarını korumayı başarmıştır.

Mişel

Mişel psikologdur. Aylin'le aynı ofiste çalışırlar ve birçok hastaları vardır.

Mahir Bey

Reşat Bey'in damadı Mahir Bey herkesin yardımına koşan ve fakirlerden para almayan halkın sevdiği bir doktordur.

Doktor Sahir

Ankara'da tanınmış bir psikiyatridir. Sabiha ruhi bunalımı sırasında bir süre terapiye devam etmiş, fakat aralarında bir duygusallığın gelişmeye başladığını görünce terapiye son vermiştir.

Tibaux Roger

Tibaux Roger Füreya'nın doktorudur ve ona âşık olur.

3. 3. 2. Basın Mensupları

Nimeta

Nimeta Bosna'da bir basın mensubudur. Bir televizyonda haber sunucusudur. Yugoslavya'nın dağılma sürecini, savaş öncesinde ve savaş sırasında yaşananları halka duyurmaya çalışır. Savaş sırasında Türk halkının Bosna'ya ilgisini tespit için Türkiye'ye de gelir.

Stefan

Stefan, Hırvat bir basın mensubu olarak birçok kimsenin ulaşamadığı bilgilere ulaşabilen bir gazetecidir.

Mirsada

Mirsada, Müslüman Boşnak bir basın mensubudur. Koşuşturmadan dolayı bir çocuğu bile olmaz bu yüzden boşanır ve Belgrat'a yerleşir.

Petar

Sırp asıllı bir basın mensubudur. Mirsada'nın sevgilisidir.

Nevra

Bir Gün romanının başkahramanlarından biri olan Nevra, hapiste olan kadın milletvekili ile röportaj yapmak için gelen bir gazetecidir.

Richart Eskart

Aylin'in sevgililerinden biri olan Richart Amerika'da sanat dergileri yayımlayan bir yayıncıdır.

3. 3. 3. Mühendisler

Nusret Kulin

İstanbul'da makine mühendisi olarak görev yapmıştır.

Muhittin Kulin

Önce Adana'da daha sonra Ankara Belediyesinde ve Devlet Su İşlerinde çalışmış yurdun birçok yerini gezmiştir.

Mühendis

Köprü romanında “*Mühendis*” olarak geçmektedir. İşinin ehli sıra dışı bir insandır. Kimsenin düşünemediği farklı teknikler kullanarak üstelik maliyeti de azaltarak köprüyü inşa edip yerleştirir.

3. 3. 4. Askerler

Emin Paşa

Füreya'nın babasıdır. Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk'ün yanında yer aldığı için önce İzmir Ordu Komutanlığına daha sonra Eskişehir'e atanmıştır. Daha sonra bazı suçlamalarla görevinden alınmış, uzun süren mahkeme sonunda beraat etmiştir.

Ahmet Bey

Ahmet Bey Füreya'nı teyzesi Ayşe'nin kocasıdır. Orduda subaydır. Daha sonra İstanbul Emniyet Müdürü olur.

3. 3. 5. Dış İşleri Görevlileri

Macit

Sabiha'nın kocasıdır. Dışişleri Bakanlığı Siyasi Daire müdürüdür.

Tarık Arıca

Dışişlerinde çalışan idealist bir Anadolu gencidir. Malatyalıdır. Paris elçiliğine ikinci kâtip olarak atanır.

Nazım Kender

Türkiye'nin Marsilya konsolosudur. Genç ve cesur tavırlarıyla birçok Yahudi'yi Almanların elinden kurtarmıştır.

Muhlis

Marsilya Türk Konsoloslugu kâtiplerinden biridir.

Emir Zeid

Ürdün prensidir. Paris'te elçidir.

Paswak

New York'ta Birleşmiş Milletler sefiridir. Daha sonra Hindistan'a gönderilir.

3. 4. Sosyal Durumlarına Göre Şahıslar

3. 4. 1. Yöneticiler

Kulin'in romanlarında Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim, Sultan Abdülmecit, Abdülhamit ve Vahdettin'den bahsedilmektedir. Özellikle Vahdettin'le ilgili daha ayrıntılı düşünceler yer almaktadır.

Vahdettin

Vahdettin, *Füreyâ* romanında Mustafa Kemal'i Anadolu'ya gönderirken ondan kurtuluş çaresi olarak işgalcilerin isteklerini yerine getirmesini istemiştir. *Veda* romanında ise Vahdettin bir vatan haini değil, aciz bir yönetici olarak gösterilmektedir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal, *Füreyâ'da* Kurtuluş Mücadelesi öncesi hazırlıkları ve Cumhuriyet'in kurucusu olarak giriştiği yeniliklerle anlatılmıştır.

İsmet İnönü

İsmet İnönü, *Füreyâ'da* Şeyh Sait İsyanı münasebeti ile geçmektedir. İsyanla ilgili tedbirlerin alınması için başbakanlığa atanmıştır. *Köprü'de* Kürt isyanlarının bastırılması, *Nefes Nefese* romanında ise İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'yi savaşın dışında tutma çabası ile anlatılan bir yöneticidir.

Fethi Okyar

Şeyh Sait isyanı başladığı sırada başbakandır. Haberi alınca gereken hassasiyeti göstermez. Bundan dolayı başbakanlığa İsmet Paşa atanır.

Turgut Özal

Turgut Özal, *Gece Sesleri*’nde, Ayda’nın “*Boyu kısa, aklı uzun bir başbakanın sahip çıktığı cinsten işini bilen memurlardan değillerse eğer...*” biçiminde kurduğu eleştiri içeren bir cümlede geçmektedir.

Süleyman Demirel

Köprü romanında köprünün yapımı ile ilgili olarak adı geçmektedir.

Aliya İzzet Begoviç

İzzet Begoviç, Sırplarla yapılan mücadelede önceleri Yugoslavya’nın bölünmesine karşı çıkar daha sonra Boşnak direnişinde sesini dünyaya duyurmaya çalışır.

Miloşeviç

Miloşeviç, siyasi bir kişilik olarak sayesinde yükseldiği cumhurbaşkanı Stamboliç’i sırtından vurarak, Yugoslavya’da Sırp milliyetçiliğini tahrik eden kişidir.

Tudjiman

Hırvatistan’ın cumhurbaşkanıdır. Sırp Hırvatistan’a da saldırınca Tudjiman uluslar arası destek bulmaya çalışır.

3. 4. 2. Osmanlı Paşaları

Musatafa Naili Paşa

Abdülmecit döneminde Girit ayaklanmasını bastırarak takdir toplamış, üç defa sadrazamlığa getirilmiştir. Sert mizacından dolayı bu görevleri çok kısa sürmüştür.

Cevat Paşa

Zekâsı ve bilgisi ile Abdülhamit döneminde sadrazamlığa getirilmiş, Osmanlı'yı savaştan uzak tutmaya çalışmıştır. Fakat daha sonra görevinden azledilmiştir.

Şakir Paşa

Sadrazam Cevat Paşa'nın kardeşi ve yaveridir. Sadrazam olabilecek yetenekte olmasına karşın ağabeyinin başına gelenlerden dolayı saraydan uzak durmuştur.

Fazıl Reşat Paşa

Sabiha ve Selva'nın babasıdır. Cumhuriyet'i benimsemekle birlikte Osmanlı izlerini üzerinde taşıyan Osmanlı'nın son paşalarından biridir.

Ahmet Reşat Bey

Osmanlı'nın son maliye nazırıdır. En zor günlerde maliyeyi ayakta tutmaya çalışmıştır.

Ali Rıza Paşa

Osmanlı'nın son dönem sadrazamlarındandır. İşgalcilere karşı çeşitli tedbirler almaya çalışmaktadır.

Tevfik Paşa

Osmanlı'nın son dönem paşalarından biridir. Milli Mücadelenin başarılı olmasını istemektedir.

Damat Ferit

İşgalcilerle işbirliği yapmaktadır.

3. 4. 3. Milletvekilleri

Kasım Gülek

Nilüfer'in ikinci kocasıdır. Adana'da çiftliği vardır ve yıllarca politikayla uğraşmıştır.

Esmâ Hanım

Aylin'in büyük teyzesidir. Bir toplantıda bilgisi ve konuşmasıyla Atatürk'ün dikkatini çekmiş ve Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden biri olmuştur.

Kerami Ortaçlı

Bozova çiftliğinin ve fabrikanın sahibi ailenin büyük oğludur. Muhafazakâr bir partiye mensuptur. Milletvekili seçilir. Prensipli ve nezaket sahibi bir kişidir. Fabrikanın resmi işleri ile de ilgilenmektedir.

Nedim Ortaçlı

Kerami Bey'in oğludur. Aile geleneğine uyarak milletvekili olur.

Zelha (Zeliha Bora)

Zelha yahut Zeliha Bora, muhalif bir milletvekilidir ama mahkûmdur. Kürt sorununu sahiplendiği için kimine göre bir terörist, kimine göre ise bir azizedir.

Şiyar

Zelha'nın kocasıdır. O da Zelha gibi milletvekilidir ve mahkûm olmuştur.

3. 4. 4. Vali, Kaymakam ve Belediye Başkanları

Vali Recep Yazıcıoğlu

Daha önce çeşitli yerlerde kaymakamlık yapmıştır. Köprü’de Erzincan Valisi olarak görmekteyiz.

Kemaliye Kaymakamı

Köprü’nün yapımında Vali’yle birlikte koşturan bir kaymakamdır.

Sarıcadam Kaymakamı

Bir Gün’de Nevra’nın babasıdır. Sarıcadam’da görev yapmış ve Doğu halkının sevgi ve saygısını kazanmış prensip sahibi bir kaymakamdır.

Ankara Belediye Başkanı

Ankara Belediye başkanı oldukça sert bir karaktere sahiptir. Yeğeni ile Muhittin’i evlendirmek ister, Muhittin bunu kabul etmeyince araları bozulur.

3. 4. 5. Beyler, Aşiret Reisleri ve Ağalar

Sadık Ağa

Zelha’nın dedesidir ve aşiretin büyüğüdür. Kürt tarihi ile ilgili geniş bilgisi vardır. Bilinen ağa profiline dışında merhametli birisidir. Törenin acımasız kurallarına karşı koyarak sevdiğine kaçan torununu koruması altına alır.

Hoşabe

Köprü’de yer alan bir Nasturi ağasıdır. Devletine bağlı, kan dökülmesine karşı bir insandır. Merhametli ve hoşgörülüdür.

Sultan Hanım'ın Kocası

Bozova çiftliğinin ve fabrikanın sahibidir.

Salih Zeki

Soyu Bosna beylerine dayanan geniş topraklara sahip bir beydir. Bosna'yı çok seven Salih Zeki, Bosna elden çıkınca bunun acısını şiddetle yaşar. Cömert ve iyi bir insandır.

Şeyh Sait

Şeyh Sait, Füreya, Köprü ve Bir Gün romanlarında anlatılmaktadır. Zengin ve tanınmış biri olarak Şeyh Sait isyanını başlatmış ve devleti zora sokmuştur.

3. 4. 6. İşadamları ve Zenginler

Hilmi Bayındırlı

Birçok acentelikleri olan ithalatla uğraşan bir işadamıdır.

Joe Cates

Film yapımcısıdır ve ticaretle uğraşan, çeşitli iş ilişkileri olan zengin bir Yahudi'dir.

Sid Tuaker

Aylin'in yaşlı ve zengin hayranlarından biridir.

Timoti Childs

Aylin'in yaşlı ve zengin hayranlarından biridir.

George Kroner

Aylin'in yaşı ve zengin hayranlarından biridir.

Şevki Bey

Fürey'a'nın hayranıdır. Yaşı ve zengin birisidir.

Hüdaî

Köprü romanında köprünün yapımı ile ilgilenen bir müteahhittir.

Yusuf

Fabrikanın ve Bozova çiftliğinin ortaklarından biridir.

Sabahattin

Fürey'a'nın ilk kocasıdır. Bursa'da geniş toprakları vardır.

Faruk Bey

Fürey'a'nın bir süre birlikte olduğu yumuşak huylu bir insandır.

Emir Zeid

Ürdün prenslerinden biridir. Fahrünnisa'nın ikinci eşidir. Fahrünnisa'yı zenginlik içerisinde yaşatır.

3. 4. 7. Sanatçılar

Fürey'a

İlk kadın seramik sanatçısıdır. Bu sanata 39 yaşında başlamış ve azimle çalışarak teknik bilgileri öğrenmiş ve kendi üslubunu oluşturmuştur. Fürey'a'nın sanatında kuş motifi çok önemli bir yere sahiptir. Bu motif yanında balık, ev

motiflerini de kullanmış, bu şekilde çocukluk yıllarının sevinç ve mutluluğunu sanatına yansıtmıştır. Uzun bir ömür yaşayan sanatçı zamanla sokaklara ve insanlara yabancılaşır. Sokaktaki insanların yüzünde müthiş bir ıstırap ve anlamsızlık görmesi onu dehşete düşürür. Füreya bu insanları da sanatına yansıtmıştır. Zaman değiştikçe kendini sürekli yenilemiştir. Sergileri ilgi ile karşılanmış ve sanatını geçim kaynağı haline getirmeyi başarmıştır. Birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Fahrünnisa

Fahrünnisa bir resim sanatçısıdır. Avrupa’da sanat merkezlerinde bulunması sanatını geliştirmesini sağlamış ve alanında en iyilerden biri olmuştur. Onun sanatı klasik ve empresyonist izler taşımaktadır. İstanbul’un camilerinin içleri, kayıkçılar, limanlar son derece canlı ve renkli bir üslupla onun resminde ifadesini bulmuştur. Fransa’da, İstanbul’da birçok sanatçı dost edinmiş ve sergiler açmıştır. Paris’te birçok sanatçı, sanat eleştirmeni ve yazarla dostluğu olan Fahrünnisa, İstanbul, Paris ve Ürdün’de sergiler açmış ve bu sergiler yoğun ilgi ile karşılanmıştır. Fahrünnisa sadece kendi sanatı ile yetinen bir kişi değildir. O ısrarcı bir biçimde kardeşi Aliye’nin gravüre ve yeğeni Füreya’nın da seramiğe yönelmesini sağlamıştır.

Aliye

Türkiye’nin ilk kadın gravür sanatçısıdır. Bu sanata, çok sevdiği eşi Berger’in ölümünden sonra, Fahrünnisa’nın teşviki ile başlamıştır.

Charles Berger

Macaristanlı ünlü bir keman virtüözüdür. Siyasi görüşlerinden dolayı ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış ve İstanbul’a yerleşerek özel keman dersleri vererek geçimini sağlamıştır.

İzzet Melih

Devrin ünlü edebiyatçılarından birisidir. Fahrünnisa’nın ilk kocasıdır.

Hilmi Bey

Suat'ın kocasıdır. İyi bir ressamdır. Şeker Ahmet Paşa'nın öğrencisidir.

Joe Cates

Film yapımcısıdır.

Kevin Kine

Ünlü bir aktördür. Valeri'nin kocasıdır.

Phoebe

Bazı televizyon dizilerinde rol alan küçük bir oyuncudur.

Valeri

Joe'nun kızıdır. Tiyatro oyuncusudur.

3. 4. 8. Konak, Çiftlik ya da Ev Çalışanları

Hulusi

Önce Nilüfer'in daha sonra Aylin'in Amerika'daki evinde çalışan Hulusi, işini disiplinli yapan, sadık bir hizmetkârdır.

Virçinya

Aylin'in hizmetçilerinden biridir. Eski bir polis memurudur.

Hoş Ali

Vali Recep Yazıcıoğlu'nun makamında hizmetlerine bakan kişidir.

Satı

Bozova çiftliğinde Sultan Hanım’a yardım eden, aynı zamanda onun en iyi arkadaşı ve sırdaşıdır.

Ziynet

Bozova çiftliğinde öncelikle ev işlerinde çalışırken daha sonra dadılık yapar.

Fatma

Rengigül Hanım’ın evinde çalışan kadındır.

3. 4. 9. Halk Tabakasına Mensup Sıradan İnsanlar

Köprü’deki Salih Ağa, Mevlut, Hurşit, Elmas, Hacer, Bayram; Sevdalinka’daki Raziyeannım, kocası, oğlu Raif; Veda ve Umut’taki Dilruba Hanım kızları ve oğlu, Neyir Hanım, Gül Hanım, Muhittin’in halası ve onun ailesi sıradan insanlara örnek teşkil edecek kişiler olarak sayılabilir.

IV. SONUÇ

Tez çalışmamızın esas konusu olan Ayşe Kulin'in romanlarındaki şahıslara baktığımızda, çok geniş çevreye ve geniş zaman dilimine yayılmış bir şahıs kadrosu ile karşılaştık. Kulin'in romanlarında Yavuz Sultan Selim'den Vahdettin'e, oradan Atatürk'e ve İsmet İnönü'ye, Süleyman Demirel ve Özal'a varan geniş zaman dilimine ait insanların, Aylin örneğinde olduğu gibi bazen bireysel olarak dev şahsiyetleriyle ortaya çıktığını, bazen Ahmet Reşat Bey örneğindeki gibi bir devri yansıtan kişiler hüviyetine büründüğünü gördük. Kulin'in romanlarındaki kişilerle ilgili şu tespitlerde bulunduk:

Ayşe Kulin ilk romanı olan *Adı Aylin*'de, Aylin'i büyük dedelerinden başlayarak ailesi, çocukluğu, çevresi, eğitimi, arkadaşlıkları, mesleki kariyeri, evlilikleri, cesareti, zekâsı; hırsı, doyumsuzluğu, hataları ve yarıda kesilmiş hayatı ile başarılı ve etkileyici bir karakter olarak ortaya koymayı başarmış ve bu romanı hatta bu karakteri ile hak ettiği ilgiyi görmüştür.

Aylin'i takip eden romanı *SevdaLinka*, bir devri, Sırp zulmüne maruz kalmış Boşnakları anlatırken ve Sırpların Boşnaklara uyguladıkları soykırımı en çarpıcı şekilde gözler önüne sererken kişilerin, özellikle Nimeta'nın başarılı bir karakter olarak romanda yer aldığını söyleyebiliriz. Nimeta, çok sevdiği çocukları ve ailesi ile yasak aşkı arasında sıkışıp kalmışken kendini savaşın içerisinde bulur ve bu zor günlerde bile ailesi ve aşkı arasında bocalar.

Üçüncü roman olan *Füreyâ*, Kulin'in yine bir biyografik romanıdır. Bu romanın başkahramanı Füreyâ, Osmanoğlu Kliniğinde yatarken onun geçmişi bir iç konuşma biçiminde gözler önüne serilir ve roman kahramanı bir bakıma geçmişi ile hesaplaşır. Bu roman da tıpkı Aylin'de olduğu gibi kişiler bakımından oldukça başarılıdır. Fakat Aylin'in kısa yaşamının aksine uzun bir yaşamın etrafında, dönemin sosyal ve siyasi gelişmeleri de anlatılmıştır. Aylin, yaşam mücadelesinin en heyecanlı zamanında hayata veda ederken Füreyâ, yapacağı her şeyi yapmış ve adeta ölümü bekler bir hale gelmiştir.

Köprü romanının kahramanı Vali Recep Yazıcıoğlu'dur. Roman yine bir kişinin hayatı etrafında biçimlenmiştir. Bu kez kişiden çok köprü'nün yapımı ve hantal bürokrasi, siyasilerin durumu ve diğer sorunlar öne çıkmıştır. Roman kahramanı Vali, sadece bu olayların içinde onlarla mücadeleye gayret eden bir devlet adamı olarak yansıtılır. Bunun ötesinde bir kişilik özelliği göstermez. Zaten yazar bu romanı Vali'nin idealist kişiliğini herkes görsün, örnek alsın diye yazdığını ifade etmiştir.

Nefes Nefese romanı, diğer romanlarına göre başkışı rolünün birkaç kişiye paylaştırıldığı bir romandır. Her ne kadar en önemli kişisi olan Selva'nın aşkı uğruna verdiği mücadele anlatılsa da Sabiha içine düştüğü bunalımları ile Margot ve Tarık aşkları ile Ferit başkaları için verdiği mücadele ile dikkat çeken diğer isimlerdir. Bu romanda Sabiha duygu dünyası ile anlatılmış ve diğer şahıslara göre öne çıkmıştır. Bu romanla ilgili önemli bir tespitimiz de şudur: Romanda aşkı için mücadele veren Selva ile sevdiği Yahudi genci Rafael'in yaşadıklarıyla yazarın, ailesini anlattığı *Umut* romanında teyzesi Sabiha ile âşık olduğu Ermeni genci Aram'ın yaşadıkları arasında benzerlik hatta hemen hemen bir ayniyet söz konusudur.

Gece Sesleri de tıpkı *Nefes Nefese* romanında olduğu gibi başkahraman rolünün birkaç kişiye paylaştırıldığı bir romandır. Bu romanda annesi ile kızı arasında kalan ve iki kuşağa da yabancı olan Ayda, aile düzenini bozmamak için yaşadıklarını içine hapsedip bunalımlarını tek başına göğüsleyen Rengigül Hanım, küçük yaşta kaldıramayacağı olaylar yaşamak durumunda bırakılan ve bunların çarpık yansımalarını hayatı boyunca sürdüren Ziyet Dadı bu romanın dikkat çeken isimleridir. Kişilerinin, görünmeyen tarafları ile derinlemesine işlenmesi bakımından *Gece Sesleri*, *Nefes Nefese* romanından oldukça başarılı bir romandır.

Bir Gün romanı ise biri Türk gazeteci, diğeri bir Kürt milletvekili olmak üzere iki kadın karakter üzerine kurulmuştur. Bu romanda kişiler bir sorunu; Doğu sorununu anlatmak üzere seçilmiştir ve bu amaçtan ötürü kişiler pek başarılı kurgulanmamıştır. Yazar sanki bu romanında kendisi her iki şahsın yerine düşünüp kendi düşüncelerini ayrı çevrelerden seçtiği bu kişiler ağzından anlatmış gibidir. Bu

yüzden bu romanın kişileri örneğin *Gece Sesleri*'ne göre çok sığ ve uzaktan anlatılmış gibidir.

Veda ve *Umut* romanları ise yazarın kendi aile fertlerini anlattığı birbirinin devamı olan eserlerdir. Bu romanlarda Ahmet Reşat Bey ve ailesinin yaşamı anlatılmış, yer yer farklı kişiler öne çıkmıştır. *Veda*'da Mehpere, Saraylıhanım, Kemal, Ahmet Reşat ve Azra gibi şahıslar öne çıkarken; *Umut*'ta Mahir ve Leman, Sabahat ve Aram, daha sonra ise Muhittin öne çıkan şahıslardan bazılarıdır.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız yahut bazı kesitler sunduğumuz bu çalışmamızda, Ayşe Kulin'in romanlarındaki şahısları fiziki görünüşleri ve karakter özellikleri ile tahlil etmeye çalıştık. Fakat bunu yaparken öncelikle Ayşe Kulin'in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verdik, romanlarını tanıttık. Romanlarını tanıtırken o romanla ilgili olarak yazarı tarafından ya da başkaları tarafından yapılan değerlendirmelere ve sözlere de yer verdik. İkinci bölümde romanda insan unsuru hakkında teorik bilgiler verdikten sonra Kulin'in romanlarındaki kişileri inceledik. Bu kişileri cinsiyetlerine göre, öğrenim durumlarına göre, mesleklerine göre ve sosyal durumlarına göre sınıflandırdık.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemelerine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ank. 2000.

AKYÜZ, Kenan, “Türk Edebiyatı Maddesi”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. XII, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İst. 1988.

BOURNEUR Roland ve QUELLET Real, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank., 1989 (çev. Hüseyin Gümüş)

ENGİNÜN, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İst. 2001.

KABAKLI, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, C. 1-5, Türkiye Edebiyat Vakfı, İst. 2002.

KUDRET, Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İnkılâp Yayınları, İst. 2002.

KULİN, Ayşe, *Güneşe Dön Yüzünü* (öykü), Remzi Kitabevi, İst. 1984.

KULİN, Ayşe, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İst. 1996.

KULİN, Ayşe, *Bir Tatlı Huzur* (biyografi), Remzi Kitabevi, İst. 1996.

KULİN, Ayşe, *Adı Aylın* (roman), Everest Yayınları, İst. 2005.

KULİN, Ayşe, *Geniş Zamanlar* (öykü), Remzi Kitabevi, İst. 1998.

KULİN, Ayşe, *Sevdalinka* (roman), Remzi Kitabevi, İst. 1999.

KULİN Ayşe, *Füreyâ* (roman), Remzi Kitabevi, İst. 2000.

KULİN, Ayşe, *Köprü* (roman), Remzi Kitabevi, İst. 2001.

KULİN, Ayşe, *Nefes Nefese* (roman), Remzi Kitabevi, İst. 2002.

KULİN, Ayşe, *Babama* (şiir-nesir), Remzi Kitabevi, İst. 2002.

KULİN, Ayşe, *İçimde Kızıl Bir Gül Gibi* (deneme), Remzi Kitabevi, İst. 20002.

KULİN, Ayşe, *Kardelenler* (araştırma), Remzi Kitabevi, İst. 2004.

KULİN, Ayşe, *Gece Sesleri* (roman), Remzi Kitabevi, İst. 2004.

KULİN, Ayşe, *Bir Gün* (roman), Everest Yayınları, İst. 2005.

KULİN, Ayşe, *Veda* (roman), Everest Yayınları, İst. 2005.

KULİN, Ayşe, *Umut* (roman), Everest Yayınları, İst. 2005.

MİYASOĞLU, Mustafa, *Roman Sanatı ve Türk Romanı*, Ötüken Yayınları, İst. 1998.

MORGAN, Edward (çev. Ünal Aytür), *Roman Sanatı*, Adam Yayınları, İst. 1994.

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İst. 2004.

<http://www.biyografist.com/roportajlar/Ayse-Kulin-roportajlari/...-22.html>

<http://mavianne.blogspot.com/2009/01/aye-kulin-ile-umut-rportaji.html>

<http://hurriyet.com.tr/haberdetay.aspx?&cid=26&fid=45047&id=45086>

<http://www.gonulevi.com/ge2002/kitap/aylin.htm>

http://www.mafm.boun.edu.tr/files/107_Ayse_Kulin.pdf

<http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?t=18.05.2009&i=186985>

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=2917

<http://arsiv.kazete.com.tr/sayilar/2007/65/?bolum=haberler&sayfa=guncel01>

<http://hurriyet.com.tr/haberdetay.aspx?&cid=26&fid=45047&id=45086>

<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=310584>

ÖZET

Bu yüksek lisans tez çalışmasında günümüz yazarlarından Ayşe Kulin'in romanlarındaki şahısların tahlilini amaçladık. Çalışmamızda çok geniş bir zaman dilimine ve çok geniş bir mekâna yayılmış kalabalık bir şahıs kadrosu ile karşılaştık. Öncelikle Kulin'in romanlarını tanıtip kişilerini tespit ettik. Kişileri, dış görünüşleri ve karakter özellikleri ile tanıttık. Kişilerin tanıtımında, yazarın doğrudan verdiği bilgilerin yanında özellikle kişilerin davranışlarından hareketle önemli sonuçlara ulaştık. Ayrıca romandaki diğer şahısların, o kişiler hakkındaki görüşleri de bu noktada önemli tespitlerde bulunmamıza yardımcı oldu. Roman kişilerinin karakter özelliklerini tespit ettikten sonra değerlendirmemizi yaptık ve kişileri çeşitli bakımlardan sınıflandırdık. En sonda bu çalışma ile ilgili genel bir değerlendirme yaptık. Çalışmamızda bize göre en önemli nokta şahıslarla ilgili yaptığımız tahlil ve değerlendirmelerden hareketle vardığımız sonuçlardır.

ABSTRACT

In this M.A.'s thesis work, we aimed at the analysis of the characters in the novels of one of the today's authors "Ayşe Kulin". In this work, we faced to face with a crowded personel that was spread on a wide period and scenery. First of all, we both introduced Kulin's novels and determined the characters. We introduced them with their appearence and characteristic features. While we were doing it, besides the information that the author gave us, we reached some important results particularly from the behovious of the characters. In addition to this, the other characters' opinions about them helped us to get many information. After the determination of of the characteristic features of the novel's characters, we evaluated and classified them in many ways. Finally, we made a general evaluation. According to us, the most importont point in our work is the results that we reached from the analysis and evaluation obowt them.